

დავით კაფუკაშვილი

დიზაინის სამუშაოები

თბილისი
2011

წინამდებარე წიგნი ინტელექტუალური საკუთრების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტიტუტის – დიზაინის სამართლის შესახებ ქართულ ენაზე გამოცემული პირველი ნაშრომია. მასში თანამედროვე ევროპული სამართლის პრინციპების შესაბამისი თეორიული მასალა კარგადაა გაჯერებული პრაქტიკული მაგალითებითა და თვალსაჩინოებებით.

ავტორი, ინტელექტუალური საკუთრების სამართალში დიდი პრაქტიკული გამოცდილების საფუძველზე, ფართო აუდიტორიისათვის გასაგები ენით განმარტავს დიზაინის დაცვის არსებულ სისტემებსა და კრიტერიუმებს, დეტალურად აშუქებს დიზაინთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობების მონესრიგების ახალ მიდგომებს.

წიგნი განკუთვნილია როგორც დიზაინერებისა და ინტელექტუალური საკუთრების დარგში მომუშავე სპეციალისტებისათვის, ასევე ადვოკატებისათვის, მოსამართლეებისა და იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის.

რედაქტორები: რომან შენგელია - პროფესორი

მანანა მოსულიშვილი - გრიგოლ რობაქიძის სახელობის

უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის დეკანი, სრული პროფესორი

რეცენზენტი: სანდრო ჯორბენაძე - კავკასიის უნივერსიტეტის

ასოცირებული პროფესორი

საქართველოს ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნული ცენტრის „საქპატენტის“ წინამდებარე გამოცემა „საქართველოს დიზაინის სამართალი“ მოიცავს დიზაინის, როგორც ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის მეტად სპეციფიკური ინსტიტუტის თანამედროვე არსს. მისი გამოცემით საქპატენტი განაგრძობს ინტელექტუალური საკუთრების შესახებ ცოდნის გავრცელებისაკენ მიმართულ სემიანობას, რითაც ხელს უწყობს დარგში ქართული სამეცნიერო ლიტერატურის ფონდის გამდიდრებას.

წიგნის გამოცემა განაპირობა იმ ფაქტმა, რომ ახლახან ძალაში შევიდა საქართველოს კანონი დიზაინის შესახებ, რომელმაც, ევროკავშირის დირექტივებზე დაყრდნობით, ჩამოაყალიბა დიზაინთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობების მონესრიგების სრულიად განსხვავებული მიდგომები. აღსანიშნავია, რომ ცნება „დიზაინი“ ახალია ქართული სამართლისათვის და მან კანონის ამოქმედების შემდეგ ჩაანაცვლა ცნება „სამრეწველო ნიმუში“. ამ ცვლილების შედეგად გაიზარდა დიზაინის სამართლით დასაცავი ობიექტების სახეების რაოდენობა, დამკვიდრდა დაცვისუნარიანობის ახალი კრიტერიუმები, ამოქმედდა უფლებების მოპოვების, განხორციელებისა და გადაცემის ახალი წესები.

წიგნის ავტორი, საქპატენტში დაარსების პირველივე დღეებიდან მოღვაწე ინტელექტუალური საკუთრების თვალსაჩინო სპეციალისტი, იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი დავით ძამუკაშვილი საინტერესოდ გადმოსცემს დიზაინის თანამედროვე დაცვის სამართლებრივ საფუძვლებს. საქართველოს დიზაინის სამართლის ნორმების განმარტებისას, შედარების მეთოდის გამოყენებით, ავტორი ხაზს უსვამს მათ შესაბამისობას ევროკავშირის წევრი ქვეყნების სამართალთან და განიხილავს რა დიზაინთან დაკავშირებული ურთიერთობების სამართლებრივი მონესრიგების თეორიულ და პრაქტიკულ პრობლემებს, ყურადღებას ამახვილებს იმ ხარვეზებზე, რომლებიც კანონის დახვეწის თვალსაზრისით, შემდგომ მუშაობას მოითხოვს.

ვიმედოვნებ, რომ წიგნი საინტერესო იქნება და დიდ დახმარებას გაუწევს არა მხოლოდ ქართველ დიზაინერებს საკუთარი უფლებების განხორციელებისა და მართვის საქმეში, არამედ ოურისტებს, სამართლის ფაკულტეტის სტუდენტებსა და ყველა დაინტერესებულ პირს ინტელექტუალური საკუთრების ამ მეტად სპეციფიკური ობიექტის უკეთ გაცნობაში.

ირაკლი ღვალაძე

ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნული ცენტრის
„საქპატენტის“ თავმჯდომარე

ს ა რ ო ე ბ ი

თავი I ღიზანის ღაცვის საზირობა და სამართლებრივ სისტემათა განვითარება	5
§1. ამაღლ ისტორიული მიმოხილვა	5
§2. ღაცვის განვითარების მიმართულებები და სისტემები	15
თავი II ღიზანის სამართლებრივი არსი	19
§3. ღიზანის განსაზღვრება და არსებობის ღახსიანობა	20
§4. ღიზანის მოღვაწეობა	40
§5. არსებობის, როგორც მოქმედების შედეგის ღიზანი	44
§6. ღაცვის უნარის განვითარების კრიტერიუმები	57
§6.1 სიხლე	59
§6.2 ინფორმაციულობა	62
§7. საზაროდ ცნობილი ღიზანები	72
§8. ღიზანის მოღვაწეობის მოქმედება	76
§8.1 ერთობლივი მოქმედებით შედეგის ღიზანის მოქმედება	77
§8.2 ღახსიანობის მიერ შედეგის ღიზანის მოქმედება	77
თავი III ღიზანის მოქმედება, მისი ფარგლები, ღარგლები და პასუხისმგებლობა	76
§9. ღიზანის მოქმედების საზომობის ფარგლები	81
§10. ღიზანის მოქმედების იურიდიული ფარგლები, მოქმედება სივრცეს და ღროვი	83
§11. ღიზანის მოქმედებით მოქმედი მოქმედებები	84
§12. ღიზანის მოქმედებათა მოქმედებები	86
§13. ღიზანის მოქმედებით საზომობა და განსაზღვრა	90
თავი IV ღიზანის მოქმედების მიმოხილვა სამართლებრივი მოქმედებები	89
§14. ღიზანის მოქმედებათა განსაზღვრა	90
§14.1 ღიზანის	92
§15. ღიზანის მოქმედებათა მიმოხილვის შედეგები	93
§15.1 ღიზანის მოქმედების განსაზღვრა-განსაზღვრება	94
§16. ღიზანის მოქმედების ღარგლები	98
§17. პასუხისმგებლობა	100
§18. ღაცვის არღან გამოცემა	102
§18.1 ღიზანის ღიზანი	103
§18.2. ნარკონსივითი მოქმედებები	110
§18.3. საზაროდ ნარკონსივ და ღიზანის მოქმედების საზომობის ღიზანები	111
თავი V ღიზანის მოქმედების მიმოხილვა	113
§19. ღიზანის მოქმედების მიმოხილვა სამართლებრივი კანონმდებლობის მიხედვით	113
§19.1 ღიზანის მოქმედების მიმოხილვა სამართლებრივი კანონის მიხედვით	113
§19.2.1 ღიზანის მოქმედების მიმოხილვა	118
§19.2.2 არსებობის ექსპერტიზა	123
§19.3 ღიზანის მოქმედების ექსპერტიზა	127
§19.4 გამოცემა და რეგისტრაცია	128
ღიზანის	
სამართლებრივი კანონი ღიზანის შედეგები	130
ინსტრუქციები ღიზანის რეგისტრაციის შედეგები	150

თავი I

დიზაინის დაცვის საჭიროება და სამართლებრივ სისტემათა განვითარება

§1. მოკლე ისტორიული მიმოხილვა

დიზაინის (სამრეწველო ნიმუშების) დაცვის სამართალს არც თუ დიდი ხნის ისტორია აქვს. თუმცა, მიუხედავად სამართლის წერილობითი ნორმების ერთობლიობის არარსებობისა, უნდა ვივარაუდოთ, რომ საქონლის განსაკუთრებით მიმზიდველი და გამორჩეული გარეგნული სახე (შემდგომ გამოვიყენებთ ტერმინს „გარეგანობა“, რომელიც დავით ჩუბინაშვილის რუსულ-ქართულ ლექსიკონში მოვძებნეთ) წარმატებული ხელშემწყობი საშუალება გახლდათ ვაჭრობისათვის. კაცობრიობის განვითარების უძველეს ხანაშივე ადამიანი ახალ საყოფაცხოვრებო თუ სხვა დანიშნულების ნივთის გამოგონებასთან ერთად ცდილობდა მისთვის სასიამოვნო იერსახეც მიეცა. ნივთის ქმნა დაუკავშირდა არა მხოლოდ „ხელით კეთებას“, არამედ „სულით ქმნასაც“. ამ კავშირის გამო ხელოსნობა და ხელოვნება ერთმანეთისაგან ძნელად გასარჩევი გახდა. საქონლის მწარმოებელი ხელოსნები სულ უფრო ხშირად მიმართავდნენ და თანდათანობით ხვედნენ გამორჩეული გემოვნებით შექმნილი ეროვნული ნიმუშების მოყვანილობებს, ხაზებს, ჩუქურთმებს, აყალიბებდნენ მათ ეროვნულ სახეს, ამიტომაც ადვილად ამოიცნობა ძველი დროისათვის დამახასიათებელი სახის სხვადასხვა ნაწარმი. ისტორიკოსები და არქეოლოგები აღმოჩენილი ნივთის შესწავლის საფუძველზე, მათ შორის, მოხაზულობისა და მოყვანილობის მიხედვითაც, ასკვნიან რომელმა ცივილიზაციამ რომელ ხანაში წარმოქმნა ესა თუ ის ნივთი. შესაძენი ნივთის გარეგანობას თავდაპირველად არ უნდა ჰქონოდა გადამწყვეტი მნიშვნელობა მომხმარებლის მოსაზიდად, მაგრამ შემდგომ, იმის მიხედვით თუ რომელი ნივთი უფრო ახარებდა თვალს და რომელი უფრო იმსახურებდა სიმდიდრითა და გემოვნებით გამორჩეულ მომხმარებელთა ყურადღებას, ყალიბდებოდა საქონლის მოყვანილობის ეროვნულ კუთვნილებად ქცეული ნაირსახეობა, რაც ნაწარმის გარეგანობის შემქმნელთათვის – დიზაინერთათვის, ახალი მოყვანილობისა და შემკულობის ნივთის დანიშნულებასთან და სასიამოვნო შთაბეჭდილების გამოწვევასთან ურთიერთპერწყმული ნიშნების მისაგნებ კარგ გარემოს წარმოადგენდა. აღნიშნული ვითარება განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი უკვე მოგვიანებით, შუა საუკუნეების დროს გახდა, მენარმეთა კლასის ჩამოყალიბებასა და ვაჭრობის გაცხოველებასთან ერთად.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარეობს, რომ ძველი მსოფლიოს საზოგადოებისათვის გასაყიდი საგნების გარეგნული სახე ადრეულ პერიოდში არ წარმოადგენდა იმ ღირებულებას, რომელიც შემოსავლის მიღების დამოუკიდებელ წყაროდ შეიძლება ყოფილიყო მიჩნეული. ამიტომაცაა, რომ უძველესი ისტორიის წინამძღოლ ქვეყნებშიაც კი, სადაც უკვე არსებობდა წერილობითი სამართლის განვითარების მაღალი დონის ნორმები, შუმერთა, ძველი საბერძნეთისა და რომის ჩათვლით, გასაყიდი ნივთის გარეგანობის დაცვისათვის გამიზნული საკანონმდებლო დანაწესი არ არსებობდა. ამ მხრივ არც საქართველო ყოფილა განსხვავებული სამართლებრივი წესრიგის მქონე, მიუხედავად მრავალი სახის ხალხური ნივთების წარმოებისა, რომლებიც მოცემული მხარის მოსახლეობისათვის დამახასიათებელ სახელოვნებო და სახელოსნო მიმართულებას წარმოაჩენდა.

ახალი ნივთების მიმართ მეტი ყურადღების გამოჩენა უფრო გვიანდელ ხანაში, უპირველესად, ადრინდელ შუა საუკუნეებში აღინიშნება. ამ დროს უკვე საქონლის მნიშვნელოვანი რაოდენობა იწარმოება შემოსავლის მიღების მიზნით. მეწარმეობით დაინტერესებული პირები ხელოვნდებიან ერთი რომელიმე მიმართულებით. იქმნება ცალკეული სახის საქონლის მწარმოებელი საამქროები, რომელთა შორისაც გამოირჩევიან ხელოვან-ხელოსანნი. ამ უკანასკნელთა საქმიანობა მიმართულია საქონლისათვის სასიამოვნო და მიმზიდველი მოყვანილობისა და შესახედაობის მიცემისაკენ, ხოლო მომხმარებელი შეძლებული ფენის წარმომადგენელია, რომელსაც არ ენანება სახსრები ახალი, გარეგანობითა და ხარისხით გამორჩეული ნივთის შესაძენად. დოვლათის დაგროვებასთან ერთად თანდათან ყალიბდება დიზაინერთა წრე და შორს აღარაა ის დრო, როდესაც მათი ნაწარმი ფართო სარგებლობისა გახდებოდა.

დროთა განმავლობაში, სახელმწიფოც აქცევს ყურადღებას ახალი ტექნოლოგიების შემომტან მეწარმეებს და იღწვის კიდევ ამა თუ იმ დარგის განვითარებისათვის, ეხმარება სახსრებით ახალი ნამოწყებების დამფუძნებლებს. ზოგიერთი დარგობრივი ნაწარმი თავისი ბუნებითვე ითხოვს დიზაინერის ხელს და ამ მიმართულების საამქროს მიერ გასაყიდად გამოტანილი ნივთი, მაგალითად, ფაიფურის ნაწარმი, ხალიჩა, დანა-ჩანგალი, ჭურჭელი და ა.შ., „განწირულია“ სასიამოვნო გარეგნული სახის სატარებლად. ასეთი საამქროები ხელისუფალთა თვალთახედვის არეში ექცევა, რომლებიც ჩვეული დახმარების გარდა ზედამხედველობენ კიდევ მათ სანარმოო-

ტექნოლოგიურ მოთხოვნილებებს. მაგალითად, ფრანგთა მეფემ, ლუი XIV-მ პირადად მიიღო მონაწილეობა 1667 წელს გობელენის (Gobelin) მანუფაქტურის დაარსებაში, შემდგომ მომთხოვნ, მაგრამ სიუხვით გამორჩეულ მზრუნველობას იჩენდა ამ საწარმოსადმი და არამარტო თვალყურს ადევნებდა გამოშვებული ნაწარმის რაოდენობასა და მისი მიმოქცევის წარმატებებს, არამედ ზრუნავდა კიდევ მოცემულ დარგში გაცნობიერებულ მუშაკთა და ხელოვან-ხელოსანთა წრის გაზრდაზეც. ფაიფურის ნაწარმიც ამ რიგისაა და გასაკვირი არ არის, რომ 1709 წელს საქსონიის პერცოგის უშუალო მონაწილეობით დაფუძნდა მაისენში ფაიფურის საწარმო.

1917 წლამდე პერიოდისათვის დამახასიათებელი მდგომარეობის დასასრულებლად უნდა ითქვას, რომ ევროპის ქვეყნების საგარეო სავაჭრო კავშირების გაძლიერებამ შექმნა ის ვითარება, რომ მომხმარებელს უკვე სთავაზობდნენ მათთვის უცხო შესახედაობისა და წარმომავლობის, კერძოდ, მცირე აზიაში, არაბეთში და აღმოსავლეთის სხვა ქვეყნებში დამზადებულ ნივთებს. მყიდველებს გასაყიდად გამოტანილი საქონლის დიდი არჩევანი ჰქონდათ, ხოლო ხელოვან-ხელოსნებს უკვე კონკურენტულ გარემოში უწევდათ მოღვაწეობა, ამასთან, საქმიანობის წარმატებული გაგრძელებისათვის მიზანშეწონილი გახდა ერთი რომელიმე მიმართულებით დახელოვნება. ისინი, ფაქტობრივად, თანამედროვე გაგების დიზაინერებად გადაიქცნენ. გარდა იმისა, რომ შემოქმედებითი შედეგის – ახალი ფორმების ქმნის შთაგონების ძირითად წყაროდ ეროვნული მორთვა-მოყვანილობა რჩებოდა, მათ უცხო ქვეყნების ნაწარმის ცნობილი ხალხური თავისებურებების გამოყენებასაც მიჰყვეს ხელი. ამგვარად, შეიძლება ითქვას, რომ კაპიტალიზმზე გადასვლის დროისათვის, რომლისათვისაც დამახასიათებელია ურიცხვი რაოდენობის ნაწარმის წარმოება, შემზადებული და წარმოქმნილი იყო ისეთი გარემო, რომლის პირობებშიც სავაჭროდ გამოსატანი მიმზიდველად შემოსილი საქონელი გახდა მოთხოვნილების საგანი. შესაბამისად, არ შეეცდებით, თუ ვივარაუდებთ, რომ ევროპაში უკვე შემზადებული იყო დიზაინერთა შემოქმედებითი შედეგის დაცვის სამართლებრივი ნესრიგის ამოქმედებისათვის საჭირო წინაპირობები. მით უმეტეს, რომ მენარმეებმა დაიწყეს სამრეწველო წესით დამზადებული ახალ-ახალი გარეგანობის საქონლის შეთავაზება

1 გამოჩნდა ფილოსოფიური შეხედულებებიც, რომლებიც გამოკვეთდნენ დროის მოთხოვნილებებს და მზარდი ყურადღების მიქცევას ითხოვდნენ იმაზე, რომ დადგა დრო, როდესაც ნაწარმს მეტად უნდა ეპასუხა მოთხოვნისათვის „ხარისხი და საქონლის მიმოქცევის თვისება“. ამ დროს საკმარისი აღარ იყო ისეთი ნაწარმის შეთავაზება მომხმარებლისათვის, რომელიც მხოლოდ „რაოდენობა და გამოყენება“ მოთხოვნას დააკმაყოფილებდა.

ვაჭართა წრისათვის¹.

დროის ეს მოთხოვნილება განსაკუთრებულად გამოიკვეთა სამრეწველო რევოლუციის განმახორციელებელ ქვეყნებში და, მათ შორის, როგორც ვიცით, პირველობა ინგლისს, საფრანგეთს, გერმანიასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს ეკუთვნოდა. მრავალრიცხოვანი ფორმისა და იერის ნაწარმის გამოჩენამ გააადვილა რეკლამისა და დიდი არჩევანის მქონე მაღაზიების ამოქმედება. გამოიკვეთა ასეთი საქონლისათვის განსაკუთრებულად გამორჩეული სავაჭრო ქსელების შექმნის მიზანშეწონილობაც².

წივების გარეგანობის სამართლებრივი დაცვის მნიშვნელობა საზოგადოებამ კაპიტალისტური წყობის განვითარების დასაწყისშივე შეიგრძნო და, ბუნებრივია, იმ ქვეყნების სამართლებრივმა წესებმა, რომლებმაც ცხოვრების ახალი პირობებისადმი შეუქცევადი სწრაფვა გამოამჟღავნა და

2 ლიტერატურიდან ცნობილია, რომ 1852 წელს პარიზში გაიხსნა ბონ მარშეს (Bon Marche), 1858 წელს დიდ ბრიტანეთში გემიჯის (Gammages Store), ხოლო 1860 წელს ნიუ-იორკში მეისის (Macy's Store) მაღაზიები. მათ ამოქმედებას დიდად შეუწყო ხელი მეთიუ ბულტონის (Matthew Boulton) და ჯოშია ვედგუდის (Josiah Wedgwood) ნაშრომებმა. ბულტონმა 1759 წელს დაიწყო ქალთა მრავალი სახის სამომხმარებლო საგნის წარმოება, ხოლო შემდეგ საქმიანობის საგნად აქცია ისეთი საქონელიც, როგორიც შეფილდური ჭურჭელი იყო. ამ საქონლისათვის, რომელიც, უპირველესად, განკუთვნილი იყო შეძლებული ფენის მოსახლეობისათვის, სასიამოვნო გარეგანობის მიცემა გარდაუვალ აუცილებლობას წარმოადგენდა. მათმა წარმოებამ ბულტონს სახელი გაუთქვა, რამაც წაახალისა ფუფუნების საგნების გამოშვება და ამ საქმიანობის გაფართოვება სხვა ქვეყნებშიც. ბულტონი იყო პირველი, რომელმაც წარმოება მიმართა არა მარტო ეროვნული, არამედ საზღვრებს გარეთ მოქმედი ბაზრის მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად, რასაც აღწევდა მრავალფეროვანი ნაწარმის შეთავაზებით. ბულტონის ასეთი წარმატების წინაპირობები ეუკუდგა მექანიკურ, მან შორისმჭერეტილობა გამოიჩინა და პირველმა დაყო ჭურჭლის წარმოება ორ გვარად, დაიწყო მოსახმარად გამოსადეგი ჩვეულებრივი და ძვირფასად გაფორმებული ჭურჭლის ცალ-ცალკე გამოშვება. ამგვარმა წამოწყებამ მომხმარებლისათვის კარგად ცნობილი ნაწარმით ვაჭრობა გააცხოველა, რის მიზეზიც მისი ახალი იერსახით შემოსვა გახდა. მან დაიწყო მანუფაქტურული წესით დიდი რაოდენობის ნაწარმის გამოშვება, რომელიც გამორჩეული იყო თავისი დიზაინით და, იმედდროულად, ითვისებისნივთად მოსახლეობის საშუალო და დაბალი ფენის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებასაც.

საქმიანობის აღნიშნული მიმართულებით განვითარება გახდა იმის საფუძველი, რომ XIX საუკუნის ბოლო წლები და XX საუკუნის დასაწყისი ქვეუბოლო სამრეწველო სახის შექმნით დაკავებული დიზაინერის ხელოვან დიზაინერად აღიარების ხანად. მათი მცდელობით, მანქანა-დანადგარებით გამოშვებული ნაწარმი მიმოხიდევილი, სასიამოვნო გახდა და გადაიღა ერთგვარი წინააღმდეგობა სამრეწველო-ტექნოლოგიურსა და საქონლისათვის სასიამოვნო იერსახის მიცემისათვის საჭირო მოთხოვნებს შორის. საქონელი გამოყენებითი თვისების გარდა სასიამოვნო ელფერის მატარებელი გახდა. ეს პერიოდი დიზაინის აღმავალი მნიშვნელობის წარმოჩენის ხანადია ცნობილი. 1919-1932 წლები ბაუჰაუსის პერიოდად ითვლება. ვაიმარ ბაუჰაუსმა (Weimar Bauhaus) 1919 წელს დააარსა ახალი მიმართულება, რომლის მიზანიც იყო შემოქმედებითი აზროვნების ორი გეზის - მაღალი და გამოყენებითი ხელოვნების იდეოლოგიების შერწყმა. ბაუჰაუსს ეკუთვნის პირველობა მოსახლეობისათვის სამრეწველო წესით გამოშვებული მრავალი, განსაკუთრებული მოხაზულობის, ფერებისა და სხვაგვარად მორთული ნაწარმის შეთავაზებისა.

განსხვავებული ურთიერთობების ჩამოყალიბების სათავეებთან იდგა, შესაბამისად უპასუხა მენარმეთა ახალ მოთხოვნილებას. დაიწყო ნერილობითი სამართლებრივი ნორმების შექმნა-ამოქმედება.

ინგლისი ერთ-ერთი პირველი ქვეყანა იყო, რომელმაც სასაქონლო ბრუნვაში ჩართული ნაწარმის გარეგანობის დაცვის სამართლებრივი წესრიგი ამუშავა.

თავდაპირველად ნორმები იმ დარგების მაგალითზე იქნა შემოღებული, რომლებიც ყველაზე სწრაფად ვითარდებოდა. 1787 წელს ძალა შეიძინა ტილოს, ბამბის ძაფის, ბამბის ქსოვილისა და ტილოს მოხატვის ნიმუშების შექმნისა და მათზე აღბეჭდვის ხელოვნების ნახალისების შესახებ აქტმა³ (Act for Encouragement of the Arts of Designing and Printling of Linens, Cottons, Calicoes and Muslins). მისი ნორმებით იკრძალებოდა ორგანოზომილებიანი ანაბეჭდვების ასლის დატანა საფეიქრო ნაწარმზე დიზაინერის ნებართვის გარეშე, ორი თვის განმავლობაში. 1794 წელს ეს ვადა 3 თვემდე გაიზარდა და დიზაინერებს ინტელექტუალური საკუთრებისათვის, კერძოდ, საავტორო სამართლისათვის დამახასიათებელი განსაკუთრებული უფლებების მსგავსი უფლებები და სანქციების გამოყენების შესაძლებლობა მიეცათ⁴.

ნაწარმის მოცულობითი (სამგანზომილებიანი) მოხაზულობის დაცვას ყურადღება მოგვიანებით, 1797 წელს, მიექცა, როდესაც ამოქმედდა ქანდაკების ასლზე უფლების შესახებ აქტი (Sculpture Copyright Act). ამ კანონით დაცვა მიენიჭა, ანუ აიკრძალა უნებართვო კეთება ნაწარმისა, რომელიც იმეორებდა ადამიანისა და ცხოველის ქანდაკებებს. ამ აქტის დაცვის ფარგლები გაფართოვდა 1814 წელს და ადამიანისა და ცხოველის მოცულობითი გამოსახულების გარდა მოიცვა სხვა სამგანზომილებიანი გამოსახულებებიც.

სამართლებრივი დაცვის ძირითადი თანამედროვე შეხედულებების გამომხატველი წესრიგი ჩამოყალიბდა 1839 წელს აქტით ასლების კეთებისა და დიზაინების შესახებ (Copyright of Designs Act), რომლის მიხედვითაც მოკლევადიანი დაცვა დაუნესდა მანუფაქტურულ ნაწარმზე გამოყენებულ ორგანოზომილებიან ანაბეჭდებს და სამგანზომილებიან მოყვანილობებს.

3 ითვლება, რომ ამ აქტის მიღებამდე დიზაინების დაცვის საშუალება გრაფიკების შესახებ ინგლისის აქტი იყო, რომელიც ამოქმედდა 1734 წელს. 1766 წელს მისი მოქმედების არე სხვა ტიპის ანაბეჭდების კეთებაზე გაერცელდა, რომლების მეშვეობითაც შესაძლებელი იყო საქონლისათვის ახალი გარეგანობის მიცემა.

4 ახალი ნორმების ამოქმედების შემდეგ ინგლისში მოხატული საფეიქრო ნაწარმის რაოდენობამ ერთი მილიონიდან 16 მილიონ ცალ ნაჭერს მიაღწია.

დანესდა დიზაინების რეგისტრაცია და საამისოდ შეიქმნა ქვეყნის ერთიანი სისტემა. ეს აქტი შეცვალა 1842 წლის ახალმა კანონმა, რომლის მთავარი სიახლე იყო რეგისტრაციას დაქვემდებარებული დიზაინის განსაზღვრების ჩამოყალიბება. 1850 წელს ახალი აქტი ამოქმედდა, მან დიზაინების დაცვა საპატენტო საქმიანობას დაუკავშირა და ეწოდა „აქტი დიზაინების ასლებზე უფლების და პატენტების შესახებ“ (Copyright of Designs and Patent Act). საპატენტო საქმიანობის უფლებამოსილ ორგანოს დაევალა დიზაინების რეგისტრაცია. 1911 წელს ძალა შეიძინა ახალმა აქტმა ასლებზე უფლების შესახებ (Copyright Act), რომლის მიხედვითაც ნაწარმოები დიზაინად ჩაითვლებოდა და დაცვით ისარგებლებდა, თუ ის განკუთვნილი იყო 50-ზე მეტ სამრეწველო ნაწარმზე გამოსაყენებლად. თანამედროვე წესრიგი ჩამოყალიბდა შემდგომი აქტით „რეგისტრირებული დიზაინების შესახებ“ (1949წ.), რომელიც, თავის მხრივ, გადაისინჯა 1956 წელს, ხოლო მოგვიანებით, 1988 წელს შეიცვალა „ასლებზე უფლების, დიზაინების, პატენტების შესახებ“ აქტით (Copyright, Designs and Patents Act). მართალია 2001 წლის აქტით მოცემული განსაზღვრებები 1949 წლის აქტისაგან შესამჩნევად განსხვავდება, მაგრამ მისი კვალი ამჟამადც არსებითად მნიშვნელოვანია ნაწარმის გარეგანობის დაცვის მიზნით ინგლისში მოქმედი სამართლებრივი წესრიგისათვის.

ინგლისში მოქმედებს დიზაინების დაცვის „ნაწილობრივ ჯამური“ (კუმულაციური) პრინციპი, ანუ, ძირითადად გამოიყენება დიზაინების შესახებ აქტის ნორმები, ხოლო ზოგიერთ შემთხვევებში, მათთან ერთად, საავტორო სამართლებრივი (ასლებზე უფლების აქტის) ნორმები.

საფრანგეთში დიზაინის სამართლებრივი დაცვა განვითარდა რევოლუციური ასამბლეის მიერ 1793 წელს შემოღებული საავტორო სამართლებრივი კანონიდან, რომელიც ეხებოდა ინტელექტუალურ ქმნილებებს, მათ შორის, დაცვის საგანი იყო გრაფიურა და ნატიფი ხელოვნების ნაწარმოებები. მართალია, დიზაინი პირდაპირ არ ექვემდებარებოდა დაცვას, მაგრამ, რადგან უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებით ამ კანონის მოქმედება გავრცელდა შპალერზე, მეცნიერთა ერთი ჯგუფის აზრით, სწორედ მისი ამოქმედებიდან უნდა აითვალოს საფრანგეთში ნაწარმის გარეგნული სახის დაცვის ისტორია. ამ აზრს გამოჩენილი ფრანგი სამართალმცოდნე პულიეც (Pouillet) იზიარებდა და მტკიცებისათვის „ხელოვნების ერთიანობის“ თეორია მოჰყავდა. მრეწველები, მაინც ვერ გრძნობდნენ თავს მყარად და მოითხოვდნენ სამრეწველო გარეგანობისათვის მტკიცე სამართლებრივი აქტის შემოღებას. განსაკუთრებული მცდელობით ლიონელი მეაბრეშუ-

მეები გამოირჩეოდნენ, რომლებსაც აღარ აკმაყოფილებდათ გარკვეული მიმართულების საამქროების გაერთიანებების (გილდიების) მიერ შემოღებული უკვე მოძველებული წესრიგი.

1806 წელს საფრანგეთში ამოქმედებული ახალი საავტორო სამართლებრივი კანონი რიგით მეორე იყო მთელს ევროპაში და მოიცავდა დიზანის დაცვას, თუმცა-ლა ინგლისის მსგავსად დაცვა საფეიქრო ნაწარმით შემოიფარგლებოდა. ხელოვნების ერთიანობის კონცეფციაზე დაყრდნობით, საფრანგეთში 1957 წელს ამოქმედდა დიზანის დაცვის განსაკუთრებული წესრიგის (*Sui generis*) შემოღებული ახალი კანონი საავტორო უფლებების შესახებ. იგი სრულად აკმაყოფილებდა თანამედროვე მოთხოვნებს და ინარჩუნებდა უფლებათა დაცვის ჯამურ შესაძლებლობას, რისი მომხრეც საფრანგეთი თავიდანვე იყო. ამ შესაძლებლობის თანახმად დიზანების დაცვისას დასაშვებია ერთდროულად ნებისმიერი კანონის ნორმებით სარგებლობა, კერძოდ, საავტორო უფლებათა შესახებ, დიზანების დაცვის შესახებ და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის შესახებ კანონების ნორმებით. უფლებათა დაცვის ჯამური შესაძლებლობა გავრცელებულია სხვა ქვეყნებშიც.

გერმანიაში დიზანის დაცვას უკავშირებენ საქსონიის 1721 წლის კოდექსს (ავგუსტუსის კოდექსი), რომელიც ნაწარმის, მაგალითად, თეთრეულის, გარეგანობის შესამკობად ვარგისი, მოსართავეების უნებართვო გამოყენების ამკრძალავ ნორმას შეიცავდა. სამეწარმეო ურთიერთობების სწრაფი განვითარების მიუხედავად, გერმანიაში დიზანის დაცვა მხოლოდ 1876 წელს მიღებული კანონით დაიწყო, რომელიც დღევანდელი კანონმდებლობის საყრდენს წარმოადგენს. 1876 წელს ძალაში შევიდა კანონი საავტორო უფლებების შესახებ, რომელმაც გამიჯნა გამოყენებითი ხელოვნებისა და ნატიფი ხელოვნების ნაწარმოებები. საავტორო უფლებების მოქმედების არედან გამოირიცხა გამოყენებითი ხელოვნების ნაწარმოებები, რომელთაც ეკუთვნის დიზანი (თუმცა წიგნის გარეკანის დიზანი საავტორო უფლებებით არ დაიცევა). ანუ, გერმანიამ უარყო უფლებათა დაცვის ჯამური პრინციპი, მიუხედავად იმისა, რომ დიზანების შესახებ კანონი ფრანგული კანონის გავლენით იყო შემუშავებული. 1907 წელს ამოქმედდა ახალი კანონი საავტორო უფლებების შესახებ, რომლითაც დაცვის საგნის გამიჯვნას უარი ეთქვა, მთავარი ნაწარმოებისადმი წაყენებული მოთხოვნების დაკმაყოფილება გახლდათ. ამ კანონით სხვასთან ერთად დაცული იყო მორთვის ხელოვნებას მიკუთვნებული ნაწარმოებებიც. 1911 წლის გადაწყვეტილებით უზენაესმა სასამართლომ

თავისებური განმარტება მისცა ჯამური დაცვის შესაძლებლობას. დადგინდა, რომ დიზაინად გამოსაყენებელი ნაწარმოებების გამოიჯენა, ნატიფი ან გამოყენებითი ხელოვნებისადმი მიკუთვნების მიზნით, დამოკიდებული იყო მათი დაშორების ხარისხზე წმინდა ხელოვნებას მიკუთვნებული ნაწარმოებისაგან, რომელსაც, ბუნებრივია, არ უნდა ჰქონოდა საყოფაცხოვრებო ან სამრეწველო გამოყენების დატვირთვა. აქედან გამომდინარე/თუ გაირკვეოდა, რომ ასეთი ნაწარმოები გამოყენებით ხელოვნებას ეკუთვნოდა, რაც ძალზე რთული დასადგენი იყო, მაშინ მასზე გავრცელებოდა საავტორო სამართლებრივი ნორმები. შეიძლება ითქვას, რომ გერმანიაში ჯამური დაცვის ნაწილობრივმა შესაძლებლობამ მოიკიდა ფეხი. ამ გზას გერმანია დღესაც ადგას.

დიზაინის დაცვის შესახებ 1876 წლის კანონი მნიშვნელოვნად გადამუშავდა 1986 წელს და ძალაში შევიდა ახალ ნორმათა ერთობლიობა, რომელმაც არ უარჰყო მანამდე შემოღებული დაცვის სარეგისტრაციო წესი. უფლებათა მფლობელი აღიჭურვა ასლის კეთების სანაღმდეგო უფლებით. იმისდა მიხედვით, თუ რა სახისა იყო დიზაინი – ორგანოზომილებიანი თუ მოცულობითი, უფლებათა დასაცავად შეიძლებოდა სასარგებლო მოდელების შესახებ და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის შესახებ საკანონმდებლო ნორმების გამოყენებაც⁵.

ისტორიულ მიმოხილვას გავაგრძელებთ ევროპის სხვა ქვეყნების მაგალითზე. თავდაპირველად ბენელუქსის ქვეყნების სამართალზე შევაჩერებთ ყურადღებას, რადგან ამ ქვეყნების ერთიანი კანონი დიზაინების თანამედროვე კანონმდებლობის ერთ-ერთი ძირითადი საყრდენია.

ბელგიაში დიზაინების დაცვა დაწესდა ამ ქვეყნის პირობებისათვის მორგებული 1806 წლის ფრანგული კანონის მიხედვით, რომელიც გავრცელდა ნებისმიერ რეგისტრირებულ გარეგან სახეზე. რეგისტრაცია გამოიყენებოდა მტკიცებულების გასაადვილებლად და არ უქმნიდა დიზაინს რაიმე განსაკუთრებულ სამართლებრივ მდგომარეობას. დიზაინები დაცული იყო აგრეთვე 1886 წლის საავტორო უფლებათა შესახებ კანონით, ოღონდ სასამართლო წესით დადგინდა, რომ მის ფარგლებში ხვდებოდა მხ-

5 გაერთიანების შესახებ 1990 წლის 31 აგვისტოს ხელშეკრულების თანახმად, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა (დასავლეთი გერმანია) და გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკა (აღმოსავლეთი გერმანია) ერთ სახელმწიფო გახდნენ, რაც 1990 წლის 3 ოქტომბერს მოხდა. შესაბამისად, სამრეწველო საკუთრებითი უფლებების გავრცელების შესახებ კანონით ორივე ქვეყანაში მოქმედი უფლებების მოქმედება ძალაში დარჩა, მიუხედავად განახლებული ინტელექტუალურ-სამართლებრივი წესრიგისა.

ოლოდ ისეთი გარეგანობა, რომელიც ყოველგვარი დამატებითი პირობების გათვალისწინების გარეშე თავისთავად აკმაყოფილებდა ხელოვნებისადმი წაყენებულ მოთხოვნებს. შესაბამისად, ამგვარი დიზანებისათვის გამოიყენებოდა ჯამური დაცვა. ასეთი მიდგომა დადასტურდა 1935 წელს მიღებული საავტორო უფლებათა შესახებ კანონით, რომლის წესებიც დღესაც ძალაშია.

ლუქსემბურგში დიზანები დაცვას დაექვემდებარა მხოლოდ საავტორო უფლებათა შესახებ კანონის ფარგლებში, რაც 1898 წელს მოხდა ამ კანონის ამოქმედებასთან ერთად. ამ კანონის ქვემდებარე სხვა სახის ინტელექტუალური ქმნილების მსგავსად დიზანისაგან მოითხოვებოდა ხელოვნების ნაწარმოებისადმი დაწესებული პირობების დაკმაყოფილება. ეს წესრიგი ძალაში დარჩა 1972 წლის კანონის ამოქმედების შემდეგაც.

ნიდერლანდებში (ჰოლანდიაში) ლუქსემბურგის მსგავსად დიზანების დასაცავად სპეციალური კანონი არ ყოფილა შემოღებული და ის დაცული იყო ხელოვნების ნაწარმოებისათვის განკუთვნილი სამართლებრივი წესრიგით საავტორო უფლებების შესახებ კანონმდებლობის მიხედვით. დიზანის დაცვის ბენელუქსის ერთიანი კანონმდებლობის შემოღებამდე მოქმედებდა 1912 წლის საავტორო უფლებების შესახებ კანონი, რომელიც ცვლილებებითა და დამატებებით დღესაც ინარჩუნებს ძალას.

ბენელუქსის ერთიანმა კანონმდებლობამ, რომელიც ამოქმედდა 1975 წელს, დიზანის დაცვის საერთო სამართლებრივი, სპეციალური წესრიგი შემოიტანა ბელგიისა, ლუქსემბურგისა და ნიდერლანდებისათვის. თუმცა, საავტორო სამართლებრივი მოთხოვნების დამაკმაყოფილებელი გარეგანობის დაცვა კვლავაც შესაძლებელია საავტორო უფლებების შესახებ ეროვნული კანონმდებლობით. დაცვის ჯამური შესაძლებლობა სრულად გამოიყენება ბენელუქსის ქვეყნების ეროვნულ დონეზე.

სკანდინავიურ ქვეყნებში – დანია, ნორვეგია, ფინეთი და შვედეთი დიზანის დაცვა განვითარდა ბენელუქსის ქვეყნების ანალოგიით, 1970 წლიდან ძალა შეიძინა ერთგვაროვანმა კანონმდებლობამ. იმდენად, რამდენადაც საკანონმდებლო სხვა დათქმა არ არსებობს, სკანდინავიურ ქვეყნებშიც შესაძლებელია ჯამური დაცვის განხორციელება – შესაბამის შემთხვევებში უფლების მფლობელს არ ეკრძალება საავტორო სამართლებრივი და დიზანის სპეციალური საკანონმდებლო ნორმების გამოყენება.

სკანდინავიური ქვეყნების ერთგვაროვანი სამართლებრივი რეჟიმი ბენელუქსის რეჟიმისაგან განსხვავდება. ამ ქვეყნებში მოქმედებს ერთგვა-

როვან საფუძვლებზე დამყარებული ეროვნული კანონები⁶ და არა ერთი კანონი.

ევროპის სხვა ქვეყნებშიც ისტორიული განვითარება ანალოგიურია განხილულისა, თუმცა თავისი მნიშვნელობით თანამედროვე არსის მქონე ნორმების შემოღებაზე მაინც გამოვყოფთ ავსტრიის, ესპანეთისა და შვეიცარიის კანონმდებლობას.

ავსტრიაში დიზაინის დასაცავად 1848 წლის საავტორო სამართლებრივი აქტის ნორმების გამოყენება პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო, რადგან საავტორო სამართალი დაცვის არიდან გამორიცხავდა საქარხნო (სამრეწველო) წესით გამოშვებული ნაწარმისათვის გამოსაყენებელ ქმნილებას. ამდენად, გარდაუვალი იყო დიზაინის დასაცავად გამიზნული დამოუკიდებელი კანონმდებლობის ამოქმედება, რაც 1858 წელს სამრეწველო დიზაინის შესახებ აქტის მიღებით განხორციელდა. 1895 წელს ახალი საავტორო სამართალი ამოქმედდა, რომელმაც დაცვის საგნად აღარ შემოსაზღვრა მხოლოდ ისეთი ნაწარმოებები, რომლებიც თავად ავტორის ნებით გამოიყენებოდა სამრეწველო წესით დამზადებული ნაწარმისათვის და იზღუდებოდა არჩეული ნაწარმის სახეობით. ეს მიდგომა კვლავ შეიცვალა 1920 წელს და გამოყენებითი ხელოვნების ნაწარმოები და დიზაინი საავტორო სამართლის ანალოგიურ რეჟიმს დაექვემდებარა.

სადღესოდ ავსტრიაში შეიძლება დიზაინის ჯამური დაცვის განხორციელება, რისთვისაც ნებადართულია საავტორო სამართლის, ცალკე მდგომი დიზაინის შესახებ კანონის და სასარგებლო მოდელების შესახებ კანონის ნორმების გამოყენება, როდესაც დიზაინს ნაწარმის მოცულობითი მოყვანილობა წარმოადგენს.

ესპანეთში დიზაინის დაცვა შესაძლებელი გახდა 1847 წლის საავტორო უფლებების შესახებ კანონით, რომელიც საფრანგეთის საავტორო სამართლის დიდი გავლენით იყო განმსჭვალული. ამ კანონით დაცვას არ ექვემდებარებოდა ყველანაირი ნაწარმის გარეგანობა, მაგალითად, მისი ნორმები არ ვრცელდებოდა საფეიქრო ნაწარმზე, ავეჯზე და მათ მსგავსზე, რადგან ისინი სამრეწველო საკუთრების სამართლის სფეროს ეკუთვნებოდა.

დიზაინების დაცვის დამოუკიდებელი რეჟიმი ესპანეთში დამყარდა 1884 და 1888 წლის მეფის ბრძანებულებებით, რომელთა პირობები ჩაირთო

6 დანიაში „დიზაინის შესახებ კანონი“; ნორვეგიაში „დიზაინის შესახებ კანონი“; ფინეთში „რეგისტრირებული დიზაინების შესახებ აქტი“ და შვედეთში „დიზაინის დაცვის შესახებ აქტი“.

1902 წლის სამრეწველო საკუთრების შესახებ კანონში. ამ სამართლებრივი აქტებით დაცვას დაექვემდებარა ნებისმიერი ახალი სამრეწველო დანიშნულების დიზაინი. მათში ჩადებული არსობრივი პირობები გადმოვიდა 1975 წლის სამრეწველო საკუთრების კოდექსში/ამ კოდექსის მიხედვით სრულიად დასაშვები გახდა დიზაინის მფლობელს ესარგებლა ჯამური დაცვით და გამოეყენებინა თავად დიზაინის დაცვის შესახებ ან სასარგებლო მოდელების შესახებ კანონის ნორმები. ასევე, შესაძლებელი იყო საავტორო სამართლის გამოყენებაც. კოდექსის მიხედვით, რომელიც ამჟამად მოქმედებს, დაცვას ექვემდებარება ნაწარმის როგორც მოცულობითი მოყვანილობა – ფორმა (modelos industriales), ისე ბრტყელი, ორგანზომილებიანი გარეგანობა (dibujos industriales).

შვეიცარიაში დიზაინის დაცვა ისტორიულად უკავშირდება საავტორო სამართლის მსგავს ნორმებს, დაქვემდებარებულთ ბაზელელი მბეჭდავების XV საუკუნის პრივილეგიებით განსაზღვრულ პირობებს. შემდგომ დიზაინის დასაცავად შეიძლება ყოფილიყო გამოყენებული 1883 წელს მიღებული საავტორო უფლებების შესახებ კანონი, თუ დიზაინი გამოყენებითი ნაწარმოების მიმართ წაყენებულ საავტორო სამართლებრივ მოთხოვნებს დააკმაყოფილებდა. საავტორო უფლებების შესახებ კანონი შეიცვალა 1922 წელს და გადამუშავდა 1992 წელს.

უშუალოდ დიზაინის დაცვის შესახებ სპეციალური კანონი შვეიცარიაში 1900 წელს ამოქმედდა, რომელიც მხოლოდ 1994 წელს შეიცვალა და საბოლოოდ 2000 წლის გადამუშავებული სახით მოქმედებს. დაცვისადმი მიდგომა არ გამოირჩევა მნიშვნელოვანი განსხვავებებით და აგებულია აქამდე განხილული ქვეყნების სამართლებრივი ნორმების მიმართულებების მიხედვით.

§2. დაცვის განვითარების მიმართულებები და სისტემები

დიზაინი იწვევს სილამაზის აღქმით გამოწვეულ შეგრძნებებს, ხიბლავს თავისი მშვენივით, ბაზარზე ახალ-ახალი სასიამოვნო სახისა თუ ფორმის ნაწარმის გამოჩენა მენარმეებში იწვევს უკეთესის შექმნის სურვილს, აღვივებს ერთმანეთის ჯობნის გრძნობას. აქედან გამომდინარე, მომხმარებლის მოსაზიდად არსებული კონკურენცია თავის დაღს ასვამს და მოითხოვს კიდევ დიზაინების ნაირსახეობათა გამრავალფეროვნებას. ყოველივე ამას კი, თავისი გავლენა აქვს დიზაინის დაცვის სამართლებრივი მიმართულებების შეთავაზებაზე. ზემოთ მოტანილ მიმოხილვაზე დაყრდნობით, განზოგადებით გამოთქმული ეს კონცეფტუალური მოსაზრებანი წარმოადგენს ისტორიულ-

პრაქტიკული და თეორიული, შეჯამებული გააზრების შედეგს. სადღეისოდ, პლანეტის ნებისმიერი მოქალაქე მონმეა პროდუქციის გარეგანული სახის შეთავაზების თვალსაზრისით გაჩაღებული მძაფრი შეჯიბრისა. თავის მხრივ, კონკურენცია თუ სამართლებრივ ჩარჩოებში არ მოექცა, წარმოიქმნება საბაზრო ქაოსი. ასეთი ვითარების თავიდან აცილება შესაძლებელი გახდა დახვეწილი სამართლებრივი სისტემის ჩამოყალიბებით, ეკონომიკური ურთიერთობების გლობალიზაციის მოთხოვნათა გათვალისწინებით, რაც მკაფიოდ აისახა საერთაშორისო და ეროვნულ ნორმებში.

ერთ დროს დიზაინი სახვითი ხელოვნების ნებისმიერ შედეგს უკავშირდებოდა, რომელიც „ხელოვნებისა“ თუ „ხელოსნობის“ ამსახველი იყო. ამ მხრივ დიზაინის დაცვა საავტორო სამართალს ეკუთვნოდა. სამართლებრივი მოწესრიგების ეს მიმართულება გარეგანობის „სასიამოვნო იერის“ დაცვის მიზანს ისახავდა.

საბაზრო სიერცეში უამრავი ახალი სახისა თუ იერის მქონე გარეგანობის პროდუქციის მიმოქცევა, განსაკუთრებით თანამედროვე ხანაში, კარნახობდა, დიზაინის ისეთი დაცვის სამართლებრივი მიმართულების წამოწეასაც, რომელიც დააკმაყოფილებდა „ხელოვან-ხელოსანთა“ შემოქმედებითი შედეგების გასაღების სპეციალიზებული ბაზრისა და ჩვეულებრივი ბაზრის სიერცეში კონკურენციის მოთხოვნებს. ამდენად, დიზაინის ცნების მრავალწახნაგოვანმა გაგებამ და საბაზრო მოთხოვნათა თავისებურებებმა წარმოშვა დაცვის მეორე – სამრეწველო საკუთრებითი მიმართულება, რომელიც თავის მხრივ, დიზაინის დაცვის სპეციალურ სამართლებრივ „sui generis“ და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღმკვეთი ნორმების სისტემებს მოიცავს.

სამართლებრივი სისტემების სხვადასხვა სახის არსებობა განაპირობა, შეიძლება ითქვას, ერთმანეთისაგან დაშორებულმა დიზაინის სახეების სიმრავლემ. კერძოდ, მოხაზულობა-მოყვანილობის გამომხატველი დიზაინი, მისი სამრეწველო (ინდუსტრიული) ტექნოლოგიური წესით სანარმოებელი ბუნების გამო საპატენტო სამართლის პრინციპებზე აგებულ დაცვის ნორმათა ერთობლიობას მოითხოვს⁷. როგორც ვიცით, დიზაინი წარმოჩინდება არა მარტო ახალი მოხაზულობითა და მოყვანილობით, არამედ ცნობილი მოყვანილობის მქონე ნაწარმის ახლებური მორთვა-მოკაზმვითაც. დიზაინი

7 საქართველოში დიზაინის დაცვა ამ პრინციპზე დაყრდნობით ჩამოყალიბდა და პრაქტიკულად მხოლოდ ნაწარმის გარეგანი ფორმის დაცვას უზრუნველყოფდა. ეს ვითარება საქართველოს საპატენტო კანონის ბოლოდროინდელ გადამუშავებამდე იყო სახეზე. სადღეისოდ, დიზაინის დაცვა საპატენტო კანონის აღარ ეკუთვნის – მოქმედებს ახალი სპეციალური კანონი.

ნის სახეთა ამგვარი სიმრავლე, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, „ხელოვან-ხელოსნური“ ნესით გამოშვებას ექვემდებარება და საავტორო სამართლებრივი ნორმებით დაცვისაკენაა მიდრეკილი.

დიზაინის დაცვა საპატენტო სამართლის მიხედვით მოითხოვს არსობრივი მოთხოვნებისა და სარეგისტრაციო სისტემის შემოღებას. საავტორო სამართალი, თავის მხრივ, დაცვას საკუთარ მოთხოვნებს უქვემდებარებს. ასეთ ვითარებაში წარმოიქმნება გარკვეული დაპირისპირება, რადგან, პირველ შემთხვევაში, კრიტერიუმია „სიახლე“, ხოლო მეორეში „ორიგინალობა“. გარდა ამისა, საავტორო სამართლის მიხედვით, დაცვა არ არის რეგისტრაციაზე დამოკიდებული. ამ თავისებურებამ და დიზაინის ისეთი სახეების არსებობამ, რომლებიც თავისი ბუნების გამო საავტორო სამართლით დაცული ვერ იქნება (მაგალითად, ტექნიკური დანიშნულებით გამონეული გარეგანობის ერთადერთი შესაძლებლობის გამომსახველი დიზაინი), გამოიწვია ამგვარი გარეგანობისათვის „არარეგისტრირებული“ დიზაინის დაცვის სპეციალური წესრიგის დაკანონება.

სადღეისოდ, დიზაინის დაცვის თვალსაზრისით, ვერც საერთაშორისო და ვერც ეროვნულ დონეზე ვერ მოხერხდა ერთი სისტემის დამკვიდრება. ზემოთ აღნიშნული თავისებურებებიდან გამომდინარე, დიზაინი არის მიჩნეული სამრეწველო საკუთრების ობიექტად, რაც თვალნათლივ გამომდინარეობს სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციიდან (შემდგომ „პარიზის კონვენცია“), ას ოცზე მეტი წლის წინათ დამკვიდრებული ეს შეხედულება საეჭვო არ გამხდარა. ამ მიმართებით პარიზის კონვენციის გავლენა იმით გამოიხატა, რომ თანამედროვე ნორმატიული მოთხოვნები აღარ საჭიროებს დასაცავი დიზაინის სავალდებულო დაკავშირებას ხელოვნებისათვის აუცილებელ „სიამოვნების მომგვრელ“ შთაბეჭდილებასთან, მაგრამ დიზაინისადმი წაყენული მოთხოვნები მხოლოდ სამრეწველო საკუთრებითი ობიექტებისათვის დამახასიათებელი თავისებურებებით არ შემოიფარგლება, რის გამოც, მიზნის მისაღწევად მხოლოდ ამ ობიექტების სამართლებრივი დაცვის განსაკუთრებული სისტემა არ კმარა.

ლიტერატურული და ხელოვნების ნაწარმოებების დაცვის ბერნის კონვენცია (შემდგომ „ბერნის კონვენცია“), ბუნებრივია, თავისი სივრციდან ისეთ სახით ნაწარმოებებს ვერ გამოირიცხავდა, რომლებიც გამოყენებით სფეროს ეკუთვნის – დიზაინი ზუსტადაც რომ ამ სახის ნაწარმოებია. შესაბამისად, გამოყენებითი ხელოვნების ნაწარმოებები, ანუ გამოყენებითი კატეგორიის დიზაინი, ბერნის კონვენციით განსაზღვრულ დასაცავ ობიექტთა რიცხვს ეკუთვნის და ისინი საავტორო სამართლით დადგენილი

მოთხოვნების დაკმაყოფილების შემთხვევებში დაცული იქნება. ასეთ ობიექტთა რიცხვიდან კი გამორიცხულია ნაწარმოებები, რომლებიც მოკლებულია ხელოვნებისათვის მიკუთვნების შესაძლებლობას, ერთი მხრივ, და ორიგინალობის კრიტერიუმის დაკმაყოფილების უნარს, მეორეს მხრივ, თუმცა ამგვარი ახალი დიზაინები მაინც ეკუთვნის მენარმეთა სამართლებრივ ინტერესთა სფეროს და, როგორც აღვნიშნეთ, ამის გამო, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღმკვეთ სამართალს ექვემდებარება.

ყოველივე ზემოთ განხილული გასაგებს ხდის სამართლის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე დიზაინის დასაცავად განსხვავებული, ინტელექტუალურ-საკუთრებითი სამი სისტემის ჩამოყალიბებას: რეგისტრირებული დიზაინის; გამოყენებითი ხელოვნების ნაწარმოების (საავტორო სამართალი); არარეგისტრირებული დიზაინის (არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის საწინააღმდეგო სპეციალური სამართლებრივი სისტემა).

თავი II

დიზაინის სამართლებრივი არსი

დიზაინის არსობრივი (მატერიალურ-სამართლებრივი) ნორმები თანამედროვე მსოფლიოში სრული შეთანხმებით არ ხასიათდება, თუმცა საერთო ბევრი აქვს.

2002 წლიდან, მას შემდეგ, რაც ევროპაში ამოქმედდა გაერთიანებული ევროპის (ევროპის ბაზრის) კანონმდებლობა დიზაინის დაცვის შესახებ, კონტინენტზე, კუნძულებზე არსებული სახელმწიფოების ჩათვლით, დამკვიდრდა დიზაინის ერთგვაროვანი ნორმატიული განსაზღვრება და ერთნაირი მოთხოვნები დაწესდა დაცვის ობიექტისადმი. სადღეისოდ ევროკავშირის ქვეყნებში დიზაინის დაცვის არსობრივი მხარე სრული შეთანხმებულობით გამოირჩევა. ანალოგიური სამართლებრივი შეთანხმება დანარჩენ მსოფლიოში ჯერ არ მომხდარა და შექმნილი ვითარება გარკვეულ სირთულეებს მოიცავს ზოგიერთი სახის დიზაინისათვის დაცვის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით, გლობალურ სივრცეში. მაგალითად, იაპონიაში, თუ დიზაინი ერთდროულად არ ატარებს მორთულობით და სამრეწველო ხასიათს, ის ვერ იქნება დაცული, განსხვავებით ევროპისაგან, რომლის კანონმდებლობა პრაქტიკულად ნებისმიერი დიზაინის დაცვას ერთიან სამართლებრივ წესრიგს უქვემდებარებს, რადგან ეროვნული კანონების შეთანხმება გაერთიანებული ევროპის კანონმდებლობასთან უკვე დასრულებულია.

წინა თავში უკვე ვახსენეთ, რომ დიზაინის დაცვის ორი წესრიგია ცნობილი: რეგისტრაციის გზით (რეგისტრირებული დიზაინი) და მის გარეშე (არარეგისტრირებული დიზაინი). ამ ორი წესრიგის არსებობა ნებისმიერი სახის დიზაინის სამართლებრივი დაცვის შესაძლებლობაა, იძლევა და ნაწარმის ახალი გარეგანობის შემქმნელისა და მფლობელის საკუთრების მსგავსი უფლებებით აღჭურვის მძლავრი საშუალებაა.

ამჟამად გაერთიანებული ევროპის კანონმდებლობა წარმოდგენილია: 1998 წელს ევროკომისიის მიერ მიღებული დიზაინის დაცვის დირექტივით №98/71/EC (შემდგომ – დიზაინდირექტივა) და 2001 წელს ევროპის თანამეგობრობის საბჭოს მიერ მიღებული დიზაინის დაცვის დანაწესით (EC) №6/202 (შემდგომ „დიზაინდანაწესი“). დიზაინდირექტივამ მოსთხოვა ევროპის თანამეგობრობის ყველა ქვეყანას ეროვნული კანონები შეეჯერებინა მის არსობრივ მოთხოვნებთან (რაც უკვე გაკეთებულია), ხოლო პროცედურული ნორმები, ეროვნული კანონმდებლობით დაცვის არჩევისას, სავალდებულო შეთანხმებას არ დაუკავშირა. დიზაინდირექტივის არსობრი-

ვი მოთხოვნები სრულად აისახა დიზაინდანანესის ნორმებში, რომელმაც ევროპის თანამეგობრობის სივრცეში შემოიტანა ახალი, ერთიანი სამართლებრივი უფლება, რომლის ობიექტსაც „თანამეგობრობის დიზაინი“ უწოდა. ეს ობიექტი მოიცავს რეგისტრირებულ და არარეგისტრირებულ დიზაინს. ამასთან, ეროვნული უფლებებით სარგებლობის შესაძლებლობაც არ არის უკუგდებული და დიზაინერს ან მის უფლებამონაცვლეს შეუძლიათ დაცვა მხოლოდ მოცემული ქვეყნის ეროვნული კანონით მოიპოვონ და განხორციელონ.

იმის გათვალისწინებით, რომ არსობრივად და, შესაბამისად, უფლებების მოპოვების წესით, რეგისტრირებული დიზაინი მეტი სირთულეებით გამოირჩევა, ეს ნაშრომი რეგისტრირებული დიზაინის სამართლებრივი სისტემის არსობრივი მოთხოვნების განხილვისაკენ იქნება მიმართული და მთავარი ადგილი გაერთიანებული ევროპის კანონმდებლობით დაწესებული არსობრივი მოთხოვნების ანალიზს დაეთმობა, ეროვნულ მოთხოვნებთან შედარების საფუძველზე, მათ შორის, ევროპის ერთიანი კანონმდებლობის ამოქმედებამდე არსებული ნორმების გათვალისწინებით.

§3. დიზაინის განსაზღვრება და არსობრივი დანასიათება

დასაცავი დიზაინის განსაზღვრება ძალზე მნიშვნელოვანია დაცვის ობიექტის საგნობრივი ფარგლების დასადგენად და გადამწყვეტია არსობრივი მოთხოვნების დასაწესებლად. იმის გათვალისწინებით, რომ დაცვა არ შეიძლება მიენიჭოს ობიექტს, რომელიც ნორმატიული განსაზღვრების ჩარჩოებში არ ექცევა, სამართლებრივ ნორმებით, როგორც წესი, ფილოსოფიურ განმარტებას არ საჭიროებს. უმეტესწილად განსაზღვრებაა ხოლმე მოცემული, და არა განმარტება. ასეთი მიდგომა მეტი მოქნილობით გამოირჩევა, რადგან გარკვეული მახასიათებლებისა თუ ნიშნების წარმოჩენით საზღვრების დაწესება უფრო იოლად იძლევა იმის დადგენის შესაძლებლობას, თუ რამდენად ექცევა ობიექტი მოცემულ ფარგლებში, ვიდრე ფილოსოფიური განმარტებისადმი შესაბამისობის დადგენა.

ჩვენ ვთვლით, რომ ნორმატიულ-საგნობრივი განმარტების ჩართვა ერთ რომელიმე კანონში საერთოდ არ არის სწორი, რადგან ფილოსოფიური გაგების დამკვიდრება სამართლებრივი ნორმის დანიშნულება არ არის. ნორმა, სამართალურთიერთობათა საგნის ფილოსოფიური გაგებიდან გამომდინარე უნდა შემოიფარგლოს საგნობრივი სინამდვილის, რაც შეიძლება მეტი, ასახვით. ფილოსოფიური გაგების ჩამოყალიბება მოითხოვს ობიექტის ბუნების ზედმიწევნით ზუსტ, რიგ შემთხვევებში ძალზე სპეციფიკურ

ცოდნას მოცემული ობიექტის შესახებ, რაც შესაბამისი დარგის მეცნიერთა და სპეციალისტთა საქმეა. იურისტი მეცნიერების საქმე კი არის ამ გაგების ღრმად გააზრება და დაცვისათვის აუცილებელი მოთხოვნების დაწესება.

ზოგადად, სამართალი ზემოთ აღნიშნულ წესს მისდევს, რის დამაჯერებელი დასტური ის არის, რომ ნებისმიერ ქვეყანაში მოსამართლეებს უფლება აქვთ საქმის გადაწყვეტისას მოიხმონ დავის საგნის არსის მცოდნე სპეციალისტები და არა სამართალმცოდნენი.

აღნიშნული მიდგომა სწორია თუნდაც იმით, რომ ნორმა მხოლოდ მოცემული კანონის მიზნებისათვის არის სავალდებულო, ხოლო ფილოსოფიური გაგება, ნებისმიერი ზოგადი თუ კერძო შემთხვევისათვის, წესრიგის დამყარების საყრდენია.

ზემოთ აღნიშნულთან ერთად გასათვალისწინებელია, რომ, როდესაც დამკვიდრებულია ცნების ფართო ფილოსოფიური განმარტება, შეიძლება მიზანშეწონილი იყოს მისი შევიწროვება და ნორმის ჩამოყალიბება, რაც ცალსახად გამოკვეთს ცნების რა ფარგლებში ექნება მოქმედების ძალა მოცემულ კანონს. გარდა ამისა, ხშირად სასარგებლოა ხოლმე ნორმითვე განისაზღვროს რა მნიშვნელობით გამოიყენება ზოგიერთი ტერმინი (სიტყვა, სიტყვათა შემოკლება და ა.შ.) მოცემული კანონის ფარგლებში.

გავითვალისწინებთ რა ყოველივე აღნიშნულს, საკითხის გაშუქებას დავინყებთ დიზაინდირექტივისა და დიზაინდანანესის განსაზღვრებების ანალიზით.

ევროპის თანამეგობრობის სივრცეში ერთიანი საკანონმდებლო აქტის ამოქმედების მოსამზადებელ პერიოდში ევროკომისიას დიდი ძალისხმევა დასჭირდა პრობლემური საკითხების ყოველმხრივ შესასწავლად, რათა მიღებული ნორმები მაქსიმალურად სრულყოფილი იურიდიული კუთხით ყოფილიყო წარმოდგენილი. კომისიამ თავისი მუშაობის შედეგები ასახა მრავალ ნერილობით საბუთში, რომლებსაც პრაქტიკოს სპეციალისტებისა და მეცნიერებისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს არსობრივი მოთხოვნების გასააზრებლად. კომისიის საბუთებიდან გამოსაყოფია 1991 წელს გამოქვეყნებული „მწვანე საბუთი“ (Green Paper); დირექტივის მისაღებად დიზაინის სამართლებრივ დაცვასთან დაკავშირებული შეთავაზებანი. სულ ევროკომისიამ გამოაქვეყნა 19 ანალიზური საბუთი, რომლებიც ემსახურებოდა გაერთიანებული ევროპის საკანონმდებლო ორი აქტის – ზემოთ მითითებული დიზაინდირექტივისა და დიზაინდანანესისათვის მეცნიერულად დასაბუთებული საფუძვლების ჩამოყალიბებას, აგრეთვე, ნორმათა ერთობლიობის შემუშავებასა და სამოქმედოდ შემოღებას. ამ ორი აქტიდან, ქვემდე-

ბარეობით, მთავარი დიზაინდირექტივია, რომელთანაც შეჯერებული უნდა იყოს გაერთიანებული ევროპის ქვეყნების ეროვნული კანონები და ევროკავშირის მიერ მიღებული ზეეროვნული კანონი – დიზაინდანანესი.

დიზაინდირექტივის¹ პირველი მუხლი იძლევა თავად დიზაინისა და განსაზღვრებაში მოცემული ნიშნების საგნობრივ განმარტებას. ამ ნორმის ა) პუნქტის მიხედვით: „დიზაინი ნიშნავს მთლიანად პროდუქტის ან მისი ნაწილის გარეგან სახეს, რომელიც გამომდინარეობს თვით პროდუქტის და/ან მისი მორთულობის ნიშნების, კერძოდ, ხაზების, კონტურების, ფერების, ფორმის, ტექსტურის და/ან მასალების თავისებურებებიდან“.

დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონისა და დიზაინდანანესის განსაზღვრება სრულად ემთხვევა დიზაინდირექტივის ტექსტს, რაც დიზაინდირექტივის მიღების მიზნებიდან და იერარქიული დონიდან გამომდინარე, არსობრივი სამართლის ერთგვაროვნების მიღწევის მიზნით, დიზაინდირექტივის დეკლარაციული ნაწილის მე-9 და მე-11 პუნქტებით დადგენილი ამ მოთხოვნის დაკმაყოფილების ყველაზე მარტივი გზაა. კერძოდ, მათი ტექსტი შემდეგია:

(9) „იმის გათვალისწინებით, რომ შიგა ბაზრის მიზნების მისაღწევად საჭიროა რეგისტრირებული დიზაინიდან გამომდინარე უფლებების მოპოვებისადმი წაყენებული მოთხოვნები ერთი და იგივე იყოს ყველა წევრ ქვეყანაში; და რომ საბოლოოდ, საჭიროა ერთიანი განსაზღვრების ჩამოყალიბება და ერთიანი მოთხოვნების დადგენა დიზაინის არსობრივი მნიშვნელობისათვის, სიახლისა და ინდივიდუალობისათვის, რომლებიც უნდა დაკმაყოფილდეს რეგისტრირებული დიზაინიდან გამომდინარე უფლებების მოპოვებისა და ძალის შენარჩუნებისათვის;“...

(11) „იმის გათვალისწინებით, რომ მფლობელს უფლებათა რეგისტრაციის გზით ენიჭება დაცვა მთლიანად პროდუქტის ან მისი ნაწილის დიზაინის ნიშნებზე, რომლებიც თვალნათლივ ნაჩვენებია განაცხადში და საჯაროდ ხელმისაწვდომია, გამოქვეყნების ან შესაბამისი რეგისტრაციის შესახებ მონაცემების გავრცელების საფუძველზე“.

ციტირებული და დიზაინდირექტივის სადეკლარაციო ნაწილის სხვა პუნქტებიდან შეიძლება შემდეგი უმნიშვნელოვანესი დასკვნები იყოს

¹ დიზაინდირექტივის თარგმანი და არსობრივი მიმოხილვა გამოქვეყნებულია საქართველოს ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნული ცენტრის „საქპატენტის“ სამეცნიერო-პრაქტიკულ ჟურნალში „ინტელექტუალური საკუთრება“, 2007წ., №1(4), გვ. 26 – 38. აღნიშნული თარგმანით ვისარგებლებთ ამ ნაშრომში, თუ დედნის (ინგლისური) ტექსტი სხვაგვარად არ იქნება ჩვენ მიერ გაგებული.

გამოიტანილი:

1. დიზაინდირექტივით გაერთიანებული ევროპის ქვეყნებს მოეთხოვება ერთგვაროვანი ნორმების ჩამოყალიბება დიზაინის არსის, დაცვის მოპოვებისა და უფლებების ძალაში შენარჩუნებისათვის დასადგენი კრიტერიუმების მიმართ;

2. ქვეყნები ვალდებული არიან რეგისტრაციის გზით უზრუნველყონ ბაზარზე მიმოქცევის საგნად ქცეული და შესაბამისი ეკონომიკური ღირებულების მქონე დიზაინის დაცვა, ხოლო არარეგისტრირებული დიზაინის დაცვის უზრუნველსაყოფად არანაირი მოთხოვნები არ არის დაწესებული. თუმცა ერთიანი შიგა ბაზრის სივრცეში მოსაქმე პირთა უფლებების სრულად დასაცავად დიზაინდანანესი ითვალისწინებს არარეგისტრირებული დიზაინის დაცვის სამართლებრივი წესრიგის არსებობას და შესაბამის ნორმებსაც შეიცავს. აქედან გამომდინარე, იმ შემთხვევაში, როდესაც ეროვნული კანონი ვერ უზრუნველყოფს არარეგისტრირებული დიზაინის დაცვას, მაშინ ამ ობიექტის მფლობელის უფლებების დაცვა შესაძლებელი იქნება დიზაინდანანესით გათვალისწინებული გაერთიანებული ევროპის შიგა ბაზრის მთელ სივრცეში მოქმედი ზეეროვნული ნორმებით;

3. დიზაინდირექტივა არ ანებს რაიმე სავალდებულო მოთხოვნებს ინტელექტუალური სამართლის სხვა ინსტიტუტებით გასათვალისწინებელი, კერძოდ, საავტორო სამართლებრივი ნორმებით, დიზაინის დაცვის უზრუნველყოფის მიმართ, არც მათი არსებობისა და არც არსობრივი მოთხოვნების ერთგვაროვნების კუთხით;

4. ასევე, დიზაინდირექტივა დუმს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციით დაცვის უზრუნველყოფის თაობაზე, რომლის სამართლებრივი წესრიგიც შეიძლება გავრცელდეს ნებისმიერი სახის დიზაინზე;

5. გაერთიანებული ევროპის ქვეყნები თავისუფალნი არიან უფლებების მოპოვების პროცედურული ნორმების საკუთარი შეხედულებით დაწესების, აგრეთვე, უფლებათა უზრუნველყოფისა და სანქციების დადგენის კუთხით;

6. დიზაინის რეგისტრაციისათვის, და ამ ფაქტიდან გამომდინარე უფლებების ძალის შენარჩუნებისათვის, დადგენილია ორი კრიტერიუმის: „სიახლისა“ და „ინდივიდუალობის“ შემოღების აუცილებლობა;

2 დიზაინდირექტივა არ მოითხოვს რეგისტრაციის ერთიან სისტემასაც. სადეკლარაციო ნაწილის ეს „გონი“ პირდაპირაა ასახული მე-2 მუხლში, რომლის მე-2 პუნქტის მიხედვით რეგისტრაციას უთანაბრდება დიზაინის დეპონირება უფლებამოსილ ორგანოში და ოფიციალური გამოქვეყნება, რის შედეგადაც წარმოიქმნება უფლებები. ამ ნორმით გაზიარებულია ზოგიერთ ქვეყანაში დამკვიდრებული პრაქტიკა, მაგალითად, საფრანგეთისა.

7. ქვეყნები ვალდებული არიან დაიცვან მთლიანი პროდუქტის ან მისი ნაწილის დიზაინის წარმომჩენი ნიშნების ერთობლიობა;

8. დაცვას ექვემდებარება მხოლოდ პროდუქტის ხილული ნიშნები, რომლებიც წარმოდგენილია სარეგისტრაციოდ მიწოდებულ განაცხადში და რომელთა ნახვაც საჯაროდაა ხელმისაწვდომი.

უშუალოდ დაცვას დაქვემდებარებული დიზაინის განსზღვრების გასააზრებლად თუ გამოვიყენებთ სადეკლარაციო ნაწილის ამ დასკვნებს, ნათლად დავინახავთ, რომ დიზაინი ხილულად წარმოსაჩენი პროდუქტის „სახის“ ნიშნიდან შედგება. ანუ, „პროდუქტის სახე“ უნდა გარეგნულად ვლინდებოდეს. მაშასადამე დაცვას ექვემდებარება პროდუქტის გარეგანობა. ამიტომაცაა, რომ დიზაინდირექტივის პირველი მუხლის განსახილველი პუნქტის საქპატენტისეულ ქართულ თარგმანში სიტყვები „appearance of ... a product“ გადმოცემულია როგორც „პროდუქტის გარეგანი სახე“. მიუხედავად დიზაინდირექტივის მიზნებთან შესაბამისობისა, უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული თარგმანი ნორმატიულ დანაწესს ავიწროებს და დასაცავი დიზაინი დაჰყავს ადამიანის მიერ თვალით აღსაქმელ გარეგნობამდე. უმჯობესია ნორმის აზრი ზუსტად გადმოიცეს, რაც მომავალში მისი ფართო გაგებით გამოყენებას არ შეეწინააღმდეგება. ამ მიზნებისათვის გადამწყვეტია სიტყვის „appearance“ არსი. მართალია მისი უპირატესი მნიშვნელობა გარეგნობაა (გარეგანობაა), მაგრამ ისეთი მნიშვნელობაცაა ანგარიშგასაწევი როგორიცაა „წარმოჩენა“, „გამომჟღავნება“, „გამოვლინება“ „გამოხატულება“. დიზაინერის მიზანია მისთვის ხელმისაწვდომი რაიმე სახითა და საშუალებით წარმოაჩინოს პროდუქტის გარეგანობა. მაშასადამე, უკვე ამ მომენტიდან დიზაინის აღქმა შესაძლებელი უნდა იყოს უპირატესად ტექნიკური აღჭურვილობების გარეშე. ამასთან, დასაცავი დიზაინი (ხელოვნების კუთხითაც რომ შევხედოთ) სხვა ადამიანებმაც, კერძოდ, პროდუქტის შეძენის მსურველმა მომხმარებლებმაც უნდა აღიქვან. რა თქმაა საჭირო, რომ ნივთს უპირატესად იძენენ საყოფაცხოვრებო გამოყენებითი დანიშნულებიდან გამომდინარე, სიამოვნების მომგვრელი შთაბეჭდილების გათვალისწინებით. თუმცა ბევრ შემთხვევაში დიზაინი ასეთ შთაბეჭდილებას შეიძლება არც იწვევდეს, მაგალითად, როდესაც საქმე ტექნიკური დანიშნულების ნაწარმის გარეგანობასთან გვაქვს. ამ დანიშნულებით გამოყენებისას და განსაკუთრებით შეძენისას, მომხმარებელი პროდუქტის გარეგანობას შეუიარაღებელი თვალთა აღიქვამს და აფასებს. სხვა მოთხოვნის წაყენება, მაგალითად, გამადიდებელი შუშის (რომ ალარაფერი ვთქვათ მიკროსკოპზე), ან სპეციალური დანადგარის გამოყენება, რომლის მეშვეობითაც გაირკვევა

თუ რას წარმოადგენს დიზაინი, უხერხული პირობების არსებობამდე და მოთხოვნების დაწესებამდე მიგვიყვანს³.

თუ დიზაინდირექტივის სადეკლარაციო ნაწილის, განსაკუთრებით მისი მე-13 პუნქტის გამოყენებით განვსჯით საკითხს, შეიძლება იმ დასკვნამდე მივიდეთ, რომ იგი დიზაინის დასაცავ ნაირსახეობებს თვალთ ალქმად გარეგნობამდე ავიწროებს. თუმცა, როგორც მეცნიერები, უთითებენ ეს დასკვნა ცალსახა არ არის და დიზაინის განსაზღვრების ფართო გაგებას უჭერენ მხარს. მათი ეს მიდგომა ეფუძნება იმას, რომ პროდუქტის გარეგანობა, მაგალითად მოხაზულობა ან მოყვანილობა შეიძლება შეხებითი შეგრძნებითაც იყოს ალქმული (უსინათლონი ხომ ამ ხერხით სარგებლობენ საგნების ამოსაცნობად). აღნიშნულის გათვალისწინებით მეცნიერები გამოყოფენ დიზაინის გაგების ფართო კონცეფციას, რის მიხედვითაც დაცვა ენიჭება ეკონომიკურ ბრუნვაში მოქცეული პროდუქტის ნაწილის ან მთლიანად პროდუქტის დიზაინის წარმომჩენი ნიშნების ერთობლიობას. ბაზარზე გამოტანილი პროდუქტი შეიძლება წარმოჩენილი იყოს მომხმარებლის (აღამიანის) წინაშე ნებისმიერი ისეთი ნიშნით, რომელიც აღიქმება შეგრძნებით. ფართო განმარტების ამ კონცეფციაზე მეცნიერები ყოველთვის ამახვილებენ ყურადღებას. ყოველი მათგანი თავისებურად გამოხატავს აზრს, მაგრამ შინაარსობრივად ერთმანეთის სანინააღმდეგოს არ გვაუწყებენ. განზოგადებით თუ ვიტყვით, მიღებულია და „მწვანე საბუთშიც“ ასახულია, რომ ევროპის თანამეგობრობის სამართლებრივი აქტივიდან გამომდინარე დიზაინი დაცვას ექვემდებარება იმის გამო, რომ ის „ბაზარზე მიმოქცევის საგანს წარმოადგენს“. რადგან ეს ასეა, მაშინ მისი განსაზღვრება იმდენად ფართო უნდა იყოს, რომ მოიცვას ყველა ეკონომიკური ღირებულება, რაც თან სდევს და შერწყმულია ცნებაში „პროდუქტის წარმოჩენა“ „პროდუქტის გამოხატულება“. შესაბამისად, მეცნიერები ასკენიან, რომ პროდუქტი შეიძლება იყოს წარმოჩენილი (გამოხატული) ნებისმიერი ნიშნით, რომელთა ალქმა შესაძლებელია შეგრძნებით. ამ კუთხით დასახელებულია ისეთი ნიშნები, როგორიცაა პროდუქტის წონა, დრეკადობა და შეხებითი ალქმის ელემენტები, მაგალითად, საფეიქრო ნაწარმის შემთხვევაში.

მეცნიერები გამოთქვამენ აზრს, რომ პროდუქტის წარმომჩენ ნიშანთა

3 მეცნიერ-სპეციალისტები აღნიშნავენ, რომ ზოგიერთ სფეროში, მაგალითად, მობილურ ტელეფონები, გამოთვლითი ტექნიკა და მათი მსგავსი, წარმომადგენლობითე მცირე ზომის მაღალტექნოლოგიური პროდუქტების დიზაინი, შეიძლება იყოს ალქმული მხოლოდ „შეიარაღებული თვალთ“ და მათი აზრით, რასაც ჩვენც ვიზიარებთ, ასეთი დიზაინების დაცვას დიზაინდირექტივა გადაჭრით არ უარყოფს.

შორის დიზაინდირექტივა შეიძლება გულისმობდეს ყნოსვით და ბგერით ელემენტებსაც, თუმცა მის ნორმებში ამ ელემენტებზე პირდაპირი ან ირიბი ნორმატიული მინიშნება არ არის. მაშასადამე უნდა დავასკვნათ, რომ დიზაინდირექტივა დაცვის ობიექტად მიიჩნევენ დიზაინს, თუ იგი მთლიანად ან ნაწილობრივ, თვალთა და შეხებით აღიქმება. ეს ისტორიულადაც ასეა, რადგან საყოველთაოდაა ცნობილი, რომ ეროვნული კანონებით სწორედ რომ ამ ტიპის დიზაინი იყო დაცული ევროპის ქვეყნებში ერთიანი სამართლებრივი აქტის მიღებამდე. უფრო მეტიც, აბსოლუტური უპირატესობა თვალთა აღქმას ენიჭებოდა, რადგან მყიდველისათვის უმეტესწილად საკმარისია ნაწარმის დანახვა. თუმცა ზოგჯერ ეს არ კმარა და მომხმარებელი ცდილობს პროდუქტს შეეხოს – მაგალითად ტანსაცმლის ან უშუალოდ ქსოვილის საყიდლად შერჩევისას. ამიტომ ამ გამოვლინების დიზაინიც დაცული იყო ყოველთვის.

განხილულიდან გამომდინარე, ბუნებრივია, ერთიანი სამართლებრივი აქტის შემუშავებისას ადრინდელ გამოცდილებას მეცნიერები გვერდს ვერ აუვლიდნენ, თუმცა შემუშავებული და შემდგომ ნორმატიულად განმტკიცებული განსაზღვრებით მაინც დატოვეს მომავალში დიზაინების, რაც შეიძლება ფართო სპექტრის, დაცვის შესაძლებლობა. მოცემული ანალიზის სისწორის დასტურად მოვიტანთ ამონარიდს მწვანე საბუთიდან. „... დაცვას დაქვემდებარებული „დიზაინის“ განსაზღვრება უნდა იყოს რაც შეიძლება ფართო, რათა პრინციპულად იყოს დაცული მოცემული პროდუქტის წარმოჩენასთან შერწყმული ნებისმიერი ეკონომიკური ღირებულება. ამიტომ, მიზანშეწონილია განიმარტოს, რომ „დიზაინი“ ნიშნავს პროდუქტის წარმოჩენს ორ- ან სამგანზომილებიან ნიშანს ... რომელიც ადამიანის შეგრძნებით აღიქმება მისი მოყვანილობა-მოხაზულობისა და ფერებიდან გამომდინარე“. აღნიშნულის გათვალისწინებით, ამჟამად აღიარებულია, რომ დაცვას ვერ დაემტკიცებდებარება პროდუქტის ისეთი ნიშნები, რომელთა მოყვანილობა-მოხაზულობისა და ფერის აღქმა შეუძლებელია, მომხმარებლის მიერ საყიდლად შერჩევის მიზნით დათვალიერებისას ან პროდუქტის გამოყენებისას. თვალთა უხილავი ელემენტები, მაგალითად, პროდუქტის გარსით დაფარულნი, როგორც წესი, დიზაინს დაცვისუნარიანს ვერ გახდის. მაგრამ, თუ გარსი გამჭვირვალე მასალისაგანაა, მაშინ პროდუქტის შიგნით მყოფი ნიშნები ხილული ხდება და შეიძლება დიზაინს დაცვისუნარიანობა შესძინონ.

მხოლოდ თვალთა და შეხებით აღსაქმელი ნიშნებია იმ თვისების მატარებელი, რაც პროდუქტის გარეგანობას წარმოაჩენს ტექნიკური

ალჭურვილობის დახმარებით ან ასეთი დახმარების გარეშე, სხვაგვარად პროდუქტი საქონელმომოქცევის დროს ძალზე ძნელად თუ გამოცალკევდება ამგვარი პროდუქტებისაგან. ამიტომ, რომ დიზაინდირექტივის შემუშავებით დაკავებული მეცნიერები გამოიციხავდნენ ყნოსვითა და სმენით აღსაქმელ ნიშნებს დიზაინისათვის დაცვისუნარიანობის მიმნიჭებული ნიშნების რიცხვიდან. და მართლაც, ადამიანი ვერ აღიქვამს დიზაინს წარმოჩენილად ბგერებისა ან სუნის შეგრძნებით, მას მხოლოდ რაიმე პროდუქტის არსებობის დადასტურება და ამოცნობა შეუძლია. მაგალითად, მინის ბოთლზე მირტყმის შედეგად წარმოქმნილი ბგერები დამახასიათებელი იქნება მხოლოდ ასეთი ბოთლისათვის და არა პლასტმასის ან ხისგან და ა.შ. დამზადებულისათვის. ასევე, ხისაგან დამზადებული ბოთლი შეიძლება იყოს სუნით ამოცნობილი და გამორჩეული, მაგალითად, პლასტმასისაგან დამზადებულისაგან. ორივე შემთხვევაში, პროდუქტის მოხაზულობა-მოყვანილობა სუნით ვერ აღიქმება შედეგად, თუ ადამიანმა წინასწარ არ იცის, რომ საქმე ბოთლთან აქვს მის წინაშე პროდუქტი ან მისი ნაწილი ვერ წარმოჩინდება (ტექნიკური საშუალებებით შეიძლება გადაიჭრას ეს ამოცანა, მაგრამ ასეთ შემთხვევაში დიზაინი შეიგრძნობა ტექნიკური საშუალებების და არა ადამიანის მიერ, ეს კი ეწინააღმდეგება დასაცავი დიზაინის არსობრივ კონცეფციას). აქედან გამომდინარე, ჩვენ ვასკვნით, რომ სუნი და ბგერა დიზაინის ნიშნად არ შეიძლება იყოს განხილული. ისინი შეიძლება განმასხვავებელ ელემენტად იყოს მიჩნეული და მოგვევლინოს სასაქონლო ნიშნის შემადგენელ ნაწილად ან უშუალოდ იყოს გამოყენებული სასაქონლო ნიშნად, რაც ზოგიერთი ქვეყნის პრაქტიკამ დაადასტურა კიდევაც. მაგალითად, სუნი რეგისტრაციით დაცული სასაქონლო ნიშნის ნაირსახეობად აქვს მიჩნეული საფრანგეთს. ბგერითი ნიშნების დაცვაზე კამათი საერთოდ აღარ მიმდინარეობს⁴.

მას შემდეგ, რაც ძირითადი სათქმელი უკვე წარმოვადგინეთ, დიზაინის არსობრივი ბუნების მიმართ, მიზანშეწონილი იქნება განვიხილოთ ინტელექტუალური შემოქმედების ამ ობიექტის წარმომქმნელი ნიშნები, რომლებიც დიზაინდირექტივის განსაზღვრებაშია მითითებული. თავდაპირველად განვიხილავთ პროდუქტის ნიშნებს: ფორმას, კონტურს, ტექსტურასა და მასალას.

ფორმა – ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით იგივეა,

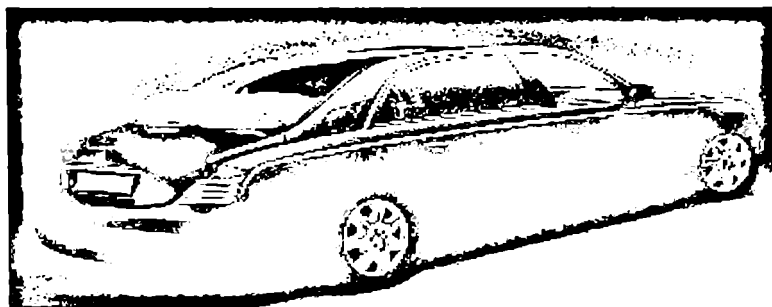
4 დიზაინდირექტივის განსაზღვრების ჩვენული თარგმანია: „დიზაინი მთლიანად პროდუქტის ან მისი ნაწილის წარმომჩენი (გამომხატველი) სახეა, წარმოქმნილი თვით პროდუქტის ნიშნების, მაგალითად, ხაზების, კონტურების, ფერების, ფორმის, ტექსტურის და/ან მასალის თავისებურებებით, აგრეთვე, მორთვით“.

რაც გარეგნული მოხაზულობა და მოყვანილობა ერთად აღებული. ამ ნიშნით წარმოქმნილი დიზაინი მუდამ მოცულობითია, რადგან დიზაინერი ახალ გარეგანობას ქმნის, რომელიც გარემოხაზულობით მჟღავნდება. ასეთი დიზაინი პროდუქტისაგან ვერ განცალკევდება, ამიტომ დაცვის ფარგლები პროდუქტთან განუყრელი კავშირით განისაზღვრება.

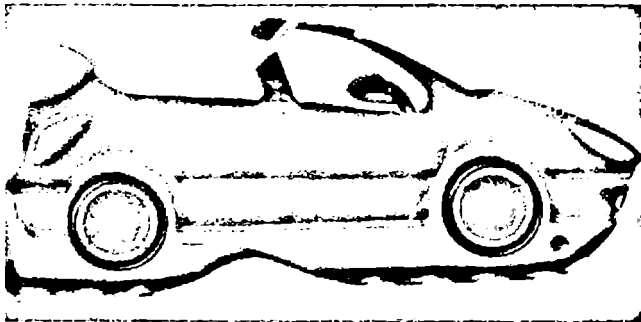
მაგალითი 1

მაგალითი 2

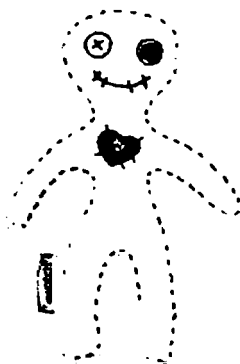
მაგალითი 3

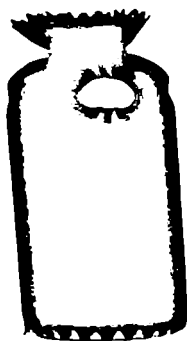
კონტური - თუ ფრანგული წარმოშობის ამ სიტყვასაც გავაქართულებთ, მაშინ ნათლად დავინახავთ მის კავშირს ფორმასთან, რადგან იგი საგნის საერთო გარეგნულ მოხაზულობას ნიშნავს. ამ ნიშანს ფორმა მოიცავს და ზემოთ აღნიშნული მასაც სრულად ესადაგება, რამდენადაც მხოლოდ სამგანზომილებიანი ღიზანის გამომხატველია. თუმცა ფორმა კონტურით შეიძლება არც იყოს სრულად წარმორჩენილი, ხოლო ერთი და იგივე გარემოხაზულობისა შეიძლება მრავალი ფორმის ერთი და იგივე ნივთი არსებობდეს, მაგალითად ქილა. ეტყობა ამის გამო მოიხსენია ღიზან-დირექტივამ ეს ნიშანი ფორმისაგან განცალკევებით.

მაგალითი 4

ტექსტურა – ლათინური წარმოშობის სიტყვა, რომელიც უცხო სიტყვათა ლექსიკონში განმარტებულია, როგორც მყარი ნივთიერების აგებულების თავისებურების გამომხატველი ნიშანი. მას განაპირობებს ნივთიერების ნაწილაკების ან სხვა ელემენტების განლაგება, სიმკვრივე და სხვ. (იხ. მაგალითები 6, 7 და 9). ეს ნიშანი პროდუქტის მასალას ეკუთვნის და ცალკეა დიზაინდირექტივის განსაზღვრებაში მოცემული, რადგან მისი თავისებურებები ყოველთვის ვერ იკვეთება დიზაინში. ძნელია ითქვას რა სახის დიზაინის წარმომქმნელია ეს ნიშანი მოცულობითის თუ ბრტყელის (ორგანზომილებიანის), მაგრამ ცხადია, რომ ისიც პროდუქტთან განუყრელ კავშირში უნდა განვიხილოთ.

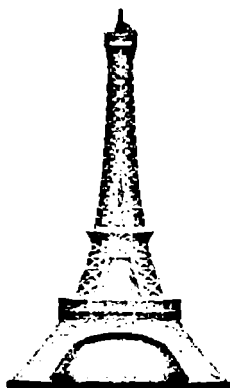

მასალა – ქართულ ცნობიერებაში გაგებულია როგორც რაიმე საგნის დასამზადებლად, საწარმოებლად საჭირო საგნები ან ნედლეული. ამ ნიშნით წარმოქმნილი დიზაინიც პროდუქტისაგან ვერ განცალკევდება. იგი შეიძლება დახასიათდეს ფერით, ტექსტურითა და აგებულებით. ამასთან, თუ ფერი მხოლოდ თვალთა აღიქმება, ტექსტურა, მათ შორის, აგებულება ხელით შეხებითაც აღიქმება. მასალის ეს თავისებურებანი, რიგ შემთხვევებში, შეუიარაღებელი თვალთა შეიძლება ვერც კი იყოს აღქმული მაშინ, როდესაც შეხებით ეს თავისუფლად ხერხდება. განსხვავებული მასალისაგან ხორცშესხმული ერთი და იგივე დიზაინი იმდენად ინდივიდუალური შეიძლება იყოს, რომ ერთი და იგივე დანიშნულების საგანს შეიძლება სხვა სახელი ეწოდოს. ამის ნათელი მაგალითი ქართულ ენაში გვაქვს, კერძოდ ჭიქა მინისაგან დამზადებულ რაიმე სითხის დასაღევ ჭურჭელს ჰქვია, ხოლო ზუსტად ამავე გარეგანობის და დანიშნულების თიხის ჭურჭელს ფინჯანი ჰქვია⁵. აღნიშნულს ნათლად წარმოადგენს პირველი მაგალითის გამოსახულება, აგრეთვე ქვემოთ მოცემული ქართული ტრადიციებით ნაკარნახები ქვეერისა და ეიფელის კოშკის მოხაზულობის მქონე თიხის ჭურჭლის გამოსახულებები.

მაგალითი 7

5 ამ მაგალითის მოძებნაში ჩემს 6 წლის შვილიშვილთან ელენესთან საუბარი დამეხმარა. მან მოხოვა ჭიქაში ჩასხმული წყალი დამელევინებინა. მე მას მინის ჭურჭელში ჩასხმული წყალი მივანოდე. ელენემ მკითხა თუ რატომ არ დავესხი თიხის ჭურჭელში. ჩემი პასუხი იყო, რომ ის ფინჯანია, ხოლო თხოვნა ჭიქით დალევინებინა იყო. შვილიშვილი არ დამეთანხმა, რადგან სიტყვებს შორის ეს განსხვავება მან არ იცოდა. მაშინ მიემართე ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონს და დავარწმუნე, რომ ჭიქა მინის ჭურჭელს ჰქვია. ცოტა ხნის შემდეგ აზრად მომივიდა, რომ ეს ვითარება მასალათა შექმნილი დიზაინის დახასიათებისათვის საუკეთესო მაგალითი იქნებოდა

არსებობს უშუალოდ პროდუქტთან დაკავშირებული სხვა ნიშნებიც, რომლებიც შეიძლება ძალზე დიდი, გადამწყვეტი მნიშვნელობისაც კი იყოს ზოგიერთი დიზაინის წარმოქმნისათვის და რომლებიც დიზაინდირექტივის განსაზღვრების ჩამონათვალში არ მოხვდა. კერძოდ, ეს ნიშნებია ზომები: (სისქე, სიგანე, სიგრძე), წონა და დრეკადობა. სინამდვილეში ამ ნიშნების უგულვებელყოფა უსამართლო იქნებოდა, რადგან დიზაინდირექტივით შემოთავაზებული ნიშნების ჩამონათვალი ამომწურავი არ არის, ის მხოლოდ სანიმუშოა⁶.

6 საქპატენტის მიერ გამოქვეყნებული დიზაინდირექტივის განსაზღვრებითი ნორმის თარგმანი ნიშნების ჩამონათვალის წინ მოიცავს სიტყვას „კერძოდ“, რაც ინგლისური ტერმინის „in particular“ გადმოქართულებას წარმოადგენს. ქართულმა სიტყვამ არ უნდა გვაფიქრებინოს, რომ ნორმაში კონკრეტული ნიშნებია ჩამოთვლილი, რომელთა გარდა სხვა ნიშნები არ მოიაზრება დირექტივის იურიდიულ ფარგლებში. ეს შთაბეჭდილება რომ გაქარწყლდეს უმჯობესია გამოვიყენოთ ინგლისური ტერმინის ქართულად უფრო შესატყვისი ტერმინი „მაგალითად“.

ზომები, განსაკუთრებით პროდუქტის მთლიან თანაფარდობაში, უდავოდ ახალ გარეგნულ შთაბეჭდილებას ქმნის. ამ მიმართებით, ხელოვნებაში, უხსოვარი დროიდან ცნობილია ე.წ. „ოქროს კვეთა“, რომელიც სილამაზის კლასიკურ თანაფარდობადაა მიჩნეული, რაც მკვეთრად მუდღენდება, მაგალითად, ქანდაკებებსა და არქიტექტურულ ნაწარმოებებში.

გარდა ამისა, მცირე ზომების შემთხვევაში ჩნდება კითხვა: შეიძლება იყოს თუ არა დაცვის საგანი შეუიარაღებელი თვალით უხილავი ან ყველა თავისებურებებით აღუქმელი დიზაინი? ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა დამოკიდებული იქნება მოცემულ ქვეყანაში არსებულ მიდგომებზე, სანამ ზოგადი სამართლებრივი გაგება არ ჩამოყალიბდება. ჩვენი აზრით, დიზაინდირექტივის ნორმატიული და არსობრივი „გონიდან“ გამომდინარე, როგორც ადრეც მივუთითეთ, ასეთი დიზაინი უნდა იყოს დაცვის საგანი (იხ. მაგალითი 6).

წონას მნიშვნელობა აქვს, როდესაც დიზაინი იქმნება ისეთი პროდუქტისათვის, რომლისთვისაც მასიურობა განსხვავებულ შთაბეჭდილებას ქმნის. ასეთი დიზაინების მაგალითად შეიძლება დავასახელოთ თუნდაც ფარდა. ერთი და იგივე გარეგანობის ფარდა, მსუბუქი და მძიმე (მკვრივი) ნაჭრისაგან შესრულებული, განსხვავებულად აღიქმება. ასევე, მაგალითად, ჩუქურთმა შეიძლება იყოს, მასიური, სიმძიმის ან პირიქით, სიმჩატის შეგრძნების გამომწვევი. ეს ნიშანი ყურადსაღებია თუნდაც იმიტომ, რომ თვალით აღიქმება, მიუხედავად თავად წონის უხილავობისა.

მაგალითი 7

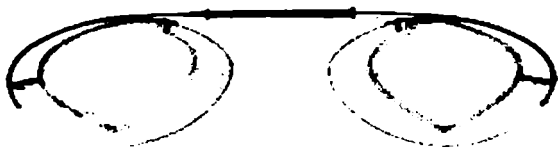
დრეკადობა ზოგიერთი პროდუქტის გარეგანობისათვის ასევე მნიშ-

ენელოვანი სადიზაინო ნიშანია, მაგალითისათვის დავასახელებთ ზამბარებს. ზოგი ზამბარისათვის ამ ნიშანს დიდი მნიშვნელობა არ ექნება, რადგან ვერც კი შეიგრძნობა, მაგალითად, დიდი ზომის, კერძოდ, მატარებლის ვაგონების ზამბარული ამორტიზატორები. სხვა შემთხვევებში, როდესაც საქმე მცირე და საშუალო ზომის პროდუქტთან გვაქვს, დრეკადობამ შეიძლება დიზაინის აღქმით გამონეული შთაბეჭდილება სულ სხვაგვარი და ინდივიდუალური გახადოს.

მაგალითი 8

მაგალითი 9

ყველა განხილული ნიშნით წარმოქმნილი დიზაინის აღქმა შესაძლებელია თვალითაც და ხელით შეხებითაც, ხოლო ამოსაცნობად აუცილებელია დასახელდეს რა სახის პროდუქტის დიზაინთან გვაქვს საქმე, ანუ დაცვა რა ნაწარმისათვის მოითხოვება. ამასთან, ფორმა და კონტური თავად გვკარნახობს რა პროდუქტის დიზაინისათვის მოითხოვება დაცვა, ხოლო მასალა, ტექსტურა, ზომები, წონა და დრეკადობა ამის შესაძლებლობას არ იძლევა.

ამიტომ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში პროდუქტის ცოდნის გარეშე, რომლისთვისაცაა შექმნილი და განკუთვნილი დიზაინი, საგნობრივი დაცვის საზღვრები ვერ დადგინდება. ეს იმიტომაც, რომ ფორმასთან და კონტურთან ერთად მასალა და ტექსტურა იმდენადაა შერწყმული პროდუქტთან, რომ იგივე მასალამ და ტექსტურამ სხვა პროდუქტისათვის დაცვისუნარიანი დიზაინი შეიძლება ვერ წარმოქმნას.

უმუშალოდ პროდუქტის ნიშნებიდან შემდგარი დიზაინი ყოველთვის მოცულობითია, წარმოადგენს რეალური, ანუ ფიზიკური აღნაგობის მქონე საგანს და აკმაყოფილებს აღქმის მოთხოვნებს და გვეყარნახობს, რომ დიზაინი დაცვის საგანი იქნება ყველა შემთხვევაში, როდესაც ის არის აღქმადი თვალთ ან ხელით შეხებით.

ხაზები და ფერები, მოცემული დიზაინდირექტივის ჩამონათვალში, პროდუქტთან კავშირის არ მქონე ნიშნებია. შეიძლება ითქვას, ისინი წარმოსახვითი ნიშნებია, რადგან ქმნის მხოლოდ ადამიანის შეგრძნებებით წარმოსახულ გარეგანობას, რომელსაც ხელით ვერ შევხებით. უფრო მეტიც, მაგალითად, ფერები და მათი შეხამება სხვადასხვა ადამიანმა შეიძლება სრულიად სხვადასხვაგვარად აღიქვას. მათი მეშვეობით შექმნილი დიზაინი ყოველთვის გრაფიკული გამოსახულება იქნება, რასაც უამრავი გამოვლინებები აქვს. ხაზი არ უნდა აგვერიოს კონტურში, რომელიც მოცულობის წარმომჩენია. ცხადია, ასეთი დიზაინი ყოველთვის ორგანოზომილებიანია (ბრტყელია). მისი აღქმა თვალთ შეგრძნების გარეშე შეუძლებელია (თუ არ მივიღებთ მხედველობაში გამონაკლის ადამიანებს – ფენომენებს).

ფერებიც და ხაზებიც, თავისთავად, დიზაინს ვერ შექმნის. ისინი საკუთარ თავთან ან სხვა ნიშნებთან გაერთიანებით წარმოაჩენს პროდუქტის ახალ ინდივიდუალურ გარეგანობას.

ხაზები, გარდა გამოსახულებისა ქმნის სიტყვებს (ასოთა გამოსახვის მეშვეობით), რომლებიც შეიძლება რაიმე გამონათქვამის (სლოგანის) ან აღნიშვნის სახით მოგვევლინოს. ასეთი ტიპის (გარკვეული სტილის დამწერლობით გამოსახული, მაგალითად, მაისურზე, რაც ძალზე გავრცელებულია დღევანდელ ხანაში) სიტყვები პასუხობს დიზაინის განსაზღვრებას და დაცვისუნარიანობის მოთხოვნებს. თუმცა, თავად სიტყვები დიზაინს ვერ შექმნის *per se*.

იმის გამო, რომ ხაზებითა და ფერებით შექმნილი დიზაინი პროდუქტის ნიშნებით არ არის წარმომჩენილი, მისი დაცვის ფარგლები სავალდებულოდ არ არის მიბმული პროდუქტთან. ეს აზრი ნათელი იმ მხრივაც არის, რომ ერთი და იგივე გრაფიკა შეიძლება სრულიად განსხვავებული პროდუქტების

გარეგანობის წარმოსაჩენად იყოს გამოყენებული. ასეთი დიზაინი თავად პროდუქტთან შერწყმული ვერ იქნება. ის დაითანება (ალიბეჭდება, მიუერთდება, მაგალითად, ნებოთი და ა.შ) მასზე. შესაბამისად, ასეთი პროდუქტის დიზაინი შეიძლება შეიცვალოს სხვა გრაფიკული გამოსახულების დატანით. დიზაინის დასაცავად, ასეთ შემთხვევაში, პროდუქტის ნაირსახეობას გავლენა ვერ ექნება, უმეტეს შემთხვევებში. ამ წესიდან გამონაკლისებიც არსებობს და ასეთი დიზაინის დაცვის ფარგლების განსაზღვრაც არც თუ იშვიათად ექვემდებარება გენერალურ პრინციპს: დაცვის ფარგლები პროდუქტზე ორიენტირებით დგინდება.

ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით დიზაინის არსის გასაგებად საჭიროდ მიგვაჩნია მის ნაირსახეობასაც შევხვით, რაც უფრო მეტად დაგვეხმარება შევიცნოთ მისი სამართლებრივი ბუნება და ის, თუ რა მნიშვნელობით გამოიყენება იგი დიზაინდირექტივის ნორმებში.

დიზაინის ნაირსახეობებს წარმოვადგენთ მრავალმხრივ საერთაშორისო აქტზე, სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო კლასიფიკაციის შესახებ ლოკარნოს შეთანხმებაზე დაყრდნობით. მართალია დირექტივის ამოქმედების შემდეგ ყველა ევროპულმა ქვეყანამ კანონებში ცნება „პროდუქტი“ ჩართო, მაგრამ 1968 წელს შემოღებულ ლოკარნოს კლასიფიკაციაში ცვლილება არ შესულა და კვლავ ცნება „ნაწარმი“ ფიგურირებს. კლასიფიკაციაში მოცემულია ნაწარმის (პროდუქტის) ჩამონათვალი, რომლის გარეგნული სახისათვისაც არის შექმნილი დიზაინი. ამიტომ, ფაქტობრივად, ეს კლასიფიკაცია ნაწარმისაა და არა დიზაინისა, ლოკარნოს შეთანხმებას, რომელმაც დაამტკიცა კლასიფიკაცია, სამრეწველო ნიმუშების (დიზაინების) საერთაშორისო კლასიფიკაციის შესახებ შეთანხმება ეწოდა. ამ ვითარებამ შეიძლება გვაგულისხმებინოს, რომ დიზაინი პროდუქტის გარეშე პრაქტიკულად არ განიხილება. თუმცა 7 კლასის ჩამონათვალი ასახელებს ორ განზომილებიან პროდუქტს, რომლებთანაც დიზაინი არ არის აუცილებლად გასაიგივებელი. დანარჩენი 26 კლასი მოცულობით ნაწარმს ეხება, რომელთაგან მონყვევითაც დიზაინი ვერ განიხილება. ორგანოზომილებიანი ნაწარმის ჩამონათვლის სიმცირე აიხსნება ბაზარზე მათი, როგორც საქონლის ბრუნვის სიმცირით და დიზაინერთა შემოქმედების მიმართვით ქარხნული წესით დამზადებული ნაწარმისათვის მისადაგებული ინდუსტრიულ-კომერციული გარეგანობის მიცემისაკენ. ამ ვითარებამ ტერმინის ჩამოყალიბებაზეც იქონია გავლენა და, თავის დროზე, დიზაინერთა შემოქმედების ობიექტს ეწოდა „სამრეწველო დიზაინი“ („industrial design“). ახალი კანონის ამოქმედებამდე საქართველოშიც იყო მიღებული ტერმინი

„სამრეწველო ნიმუში“.

ნარმოვადგენთ ლოკარნოს კლასიფიკაციის ჩამონათვლის მიხედვით, ნანარმის კატეგორიების გათვალისწინებით დიზაინის ნაირსახეობებს დაჯგუფებას⁷, ანუ, ქვემოთ მოცემული სისტემატიზებული დაჯგუფება ეხება პროდუქტებსაც და მათ გარეგანობასაც (დიზაინს):

1. პროდუქტის (ნანარმის) დიზაინი – ამ კატეგორიის დიზაინს ნარმოადგენს ნანარმისათვის ინდუსტრიული ნესით მისაცემი მოცულობითი გარეგანობა, აქედან იღებს სათავეს სამრეწველო გამოყენების მოთხოვნის არსებობა დასაცავი დიზაინების მიმართ, რაც არსებობდა ევროპის ქვეყნების ყველა კანონში დიზაინდირექტივის მიღებამდე, ამ კატეგორიას შეადგენს შემდეგი ნანარმი:

- საინჟინრო-კონსტრუქციული ნანარმი, მათ შორის, სანარმოთა ძირითადი საშუალებანი (მაგალითად, დანადგარები და ტექნოლოგიური დანიშნულების სხვა მოწყობილობები);
- სამომხმარებლო საქონელი (მაგალითად, საოჯახო-საყოფაცხოვრებო ტექნიკა; ტრანსპორტი);
- სახელოსნო იარაღი (ინსტრუმენტი) და ინდივიდუალური შრომისათვის საჭირო სხვა იარაღი, ლითონისაგან დამზადებული ნანარმი (მათ შორის, მე-8 კლასით გათვალისწინებული ნანარმი, კერძოდ, ურო, სამარჯვები ბურღვისათვის, მჭრელი სამარჯვები და იარაღი, სახელურები, კნოპები და კარის ანჯამები, ველოსიპედისა და მოტოციკლეტის დგარები და სარემონტო სტენდი);
- საავეჯო და სხვა დანიშნულების ფურნიტურა, ხელოსნური ნანარმი;
- ტრანსპორტი;
- მოდური საქონელი, საფეიქრო ნანარმი, ქსოვილი;
- სამკაულები, სიამოვნების მომგვრელი სხვა საგნები, მათ შორის, ოქროულობა, ხელოვნური ყვავილები, დროშები, მედლები, ქანდაკებები და ა.შ.;
- მოუხატავი შპალერი და საფეიქრო ნანარმი, მათ შორის ნოხი და

7 სისტემური დაყოფა ნარმოდგენილია ლონდონის უნივერსიტეტის, ქუიინ მერი & ვესტფილდ კოლეჯის (Queen Mary & Westfield College, University of London) ლექტორის უმა სუთერზანენის (Uma Suthersanen) მიხედვით, რასაც იყენებს პროფესიონალ დიზაინერთა ასოციაცია (Chartered Society of Designers) და რომელიც მოცემულია მისი ავტორობით გამოცემულ ნიგნში Design Law in Europe, Sweet&Maxwell, London, 2000, pp. 17-20.

ხალიჩა;

- კვების პროდუქტები (კერძოდ, 01 კლასში მოცემული ნაწარმი, ბისკვიტების, საკონდიტრო ნაწარმის, რძის პროდუქტისა და ნატეხი შაქრის ჩათვლით).

2. გარემოს დიზაინი (შენობების ჩათვლით) – ამ კატეგორიის დიზაინის პროდუქტი თითქმის პირველი კატეგორიის სრული ანალოგიით ხასიათდება და მოცულობითი დიზაინის მქონე ნაწარმით წარმოჩინდება, მაგალითად შემდეგი პროდუქტებით:

- საგამოფენო და სადემონსტრაციო პროდუქტი (მაგალითად, მუზეუმის გარემო, ვიტრინა, საკომერციო ჩვენების გარემო);
- შიდა გარემო, ინტერიერი;
- კინო, სათეატრო, სატელევიზიო გარემო – სცენის, კოსტუმებისა და რეკვიზიტის ჩათვლით;
- არქიტექტურული აგებულობები, შენობათა ერთეულების, ელემენტებისა და დეკორატიული შადრევნების, აუზების, სათბურებისა და ორანჟერეების ჩათვლით;

ამ კატეგორიის პროდუქტის დიზაინი მრავალმხრივ ემთხვევა საავტორო სამართლით დაცულ არქიტექტურულ ნაწარმოებსა და საბალე-საპარკო პროექტებს. მას შემდეგ რაც განისჯება საკითხი: ეკუთვნის თუ არა მოცემული კონკრეტული პროდუქტი მასური ნაწარმების სამრეწველო ან სამომხმარებლო პროდუქციას, დიზაინის სამართლით დასაცავი ობიექტები შეიძლება გაიმიჯნოს საავტორო სამართლით დასაცავისაგან. ასეთ ნაწარმთა რიცხვს ეკუთვნის, მაგალითად, ასანწყობი და გადასატანი კაბინა, ანდა წინასწარ დამზადებული სასაწყობო ფართი. უძრავი შენობების, ჩვეულებრივი სახლების გარეგანობა დიზაინის სამართლით დასაცავ ობიექტებს არ ეკუთვნის, სამაგიეროდ საცხოვრებელი ბინების შიგა გარემოს სახე (ინტერიერი), რომელიც წარმოქმნილია სხვადასხვა პროდუქტის განწყობილობით. მაგალითად, დასაცავ დიზაინად განიხილება სამზარეულოს განწყობის სრული იერსახე. გარე გარემო, ანუ ექსტერიერი, დიზაინის სამართლებრივი ნორმებით არ დაიცევა.

3. გრაფიკული და ინფორმაციული ხასიათის დიზაინი – ყოველთვის ბრტყელი, ანუ ორ განზომილებიანია; ასეთი დიზაინი კონკრეტულ პროდუქტთან განუყრელად მიბმული არ არის და დაცვის ფარგლების დასადგენად ყოველთვის არ უნდა განვიხილოთ იმ ნაწარმთან ერთად, რომლის

გარეგანობის წარმოსაჩენადაც გამოიყენება, ამ აზრს ამყარებს ქვემოთ მოცემულ სანიმუშო ჩამონათვლში მოხვედრილი პროდუქტების წარმომავლობითი ბუნება:

- ანაბეჭდი (მოხატულობა) ნაწარმის ზედაპირისათვის, მათ შორის, ქსოვილებისათვის, სახეებ- ან ყვავილებგამოყვანილი ქაღალდისათვის, ანაბეჭდი (მოხატულობა) თიხის ნაწარმისათვის, კრამიტის ჩათვლით;
- ტიპოგრაფიული ნაწარმი, შრიფტების ჩათვლით;
- შეფუთვა;
- საკორპორაციო (საფირმო) განმასხვავებელი მასალები;
- ფოტო, აუდიო-ვიზუალური, ტელეფილმების გრაფიკა კომპიუტერული და მულტიმედიაგრაფიკის ჩათვლით;
- სავაჭრო და სარეკლამო საქმიანობისათვის საჭირო პროდუქცია (შესახვევი ქაღალდის, პრესაში გამოსაქვეყნებელი სარეკლამო განცხადების, ფირნიშების და სარეკლამო ეკრანების ჩათვლით);
- საკანცელარიო საოფისე და სასწავლო პროდუქცია (წიგნის გარეკანების, კალენდრების, საწერი, სახატავი და საბეჭდი ქაღალდის, მისალოცი ბარათების ჩათვლით).

ამ კატეგორიის დიზაინი პროდუქტს ერთვის და მასთან შერწყმული არ არის, იგი დამოუკიდებელ პროდუქტადაც განიხილება, რის გამოც ბოლო რედაქციის კლასიფიკაციაში შეტანილია ცვლილებები და დამოუკიდებელ საქონლად დასახელებულია ისეთი ფართო ცნებით გამოხატული პროდუქტი, როგორიცაა მორთულობა (ორნამენტი), გრაფიკული დიზაინი და სხვა. ამ კატეგორიის პროდუქტებისათვის დამატებითი კლასებიც არის უკვე გათვალისწინებული ლოკარნოს კლასიფიკაციაში. ასევე, როგორც ვხედავთ, მოცემულ შემთხვევაში ინდუსტრიულ ნაწარმთან საქმე აღარ გვაქვს. ეს ვითარება დასაცავი დიზაინისადმი სამრეწველო გამოყენებადობის მოთხოვნის უარყოფისა და ინტელექტუალურ სამართალში ტერმინად „დიზაინის“ ნაცვლად „სამრეწველო დიზაინის“ სულ უფრო ფართოდ დამკვიდრების ერთ-ერთი საფუძველია.

§4. ტარიფოლოგია

დიზაინი გაიგება როგორც ნაწარმის გარეგნული სახე (გარეგანობა). დიზაინი საქონლის ის გარეგანობაა, რომელსაც მომხმარებელი საკუთარი თვალით აფასებს. მისთვის ძალზე მნიშვნელოვანია როგორ გამოიყურება შესაძენი საქონელი. იგი ხელმძღვანელობს საკუთარი იმ შთაბეჭდილებით, რომელიც მასზე საქონლის გარეგანობამ დატოვა. დიზაინერის ამოცანაა გაუწიოს ანგარიში მოცემული ეპოქის საზომებს, მათი გათვალისწინებით განჭვრიტოს როგორი გარეგანობა მიანიჭებს მომხმარებელს სიამოვნებას და შესაბამისი სახის საქონელი შესთავაზოს მას. ამასთან, ყოველ ეპოქას თავისი მოთხოვნები აქვს, დიზაინის გაგება დამოკიდებულია მოცემული ეპოქის მომხმარებლის ცხოვრების წესზე, საყოფაცხოვრებო სიმყუდროვესა და მშვენიერებაზე არსებულ შეხედულებებზე, ეროვნულ ტრადიციებზე, სოციალურ ვითარებაზე, ცხოვრების, ტექნოლოგიურ და ეკონომიკურ დონეზე, აგრეთვე მრავალ სხვა მაჩვენებელზე.

დიზაინის არსის შეცნობისათვის ანგარიში ყველა ფაქტორს უნდა გაეწიოს და ყურადღება უნდა მიექცეს იმ ფაქტს, რომ ხშირად მომხმარებელი და დიზაინერი განსხვავებულად აფასებენ საქონლის გარეგანობას.

დიზაინერი ქმნის ახალ გარეგანობას, მისთვის შემოქმედებითი კუთხით მნიშვნელოვანია შედეგი, რასაც ხელოვნების ნიალისაკენ გადააქვს შემფასებლის ყურადღება. დიზაინერის შეფასება პროფესიულ მოთხოვნებზეა აგებული მაშინ, როდესაც მომხმარებელი სიამოვნების მომგვრელ თვისებებთან ერთად გამოყენებით მხარესაც შესაფერის მნიშვნელობას ანიჭებს. ამიტომ დიზაინი უნდა იყოს გაგებული როგორც გარეგანობა, რომელიც იწვევს სასიამოვნო შთაბეჭდილებას და არ აკნინებს საქონლის დანიშნულებითი გამოყენების ვარგისიანობას. საქონელი იწარმოება და მიმოიქცევა ბაზარზე იმ ეპოქისათვის მისაღები გემოვნების გათვალისწინებით, რომელშიც ცხოვრობს და მოღვაწეობს ხელოვანი თუ ხელოსანი.

XIX საუკუნემდელმა სამრეწველო რევოლუციამ ბაზარზე საქონლის საგრძნობი რაოდენობის გამოტანის შესაძლებლობა შექმნა. საზოგადოების მნიშვნელოვანმა ნაწილმა უკუაგდო ცხოვრების მძიმე პირობები, ახალი გარეგანობის საქონლის შეძენამ, მათ შორის, საცხოვრებელი ადგილის ახალი ავეჯით მყუდროდ განწყობამ, მოსახლეობას განუმტკიცა რწმენა, რომ მხოლოდ ქანცგამომცლელი შრომა არ იყო მთავარი ყოველდღიურ ყოფაში. ამ დროს მოსახლეობა ცდილობდა ჩვეულებრივად მოსახმარი ნივთებიც კი მოეკაზმათ სხვადასხვაგვარი საშუალებებით. როგორც სადიზაინო ხელოვნების დარგის მცოდნენი აღნიშნავენ, თითქმის ყველა სახის ფუფუნების

ევოლუციას ეფუძნება, რომლის შედეგადაც დამკვიდრდა აზრი, რომ დაცვის ღირსი დიზაინი შეიძლება იყოს გამოხატული როგორც მხატვრული ღირსებების მქონე, ისე ამ ღირსებებს მოკლებული გარეგნული სახით.

ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით ყალიბდებოდა სამართლებრივი ტერმინოლოგია. ენობრივი და არსობრივი თავისებურებებიდან გამომდინარე ცალკეული ქვეყნების ცნებები ერთმანეთისაგან დიდად არ განსხვავდებოდა, ამასთან, დიზაინის აღმნიშვნელი ტერმინები სამართლებრივ ტრადიციებსაც წარმოაჩენდა. ასე იყო ადრე და ასეა დღესაც. ამჟამად, ყველაზე გავრცელებული ევროპული ენების თანახმად იხმარება:

- ინგლისურად Design, Industrial design, ქართულად ეს ორი ტერმინი დიზაინად და სამრეწველო დიზაინად შეიძლება ითარგმნოს. გამომდინარე სიტყვის design მნიშვნელობის სინონიმებიდან იგი მოდელად, შაბლონად, ანუ ნიმუშადაც ითარგმნება. და მართლაც, დიზაინი სწორედ ის ნიმუში თუ მოდელია, რომელიც განკუთვნილია ნაწარმის დასამშვენებლად, მოსართავად, ან უბრალოდ ამ ნაწარმისათვის თავისებური გარეგანობის მისაცემად სამრეწველო წესით. ამდენად, ქართულად, ყველაზე სწორი თარგმანი იქნება ნიმუში და სამრეწველო ნიმუში. შემთხვევითი არ არის, რომ ინგლისურ ლიტერატურაში დიზაინის აღმნიშვნელ ტერმინებად გვხვდება სიტყვები „pattern“ და „Industrial model“, რომელთა თარგმანია ანაბეჭდი (შაბლონი) და სამრეწველო მოდელი (ნიმუში), შესაბამისად.

განხილული ტერმინები გამოიყენება დიზაინის დაცვის მომწესრიგებელ კანონებში, კერძოდ, მათ დასახელებებში. დიდი ბრიტანეთის ორი კანონი გვინდა დავასახელოთ: The Law of Copyright in Designs; Industrial Designs law. პირველი არარეგისტრირებული დიზაინების დაცვას უზრუნველყოფს საავტორო უფლების ანალოგიური ნორმებით და ქართულად შეიძლება გადმოიცეს „დიზაინთან მიმართებით კოპირაიტის (ანუ უნებართვო ასლების კეთების საწინააღმდეგო უფლების) კანონი“. მეორე ეხება რეგისტრირებული დიზაინის დაცვას და ქართულად მისი თარგმანია „სამრეწველო დიზაინების შესახებ კანონი“.

გერმანულად შემდეგი ტერმინოლოგიაა გავრცელებული: muster; model; Industriemuster. ეს ტერმინებიც დიზაინის არსის გამოხატველია. პირველი ნიმუშს, მოდელს, შაბლონს ნიშნავს. მეორე ტერმინი ასევე ნიმუშის მნიშვნელობის მქონეა, მაგრამ მრეწველობაზე გამიზნული აღარაა, რადგან სხვა სინონიმები ესთეტიკურ ნიმუშზე უთითებს და რაიმე ნაწარმის მოსართავ ნახატს ან სხვაგვარად, მაგალითად, მოქარგვით გამოყვანილ სახეს ნიშნავს. მესამე უშუალოდ მრეწველობას ებმის და სამრეწველო ნიმუშად გადმოიცემა.

დიზაინის დასაცავად განკუთვნილი სამართლის ინსტიტუტის აღმნიშვნელ ტერმინად *Geschmacksmustersgesetz* გამოიყენება. ამ ტერმინში სამი სიტყვაა მოცემული: *Geschmack*, *Muster* და *Gesetz*. პირველი ესთეტიური გემოვნებით გამორჩეულ ობიექტზე მიანიშნებს და მეორესთან ერთად სამრეწველო დანიშნულებას გამოკვეთს. ორივე სიტყვა ერთმანეთს არსობრივად ავსებს და ერთადაც იხმარება, შესაბამისად, ლექსიკონში ერთობლივად, *Geschmacksmuster*-ის სახით არის მოცემული, რაც სამრეწველო ნიმუშადაა თარგმნილი. სიტყვა *Gesetz* კანონად ითარგმნება.

ფრანგულში გავრცელებული ტერმინებია: *modèle*, *modèle industriel* და *dessin*.

პირველი ტერმინის თარგმანს კვლავ ნიმუშთან, შაბლონთან, მოდელთან მივყვართ, თუმცა ეს სიტყვა ხელოვნებასაც ებმის, რასაც ნიკო ჩუბინაშვილის ლექსიკონის თანახმად, რომელიც „ქართული ლექსიკოგრაფიის მშვენიერებაა“, ერთ-ერთი მნიშვნელობა უკავშირდება „...მხატვართათვის ბუნებითი სახისაგან გადმოახაზვინებენ სახესა“. აგრეთვე, სიტყვა მოდელი გამოიყენება ტანსაცმლის ახალი ნიმუშების დემონსტრატორთა აღსანიშნავადაც, რაც ამ სიტყვას უშუალოდ სადიზაინო ხელოვნებასთან აახლოებს. დიზაინის მრეწველობასთან განუყრელობის აღსანიშნავად ფრანგებიც იყენებენ მეორე ტერმინს, რომელიც ისევ სამრეწველო ნიმუშად (დიზაინად) უნდა ვთარგმნოთ. მესამე ტერმინი ნახატს ნიშნავს, რომლის დანიშნულებაცაა ნაწარმისათვის ახალი, მისთვის მშვენიერების შემძენი გარეგანობის მიცემა.

სამართლებრივ სივრცეში, თავად კანონის დასახელებისას ფრანგულად გამოყენებულია ჯამური ტერმინი – *droits des dessins et modèles*, კანონი ნახატებისა და ნიმუშების შესახებ.

ზემოთქმულთან ერთად აღვნიშნავთ, რომ რომანული ენის ოჯახის მრავალი ქვეყანა ამ კონცეფციას მისდევს და დიზაინების დაცვისათვის გამიზნულ კანონს ფრანგების მსგავსი ტერმინებით ამკობს. იტალიურად გამოყენებული ტერმინები აუცილებლად უკავშირდება მრეწველობას და ხელოვნებას, ისინი შემდეგი სიტყვებითაა წარმოდგენილი: *Prototipo industriale*; *Disegno industriale*; *Model e disegni ornamentali*. პირველი და მესამე ტერმინი ამ შემთხვევაშიც სამრეწველო მოდელად (ნიმუშად) ითარგმნება, იმ განსხვავებით, რომ მესამე მორთულობით ხასიათზე ამახვილებს ყურადღებას. მეორე ტერმინი – სამრეწველო ნახატად გადმოიცემა ქართულად. თუმცა გამონაკლისები აქაც გვაქვს და ესპანურად გამოთქმა „სამრეწველო დიზაინი (ნიმუში)“ არ გამოიყენება.

ქართულ სამართლებრივ სივრცეში დამკვიდრდა ტერმინი „სამრეწველო ნიმუში“, რომელიც, როგორც ზემოთ განხილული ანალიზი უჩვენებს არ არის გაუცხოებული სხვა ქვეყნების ტერმინოლოგიისაგან და, თუ სიტყვა „ნიმუშს“ ფართო გაგებით შევხედავთ ის მოცულობითი ხასიათის დიზაინსაც მოიცავს და ბრტყელსაც. მიუხედავად აღნიშნულისა მიგვაჩნია, რომ დღევანდელი ქართული ტერმინი შეიძლება შეიცვალოს ფაქტობრივად საერთაშორისოდ გამხდარი ტერმინით „დიზაინი“, რაც საშუალებას მოგვცემს მის შემქმნელ სუბიექტსაც მივუჩინოთ საკუთარი ტერმინი „დიზაინერი“ და არა „ავტორი“, რომელიც ნაწარმოებთა შემქმნელების ზოგად ტერმინად დარჩეს უმჯობესია⁸. გარდა ამისა, ტერმინი მოსახერხებელი იქნება თარგმნის დროსაც.

§5. პროდუქტი, რომლისთვისაცაა შექმნილი დიზაინი

დიზაინის არსის გასაგებად აუცილებელია დანვრილებით განვმარტოთ თუ რა არსობრივი მნიშვნელობითაა მოცემული დიზაინდირექტივის განსაზღვრებაში ცნება „პროდუქტი“. განსაზღვრება იწყება იმით, რომ დიზაინი წარმოადგენს მთლიანი პროდუქტის ან მისი ნაწილის წარმომჩენ სახეს. ისმის კითხვა რა პროდუქტია ნაგულისხმები და შეიძლება თუ არა მის გარეშე წარმოვიდგინოთ მისი წარმომჩენი სახე (გარეგანობა).

დიზაინდირექტივის ამოქმედებამდე არსებული ეროვნული კანონები, მათ შორის, საქართველოს საპატენტო კანონიც, დიზაინს განმარტავდა ნაწარმის გარეგნულ სახედ. ანუ, დასაცავი დიზაინი ნაწარმისაგან განცალკევებით არ გაიგებოდა. დიზაინდირექტივით მკვიდრდება ახალი მიდგომა, რომელიც უახლოვდება საპატენტო სამართლებრივს. როგორც ვიცით, პატენტით დაცულია გამოგონება, რომელიც პრაქტიკული სარგებლობისათვის გამზადებული (ანუ სამრეწველო წესით გამოსაყენებელი) ტექნიკური იდეაა, რომელიც ახალია და აკმაყოფილებს საგამომგონებლო დონეს. საპატენტო სამართლისეული მიდგომის მიხედვით გამომგონებლის პროდუქტი (შემოქმედებითი) იდეაა და არა ის ნაწარმი, რომელიც დამზადდება დაპატენტებული იდეის მიხედვით. ნაწარმი რომც არ დამზადდეს პატენტს მაინც ექნება

⁸ ასეთ შემთხვევაში, საავტორო სამართლისეული „ავტორის“ მსგავსად, სამრეწველო საკუთრების სფეროშიც დამკვიდრდება სუბიექტების აღმნიშვნელი სპეციალური ტერმინები „გამომგონებელი“ და „დიზაინერი“. აღნიშნული ვითარება გაზიარებულია ამ ნაშრომის დასრულებამდე რამდენიმე კვირით ადრე მიღებული დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონით.

ძალა. აქედან გამომდინარეობს, რომ იდეა დაცულია ნაწარმთან შერწყმის თუ სხვაგვარად გაიგივების გარეშე. დაცვის ასეთი გზა იყო შემოღებული საპატენტო სამართლის პირველივე აქტების ნორმებით.

ადრინდელი სამართლებრივი აქტების მიხედვით დიზაინის დაცვა გამოირიცხებოდა თუ ის არ წარმოადგენდა ნაწარმის გარეგნულ სახეს. აქედან გამომდინარე, პრაქტიკულად ნებისმიერი ქვეყნის ეროვნული კანონი დაცვას არ მიანიჭებდა გარეგანობას, თუ საგანაცხადო მასალებში მასთან ერთად არ იქნებოდა ნაჩვენები და დასახელებული ის ნაწარმი, რომლის გარეგანობაზეც მოითხოვებოდა დაცვა. ამ კუთხით დიზაინდირექტივის განსაზღვრებით მოცემულ ცნება „პროდუქტთან“ შეიძლება გავაიგივეოთ ცნება „ნაწარმი“. მაგრამ, დიზაინდირექტივა არ ითხოვს პროდუქტის დასახელებას (ამას არც დიზაინდანანესი მოითხოვს). მაშასადამე, დიზაინის დაცვა არ არის დამოკიდებული იმ პროდუქტზე რომლისთვისაც არის შექმნილი დიზაინი და რომლის მეშვეობითაც დიზაინერის შემოქმედების ნაყოფი ბრუნავს ეკონომიკურ სივრცეში. აზრი შეიძლება ასეც გამოვხატოთ: „პროდუქტი, რომელთანაც ერთად დიზაინი ეკონომიკურ ბრუნვაშია ჩართული, მომხმარებელს წარუდგენს საკუთარ სახეს (გარეგანობას), სწორედ ეს სახეა დიზაინი და არის სამართლებრივი დაცვის საგანი, ხოლო თავად პროდუქტი მისი სურათის მატარებელი არეა“. მაგრამ, ამავდროულად, ეს პროდუქტი სწორედ რომ ადრინდელი კანონებით ნაგულისხმები ის ნაწარმია, რომლის გარეშეც დიზაინს აზრი არა აქვს. მიუხედავად ამისა, უფლებების მოპოვებისათვის მისი დასახელება სავალდებულო აღარ არის. ამ წესიდან გამომდინარე დიზაინი დაცულია პროდუქტთან (ნაწარმთან) ერთმთლიანობის გარეშე. მაგრამ, სინამდვილეში, დაცვის ფარგლების დასადგენად დიზაინისა და პროდუქტის კავშირის უგულებელყოფა შეუძლებელია (ამ კუთხით საკითხს გავაშუქებთ, როდესაც რეგისტრაციის პროცედურას და დაცვის არსობრივ კრიტერიუმებს განვიხილავთ). როგორც ვხედავთ, საპატენტო სამართლებრივი მიდგომა მიესადაგება დიზაინის დაცვას. ამ აზრს ამყარებს სამრწენელო ნიმუშებისათვის (დიზაინებისათვის) საერთაშორისო კლასიფიკაციის დაწესების ლოკარნოს შეთანხმება (Locarno Agreement Establishing an International Classification for Industrial Designs). კლასიფიკაცია იძლევა ნაწარმის ჩამონათვალს, მას მხოლოდ საინფორმაციო და შიდასაუწყებო ადმინისტრაციული დანიშნულება აქვს. იგი არ არის შედგენილი ისეთი ცნებების გამოყენებით, რომლებიც განკუთვნილია საგნობრივ-არსობრივი ფარგლების დასადგენად. აქედან გამომდინარე, სრულიად გასაგებია თუ რატომბა საგანგებოდ მითითებული ლოკარნოს

შეთანხმებაში ის გარემოება, რომ კლასიფიკაციის დანიშნულება არ არის მისი გამოყენება დაცვის ფარგლების დასადგენად. აქედან გამომდინარე, საერთაშორისო კლასიფიკაცია არ არის შექმნილი დაცვის სამართლებრივი ფარგლების განსაზღვრავად⁹.

მაშასადამე, გარკვეულწილად, ცნება „პროდუქტი“ ადრე გამოყენებული ცნების „ნაწარმი“ მნიშვნელობისაა, მაგრამ ადრინდელი ნორმებისაგან განსხვავებით, დაცვის ფარგლების დასადგენად მას მნიშვნელობა არა აქვს. ამ კუთხით პროდუქტი მატერიალური კი არა, (ანუ საქონელი, ნაწარმი და ა.შ.), არამედ შემოქმედებითი ობიექტია. სააეტორო სამართლებრივ ცნებებს თუ გამოვიყენებთ, ის ინტელექტუალური შემოქმედების ნაყოფია. ამ მიმართებით დიზაინდირექტივის განსაზღვრება მსჯელობის გაგრძელების საფუძველს არ იძლევა, რადგან დიზაინის წარმოქმნა დაკავშირებულია უშუალოდ პროდუქტის ნიშნებთან ან მორთვასთან. მისი ნორმის მიხედვით „დიზაინი მთლიანად პროდუქტის ან მისი ნაწილის წარმომჩენი სახეა (გამოხატულება), რომელიც წარმოჩინდება თვით პროდუქტის ნიშნებისაგან... და/ან მისი მორთვით“.

ამ განსაზღვრებიდან ირკვევა პროდუქტისადმი მატერიალურ-საგნობრივი მიდგომა (იგულისხმება ფიზიკური¹⁰ corpus mechanicum და არა უსხეულო ნივთი corpus mysticum), რომელიც გარეგანული გამოვლინებით განუყრელად უკავშირდება დიზაინს. ერთ შემთხვევაში – თავად პროდუქტის ნიშნები წარმოქმნის დიზაინს, მეორეში კი პროდუქტის მორთვა. მეცნიერები და სპეციალისტები თვლიან, რომ ამ უკანასკნელ შემთხვევაშია შესაძლებელი დიზაინი მოვწყვიტოთ იმ ნაწარმს, რომელსაც ამშვენებს დიზაინერის შემოქმედების ნაყოფი – მორთულობა. პრაქტიკაში ეს აზრი სახელმძღვანელო პრინციპად იქცა, თუმცა დიზაინდირექტივის განსაზღვრების ნორმა, ჩვენი აზრით, დიზაინს განუყრელად იხილავს პროდუქტთან ერთად და გარეგანობის მისგან მოწყვეტა ნორმისაგან გადახვევაა! სწორედ რომ ნორმის არსი აიძულებთ მათ დაასკვნან, რომ გარეგანობის (დიზაინის) მოწყვეტა ყოველთვის ვერ მოხერხდება და პროდუქტთან ერ-

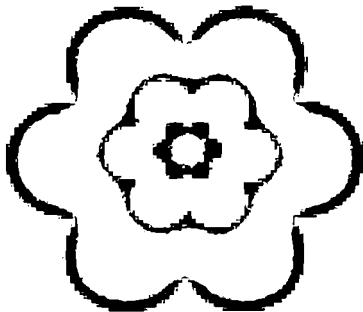
9 უფრო დანერგებით იხ. დავით ქამუკაშვილი „ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი“, 2006, გვ.520 (ლოკარნოს შეთანხმება) და გვ.488 (ნიშნების რეგისტრაციისათვის განკუთვნილი საქონლისა და მომსახურების საერთაშორისო კლასიფიკაციის შესახებ ნიცის ხელშეკრულება).

10 ამ აზრის დასტური ლოკარნოს შეთანხმებით დამტკიცებული საერთაშორისო კლასიფიკაციაა, რომელშიც მოცემულია ეკონომიკურ ბრუნვაში ჩასართავი საქონლის ჩამონათვალი, რომელთათვისაც იქმნება დიზაინი.

თად განხილვის გარეშე დაცვის ფარგლები ვერ დადგინდება.

ზოგიერთის, მაგალითად, გრაფიკული დიზაინის, რომლის ერთ-ერთი სახე ზემოთ მითითებული მორთულობაა, მონყვეტა იმ კონკრეტული ნაწარმის ან ნაწარმთა ჯგუფისაგან, რომელთა დასამშვენებლადაც არის ის შექმნილი, გვიბიძგებს, რომ მორთულობა ჩავთვალოთ იმ პროდუქტად, რომლის გარეგანობასაც ის წარმოაჩენს და, თუ ამ გეზს გავყვებით, უხერხულ, ტავტოლოგიურ დასკვნამდე მივალთ: „მორთულობა შექმნილია მორთულობისათვის“ (მორთულობამ უნდა მორთოს მორთულობა?!). ამასთან, ამგვარი ლოგიკით დიზაინდირექტივის დანაწესს შევეწინააღმდეგებით. მისი განსაზღვრებიდან ხომ ცალსახად ირკვევა, რომ დიზაინი საკუთრივ პროდუქტის ნიშნების თავისებურებების გარდა წარმოიქმნება მისი მორთვით. მაშასადამე, ის მორთულობა, რომელიც ემსახურება ნაწარმის დიზაინის წარმოჩენას იმგვარად, რომ საკმარის თავისებურებას სძენს მას, განსაზღვრებაში მითითებული არ არის პროდუქტის სხვა, ალტერნატიული პროდუქტი. მორთულობა მხოლოდ დიზაინის წარმომჩენი ერთ-ერთი თავისებური ნიშანია (რაიმე ორნამენტია მხოლოდ)! მაგრამ, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მრავალი გრაფიკული დიზაინი „საკუთარი თავის“ წარმოჩენას ემსახურება და ამ კუთხით ის თავად არის ნაწარმთან გაიგივებული პროდუქტი, მაგალითად, ისეთი მორთულობები, როგორიცაა დეკოლი, რომელიც ფაიფურის ჭურჭლის დასამშვენებლად გამოიყენება, ანდა სტიკერი, უამრავი ნაწარმის მოსართავად შეიძლება გამოდგეს და ორნამენტის მსგავს ხასიათს ატარებს. ვფიქრობთ ქვემოთ მოცემული მაგალითები აზრს სრულიად ნათელს ხდის.

მაგალითი 10

მაგალითი 11

ბუნებრივია, ასეთი დიზაინი კონკრეტული ნაწარმის დასახელებას არ მოითხოვს. ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით ვთვლით, რომ დიზაინდირექტივის ნორმის რედაქცია უნდა გასწორდეს და დაინეროს ისე, როგორი გაგებითაც განმარტავენ მას მეცნიერები და იყენებენ პრაქტიკოსები. განსაზღვრების ნორმის რედაქცია, ჩვენი აზრით, უნდა იყოს შემდეგი: „დიზაინი“ ნიშნავს მთლიანად პროდუქტის ან მისი ნაწილის წარმომჩენ გარეგანობას, ან მორთულობას, რომელიც, წარმოჩინდება, მაგალითად, კონტურებისაგან, ფორმისაგან, ტექსტურისა და/ან მასალისაგან, ხაზებისაგან და ფერებისაგან.

გვინდა დამატებით აღვნიშნოთ, რომ მორთულობის გარდა თავად პროდუქტიც შეიძლება იყოს დიზაინის წარმომქმნელი ერთ-ერთი ნიშანი, მაგალითად, დავასახელებთ ინტერიერის განწყობილობას, როგორც დამოუკიდებელ დიზაინს, შემდგარს იმ სივრცისათვის საჭირო ნაწარმის განწყობით, რომლებიც წინასწარ არის გამიზნული დიზაინერის მიერ, კერძოდ, რაიმე დარბაზის სასიამოვნო და ფუნქციურად გამართლებული ერგონომიკის გათვალისწინებით მოწყობისათვის. აკი ასეთი ტიპის დიზაინი ფიგურირებს კიდევაც დიზაინდირექტივის პროდუქტთა სანიმუშო ჩამონათვალში.

მაგალითი 12

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ერთ შემთხვევაში პროდუქტი ყოველთვის იგივეა ნაწარმთან და ეს მაშინ ხდება, როდესაც გარეგანობა რაიმე პროდუქტის მოყვანილობა-მოხაზულობაა (ანუ ფორმა). ასეთი დიზაინი სამგანზომილებიანი ნიშნებითაა წარმომქმნილი.

მაგალითი 13

მეორე შემთხვევაში დიზაინი პროდუქტს შეიძლება მოსცილდეს მაშინაც, როდესაც დაცვის ფარგლები დგინდება და ეს ხდება, როდესაც დიზაინი მორთულობაა, ჩუქურთმა იქნება ის თუ წმინდა გრაფიკული გამოსახულება. უკანასკნელ შემთხვევაში დიზაინი ორგანოზომილებიანია და შეიძლება ითქვას გრაფიკული ნაწარმოებია, ასე ვთქვათ, დახატულია (იხ. ქვემოთ მოცემული მაგალითები).

მაგალითი 15

მაგალითი 14

პროდუქტს იმდენად დიდი ადგილი უკავია დიზაინის არსობრივ სივრცეში, რომ თუ მისი სახე ვერ წარმოჩინდა, მაშინ არც დიზაინთანა გვაქვს საქმე, შესაბამისად, ძალზე მნიშვნელოვანია მისი ერთგვაროვანი გაგების მიღწევა. ამიტომაც რომ დიზაინდირექტივა იძლევა მის განსაზღვრებასაც და ნაირსახეობების სანიმუშო ჩამონათვალსაც. ასეთი გეზი იმიტომაც არჩეული, რომ პროდუქტის ერთმანეთისაგან განსხვავებული და თავისებური გაგება იყო დამკვიდრებული სხვადასხვა ქვეყანაში. სათქმელი ისიც არის, რომ დიზაინდირექტივამდე სიტყვა „პროდუქტი“ თითქმის არ გხვდებოდა ნორმებში. ამ სიტყვამ შეცვალა „ნაწარმი“, მაგრამ მაინც ეს ორი ცნება ერთმანეთის სინონიმია.

ცნება „პროდუქტი“ შემოტანილია იმისათვის, რომ ნაწარმის წარმომჩენ გარეგანობას მიენიჭოს დაცვა დიზაინის სამართლით, ხოლო თვით შემოქმედების ნაყოფის დაცვა (თითქმის ყოველთვის ნაწარმოებია) მინდობილია საავტორო სამართლისათვის.

მწვანე საბუთში მოტანილია ევროკომისიის ანალიზი, რაც შეიძლება გამოვიყენოთ გზამკვლევად დიზაინდირექტივის ცნებებისა და ნორმების გაგებისათვის. კომისიის მიერ კარგად იყო გაცნობიერებული რომ ზოგიერთი დიზაინი კონკრეტული პროდუქტის წარმოსაჩენად არ იქმნება და მიუხედავად იმისა, რომ მათი დამოუკიდებელი ბრუნვა ეკონომიკურ სივრცეში, როგორც სამომხმარებლო ან კომერციული საქონლისა, ხშირად, ძნელად წარმოსადგენია, კომისიის აზრით ის შეიძლება დარეგისტრირდეს და იყოს დაცული დიზაინის სამართლით, მთელი ევროპის სივრცეში. ასეთ მაგალითად მწვანე საბუთში სამზარეულოს სასიამოვნო და მიმზიდველი განწყობა დასახელებული ამ სახლის ამ ადგილის დანიშნულების უზრუნველყოფი და ზოგიერთი სხვა ელემენტით, რითაც ერთიანი სამზარეულოს სახე იქმნება.

ევროკომისია ავიწროებს პროდუქტის ცნებას, რათა ნათელი გახადოს რა გარეგანობების დაცვაა გამიზნული რეგისტრირებულ დიზაინად ევროპაში, დიზაინდირექტივის შემოღებით. კომისიამ ეს მიზანშეწონილად ჩათვალა იმის გამო, რომ პროდუქტის ზოგადი ცნება ძალზე ფართოა და მოიცავს „ყველაფერს, რაც კი ბუნებაში არსებობს და შეიძლება შეიქმნას ადამიანის მიერ“. ამდენად, კომისიის პირვანდელი რეკომენდაციით დასაცავი „სადიზაინო პროდუქტის“ ცნებიდან გამორიცხული იყო „საცხოვრებელი და ცოცხალი სივრცე“, კერძოდ, ლანდშაფტისა და ინტერიერის დიზაინი. მაგრამ, ლოკარნოს კლასიფიკაციის გათვალისწინებით და იმ აზრზე დაყრდნობით, რომ ასეთი სივრცეების განწყობა საგანთა სიმრავლით შეიძლება

გარეგანობა ძალზე ფართო მნიშვნელობისაა, რადგან სამრეწველო და შინამრეწველური (ხელოსნური) წესით შეიძლება წარმოჩინდეს ნებისმიერი გარეგანობის პროდუქტი, შექმნილი ადამიანთა მიერ. ასეთი ვითარება გარკვეულ სამართლებრივ უხერხულობას შექმნიდა რომ არ ყოფილიყო ის დიზაინდირექტივის ნორმიტვე მონესრიგებული.

დიზაინსამართალი ავინროებს დასაცავი გარეგანობის პროდუქტების სანიმუშო ჩამონათვალს, თუმცა პირდაპირ მხოლოდ კომპიუტერული პროგრამებია ამორიცხული. საერთაშორისო ინტელექტუალურ სამართალში, განსაკუთრებით ბოლოდროინდელ საერთაშორისო აქტში – „ინტელექტუალურ საკუთრებაზე ვაჭრობის თანხედრი უფლებების შესახებ ხელშეკრულებაში“ (Agreement on Trade-Related Rights of Intellectual Property Rights, შემოკლებით "TRIPS"), რომელიც ეროვნულ კანონებში სავალდებულოდ ჩასართავ ნორმებს მოიცავს, კომპიუტერული პროგრამების დაცვა საავტორო სამართალს აქვს მიჩენილი. სპეციალისტები თვლიან, რომ მათი დაცვა არ შეიძლება გაძლიერდეს დიზაინსამართლით, რომლის ნორმებიც აგებულია პრინციპზე „დასაცავია ის, რაც ხილვით შესაგრძნობია“. თუმცა, იმასაც აღნიშნავენ მეცნიერები, რომ კომპიუტერული მენიუ და ელექტრონულ სივრცეში მოსათავსებელი სიმბოლოები ეკუთვნის იმ პროდუქტებს, რომელთა გარეგანობაც დაიცევა.

გარდა აღნიშნულისა, პროდუქტების ჩამონათვლიდან პრობლემატურია ტიპოგრაფიული შრიფტები. მხედველობაში გვაქვს დიზაინდირექტივის მე-16 მუხლით განმტკიცებული წესი – ხელი არ შეეშალოს ევროგაერთიანებისა და ეროვნული სამართლებრივი მოქმედი ნორმების გამოყენებას. ამ წესთან დაკავშირებით პირდაპირაა მითითებული ტიპოგრაფიული შრიფტები. აქედან გამომდინარე, დიზაინსამართლის გამოყენებისას ამ ობიექტთან დაკავშირებული ურთიერთობების მოსაწესრიგებლად შესაფასებელია რამდენად არ ეწინააღმდეგება მისი ნორმები ტიპოგრაფიული შრიფტების შესახებ ვენის კონვენციას და ეროვნულ კანონებს.

ჩამონათვალში მოცემული სხვა კატეგორიის პროდუქტების დიზაინსამართლისათვის მიკუთვნება რაიმე ორაზროვნებას პრაქტიკულად არ იწვევს, მაგრამ მაინც გვინდა მათი არსი გავაშუქოთ.

პირველად დასახელებულია შეფუთვა, რომელიც ინგლისურად გადმოცემულია სიტყვით „packaging“. იმისათვის, რომ გავერკვეთ რა საგნებს აღნიშნავს ეს სიტყვა საკმარისი არ არის ენობრივი ანალიზი. ლექსიკონებს თუ მივმართავთ, მივატყვევთ ყურადღებას, რომ იგი მიუთითებს ტრანსპორტირებისათვის, შესანახად და ვაჭრობის პროცესში გამოსაყენებლად გან-

კუთვნილ, ნებისმიერი მასალისაგან დამზადებულ ტარაზე, კონტეინერზე, პაკეტზე და ამგვარ ნაწარმთან ერთად მოიცავს, შეფუთვის სტილისა და შეფუთვის დიზაინის მნიშვნელობებს. საკითხს ნათელს ხდის ლოკარნოს კლასიფიკაცია, რომელიც საფუთავს მიჯნავს ტარისა და კონტეინერებისაგან, კერძოდ მე-9 კლასის დასახელებას: „ტარა, საფუთავები და კონტეინერები, რომლებიც გამოიყენება საქონლის ტრანსპორტირებისათვის ან შესანახად“. აღნიშნულიდან გამომდინარე, პროდუქტის ამ კატეგორიას შეესაბამება თავად პროდუქტის ნიშნებით წარმოსახული გარეგანობა, მაგალითად, საფუთავი ყუთის სამგანზომილებიანი დიზაინი. რაც შეეხება შეფუთვის სტილს, ის გრაფიკული ხასიათისაა და ჩამონათვალში მომდევნო პროდუქტებად დასახელებულ სხვა პროდუქტებს ეთანადება, კერძოდ, განყოფილობას ან გრაფიკულ სიმბოლოებს.

ცნება „გრაფიკული სიმბოლო“ მოიცავს პრაქტიკულად ნებისმიერ ორგანზომილებიან სახვით პროდუქტს. მას პირდაპირი კავშირი აქვს დიზაინის წარმომქმნელ მოსართავ ნიშნებთან (კერძოდ, ხაზებთან, ფერებთან და, გარკვეულ შემთხვევებში, ფორმასთან, მაგალითად, ეტიკეტის ან კოლიერეტის ფორმა). როგორც ვიცით, დიზაინი შეიძლება წარმოისახოს მორთვით და ეს პროცესი ნებისმიერი მოსართავი ელემენტის საშუალებით შეიძლება შესრულდეს. ამიტომ, „მორთულობა“ ცალკე პროდუქტად დასახელებული არ არის, მის ნაცვლად უფრო ფართო ცნება – გრაფიკული სიმბოლოა გამოყენებული. ეს პროდუქტი არ უნდა აგვერიოს განყოფილობასთან (რომლის არსი ზემოთ გავაშუქეთ), რომელიც გამოყოფილად იმიტომაა მოცემული, რომ დაცვის არიდან არ გამოირიცხოს სამგანზომილებიანი სივრცობრივი განვითარება (ინტერიერი ან ექსტერიერი), რომელიც გრაფიკულ სიმბოლოდ ვერ განიხილება. ამ ჩამონათვალის ცნებებიდან გამომდინარე „განყოფილობა“ შევინროვებულისა პროდუქტის სამგანზომილებიან სივრცობრივ განვითარებამდე, ხოლო ორგანზომილებიანი განვითარება (ბრტყელი განყოფილობა) მოცულია ცნებით „გრაფიკული სიმბოლო“. მხედველობაში მისაღები ლოკარნოს კლასიფიკაციის ახალი რედაქციის ჩამონათვალში ცნების „გრაფიკული დიზაინი“ შემოტანა, რომელიც, ჩვენი აზრით, ორგანზომილებიანი განყოფილების აღსანიშნავადაა მოცემული. შესაბამისად ცნება „გრაფიკული სიმბოლო“ უფრო ვიწროდ უნდა გაიგებოდეს და პირობითობის გამომხატველ გამოსახულებებს უნდა ეთანადებოდეს.

ცალკეა გამოყოფილი და, ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ დასაცავ პროდუქტთა რიცხვს ეკუთვნის „შედგენილი პროდუქტი“ და, შესაბამისად, ასეთ პროდუქტში „ჩასართავად განკუთვნილი ნაწილები“.

ფიქრობთ „შედგენილი პროდუქტის“ არსის გაგება რთული არ არის. მიუხედავად ამისა, პირველი მუხლის გ) პუნქტი იძლევა განსაზღვრებას, რომლის მიხედვითაც შედგენილი ისეთი პროდუქტია, რომელიც მრავალი შემადგენელი ნაწილისაგან არის შეკავშირებული შეცვლის შესაძლებლობით. ამასთან ეს კავშირი ისეთი უნდა იყოს, რომ პროდუქტი დაიშალოს და ხელმეორედ აიწყოს.

განსაზღვრება იძლევა მისი განვრცობის შესაძლებლობას როგორც სხეულოვან საგანზე, ისე უსხეულოზე, მაგალითად, განყოფილებაზე. ამასთან სხეულოვან და უსხეულო შედგენილ პროდუქტებს საკუთარი თავისებურებები გააჩნია. ყურადღებას ზოგიერთ მნიშვნელოვან მხარეზე გავამახვილებთ.

სხეულოვანი საგნის, მაგალითად, ავტომანქანის ძრავას ან სხვა აგრეგატის დაშლა-ანყოფისას ერთსა და იმავე კავშირში უნდა იყოს გამოყენებული ერთი და იგივე ფუნქციის მქონე შემადგენელი ნაწილები, თუმცა მათი გარეგანობა შეიძლება განსხვავებულიც იყოს. ამ შემთხვევაში მარაგნაწილების დაცვის პრობლემა ხდება გადასაწყვეტი, რაც ევროკომისიამ ცალკე მოსაწესრიგებელ პრობლემად მიიჩნია.

ფიზიკური აღნაგობის არმქონე პროდუქტის, მაგალითად, განყოფილების, შემთხვევაში, რომელიც მრავალი საგნის ერთიანი სტილით შეწყობას წარმოადგენს, ნათელია, რომ საქმე შედგენილ უსხეულო პროდუქტთანა გვაქვს. ანალოგიურად, სრულიად პასუხობს შედგენილი პროდუქტის ცნებას ნებისმიერი სხვა ინტერიერი და ექსტერიერი. ამიტომ, მიუხედავად იმისა, რომ დიზაინდირექტივის ნორმაში ჩართული ცნების „შედგენილი პროდუქტი“ არეში, მწვანე საბუთის მიხედვით ევროკომისიის მიერ, თავდაპირველად, არც ინტერიერი და არც ექსტერიერი არ მოიაზრებოდა, პრაქტიკამ უკვე საპირისპირო მიდგომა მოიტანა – თუ ინტერიერი ან ექსტერიერი შედგენილი პროდუქტის გარეგანობითაა წარმოდგენილი, მაშინ ისინი დიზაინსამართლის დაცვით სარგებლობს და რეგისტრირდება გაერთიანებული ევროპის დიზაინუნაუნების მიერ.

განყოფილების შემთხვევაში, ნათელი არ არის ერთი და იმავე გარეგანობისა და ერთი და იგივე ფუნქციისა უნდა დარჩეს მისი სივრცობრივი განვითარების ერთსა და იმავე ადგილას განყოფილი შემადგენელი ელემენტი, თუ დასაშვებია სხვა გარეგანობისა და ფუნქციის მქონე საგნითაც შეიცვალოს, ოღონდ კი განყოფის იერი და საერთო გარეგანობა დარჩეს

უცვლელი. ასევე, საკითხაია, დასაშვებია თუ არა ერთი და იგივე საგნისათვის სხვა კომპოზიციური ადგილის შერჩევა განყობილობის ზოგერთი საგნის სხვა გარეგანობისა და ფუნქციის საგნით შეცვლისას? – ასეთ შემთხვევაში ხომ საერთო გარეგანობა შეიცვლება, იერი რომც არ გამოიცვალოს.

შეიძლება თუ არა შედგენილ პროდუქტად განვიხილოთ ნებისმიერი გრაფიკული პროდუქტის გარეგანობა, როდესაც ის ნიშნების სიმრავლით არის წარმოსახული? ეს რომ ასე იყოს, მაშინ ნებისმიერი გრაფიკული პროდუქტის გარეგანობა იქნება მიჩნეული შედგენილ პროდუქტად. ასეთი მიდგომა რომ თავიდან ავიცილოთ, საჭიროა შევთანხმდეთ, რომ შედგენილი პროდუქტის შემთხვევაში უნდა შემოვიფარგლოთ სხეულოვანი ნივთითა და სივრცობრივად გავრცობილი განყობილობით. ანუ, დასაცავ განყობილობათა რიცხვიდან, დიზაინდირექტივის გონიდან გამომდინარე, უნდა გამოვრიცხოთ ბრტყელი განყობილობა. ამ ფაქტორს გამოკვეთს ნორმის ტექსტის მითითება პროდუქტის დაშლა-ანყობაზე, ანუ შეცვლისა და თავისუფალი გადაადგილების შესაძლებლობაზე, რაც ისეთ კავშირს გამორიცხავს, რომლის შემთხვევაშიც მოცემული პროდუქტის დაშლა და ანყობა შეუძლებელია მისი დაზიანერის გარეშე. კითხვას დასრულებული პასუხი რომ გაეცეს უნდა დავასკვნათ, მოიცავს თუ არა ცნება „ნაწილი“ გარეგანობის ცალკეულ ნიშანს (ხაზი, ფერი, კონტური, ფორმა, ტექსტურა, მასალა, მორთულობა).

სიტყვა „ნაწილი“ გამოყენებულია დიზაინის განსაზღვრებაში და მოიცავს რაიმე საგნის მონაკვეთსაც (ანუ, რომლის ფიზიკური გამოცალკევება შეუძლებელია საგნის ერთმთლიანობის დარღვევის, დაზიანების ან განადგურების გარეშე) და შემადგენელ ნაწილსაც (რომლის სხვებთან შეკავშირებითაც შესაძლებელია მთლიანი პროდუქტის ანყობა და დაშლა – შედგენილი პროდუქტი). დიზაინის ან პროდუქტის ნაწილი შეიძლება ნებისმიერი ნიშანი იყოს, მაგრამ დასაცავი დიზაინის წარმოქმნის კუთხით ცნება „ნაწილი“, ბუნებრივია, ერთ ხაზს ან ერთ ფერს არ უნდა მოიცავდეს. სამაგიეროდ, კონტურის ან ფორმის ნებისმიერი მონაკვეთი შედის ცნების ფარგლებში. მაგალითად, ცალკე აღებული ბოთლის ყელი დამოუკიდებელ დასაცავ ნაწილად მიიჩნევა დიზაინდირექტივის არსიდან გამომდინარე. ასევე, მოსართავი ელემენტები, მაგალითად, ტრადიციული სტილის ან სრულიად ახალი ორნამენტი და ჩუქურთმა შეიძლება

პროდუქტის ნაწილადაც იყოს მოაზრებული და საერთოდ დამოუკიდებელ პროდუქტადაც, რადგან მათი საშუალებით შეიძლება სრულიად განსხვავებული ნაწარმის ახალ-ახალი დიზაინის წარმოჩენა. ასევე, ზოგიერთი სხვა ელემენტი, მაგალითად, ეტიკეტი, კოლიერეტი და კონტრეტიკეტი ბოთლთან ერთად შედგენილ პროდუქტს ქმნის, რომელსაც შეიძლება ბოთლის განყოფილობა დავარქვათ და, რა თქმა უნდა, ეს ელემენტები ბოთლის განყოფილობის ნაწილია და ერთობლივად ან დამოუკიდებლად, და არა პროდუქტის ნაწილის სახით, ექვემდებარება დაცვას. ამ ელემენტებით წარმოიქმნება შედგენილი უსხეულო პროდუქტი (განყოფილობა) და არა შედგენილი სხეულოვანი პროდუქტი (ფიზიკური აღნაგობის მქონე ნაწარმი).

ზოგ შემთხვევაში, მასალა ნაწარმის განუყოფელ ნაწილად შეიძლება მივიჩნიოთ, მაგრამ ამ პროდუქტის ნაწილის დაცვის თვალსაზრისით, მას დამოუკიდებელი დიზაინის წარმომქმნელ ნაწილად, ალბათ, ვერ მივიჩნივთ. ძნელია, თუმცა შეისაძლებელია პროდუქტის ისეთ ნაწილად წარმოვიდგინოთ მასალა, რომელიც ამ პროდუქტის რაიმე ნაწილის ახალ დიზაინს ქმნის, მაგალითად, სხეულის შესამოსელი სხვადასხვა ნაწილი შეიძლება განსხვავებული მასალით იყოს შეკერილი. მაგრამ, ამ შემთხვევაშიც, ისინი ერთმთლიანობაში ქმნის ახალ დიზაინს და არა ცალკე, ალბათ. ვფიქრობთ, ძნელია წარმოვიდგინოთ მასალით განპირობებული კაბის მკლავის გარეგანობა კაბის ნაწილის დასაცავ დიზაინად. ტექსტურაზე ამ კუთხით მსჯელობა ზედმეტი იქნება. ცხადია, ტექსტურა მხოლოდ მასალის წარმომჩენი გარეგანობის განუყოფელი ნაწილი შეიძლება იყოს და გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდეს მასალის ახალი დიზაინისათვის. მასალისა და ტექსტურის ერთობლიობით წარმოქმნილი დიზაინი დამოუკიდებლად დასაცავ სხვა პროდუქტს წარმოაჩენს (მაგალითად ზავერდისაგან და ანალოგიური გარეგნობის სხვა მასალისაგან შეკერილი კოსტუმი).

მოპოვების პირობები იყოს ერთნაირი გაერთიანების ნეკრ ყველა სახელმწიფოში ... აუცილებელია ერთნაირი განსაზღვრება მიეცეს დიზაინის ცნებას და სიახლისა და ინდივიდუალობისადმი მოთხოვნებს...”.

არსობრივი კრიტერიუმების სრული ერთგვაროვნების მისაღწევად დიზაინდირექტივაში გათვალისწინებულია დამაზუსტებელი ნორმები: მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტი, მე-4 და მე-5 მუხლები. სანამ ამ ნორმების ანალიზის საფუძველზე გავაგრძელებდეთ საუბარს, აღვნიშნავთ, რომ საქართველოს ძველი კანონმდებლობით (საპატენტო კანონის მე-14 მუხლი) დიზაინის დაცვის კრიტერიუმებად დაწესებული იყო სიახლე და სამრეწველო გამოყენებადობა, ხოლო ახალი კანონი თანხვედნილია დიზაინდირექტივასთან.

დიზაინდირექტივის მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტით შემოტანილია „ფარული კრიტერიუმი“ – ხილულობის მოთხოვნა. ამ მხარეს პროდუქტის ცნების გაშუქებისას შევეხეთ, სადაც დავასკვნით, რომ მიუხედავად პირდაპირი მოთხოვნის დაუნესებლობისა დიზაინდირექტივა რეგისტრაციის უნარიანად ცნობს ისეთ დიზაინს, რომელიც აუცილებლად ხილული უნდა იყოს (საქართველოში მოქმედი ძველი კანონი ხილულობას ასევე მიიჩნევდა დიზაინის დაცვის აუცილებელ პირობად – ის უნდა ყოფილიყო ნაწარმის გარეგნული სახე). ხილულობის ერთიანი მოთხოვნის არსებობა მრავალი ფაქტორითაა ნაკარნახები, მაგრამ, ჩვენი აზრით, გადამწყვეტი მაინც ის ჩვეული მიდგომაა, რომელიც ევროპისა და მსოფლიოს ნებისმიერი ქვეყნისათვის იყო დამახასიათებელი.

სადეკლარაციო ნაწილის მე-11 და მე-12 პუნქტებიდან გამომდინარე დიზაინდირექტივის მიზნის მიღწევა, რომელიც გამოხატულია შედგენილი პროდუქტის ნაწილის დაცვისუნარიანობის განმსაზღვრელი მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტით, დატვირთულია ნორმატიული მნიშვნელობით. კერძოდ, დაწესებულია: „დიზაინი, რომელიც გამოყენებულია ან შერწყმულია ისეთ პროდუქტთან, რომელიც ქმნის შედგენილი პროდუქტის შემადგენელ ნაწილს განიხილება, როგორც ახალი და ინდივიდუალური ხასიათის მქონე მხოლოდ მაშინ:

(ა) როდესაც შემადგენელი ნაწილი შედგენილ პროდუქტში ჩართვის შემდეგ რჩება ხილული ამ შედგენილი პროდუქტის ჩვეულებრივი გამოყენების დროს, და

(ბ) როდესაც შემადგენელი ნაწილის ხილული ნიშნები თავად აკმაყოფილებს სიახლისა და ინდივიდუალური ხასიათის მოთხოვნებს.

ამ ნორმიდან გამომდინარე, თუ პროდუქტის რომელიმე ნაწილის

დიზაინი აუცილებლად ხილული უნდა იყოს, ნათელია, რომ ასევე თვალთა აღსაქმელი უნდა იყოს სრული პროდუქტის დიზაინი, რათა მასზე გავრცელდეს რეგისტრირებული დიზაინით წარმოქმნილი უფლებები (დიზაინ-უფლებები). აქედან, თუ სარეგისტრაციოდ იქნება წარდგენილი ისეთი დიზაინი, რომელიც არ არის ხილული, ის არ დარეგისტრირდება. ეს წესი იმოქმედებს მაშინაც, როდესაც სარეგისტრაციოდ იქნება მიწოდებული შედგენილი პროდუქტის შემადგენელი ნაწილის დიზაინი, თუ შედგენილ პროდუქტში შემადგენელ ნაწილად ჩართვის შემდეგ ის ხილული არ იქნება შედგენილი პროდუქტის ჩვეულებრივი გამოყენების დროს. ამასთან, თუ შემადგენელი ნაწილის მონაკვეთი ხილულია, მაშინ ამ მონაკვეთის დიზაინი რეგისტრაციას დაექვემდებარება, ხოლო იმ ნიშნებზე, რომლებიც უხილავია დიზაინ-უფლებები არ გავრცელდება. ეს ნორმა, ფაქტობრივად, დაცვის არიდან გამორიცხავს ჩვეულებრივი გამოყენების დროს უხილავ დიზაინს, მთლიანად ან მის უხილავ ნაწილს. ხილულობის მოთხოვნის განსასაზღვრავად საჭიროა გავერკვეთ თუ რა არის „ჩვეულებრივი გამოყენება“. განხილულის შეჯამების მიზნით აღვნიშნავთ: დაცვას ექვემდებარება ისეთი დიზაინი, რომელიც განსაზღვრებას აკმაყოფილებს და პასუხობს სამ არსობრივ მოთხოვნას (კრიტერიუმს): სიახლეს, ინდივიდუალობას (ინდივიდუალურ ხასიათს) და ხილულობას. რადგან ხილულობა არ წარმოადგენს რთულად შესაცნობ მოთხოვნას, ვიკმართ წარმოდგენილ მსჯელობას, ხოლო დანარჩენ კრიტერიუმებს დანვრილებით გავაშუქებთ.

§6.1 სიახლე

ინტელექტუალური უფლებების სამართალში დამკვიდრებულია სამართლებრივი პრინციპი: ბუნებაში არსებული ობიექტის ერთპიროვნული დაუფლება დაუშვებელია. ანუ ის ინტელექტუალური მონაპოვარი, რითაც თავისუფლად სარგებლობდა ნებისმიერი კაცი არ შეიძლება გახდეს ცალკე აღებული პიროვნების საკუთრება. ამ პრინციპის დასაკმაყოფილებლად სამრეწველო საკუთრების ისეთი ობიექტების დაცვისუნარიანობის დასადგენად, რომლებიც შემქმნელობითი ინტელექტუალური შემოქმედების შედეგია, საყოველთაოდაა შემოღებული სიახლის კრიტერიუმი. დიზაინი, გამოგონების მსგავსად, აღნიშნულ ობიექტთა რიცხვს ეკუთვნის და სრულიად ბუნებრივია სიახლის მოთხოვნა დანესდეს უფლებების მოპოვებისა და შენარჩუნებისათვის. დიზაინდირექტივამ მე-4 მუხლით განსაზღვრა სიახლე: „უნდა იყოს მიჩნეული, რომ დიზაინი ახალია, თუ არც ერთი ერთნაირი (იდენტური) დიზაინი არ იყო საჯაროდ ხელმისაწვდომი განაცხადის სარე-

გისტრაციოდ წარდგენის თარიღამდე, ან, თუ მოთხოვნილია პრიორიტეტი, ამ პრიორიტეტის თარიღამდე. დიზაინები უნდა ჩაითვალოს ერთნაირებად, თუ მათი ნიშნები განსხვავდება მხოლოდ უმნიშვნელო თავისებურებებით”.

სიახლის ეს ცნება საპატენტო სამართლისეულ ცნებას არ ემთხვევა. ესთეტურ-ტექნიკურ-ერგონომიკული ბუნებიდან გამომდინარე დიზაინდირექტივის შემმუშავებელმა კომისიამ საჭიროდ ჩათვალა ნორმატიულად გამოეხატა დიზაინის განსხვავება გამოგონებისაგან, რომელიც ტექნიკური ბუნებისაა და ასახა კიდევაც ციტირებულ მუხლში. კერძოდ, გამოგონებისათვის დაწესებული სიახლისაგან განსხვავებით დიზაინის ახლად მიჩნევისათვის ორი დიზაინის განსხვავების დადგენა კი არ არის საკმარისი, არამედ ერთნაირობის (იდენტურობის) უარყოფაა საჭირო და საკმარისი. საპატენტო სამართლისეული „სიახლის“ კრიტერიუმში ნაკლებად ასახავს შემოქმედებით დონეს, მასთან შესაბამისობის დადგენა არ არის დაკავშირებული მნიშვნელოვან არსობრივ ანალიზთან და უფრო ფორმალურ ნიშატს ატარებს ვიდრე არსობრივს. დიზაინის ბუნებიდან გამომდინარე, დიზაინდირექტივის შემმუშავებელმა კომისიამ ობიექტთა შორის წარმომავლობით-არსობრივ სხვაობას ანგარიში გაუნია და ერთი მიდგომა მიუღებლად მიიჩნია. მან თავისი აზრი გამოთქვა მწვანე საბუთში და დამაჯერებლად ახსნა „არსებითი სიახლის ცნების“ მართებულება. აი, როგორ ჩამოაყალიბა ეს აზრი კომისიამ, პუნქტი 5.5.4: „კომისია მიიჩნევს, რომ დიზაინზე უფლების გასავრცელებლად უნდა ჩატარდეს ორეტაპიანი შემონმება და შედეგი უნდა იყოს დადებითი: ის არ უნდა გამოდინარეობდეს დიზაინიდან, რომელიც სპეციალისტთა წრის წარმომადგენელთა თვალში გამოიყურება ერთნაირად ან არსებითად მსგავსად, ხოლო ჩვეულებრივი მომხმარებლისათვის უნდა განსხვდებოდეს სხვა ცნობილი დიზაინებისაგან. შემონმების ეს ორი ეტაპი იმსახურებს განცალკევებით ჩატარებას“. ამ პუნქტის პირველი ნაწილი, რომელიც ადგენს შემონმების პირველი ეტაპის პირობას, მთავრდება სიტყვებით: „... გამოიყურება ერთნაირად ან არსებითად მსგავსად“, ასაბუთებს „სიახლის“ კრიტერიუმის საჭიროებას. შემდეგი პუნქტით კომისია იძლევა ამ აზრის დამადასტურებელ საფუძვლიან მსჯელობას. პუნქტი 5.5.5 მთლიანად ემსახურება შემონმების პირველი ეტაპის პირობების დაწესების განსჯას. კერძოდ, პუნქტით 5.5.5.1 აღნიშნულია: „უკვე დასახული პირველი მიზნის მისაღწევად, კრიტერიუმი „საყოველთაო ობიექტური სიახლე“ ვერ გამოდგება და ამიტომ ვერ იქნება შემოთავაზებული. უფრო მეტიც, არ არსებობს არანაირი არსობრივი საფუძველი ასეთი მკაცრი კრიტერიუმის ასარჩევად: გაერთიანების დიზაინ-უფლებით უნდა იყოს დაცული მხოლოდ

გარეგანობის წარმომჩენი ნიშნები და ამის გამო ვითარება არ არის შესაძარებელი საპატენტო სფეროში გამეფებულისათვის, სადაც არსებობს გამოქვეყნებული გამოგონებების საჯაროდ ხელმისაწვდომად შენარჩუნების მთავარი ინტერესი.

სიახლის შემონმების შეზღუდვა დროით და/ან გარკვეული გეოგრაფიული სივრცით, საჭიროებით გამოწვეული ხელოვნური გადანყვეტილებაა. ნათელია, რომ აღნიშნული სახის გადანყვეტილება მისაღები არ არის სადღეისოდ არსებული ინფორმაციის გავრცელების საშუალებების, გამოფენებისა და ბაზრობების ევროპასა და მის გარეთ მოწყობის სიმრავლის გამო, აგრეთვე, ვაჭრობის საერთაშორისო განფენოლების გათვალისწინებით.

კომისია იმ აზრისაა, რომ კრიტერიუმი „უცნობი“ გაერთიანების სივრცის შესაბამის სექტორებში მოსაქმე სპეციალისტებისათვის შეიძლება ყველაზე მისაღებიც იყოს, ობიექტურობისა და უსაფუძვლოდ მკაცრი და ძნელი გადანყვეტილების თავიდან აცილების საჭიროებათა შორის ბალანსის შესანარჩუნებლად. აქედან გამომდინარე, შეთავაზებული შემონმების პირველ ეტაპზე უნდა გაირკვეს, რომ დაცვით უზრუნველსაყოფი დიზაინი ცნობილი არ არის გაერთიანების სივრცის ბაზარზე გამოტანილი იმ საქონლის შესაბამის სექტორში მოსაქმე სპეციალისტებისათვის (მენარმე, ინჟინერი...), რომელთა წრისათვისაც არის გამიზნული დიზაინის გამოყენება”.

როგორც ვხედავთ, სრული და აბსოლუტური გაგების სიახლის კრიტერიუმის დანესებას კომისია არ მიემხრო, მან სპეციალისტთა წრისათვის ცნობილობის ფაქტიდან გამომდინარე სიახლის დასადგენი გაგება შემოგვთავაზა. კომისიამ ჩათვალა, რომ საკმარისი სისრულით დადგინდება სიახლე, თუ გავყვებით მათ შეთავაზებას, რადგან მისი აზრით, მიუხედავად იმისა, რომ ევროგაერთიანების სივრცეში სპეციალისტების საქმიანობა ამ სივრცის ტერიტორიით არის შემოსაზღვრული, „... სპეციალისტების ცოდნა არ არის დამოკიდებული რაიმე ტერიტორიით საქმიანობის შემოფარგულაზე იმდენად, რამდენადაც სრულიად გასაგები მიზეზების გამო ისინი შრომას დახურულ სისტემაში არ ეწევიან. ამიტომ უნდა გაირკვეს იციან თუ არა დიზაინის გამოქვეყნების შესახებ ევროგაერთიანების შიგნით ან მის გარეთ. თუ დიზაინი უცნობია მათთვის, მაშინ ის ექვემდებარება დაცვას იმ შემთხვევეშიც კი, როდესაც მსოფლიოს რომელიმე შორეულ ქვეყანაში ფაქტობრივად არსებობს იმნაირივე ადრინდელი დიზაინი და მაშინაც კი, როდესაც ის წარსულში არსებობდა და მთლიანად ამოიშალა კოლექტიური მეხსიერებიდან. ამდენად, პირველ ეტაპზე შესამონმებელი კრიტერიუმი იქნება დაფუძნებული „სიახლის აბსოლუტურობაზე“, მაგრამ გონივრული

ფარგლების აბსოლუტურობაზე, რაც თავიდან აგვაცილებს გადანყვეტილებებს, რომლებიც შეიძლება ყოფილიყო ძალზე მკაცრი ან ძალზე რბილი".

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე დიზაინი უნდა ჩაითვალოს ახლად, თუ:

- ის ან მისი მსგავსი სხვა დიზაინი საერთოდ უცნობია მოცემულ სფეროში მოსაქმეთათვის;

- მისი მსგავსი სხვა დიზაინი ცნობილია, მაგრამ სპეციალისტთა შეფასებით ის საკმარისად გამოირჩევა ამ ცნობილისაგან, შემოქმედებითი განვითარების კუთხით. ამ მიმართებით უმნიშვნელო წვრილმანებით განსხვავებების გამოვლენა შემოქმედებითი განვითარების დასტური ვერ იქნება და არსებითად სიახლეს ვერ შესძენს დიზაინს, რის გამოც ის ვერ დაიმსახურებს სამართლებრივ დაცვას. სიახლის ასეთმა გაგებამ უკვე საყოველთაოდ მოიკიდა ფეხი დღევანდელ ევროპაში. საქართველოს კანონმდებლობაც ამ მიმართულებით ვითარდება, რასაც იმედია არც სამოსამართლო პრაქტიკა ჩამორჩება. ამასთან, უნდა განიმარტოს, თუ რამ შეიძლება შეადგინოს დიზაინის სფეროში ცოდნის არსებული დონე, რომლის მიხედვითაც უნდა შეფასდეს ორივე ეტაპზე შესამოწმებელი არსობრივი კრიტერიუმები.

§6.2 ინდივიდუალობა

ინტელექტუალური შემქმნელობითი შემოქმედების შედეგად მიღებული ობიექტები – ნაწარმოები და გამოგონება, აგრეთვე, კომერციულ აღნიშვნად, მაგალითად, სასაქონლო ნიშნად, გამოსაყენებელი დიზაინიც, ახლად შექმნილი სიმბოლოთა მსგავსად დაცვას მაშინ ექვემდებარება, როდესაც სიახლესთან ერთად შემოქმედებითი დონის განმსაზღვრელ კრიტერიუმს დააკმაყოფილებს. საქართველომ აირჩია გაერთიანებული ევროპის სამართალთან პარმონიზაციის გზა და ახალი კანონით ანალოგიური კრიტერიუმი – „ინდივიდუალობა“, შემოიღო დიზაინის დაცვის აუცილებელ წინაპირობად.

სანამ არსობრივად განვიხილავდეთ ამ კრიტერიუმს, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია შემოღების მოკლე წინაისტორია წარმოვადგინოთ.

ნაწარმოებისათვის შემოქმედებითი დონის კრიტერიუმად ორიგინალობა, ხოლო გამოგონებისათვის სიახლე და საგამომგონებლო დონეა დაწესებული. ისეთი ობიექტებისათვისაც კი, რომლებისთვისაც სავალდებულო არ არის ახლის ქმნა, კერძოდ მომსახურებისა და სასაქონლო ნიშნისათვის დადგენილი არის შემოქმედებითობის მაჩვენებელი კრიტერიუმი – განმასხვავებლობა. ამიტომ, ბუნებრივია, დიზაინისათვის არ შეიძლებოდა არ

ყოფილიყო გათვალისწინებული ამგვარი კრიტერიუმი.

ახალი ნორმატიული აქტი, ეროვნული თუ საერთაშორისო, აღნიშნულ სამართლებრივ საჭიროებას გვერდს ვერ აუვლიდა, რაც დადასტურდა კიდევაც ევროპის გაერთიანების სივრცეში ამოქმედებული უახლესი აქტების – დიზაინდირექტივისა და დიზაინდანანესის ნორმების შემოღებით, რომლებსაც ამ თავში უკვე შევხვით. ამ მიმართებით, ვერც ისეთი საერთაშორისო მრავალმხრივი ხელშეკრულებები დარჩებოდა გვერდზე, რომლებიც საქონელბრუნვის უფლებრივი უზრუნველყოფის მიზანს ისახავდა. შესაბამისად, გასაკვირი არ არის, რომ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის თაოსნობით დადებულმა TRIPS-მა 25-ე მუხლით დიზაინს შემოქმედებითობის გამომხატველ კრიტერიუმად დაუნესა: „სიახლე“ ან „ორიგინალობა“. მრავალმა ქვეყანამ, რომელიც გაერთიანებული ევროპის სამართლებრივ გზას არ მისდევს, კრიტერიუმებად სწორედ სიახლე და/ან ორიგინალობა აირჩია, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც TRIPS-ის ამოქმედების გამო თითოეული მათგანი იძულებული შეიქმნა კანონები მის მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოეყვანა. საქართველოში ჯერ კიდევ 1992 წლის სამრეწველო ნიმუშების შესახებ დებულებით იყო დანესებული სიახლე და „მხატვრულ-კონსტრუქციული“ ხასიათი, რაც 1999 წლის საპატენტო კანონმაც არ შეცვალა. მიუხედავად იმისა, რომ ეს გეზი ყოფილი სოციალისტური ქვეყნების გამოცდილებით იყო განპირობებული, საქართველოს კანონმდებლობა TRIPS-ის მოთხოვნების შესაბამისად მიიჩნის და ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციასთან მიერთებას პრობლემები არ შექმნია.

TRIPS-ის არჩევანი დაეფუძნა იმ გარემოებას, რომ კონცეფტუალურად, ქვეყანათა უმეტესი ნაწილი დიზაინის დაცვას უკავშირებდა საავტორო სამართლის მსგავს ნორმებს ან საპატენტო სამართლებრივ წესებს. ამ არჩევანის მართებულობის არგუმენტაციაზე ყურადღების გამახვილება არ ღირს, თუნდაც იმიტომ, რომ ვითარება არც სადღეისოდ არის შეცვლილი. მაგრამ, აღნიშნული ხელშეკრულება საავტორო სამართალს მაინც უპირატესობას ანიჭებს, რაზეც ის ფაქტი უთითებს, რომ ქვეყნები ვალდებული არიან დაიცვან დიზაინი საავტორო სამართლით, თუ არ გააჩნიათ სპეციალური ეროვნული კანონი.

დიზაინდირექტივამ TRIPS-ისაგან განსხვავებით კრიტერიუმი „ორიგინალობა“ შეცვალა ინდივიდუალობით. მართალია სხვაობა ამ ორ კრიტერიუმს შორის არსებობს, მაგრამ სიახლევეც მნიშვნელოვანია – როგორც ვიცით, ორიგინალობას საავტორო სამართლის მცოდნე მეცნიერები ინდივიდუალობის მოშველიებით მართავენ. ანუ, საავტორო სამართალი იცავს

ისეთ ნაწარმოებს, რომელიც ინდივიდუალური ინტელექტუალური შემოქმედების შედეგია და ამიტომ ინდივიდუალურიც არის. მაგრამ, საავტორო სამართლისეული კრიტერიუმი საკმაოდ მკაცრია და ის, რომ დაწესებულიყო მრავალი დიზაინი დაცვას ვერ დაექვემდებარებოდა. დიზაინდირექტივის მიზანი კი ისეთი ნორმატიული ბაზის შექმნა იყო, რომელიც დიზაინთა, რაც შეიძლება, ფართო წრეს უზრუნველყოფდა დაცვით. ამის მიღწევა შესაძლებელი იქნებოდა, თუ დაწესდებოდა ორიგინალობაზე ნაკლები შემოქმედებითი ხარისხის კრიტერიუმი. ამ კრიტერიუმთან შესაბამისობის დადგენა ვერ მოხერხდება სპეციალისტის შეფასების გარეშე. ამგვარი შეფასება დიზაინის შემთხვევაშიც მოითხოვება, ოღონდ სიახლისათვის, რათა გაირკვეს რომელიმე დიზაინისაგან განსხვავება გამომწვეულია უმნიშვნელო თუ არსებითად მნიშვნელოვანი დეტალებით.

დიზაინდირექტივის შემმუშავებელი კომისია ეძებდა მისაღებ გამოსავალს და თავდაპირველად სასაქონლო ნიშნებისათვის დამახასიათებელ კრიტერიუმზე – განმასხვავებლობაზე შეაჩერა ყურადღება. კომისიას ესმოდა, რომ დიზაინისათვის საკმარისი იყო ჰქონოდა უნარი მთლიანობაში აღებული გარეგანობით გამომწვეული შთაბეჭდილებით განსხვავებულიყო საქონელბრუნვაში ჩართული სხვა დიზაინებისაგან, იმ პირთა გადმოსახედით, რომლებიც იცნობდნენ დიზაინებთან დაკავშირებულ საქმიანობის სფეროს. კომისიამ ეს გზა მისაღებად მიიჩნია, რადგან ამ შემთხვევაში შემოქმედებითობის (განმასხვავებლობის) შეფასება დამოკიდებული იქნებოდა ჩვეულებრივ მომხმარებელზე – უმეტესწილად, მყიდველზე. გასაგებია, რომ იგი არ არის დიზაინსპეციალისტი და ყურადღებას ნაკლებად მიაქცევს ზოგიერთ მცირე განსხვავებას ცნობილ დიზაინსა და შესადარებელს შორის. სპეციალისტი კი, რომელიც შედარებისას საკუთარ სპეციალურ ცოდნას ეყრდნობა, და არა უბრალო შედარებას, უმაღლმოაჩენს განსხვავებას თუ მსგავსებას. კომისიამ სიახლისათვის ასეთი მიდგომა აღიარა მისაღებად და სრულიად სამართლიანადაც. სპეციალისტი, უმნიშვნელო განსხვავების მქონე დიზაინს ცნობილი დიზაინის განმეორებად ჩათვლის და სიახლეს უარყოფს.

შემოქმედებითი დონის შეფასებისას უბრალო მყიდველი დიზაინების მხოლოდ შედარებით იფარგლება და ის მცირედი განსხვავება, რომელიც საბაზრო მიმოქცევაში არ ან აღარ არსებულ ცნობილ სხვა დიზაინის მიმართ ვლინდება საკმარისია განმასხვავებლობის მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად. მაგრამ, მეორე მხრივ, ზოგიერთი ნაწარმის ახალ-ახალი გარეგანობებით იმდენად გაჯერებულია ბაზარი, მაგალითად, მაჯის საათებით,

რომ ჩვეულებრივმა მომხმარებელმა შეიძლება ვერც კი აღმოაჩინოს სხვაობა დიზაინებს შორის. შეფასება რომ სწორად წარიმართოს, მომხმარებელი გარკვეულ ცოდნას უნდა ფლობდეს საქონელბრუნვის მოცემულ სექტორში. ასეთი ცოდნის მქონე მომხმარებელი დიზაინის სამართალში ცნობილია როგორც „საშუალო დონის მომხმარებელი“. ამ ფიქციური პერსონის შემოტანით კომისიამ დიზაინისათვის სპეციალური რეჟიმი ჩამოაყალიბა, რომელიც განსხვავდება არა მარტო საავტორო და საპატენტო სამართლისეულისაგან (ორივე შემთხვევაში შემოქმედებითობა სპეციალისტის თვალთახედვითაა დასადგენი), არამედ სასაქონლო ნიშნებისაგანაც¹³. კომისიის აზრი ასახულია მწვანე საბუთში და თავდაპირველად დიზაინდირექტივის პროექტში იყო შეტანილი.

კომისიისავე აზრით, უფლებათა დარღვევა უნდა განისაზღვრებოდეს ინდივიდუალობის დადგენის მიდგომით და თუკი დადგინდება დიზაინების მსგავსება, მაშინ გამოაშკარავდება ბაზარზე სამართლებრივი წესრიგის დარღვევის ფაქტიც.

როგორც ვიცით, დიზაინდირექტივის მე-4 მუხლით დადგენილია ინდივიდუალობა დიზაინის შექმნაში შემოქმედებითი წვლილის განმსაზღვრელ კრიტერიუმად.

დიზაინის შემთხვევაში სიახლის კრიტერიუმიც მცირე, მაგრამ მაინც გარკვეული შემოქმედებითი წვლილის გამომხატველია, თუმცა მისი დონე საკმარისი არ არის, ახალი გარეგანობა დიზაინსამართლის დაცვის ობიექტი რომ გახდეს. ისიც აღსანიშნავია, რომ დიზაინისათვის ცნობილია მსოფლიოში განსხვავებული იურიდიული არსის მქონე და განსხვავებული ტერმინებით მოხსენიებული, სიახლესთან შედარებით უფრო მაღალი დონის შემოქმედებითი წვლილის განმსაზღვრელი კრიტერიუმები¹⁴. ამ ვითარების

13 ორ ერთსა და იმავე ან მსგავს ნიშანს შეიძლება ორიდოული ძალა ჰქონდეს და სხვადასხვა პირს ეკუთვნოდეს, თუ საქონელი ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავებულია. დიზაინის შემთხვევაში მსგავსება და ერთიდაიგივეობა გარეგანობით განისაზღვრება, და რიგი გამონაკლისების გარდა, პროდუქტი ამ განსაზღვრების დროს მხედველობაში არ მიიღება. მსგავსება ან განსხვავება უნდა დადგინდეს მთლიანობაში აღებული გარეგანობების შორის.

14 მაგალითად, გერმანიის ეროვნული კანონისეული კრიტერიუმი იყო „ორიგინალობა“, რომლის მიხედვითაც საშუალო დიზაინერის შემოქმედების დონეზე აღმატებული დონე მოთხოვნიებოდა. ევროპის უმეტეს ქვეყნებში უფრო მსუბუქი მოთხოვნაიყო დაწესებული, რის გამოც დიზაინდირექტივის შემმუშავებელმა ჯგუფმა გერმანიის გამოცდილება არ გაიზიარა (ალბათ იმ მოტივით, რომ დიზაინის დაცვისათვის გადამწყვეტი ის კი არ უნდა იყოს, თუ რამდენად ძნელია მისი შექმნა, არამედ ის, თუ რამდენად მოულოდნელია მოცემული გარეგანობა. მეცნიერები იმასაც უთითებენ, რომ რეგისტრაციის შედეგად დაცვის მინიჭება კარგი დიზაინისათვის „ჯილდოს“ არ წარმოადგენს.

თავიდან აცილებისა და გაერთიანებული ევროპის ქვეყნებში სრული ერთგვაროვნების მიღწევის მიზნით შემოტანილია ტერმინი „ინდივიდუალობა“ და ერთი განსაზღვრება, რომელიც დიზაინდირექტივის მე-5 მუხლით არის მოცემული. ამ ნორმის პირველი პუნქტის მიხედვით: „დიზაინი ინდივიდუალობის მქონედ მიიჩნევა, თუ საერთო შთაბეჭდილება, რომელსაც ის ინფორმირებულ მომხმარებელს უტოვებს, განსხვავდება იმ საერთო შთაბეჭდილებისაგან, რომელსაც ამავე მომხმარებელს შეუქმნის სარეგისტრაციოდ განაცხადის წარდგენის ან მოთხოვნილი პრიორიტეტის თარიღამდე საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომი ნებისმიერი დიზაინი.“

მე-2 პუნქტის მიხედვით: „ინდივიდუალობის შეფასებისას გასათვალისწინებელია დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი, დიზაინის შექმნისას“.

ამ ნორმით მოცემული განსაზღვრების არსობრივი გააზრება ძალზე მნიშვნელოვანია, რადგანაც ის სავალდებულოა ევროპის გაერთიანების ნებისმიერი ქვეყნისათვის. წარმოადგენს რა შემოქმედებითი დონის უნიფიცირებულ კრიტერიუმს ინდივიდუალობა დიზაინდირექტივის მე-5 მუხლში მოცემული ტექსტის გამეორებით არის გადმოცემული დიზაინდანანესის ნორმაში. სწორი გაგებისათვის კრიტერიუმის განსაზღვრებიდან გამოსაყოფია მისი შემდეგი ელემენტები:

- საერთო შთაბეჭდილება;
- ინფორმირებული მომხმარებელი;
- დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი.

გააზრების გარკვეული გზამკვლევი მოცემულია თავად დიზაინდირექტივის ტექსტში, კერძოდ, მისი სადეკლარაციო ნაწილის მე-13 პუნქტით, რომელიც გვაუწყებს: „... შეფასება გააჩნია თუ არა დიზაინის ინდივიდუალობა, უნდა ეფუძნებოდეს გარკვევას, ცხადად განსხვავდება თუ არა საერთო შთაბეჭდილება, რომელსაც ის უქმნის მომხმარებელს, როდესაც ის მას ხედავს, იმ შთაბეჭდილებისაგან, რომელსაც მას უტოვებს მსგავს დიზაინთა არსებული სიმრავლე, ამასთან, მხედველობაშია მისაღები პროდუქტის სახეობა, რომლისთვისაც გამოიყენება დიზაინი ან, რომელთანაც ის არის შერწყმული და, განსაკუთრებით, სამრეწველო სექტორი, რომელსაც ის ეკუთვნის, აგრეთვე, დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი, დიზაინის შექმნისას“.

კრიტერიუმის „ინდივიდუალობა“ დიზაინდირექტივისეული განმარტებით შესაძლებელი ხდება ევროპაში ერთიანი ზღურბლის დანესება დიზაინის სავალდებულო შემოქმედებითი დონის კრიტერიუმისათვის. ამ ძალზე მნიშვნელოვანი ნორმის შემუშავებისას სპეციალისტებმა უარყვეს საავტორო სამართლებრივი კრიტერიუმების „ორიგინალობისა“ და საპატენტო

სამართლებრივის „საგამომგონებლო დონის“ საყრდენი კონცეფციები. უარყოფის საფუძველი გამომდინარეობდა დიზაინუფლების საგნის არსიდან. საქმე ის არის, რომ ჩამოყალიბდა ზოგადი კონცეფცია, რომლის მიხედვითაც დიზაინუფლების საგანი უნდა იყოს ნებისმიერი ისეთი გარეგანობა, რომლისთვისაც არ არის საჭირო ხელოვნების ნიმუშის ან ტექნოლოგიური იდეისათვის აღიარებული მაღალი მოთხოვნების შესაბამისობა. დიზაინი უნდა იყოს საბაზრო მიმოქცევაში გამოსარჩევი ახალი გარეგანობა. ამიტომ ადრინდელი მიდგომებისაგან განსხვავებით დიზაინი უნდა დაშორებულიყო ნაწარმოებისადმი წაყენებულ საავტორო სამართლისეულ და საპატენტო სამართლისეულ საკმაოდ მკაცრ მოთხოვნებს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, არ შეიძლებოდა ინტელექტუალური საკუთრების სხვა ობიექტებისადმი წაყენებული შემოქმედებითობის განმსაზღვრელი სხვა მოთხოვნების გაუაზრებულობა. ერთიანი ნორმის შემუშავებისას, კომისიამ შეისწავლა ინტეგრალური მიკროსქემის ტოპოგრაფიისათვის დაწესებული შემოქმედებითი დონის განმსაზღვრელი მოთხოვნა – ორიგინალობა. ეს კრიტერიუმი განსხვავებულია საავტორო სამართლის ასეთივე კრიტერიუმისაგან ნაკლები სიმკაცრით და მასთან შესაბამისობა კმაყოფილდება, თუ ის არ ეკუთვნის საყოველთაო ხელმისაწვდომ ცოდნას. ეს კრიტერიუმიც ტექნოლოგიური ქმნილებებისათვის დამახასიათებელ მაღალ მოთხოვნას აწესებს, რადგან სიახლესთან ერთად უნდა განისაზღვროს ხომ არ წარმოადგენს ინტეგრალური მიკროსქემის დასაცავი ტოპოგრაფია სხვა ცნობილი ტოპოგრაფიების ელემენტებისაგან უბრალო კომბინაციით მიღებულ ტოფოგრაფიას. ეს მოთხოვნა საპატენტო სამართლის მოთხოვნის მსგავსია და დიზაინისათვის მისაღებად არ ჩაითვალა.

ერთ ხანს კომისიის ყურადღება გამახვილებული იყო სასაქონლო ნიშნების სამართლისეულ კრიტერიუმზეც „განმასხვავებლობა“, რომლის კონცეფციას მეტი სიახლოვე აქვს დიზაინისათვის შერჩეული კრიტერიუმის „ინდივიდუალობა“ კონცეფციასთან. მიუხედავად აღნიშნულისა, ამ მიმართულებასაც ეთქვა უარი.

დიზაინის დაცვის ერთიანი რეჟიმის ფუნქციონირებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს შეფასების ერთგვაროვანი პრაქტიკის დამკვიდრებას, რასაც ხელს შეუწყობს დიზაინდირექტივის სადეკლარაციო ნაწილის ციტირებული მუხლის სწორად გაგება. ამ ამოცანის მიღწევისათვის მნიშვნელოვანია ინდივიდუალობის განსაზღვრების ზემოთ გამოყოფილი ელემენტების ერთგვაროვანი გაგების ჩამოყალიბება იმიტომაც, რომ საქართველოში ახლად მიღებული კანონი დიზაინდირექტივის მიხედვით აიგოს.

საერთო შთაბეჭდილება

დიზაინი ქმნის საერთო შთაბეჭდილებას, თუ ის შედგენილია ისეთი არსებითი ნიშნებისაგან, რომელთა ერთიანობითაც წარმოჩენილი გარეგანობა არ ან ვერ გამოირჩევა სხვა ცნობილი დიზაინების გარეგანობისაგან. საერთო შთაბეჭდილების განსაზღვრა დაახლოებით იმ წესს ემორჩილება, რომლის მიხედვითაც ერთი იტყვის, რომ გარეგანობები ერთგვარ საერთო შთაბეჭდილებებს ტოვებენო, ხოლო მეორე უარყოფს ამას. აღნიშნული მიუთითებს შეფასების სუბიექტურობის მაღალ ალბათობაზე. ამ ალბათობის რაც შეიძლება მეტად შესამცირებლად შემოტანილია ფიქციური შემფასებელი პიროვნება „ინფორმირებული მომხმარებელი“. ამასთან, დიზაინდირექტივის სადეკლარაციო ნაწილის მე-14 მუხლი იძლევა გარკვეულ გეზს და ნათელსს ხდის, რომ შესაძარებელ გარეგანობებს შორის უნდა არსებობდეს ცხადი განსხვავება, როდესაც გარეგანობებს თვალი უყურებს „viewing the design“. ეს მიდგომა სიახლის შემომტანიც არის და, იმავდროულად, ადრინდელთან კავშირსაც ტოვებს. კერძოდ, ინგლისური პრაქტიკიდან გამომდინარე, წესად იყო მიჩნეული, რომ დიზაინების გარეგანობას „თვალი უნდა გაეხარებინა“, ანუ გარკვეული „ხილული მიმზიდველობით“ უნდა გამოჩეულიყო სხვებთან შედარებისას. ამ მიდგომის გათვალისწინებით დიზაინდირექტივის ტექსტის დამტკიცებისას უარყვეს დიზაინის ინდივიდუალობის შეფასებისათვის „მნიშვნელოვანი განსხვავების“ შემოღება და მის ნაცვლად „ცხადი განსხვავება“ დატოვეს საზომად. ეს იმიტომაც მოხდა, რომ მნიშვნელოვანი განსხვავების ძიებაზე თუ იქნებოდა მიმართული დიზაინის ინდივიდუალობის გამოვლენა, მაშინ საკითხის გადაწყვეტა სპეციალისტზე უნდა ყოფილიყო მინდობილი და, შედეგად, ბაზარზე ნამდვილი შემფასებლის – მომხმარებლის აზრი და განწყობა დარჩებოდა უგულვებელყოფილი. აღნიშნულიდან გამომდინარე, დამკვიდრდა მართებული წესი რომლის მიხედვითაც მომხმარებელმა უნდა გადაწყვიტოს ქმნის თუ არა დიზაინები საერთო შთაბეჭდილებას.

ინფორმირებული მომხმარებელი

დიდი მნიშვნელობა აქვს იმის გაგებას ვინ მოიაზრება ინფორმირებულ მომხმარებლად. დიზაინების უთვალავი სახეებიდან გამომდინარე სხვადასხვა შემთხვევაში სხვადასხვა პირი უნდა იყოს მიჩნეული ასეთ პიროვნებად.

დიზაინდირექტივის მიღების პროცესში ევროპის ეკონომიკური და სოციალური კომიტეტის შეთავაზება იყო სიტყვა „ინფორმირებულის“ ამოღება ტექსტიდან, რომელიც კომიტეტმა ზედმეტად მიიჩნია იმ მოტივით, რომ

ცნება „ინფორმირებული მომხმარებელი“ არ მიანიშნებს დიზაინის ინდივიდუალობის შეფასებას მოცემული სფეროს სპეციალისტის მიერ. შეთავაზება არ იყო გაზიარებული, რადგან შედეგად დარჩებოდა ცნება „მომხმარებელი“. ცნებაში „ინფორმირებულის“ არსებობა მიუთითებს იმაზე, რომ ინფორმირებული მომხმარებელი გაცნობიერებით ოდნავ მაინც აღემატება მოცემული გარეგანობის მქონე პროდუქტის „ჩვეულებრივ მომხმარებელს“. ამავდროულად, ნათელია, ინფორმირებული მომხმარებლის ცოდნა დიზაინ-სპეციალისტისაზე ნაკლებია.

ზოგიერთი პროდუქტის დანიშნულებიდან და მოხმარების პირობებიდან გამომდინარე რიგითი მომხმარებელი, არსებულ დიზაინებთან მიმართებით, თავისი გაცნობიერებით შეიძლება გაუტოლდეს ან აღემატებოდეს „ინფორმირებულ მომხმარებელს“. წარმოადგენს რა საკანონმდებლო სიახლეს ცნება „ინფორმირებული მომხმარებელი“, ევროპის მთელ სივრცეში აქამდე ჯეროვნად არ გარკვეულა რა მოთხოვნები უნდა წაეყენოს პიროვნებას, რომელიც უნდა მიიჩნეს „ინფორმირებულ მომხმარებლად“. მოთხოვნების წაყენება კი დამოკიდებული იქნება ისეთ ფაქტორებზე როგორიცაა პროდუქტის დანიშნულებითი და გამოყენებითი ნაირსახეობა, რომელთა დიზაინიცაა შესაფასებელი.

დიზაინის ინდივიდუალობის დასადგენად ინფორმირებული მომხმარებლის შეფასება მარტო საბაზრო პირობების გათვალისწინებით საკმარისი ვერ იქნება, რადგან არსებობს პროდუქტები, რომელთა გარეგანობები იმდენად მრავალია და ერთმანეთისაგან არც თუ იოლად გასარჩევი, რომ ბაზარი გადაჯერებულ იქნება კი არის, ხოლო მომხმარებელს საკმაო დაკვირვება სჭირდება სანამ მისთვის მისაღები გარეგანობის პროდუქტს შეირჩევს საყიდლად. ამიტომ, მიზანშეწონილად ჩაითვალა კიდევ ერთი შესაფასებელი პირობის შემოტანა.

ყოველივე აღნიშნულისა და სხვა გარემოებების გათვალისწინებით, დიზაინსამართლის ნორმათა მიხედვით, ინფორმირებული მომხმარებლის თვალთახედვით უნდა განისაზღვროს აკმაყოფილებს თუ არა დიზაინი ინდივიდუალობის მოთხოვნას, რაც უმთავრესწილად დამოკიდებული იქნება საერთო შთაბეჭდილების დადგენასა თუ უარყოფაზე. ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ დიზაინების უთვალავი სახეებიდან გამომდინარე ასეთ პიროვნებად სხვადასხვა შემთხვევაში სხვადასხვა პირი უნდა იყოს მიჩნეული.

დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი

ყოველი მოცემული შემთხვევისათვის გასათვალისწინებელია რა დო-

ნის „ცხად სხვაობაზე“ უნდა იყოს მიმართული შეფასება. ცხადი სხვაობა ყოველთვის არ ნიშნავს „მკვეთარ სხვაობას“. მაგალითად, როდესაც საქმე სამკაულების გარეგანობებთან გვაქვს გაცნობიერებული მომხმარებლის მიერ სხვაობის გამოვლენა, ანუ თვალნათელი განსხვავების დადგენა, როგორც ეს დიზაინდირექტივით მოითხოვება, გაცილებით უფრო იოლად და მიუკერძოებლად მოხდება ზედმინენითი შესწავლის გარეშე, ვიდრე რიგითი მომხმარებლის მიერ. ამ უკანასკნელს გაუჭირდება შედარებით მსგავსი დიზაინებიდან რომელიმე ერთის ინდივიდუალობის გამოვლენა. ასეთ შემთხვევაში საქმე დიზაინერის შეზღუდულ თავისუფლებასთან გვაქვს და არ იქნებოდა მართებული არ ნახალისდეს კონკრეტულ, ნაირ-ნაირი გარეგანობებით გადატვირთულ სფეროში მოღვაწე დიზაინერის შემოქმედება. მოცემულ შემთხვევაში ინფორმირებული მომხმარებელი გაცნობიერებულ პიროვნებას ნიშნავს, თუმცა კვლავ არ მოითხოვება სპეციალისტის ცოდნა. ასეთი პიროვნებისადმი მოთხოვნების ჩამოყალიბება დიზაინსამართლის პრაქტიკის გააზრებითა და შეჯამებით უნდა მოხდეს, ალბათ, ასეც იქნება და უახლოეს ხანში ეკონომიკურად განვითარებული ევროპა შეიმუშავებს შესაბამის რჩევებს, როგორც ეს წარმატებით გაკეთდა თავის დროს, როდესაც საპატენტო სამართლით შემოღებული „მოცემული დარგის საშუალო დონის სპეციალისტისათვის“ ჩამოყალიბდა პრაქტიკული მოთხოვნები. მიუხედავად იმისა, რომ „ინფორმირებული მომხმარებელი“ ფიქციური პიროვნებაა ამოცანა წარმატებით გადაიჭრება, თუნდაც იმიტომ, რომ კერძო სამართალში ეს პრობლემა დიდი ხნის წინ არის გადალახული. მხედველობაში გვაქვს კერძო სამართლის სფეროში საყოველთაოდ აღიარებული ფიქციური პერსონის „გონიერი ადამიანი“ დამკვიდრება (ადამიანი, რომელიც გონივრულად აფასებს გარემოებას და „გონივრულ გადაწყვეტილებამდე“ მიდის). დიზაინსამართალშიც, პრაქტიკულად, ამ პიროვნების გამოცალკევება მოხდა, „გონიერი ადამიანების“ სიმრავლეთაგან ერთ-ერთისათვის საკუთარი ტერმინის მიჩენით. ამიტომ, ინფორმირებული მომხმარებლის პიროვნებისადმი მოთხოვნების ჩამოყალიბებისას, ალბათ, მხედველობაში იქნება მისაღები კერძო სამართლის ზოგადი პრინციპებიდან გამომდინარე პირობებიცა და მოცემული ვიწრო სფეროსათვის დამახასიათებელი გარემოებანიც.

კრიტერიუმის „ინდივიდუალობა“ დიზაინდირექტივისეული განმარტებით შესაძლებელი ხდება ევროპაში ერთიანი ზღურბლის დაწესება დიზაინსათვის სავალდებულო შემოქმედებითი დონის კრიტერიუმის დასადგენად. ამ ძალზე მნიშვნელოვანი ნორმის შემუშავებისას სპეციალისტებმა უარყვეს საავტორო სამართლებრივი კრიტერიუმის „ორიგინალობა“ საყრდენი

კონცეფციაც და საპატენტო სამართლებრივისაც „საგამომგონებლო დონე“. უარყოფის საფუძველი გამომდინარეობდა დიზაინუფლების საგნის არსიდან. საქმე ის არის, რომ ჩამოყალიბდა ზოგადი კონცეფცია, რომლის მიხედვითაც დიზაინუფლების საგანი უნდა იყოს ნებისმიერი ისეთი გარეგანობა, რომლისთვისაც არ არის საჭირო ხელოვნების ნიმუშისათვის ან ტექნოლოგიური იდეისათვის აღიარებულ მაღალ მოთხოვნებთან შესაბამისობა. დიზაინი უნდა იყოს საბაზრო მიმოქცევაში გამოსარჩევი ახალი გარეგანობა. ამიტომ, ადრინდელი მიდგომებიდან განსხვავებით, დიზაინი უნდა დაშორებოდა ნაწარმოებისათვის ნაყენებულ საავტორო სამართლისეულ და საპატენტო სამართლისეულ საკმაოდ მკაცრ მოთხოვნებს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, არ შეიძლებოდა ინტელექტუალური საკუთრების სხვა ობიექტებისადმი ნაყენებული შემოქმედებითობის განმსაზღვრელი სხვა მოთხოვნები არ გააზრებულყო. ერთიანი ნორმის შემუშავებისას კომისიამ შეისწავლა ინტეგრალური მიკროსქემის ტოპოგრაფიისათვის დაწესებული შემოქმედებითი დონის განმსაზღვრელი მოთხოვნა – ორიგინალობა. ეს ორიგინალობა განსხვავებულია საავტორო სამართლებრივისაგან ნაკლები სიმკაცრით და მასთან შესაბამისობა კმაყოფილდება, თუ ის არ მიეკუთვნება საყოველთაო ხელმისაწვდომ ცოდნას. ეს კრიტერიუმიც ტექნოლოგიური ქმნილებებისათვის დამახასიათებელ მაღალ მოთხოვნას აწესებს, რადგან სიახლესთან ერთად უნდა განისაზღვროს ხომ არ წარმოადგენს ინტეგრალური მიკროსქემის დასაცავი ტოპოგრაფია სხვა ცნობილი ტოპოგრაფიების ელემენტებისაგან უბრალო კომბინიციით მიღებულ ტოპოგრაფიას. ეს მოთხოვნა საპატენტო სამართლებრივის მსგავსია და დიზაინისათვის მისაღებად არ ჩაითვალა.

ერთ ხანს კომისიის ყურადღება გამახვილებული იყო სასაქონლო ნიშნების სამართლისეულ კრიტერიუმზე „განმასხვავებლობა“. საბოლოოდ სასაქონლო ნიშნების სამართლისეული კრიტერიუმი დიზაინსამართლისათვის შეუსაბამოდ ჩაითვალა.

დიზაინის დაცვის ერთიანი რეჟიმის ფუნქციონირებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს შეფასების ერთგვაროვანი პრაქტიკის დამკვიდრებას, რასაც ხელს შეუწყობს დიზაინდირექტივის სადეკლარაციო ნაწილის ციტირებული მუხლის სწორად გაგება და ამ გაგების პრაქტიკაში დამკვიდრება.

ამ ამოცანის მიღწევას ხელს დიდად შეუწყობს ინდივიდუალობის განსაზღვრების ზემოთ გამოყოფილი ელემენტების ერთგვაროვანი გაგების ჩამოყალიბება. საქართველოსათვისაც იქნება ეს ძალზე მნიშვნელოვანი, რადგან ახლად მიღებული კანონი აიგო გაერთიანებული ევროპის კანონმდებლობის მიხედვით.

§7. საჯაროდ ცნობილი დიზაინები

თავდაპირველად საჭიროა ტერმინოლოგიაზე შეთანხმება. როგორც ვიცით, დიზაინი სამრეწველო საკუთრების ობიექტია, აქედან გამომდინარე, დიზაინსამართალი ვერ ასცდება იმ ზოგად უფლებათა მოპოვების და ძალაში შენარჩუნების გზებს, რომლებიც აღიარებულია სამართლის აღნიშნული ინსტიტუტით. წარმოადგენს რა დიზაინი შემქმნელობითი ინტელექტუალური შემოქმედების შედეგს, მასზე უფლებების გავრცელება, ცხადია, უნდა ემორჩილებოდეს ასეთი ობიექტებისათვის დამახასიათებელ ერთიან პრინციპებს. აქედან გამომდინარე, დიზაინუფლების მოპოვებისათვის აუცილებელი წინაპირობაა, რომ გარეგანობა, რომელიც შეადგენს დაცვის საგანს, იყოს წარმომავლობით უცნობი, ანუ არ უნდა იყოს „საჯაროდ ხელმისაწვდომ დიზაინთა ნაწილი“, ან, სხვა სიტყვებს თუ ვიხმართ, „ცნობილ დიზაინთა ნაწილი“ (საპატენტო სამართალში „საჯაროდ ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიების ნაწილი“, რომლისათვისაც შემოღებულია სპეციალური ტერმინი „ტექნიკის დონე“). დიზაინსამართლისათვის სპეციალურ ტერმინად „ცნობილი დიზაინები“ მიგვაჩნია ყველაზე მოსახერხებლად.

დიზაინის ცნობილობა გავლენას იქონიებს დიზაინუფლების მოპოვებაზე (ან მის გაქარწყლებაზე) ქვემოთ მოცემულ შემთხვევებში.

1. დასარეგისტრირებლად წარდგენილი გარეგნული სახე ცნობილი იყო სარეგისტრაციოდ განაცხადის შეტანით შეძენილი ან ოფიციალურად მოწყობილ საერთაშორისო გამოფენაზე დიზაინის გამოტანით მოპოვებული პრიორიტეტის (საგამოფენო პრიორიტეტი) თარიღისათვის.

როგორც ვიცით, განაცხადის შეტანის თარიღი შეიძლება ემთხვეოდეს პრიორიტეტის თარიღს, როდესაც განაცხადი სარეგისტრაციოდ თავდაპირველად შეიტანება მოცემული ქვეყნის (შემდგომ „პირველი განაცხადი“) უწყებაში. ეს თარიღი პრიორიტეტად, ანუ ასათვლელ თარიღად რჩება მაშინაც, როდესაც განაცხადი იმავე დიზაინის დასარეგისტრირებლად სხვა ქვეყნის უწყებაში შემდგომ შეიტანება („შემდგომი განაცხადი“) და განმცხადებელი მოითხოვს პირველი განაცხადის პრიორიტეტის გამოყენებას სიახლის ან ინდივიდუალობის დასადგენად. ოღონდ, ასეთ შემთხვევაში, განაცხადი პირველად შეტანილი უნდა იყოს სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციის მხარე სახელმწიფოს ან ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრი ქვეყნის უწყებაში. განმცხადებელი თუ არ მოითხოვს პირველი განაცხადის პრიორიტეტის გამოყენებას, მაშინ მომდევნო განაცხადის შეტანის თარიღი იქნება განმსაზღვრელი დიზაინის ცნობილობის დასადგენად. იგივე წესი მოქმედებს საგამოფენო პრიორიტეტის გამოყენებისათვისაც.

2. გასულია სიახლის დადგენის სამელავათო ვადა. საქართველოს კანონმდებლობით, დიზაინდირექტივის ანალოგიით, შემოღებულია 12 თვიანი სამელავათო ვადა. ამასთან, ეს 12 თვე დგინდება პრიორიტეტის თარიღის მიმართებით. თუ პრიორიტეტის თარიღამდე გასულია 12 თვეზე მეტი დიზაინის გამოქვეყნების დღიდან, მაშინ ცნობილად გამხდარი ასეთი დიზაინი გათვალისწინებული იქნება არსობრივი კრიტერიუმების – სიახლისა და ინდივიდუალობის დასადგენად და, პირიქით, მას ყურადღება არ მიექცევა – თუ ეს ვადა გასული არ არის. შეღავათის დაწესება დიზაინდირექტივის ნოვაცია არ არის და ცნობილი იყო ეროვნული კანონებიდან. უბრალოდ, მისი ვადა ერთგვაროვანი არ იყო. ეს ვითარება საქართველოს ადრინდელი კანონითაც იყო გათვალისწინებული და შეადგენდა 6 თვეს, რაც ქვეყნების უმეტესობის კანონმდებლობით გათვალისწინებულ ვადას ემთხვეოდა.

სამელავათო ვადა დაწესდა დიზაინერთათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნის მიზნით, რათა სანამ მიმართავდნენ უფლებათა მოპოვებისათვის დადგენილ პროცედურებს, რაც გარკვეულ ფულად ხარჯებთანაა დაკავშირებული, შესაძლებლობა ჰქონდეთ მოსინჯონ რამდენად წარმატებული იქნება მათ მიერ შექმნილი დიზაინის გატანა ბაზარზე. უნდა ითქვას, რომ გათვალისწინებული ერთნაირი ვადა საკმარისია დიზაინერისათვის, რომ განსაზღვროს კომერციული წარმატების ხარისხი. ამ მიზანს ნათლად გამოკვეთს დიზაინდანანესის სადეკლარაციო ნაწილის მე-20 მუხლი, რომლის ციტირებაც უფრო ნათელს გახდის გამოთქმულ აზრს: „საჭიროა აგრეთვე ნება დაერთოს დიზაინერს ან მის უფლებამონაცვლეს გამოსცადოს დიზაინის გარეგანობის მქონე პროდუქტი საბაზრო პირობებში, სანამ გადაწყვეტს, რომ ევროგაერთიანების რეგისტრირებული დიზაინიდან გამომდინარე უფლების მოპოვება სასურველია. ამ მხრივ, საჭიროა უზრუნველყოფა იმისა, რომ დიზაინის გამოქვეყნებამ დიზაინერის მიერ ან მისი უფლებამონაცვლის მიერ, ან სხვა პირთა მიერ ბოროტი განზრახვით განხორციელებული გამოქვეყნება საზიანო არ იყოს სიახლისა და ინდივიდუალობის შეფასებისას, თუ, მითითებული გარემოებების გავლენით, გაერთიანებული ევროპის დიზაინად დასარეგისტრირებლად წარდგენილი განაცხადის შეტანის თარიღის წინსწრებით დიზაინი გამოქვეყნდა 12 თვის განმავლობაში.

სამელავათო ვადა გამოიყენება მოპოვებული უფლების შესანარჩუნელად, თუ დავა იქნება გადასაწყვეტი. ამ ვადის განმავლობაში ცნობილად გამხდარი დიზაინები გამოირიცხება იმ დიზაინთა რიცხვიდან, რომლებიც შეიძლება იყოს

გამოყენებული დიზაინუფლების გაბათილების მიზნებისათვის.

დიზაინდირექტივის მე-ნ მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით საშელავათო ვადა საშუალებას იძლევა დაცული იყოს დიზაინუფლება ამ ვადის განმავლობაში დიზაინერისა ან მისი უფლებამონაცვლის, ან მესამე პირის მიერ პოზიტიური ქმედების შედეგად გამოქვეყნებული დიზაინების მიმართ.

მე-3 პუნქტით დიზაინდირექტივა დიზაინერს ან მის უფლებამონაცვლეს იცავს უარყოფითი შედეგისაგან, დიზაინუფლების დაცვის თვალსაზრისით, იმ შემთხვევებშიც, როდესაც დიზაინი მესამე პირთა მიერ ქვეყნდება ბოროტი განზრახვით („abuse“). დიზაინდირექტივა არ იძლევა ზუსტი აზრის გამოტანის შესაძლებლობას თუ რა ქმედებები ეკუთვნის ბოროტი განზრახვით განხორციელებულთა რიცხვს. მეცნიერები უთითებენ, რომ ასეთ ქმედებებზე უნდა მოიაზრებოდეს, მაგალითად, სახელშეკრულებო კონფიდენციალობის დარღვევა, აგრეთვე, „დიზაინის მოპარვის“ შემდეგ განხორციელებული ქმედებები. ბოროტი განზრახვით განხორციელებულ ქმედებებს არ უნდა ეკუთვნოდეს გამოქვეყნება, რომლის განხორციელებაც დიზაინერზე ან მის უფლებამონაცვლეზე სამართლებრივად დამოკიდებული არ არის, ამასთან, ასეთი გამოქვეყნება არ უნდა იყოს ბრალეული ქმედების შედეგი. ბოროტი განზრახვა არ დადასტურდება არც ერთ შემთხვევაში, თუ არ უკავშირდება გამოქვეყნების ბრალეულ ქმედებას.

ყველა შემთხვევაში, საშელავათო პირობა დანესებულია ისეთ გამოქვეყნებასთან დაკავშირებით, რომელიც თავად უფლების მფლობელმა განახორციელა, ან რომელიც მისი ნების საწინააღმდეგოდ განახორციელა ნებისმიერმა პირმა, ბოროტი განზრახვით. შელავათი არ იმოქმედებს ისეთი გამოქვეყნების შემთხვევაში, რომელიც მესამე პირის მიერ განხორციელდა და მას არ ესაჭიროებოდა სხვისგან ნებართვის აღება, მაგალითად, თუ მოცემული გარეგანობა ამ მესამე პირმა შექმნა. განხილულთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია გაირკვეს საშელავათო ვადის დროს გამოქვეყნების შედეგად როგორი დიზაინი ისარგებლებს ამ შელავათით. ერთი შემთხვევისათვის, როდესაც სარეგისტრაციოდ წარდგენილი დიზაინის გამოსახულება ემთხვევა გამოქვეყნებულს ვითარება ნათელია – შელავათით უფლების მფლობელი ისარგებლებს. მეორე შემთხვევაში, როდესაც სარეგისტრაციოდ წარდგენილი დიზაინი და გამოქვეყნებული ერთმანეთისაგან განსხვავდება იმდენად, რომ სიახლისადმი მოთხოვნა დაკმაყოფილდება, მაგრამ ინდივიდუალობისა არა, როგორც სპეციალური ლიტერატურიდანაა ცნობილი, სწორ დასკვნამდე მისვლა პრობლემატურია. ჩვენი აზრით, რადგან შელავათი რეგისტრაციაუნარიანობის ორივე კრიტერიუმზე დიზაინდირექ-

ტივის ნორმითვე პირდაპირ ვრცელდება, ის განსხვავებულ დიზაინებზე, ანუ მის ვარიანტებზეც უნდა გავრცელდეს. მაგალითად, შეღავათი უნდა გავრცელდეს ისეთ შემთხვევაზე, როდესაც დიზაინერმა თავიდან შექმნა ერთი გარეგანობა, ხოლო შემდეგ გარეგანობა იმდენად შეცვალა, რომ, ფაქტობრივად, შექმნა თავდაპირველი დიზაინის ვარიანტი და ნარადგინა დასარეგისტრირებლად.

3. დიზაინი ცნობილი გახდა, ანუ საჯაროდაა ხელმისაწვდომი „მოცემულ სფეროში ჩვეულებრივად მოსაქმე“ პირთათვის. ტერიტორიული თვალსაზრისით ცნობილობა შემოიფარგლება რეგიონული, მაგალითად, გაერთიანებული ევროპის საზღვრებით, ხოლო ცალკე აღებული სახელმწიფოს შემთხვევაში – მოცემული სახელმწიფოს ტერიტორიით. ამასთან, დიზაინი ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ჩვეულებრივი წესით და თუ ის საიდუმლოების საგანს წარმოადგენს, და განსაიდუმლოების წესის დარღვევის შედეგად გახდა საჯაროდ ხელმისაწვდომი, მაშინ ცნობილად არ ჩაითვლება. გასათვალისწინებელია ის, რომ თავდაცვის სფეროში მრავალი დიზაინი იქმნება, რომლებიც საქმიანობის ჩვეულებრივი წესითაა ცნობილი ამ სექტორში დასაქმებული სპეციალისტებისათვის. დიზაინდირექტივის მიხედვით სპეციალისტთა ასეთი წრისათვის ცნობილი დიზაინები გამორიცხულია „ჩვეულებრივი წესით საჯაროდ ხელმისაწვდომი დიზაინების რიცხვიდან“ და, შესაბამისად, არც უფლებათა მოპოვებაზე და არც შენარჩუნებაზე უარყოფით გავლენას არ იქონიებს. ასევე, უარყოფით გავლენას ვერ იქონიებს დიზაინი, რომელიც ხელშეკრულების მიხედვითაა გასაიდუმლოებული, მაგრამ გარიგების პირობების დარღვევით გახდა საჯაროდ ხელმისაწვდომი.

თავი III

დიზაინუფლება, მისი ფარგლები, დარღვევა და პასუხისმგებლობა

დიზაინუფლებას საერთო ნიშნები აქვს საავტორო და საპატენტო სამართლისეულ უფლებებთან, თუმცა მეტ სიახლოვეს საპატენტო სამართლისეულ უფლებებთან ავლენს. კერძოდ, პირადი არაქონებრივი უფლებებებიდან მხოლოდ დიზაინერად აღიარების (ან პირიქით) და სახელის უფლებათა დამახასიათებელი ინტელექტუალური საკუთრების ამ ობიექტისათვის.

დიზაინუფლებებთან დაკავშირებული მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმებით, როგორც ეს დამახასიათებელია ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის ნებისმიერი ინსტიტუტისთვის, შემოსაზღვრულია ამ უფლებათა მოქმედების საგნობრივი და იურიდიული ფარგლები. როგორც ვიცით, საგნობრივი ფარგლები დგინდება იმ მატერიალუზებულ საგანთა წრით, რომლებზეც ვრცელდება ინტელექტუალური უფლების მოქმედება, ხოლო იურიდიული ფარგლები განისაზღვრება სივრცითა და დროით, აგრეთვე იმ ქმედებებით, რომლებიც ეკუთვნის უფლებათა მფლობელის ნებართვის გარეშე აკრძალულთა რიცხვს.

§8. დიზაინუფლების მფლობელი

დიზაინუფლების მფლობელი თავდაპირველად მისი შემქმნელია. ინტელექტუალური სამართლის ეს უმთავრესი პრინციპი ნორმატიულად განმტკიცებულია ნებისმიერ ეროვნულ აქტში. ამასთან, საერთაშორისო აქტები, რომლებიც დიზაინთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს ეხება მფლობელობის საკითხის გადაწყვეტას ეროვნულ კანონმდებლობას აკისრებს. ისინი ეთანადება აღნიშნულ პრინციპიალურ მიდგომებს, რის გამოც, შემქმნელის საქმიანობასა და მის ნიჭსა და გარჯას უკავშირებს შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგს. აქედან გამომდინარე, საერთაშორისო აქტებიც შემოქმედს, ანუ დიზაინერს აღიარებს რეგისტრაციიდან გამომდინარე უფლებების პირველ მფლობელად. დიზაინერს შეუძლია უფლებები დაუთმოს ან გადასცეს ნებისმიერ პირს, გარდა დიზაინერად აღიარებისა და სახელის უფლებისა. ეს არის ზოგადი წესი, რომელიც ცალკეულ შემთხვევებში, მაგალითად, ერთობლივ შემოქმედებასთან და სამსახურებრივი ურთიერთობების ან დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით, ნორმატიულ გამოკვეთას მოითხოვს ხოლმე. განვიხილოთ როგორ არის ასახული აღნიშნული პრინციპები საქართველოს დიზაინსამართალში.

§8.1 ერთობლივი შავიკადავით შავიკილი დიზაინის მფლობელი

საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით დიზაინერებს, რომლებიც ეწევიან ერთობლივ შემოქმედებით საქმიანობას თანადიზაინერები ჰქვია. შესაბამისად, უფლებები დიზაინის რეგისტრაციიდან გამომდინარე გამოცხადებულია ერთობლივ, საერთო ქონებად. ეს ვითარება ცხადია, თუ განაცხადი თანადიზაინერებმა ერთობლივად შეიტანეს. სხვა შემთხვევაში უფლებას მოიპოვებს ის დიზაინერი, რომელიც უფრო ადრე შეიტანს განაცხადს ანუ დაიმკვიდრებს პრიორიტეტს. ეს წესი საერთაშორისოდ აღიარებულია. ასევე მოპოვებული უფლებებით სარგებლობა შეუძლიათ როგორც თანამფლობელებს, თუ თანადიზაინერების სახელზე იქნება დიზაინი დარეგისტრირებული. მათ შორის ურთიერთობების მონესრიგება მინდობილია ხელშეკრულებაზე. თუ ხელშეკრულება არ არსებობს, მაშინ ყოველ თანადიზაინერს შეეძლება საკუთარი შეხედულებით გამოიყენოს დიზაინი. ოღონდ განკარგვა, კერძოდ, ლიცენზიის გაცემა ან გასხვისება დასაშვები იქნება მხოლოდ ყოველი თანადიზაინერის თანხმობის არსებობის შემთხვევაში. ეს ნორმა იმიტომ არის დანესებული, რომ სხვა პირს არ გადაეცეს უფლებები სალიცენზიო ან გასხვისების წესით, თუ რომელიმე თანადიზაინერს თავად ექნება სურვილი სრულად დაუფლოს დიზაინს. ასეთ შემთხვევაში, ბუნებრივია, თანადიზაინერები შესაბამის გასამრჯელოზეც უნდა შეთანხმდნენ.

§8.2 დასაქმავულთა' მიერ შავიკილი დიზაინის მფლობელი

დიზაინი შემქმნელობითი შემოქმედების ნაყოფია, რომელიც ავლენს ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის ძირითადი ინსტიტუტების საავტორო და საპატენტო სამართლის ობიექტებთან დიდ სიახლოვეს. ხშირ შემთხვევაში დიზაინსამართლის ობიექტი შეიძლება იყოს დაცული ერთდროულად საავტორო და საპატენტო სამართლებრივი ნორმებით. ამ ვითარებიდან გამომდინარე, როდესაც დიზაინერი დასაქმებულია როგორც შტატიანი თანამშრომელი ან როგორც დავალების შემსრულებელი, დიზაინის ფლობის საკითხი წყდება ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის აღნიშნული ინსტიტუტების ზოგადი პრონციპების მიხედვით. კერძოდ, როგორც საავ-

1 ტერმინი „დასაქმებული“ ამ ნაშრომში მოიცავს შრომის სამართლის სუბიექტს, ანუ პირს, რომელიც შრომის ხელშეკრულების მიხედვით ნაკიარი ვალდებულებების შესრულებით არის დასაქმებული და ვალდებულებით სამართლის სუბიექტს, რომელიც ჩვეულებრივი კერძო სამართლებრივი ხელშეკრულების საფუძველზე მიღებული დავალების შესრულებით არის დასაქმებული.

ტორო, ისე საპატენტო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპის თანახმად, საავტორო ან საპატენტო უფლების პირველი მფლობელი შეიძლება იყოს მხოლოდ ნაწარმოების ან გამოგონების შემქმნელი.

ინტელექტუალური სამართლის ორივე ინსტიტუტი ითვალისწინებს უფლებების კანონიერულ გადაცემას შემქმნელისაგან იმ სუბიექტისათვის, რომლის მუშაკიც ან რომლის დავალების შემსრულებელიც არის ნაწარმოების ავტორი ან გამომგონებელი. მოცემულ შემთხვევაში ნაწარმოები ან გამოგონება უნდა იყოს შექმნილი უშუალოდ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით. მაგალითად, თუ ჟურნალისტი ქმნის ფერწერულ ნაწარმოებს ის დამსაქმებლისათვის კანონისმიერად გადაცემას არ ექვემდებარება. ასეთი ნაწარმოები დამსაქმებელს შეიძლება გადაეცეს მხოლოდ ცალკე გარიგების ძალით. საავტორო სამართლისეული ეს პრინციპი დიზაინზეც უნდა გავრცელდეს, როდესაც გარეგნობა სახვითი ან სხვაგვარი ნაწარმოების გამომხატველია და ნაწარმის მოსართავადაა განკუთვნილი.

მეორე სახის დიზაინის შემთხვევაში, როდესაც ის ნაწარმისაგან განუყოფელია და წარმოადგენს მის მოყვანილობა-მოხაზულობას, მფლობელობის გადაცემის საკითხი უნდა გაირკვეს საპატენტო სამართლის პრინციპის მიხედვით. კანონისმიერ გადაცემას ექვემდებარება ისეთი დიზაინი, რომელიც შექმნილია შრომის ხელშეკრულების მიხედვით და თუ „დიზაინერული მისია“ აკისრია დასაქმებულს, ამასთან დამსაქმებლის თემატიკას თუ ეკუთვნის შექმნილი ახალი გარეგანობა. ანუ, თუ დიზაინერი დასაქმებულია, მაგალითად, მტვერსასრუტის ნომენკლატურის ახალი გარეგნობების შექმნით, ხოლო მან სამსახურებრივი დროის გამოყენების გარეშე შექმნა განსხვავებული ნაწარმის, კერძოდ, ავტომანქანის დიზაინი, მაშინ დიზაინერს ეკუთვნის მფლობელობის უფლება. ასეთ შემთხვევაშიც შეიძლება დამსაქმებელს გადაეცეს უფლებები, მაგრამ ცალკე გარიგების თანახმად. საკითხის გადაწყვეტისას მნიშვნელოვანი იქნება გარკვევა დიზაინის შექმნის ყველა გარემოებაში. ერთ-ერთი ასეთი გარემოებაა: ხომ არ გამოიყენა დიზაინერმა დამსაქმებლის ცოდნა და გამოცდილება მოცემულ დიზაინთან დაკავშირებით. ასევე, გასარკვევი იქნება ხომ არ არის ახალი დიზაინი დამსაქმებლის საქმიანობის საერთო თემატიკის ობიექტი. ეს ასე იქნება, თუ განხილულ შემთხვევაში მტვერსასრუტების გარდა დამსაქმებელი ქმნის ავტომანქანების დიზაინებსაც, რისთვისაც სხვა დიზაინერები ჰყავს დასაქმებული ამ სფეროში. მნიშვნელოვანი იქნება, აგრეთვე გაირკვეს, ხომ არ უკარნახა სადიზაინერო იდეა მტვერსასრუტებით დაკავებულ დიზაინერს სხვა, ავტომანქანების გარეგნობების შექმნით დასაქმებულმა დიზაინერთა შემო-

ქმედებითა იდეებმა. თუ ამ გარემოებების შესწავლის შედეგად აშკარაა, რომ მტვერსასრუტების დიზაინერი კეთილსინდისიერად საქმიანობდა და არ იცნობდა იმ იდეურ მიმართულებებს, რომლებიც ასახა მან ავტომანქანის საკუთარ დიზაინში, მაშინ ავტომანქანის დიზაინი მისი კუთვნილება იქნება. ამ რთულად გადასაწყვეტ ვითარებას აგვარიდებს და სამართლიანი გადაწყვეტა მოხერხდება მხოლოდ დამსაქმებელსა და დასაქმებულს შორის სრულყოფილად ჩამოყალიბებული სახელშეკრულებო პირობებით. ამიტომ სასურველია აღნიშნული ურთიერთობების ზუსტი განერა შრომის ხელშეკრულებაში, ან ამ საკითხებთან დაკავშირებულ სპეციალურ ხელშეკრულებაში.

დავალების ხელშეკრულების შემთხვევაში, დამვალებელს, ბუნებრივია, უნდა გადაეცეს იმ ნაწარმის დიზაინის ყველა ნაირსახეობა, რომელიც დიზაინერმა ანაზღაურების სანაცვლოდ შექმნა.

განხილულ ყველა შემთხვევებზე ვრცელდება დისპოზიციურობის პრინციპი და, როგორც წესი, საკანონმდებლო ნორმა ამ ვითარების გათვალისწინებით იწერება. გაშუქებულ პრინციპებზე დაყრდნობით არის ჩამოყალიბებული ნორმები გაერთიანებული ევროპის დიზაინსამართალშიც, თუმცა დიზაინდირექტივა რაიმე პირდაპირ გამოხატულ ნორმას არ შეიცავს. სამაგიეროდ დიზაინდანანესი მოიცავს გაერთიანებული ევროპის სივრცეში რეგულირებულ დიზაინებთან დაკავშირებით მომწესრიგებელ ნორმას – მე-14 მუხლს, რომლის ტექსტიც შემდეგია:

„უფლება გაერთიანებული ევროპის დიზაინზე

1. უფლება გაერთიანებული ევროპის დიზაინზე ენიჭება დიზაინერს ან მის უფლებამონაცვლეს.

2. თუ ორმა ან მეტმა პირმა ერთობლივად შექმნა დიზაინი, უფლება გაერთიანებული ევროპის დიზაინზე ენიჭება მათ ერთობლივად.

3. როგორც არ უნდა იყოს², როდესაც დიზაინი შექმნილია დასაქმებულის მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას, ან დამსაქმებლის მიერ მიცემული განკარგულების (or following the instructions given by his employer) შესრულებისას, უფლება გაერთიანებული ევროპის დიზაინზე ეძლევა დამსაქმებელს, თუ სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული ხელშეკრულებით...”

როგორც ამ ნორმიდან გამომდინარეობს, ყველა იმ შემთხვევაში, რომლებიც სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულებას არ უკავშირდება,

2 იგულისხმება: „როგორც არ უნდა იყოს დიზაინი შექმნილი“

უფლება დიზაინერს უნდა ეკუთვნოდეს კანონის ძალით, თუმცა დამსაქმებელმა შეიძლება დიზაინზე უფლება მოიპოვოს სპეციალურად ამ საკითხის გადასაწყვეტად დადებული ხელშეკრულებით.

საქართველოს ახლად მიღებული კანონიც ითვალისწინებს დასაქმებულთა მიერ შექმნილი დიზაინის ფლობასთან დაკავშირებულ ნორმას, რომელიც, ჩვენი აზრით, აცდენილია თანამედროვე პრინციპებს. აი, როგორია მე-9 მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტებით დადგენილი ნორმის ტექსტი:

მე-3 პუნქტი: „დასაქმებულის ან/და შეკვეთის მიმღების მიერ დიზაინზე, რომელიც უკავშირდება სამსახურებრივი მოვალეობის ან დაკვეთის შესრულებას, განაცხადის შეტანის უფლება ეკუთვნის დამსაქმებელს/შემკვეთს, თუ ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული“.

მე-4 პუნქტი: „თუ დიზაინის შექმნა არ უკავშირდება დასაქმებულის ან/და შეკვეთის მიმღების მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის ან დაკვეთის შესრულებას, მაგრამ დასაქმებულმა/შემკვეთის მიმღებმა დიზაინის შესაქმნელად გამოიყენა დამსაქმებლის/შემკვეთის მფლობელობაში არსებული რესურსი, დიზაინის რეგისტრაციის უფლება აქვს დამსაქმებელს“.

ამავე ურთიერთობას ეხება აგრეთვე მე-5 პუნქტი: „ამ მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში დასაქმებულს/შემკვეთის მიმღებს ეკუთვნის ამ დიზაინზე უსასყიდლოდ არაექსკლუზიური კერძო ლიცენზიის მიღებისა ან/და დიზაინიდან გამომდინარე განსაკუთრებული უფლებების შესყიდვის უპირატესი უფლება, თუ ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული“.

მართალია დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონის განხილული მე-9 მუხლი პროცესუალურია, მაგრამ მატერიალურ საკითხსაც წყვეტს. კერძოდ, თუ განაცხადის შეტანის უფლება ყველა შემთხვევაში დასაქმებულს ან დამკვეთს ეკუთვნის, როდესაც ამ უკანასკნელ პირთა „რესურსი“ იქნება გამოყენებული დიზაინერის მიერ, უფლებათა მფლობელიც ეს პირი იქნება. მთავარი ის არის, რომ უგულვებელყოფილია ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის მთავარი პრინციპი – უფლებათა პირველი და ერთადერთი მფლობელი დიზაინერი უნდა იყოს, როდესაც მისი საქმიანობა არ არის დაკავშირებული სამსახურებრივ საქმიანობასთან ან დაკვეთის შესრულებასთან. ამასთან, შემოტანილია ცნება „დამსაქმებლის/შემკვეთის მფლობელობაში არსებული რესურსი“, რომლის არსი მოიცავს, ალბათ, სანერქლად ან კალმისტარსაც კი. სააღბათო ის არის, რომ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით „რესურსი“ ფრანგული წარმოშობის სიტყვაა და ნიშნავს რისამე მარაგს, მაგალითად, ეკონომიკურს, წყლის

ენერგიისას, ბუნებრივს. ამ ნორმის არსებობა კიდევ უფრო დაამძიმებს დასაქმებულთა მდგომარეობას და დამსაქმებელი გვერდს აუვლის ხელშეკრულებით მოცემული საკითხების მოგვარებას, რადგან კანონისმიერი დანაწესი ცალსახად მის მხარეზეა. ვითარება არ იცვლება დასაქმებული სადიზაინერო საქმიანობასაც რომ არ ეწეოდეს.

§9. დიზაინუფლების საგნობრივი ფარგლები

სანივთო სამართლისეული უფლების მოქმედების საგნობრივი ფარგლების დადგენა დიდ სირთულეებთან არ არის დაკავშირებული, რადგან კონრეტულად გამოხატულ და, როგორც წესი, უცვლელი სახის მქონე ერთ ან რამდენიმე ფიზიკურად არსებულ ნივთთანა გვაქვს საქმე. ინტელექტუალური სამართლის ობიექტი კი კონკრეტულ, „ხორციელად“ არსებულ ნივთს არ წარმოადგენს. ის ხელშეუხებელი ქმნილებაა, რომელსაც აქვს ან არა აქვს ნივთად ქცევის უნარი. დიზაინუფლებისეული ობიექტი ორივე თვისებით გამოირჩევა. ერთ შემთხვევაში, როდესაც ის სამგანზომილებიანი გარეგნობაა – წარმოადგენს ნაწარმის ფიზიკური აგებულების ფორმას, ნივთთანაა განუყოფლად შერწყმული და ნივთი მის სახეს ღებულობს. მეორე შემთხვევაში, როდესაც ორგანზომილებიანი გარეგანი სახეა დიზაინუფლების ობიექტი ის საავტორო სამართლისეული ქმნილებაა და ყოველთვის ნახატად რჩება, ნივთის შემკვეთისათვის გამოიყენება, მასთან განუყოფლად შერწყმული არ არის და, ამიტომ, ნივთად ქცევის უნარი არა აქვს. ის ნივთის გარეგნულ დანამატს წარმოადგენს და მისი გარეგნობის გამომხატველი ხდება. ამ სახის დიზაინი ნებისმიერ ნივთთან შეიძლება იყოს გამოყენებული და ახალი გარეგნობით წარმოადგინოს არსებული ნივთი. ასეთი დიზაინისაგან სამგანზომილებიანი დიზაინი იმით განსხვავდება, რომ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, ახალი მოხაზულობის ნივთი იქმნება, რომელიც, ხშირ შემთხვევაში, ახალი პროდუქტი იქნება. ეს თავისებურებაა მიზეზი იმისა, რომ სამგანზომილებიანი გარეგნობის შექმნისას დაცვა შეიძლება იყოს უზრუნველყოფილი საპატენტო სამართლითაც და დიზაინ-სამართლითაც.

არსებობს დიზაინის ნივთთან შერწყმის ან მასთან გამოყენების გზით ნაწარმის დამზადების მრავალი შესაძლებლობა. ზოგჯერ დამზადებული ნაწარმის გარეგნობასთან ერთიდაიგივეობა დიზაინუფლებით მოცულ დიზაინთან სრულიად ნათელია – როდესაც დამთხვევა ყოვლისმომცველია. ამ შემთხვევაში დიზაინუფლების საგანი ყველა დამზადებული ნაწარმია. უმეტესწილად კი უფლებათა დარღვევით წარმოებული ნაწარმის გარეგ-

ნობა დიზაინუფლებით დაცული გარეგნობის მიმსგავსებაა ხოლმე და, შესაბამისად, დასადგენი ხდება რა ხარისხის მსგავსებასთანა გვაქვს საქმე. თუ დამზადებული ნაწარმის გარეგნობა მხოლოდ მოგვაგონებს დაცულ დიზაინს, მაშინ მასზე დიზაინუფლების მოქმედება არ ვრცელდება. დიზაინუფლება გავრცელდება მხოლოდ ისეთ გარეგნობებზე, რომლებიც არსებითად იმეორებს დაცულ დიზაინს.

ყოველივე ეს უნდა დადგინდეს თვალთ გასწავლით იმ გარეგნობასთან შედარებით, რომელიც რეგისტრირებული დიზაინის გამოსახულებას წარმოადგენს. ამ მხრივ, დიზაინუფლების ობიექტის დადგენა საავტორო სამართლისეულ წესთან ავლენს სიახლოვეს, როდესაც, მაგალითად, სახვითი ხელოვნების ნაწარმოებია განსჯის საგანი. აქედან გამომდინარე, სიტყვიერად აღწერილი გარეგნობა თითქოს და ვერ გამოდგება დიზაინუფლების საგნობრივი ფარგლების დასადგენად. მაგრამ, ზოგ შემთხვევაში, როდესაც დიზაინუფლებით ნაწარმის მარტივი მოხაზულობაა დაცული მისი სიტყვიერი გადმოცემა დიდი სიზუსტითაა შესაძლებელი, ამიტომ არ არის გამორიცხული, რომ დავის შემთხვევაში, დიზაინუფლების საგნობრივი ფარგლების დადგენისათვის, ასეთი აღწერის შემცველი საბუთი იყოს გამოყენებული. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში დიზაინუფლების საგნობრივი ფარგლების დადგენა საპატენტო სამართლისეულ წესთან გამოავლენს დიდ სიახლოვეს.

საგნობრივი დაცვის ფარგლების განსაზღვრის პირობებს აწესებს დიზაინდირექტივის მე-9 მუხლი, რომელიც შემდეგი შინაარსისაა:

„1. დიზაინით უზრუნველყოფილი დაცვის ფარგლები მოიცავს ნებისმიერ იმ დიზაინს, რომელიც ინფორმირებულ მომხმარებელს არ უქმნის განსხვავებულ საერთო შთაბეჭდილებას.

2. დაცვის ფარგლების განსაზღვრისას გასათვალისწინებელია დიზაინის შექმნის დროს არსებული დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი.”

როგორც ვხედავთ, ეს ნორმა სრულად ეფუძნება ზემოთ მოყვანილ საფუძვლებს. მოცემული ნორმატიული დანაწესის მიხედვით დიზაინუფლების საგნის დასადგენად უნდა განისაზღვროს თუ რა ობიექტებზეა უზრუნველყოფილი უფლების მოქმედება, რომელი მათგანი მოექცევა საერთო შთაბეჭდილების შემქმნელთა რიცხვში. ამ მიმართებით პრაქტიკაში გამოსაყენებელ გარკვეულ მითითებებს დიზაინდირექტივის სადეკლარაციო ნაწილის მე-11 მუხლი შეიცავს. მის მიხედვით: „რადგან რეგისტრაციის გზით მფლობელის უფლების დაცვა უზრუნველყოფილია მთლიანობაში ან ნაწილობრივ აღებული პროდუქტის იმ ნიშნების მიმართ, რომლებიც ხილულადაა წარმოდგენილი განაცხადში და საჯაროდ არის ხელმისაწვდომი...”

დიზაინდირექტივის ციტირებული ამ ნაწილების თანახმად იმისათვის, რომ განისაზღვროს ექცევა თუ არა მოცემული პროდუქტის გარეგნობა დიზაინუფლების მოქმედების ფარგლებში უნდა დადგინდეს საერთო შთაბეჭდილების რა ხარისხით ემთხვევა ის რეგისტრირებული დიზაინის გარეგნობას. დასკვნის გამოტანა იმავე წესით ხდება, რა წესითაც განისაზღვრება დიზაინის ინდივიდუალობა. ამასთან, ამავე წესით დგინდება უფლებათა დარღვევის ფაქტი. თუ საერთო შთაბეჭდილებებით გამოწვეული განსხვავება ნათელია, მაშინ, დიზაინერის თავისუფლების ხარისხის გათვალისწინებით, შედარებული გარეგნობები დიზაინუფლების სხვადასხვა ფარგლებშია მოქცეული.

ზედმეტი არ იქნება, კიდევ ერთხელ გაესვას ხაზი იმას, რომ ინფორმირებული მიმხმარებელი სხვადასხვაგვარად მიუდგება დიზაინუფლების ფარგლებში მოქცეული გარეგნობის დადგენას. როდესაც პროდუქტის გარეგნობისათვის ნიშნების არსებობა ავლენს მნიშვნელოვან გავლენას, მაშინ საერთო შთაბეჭდილება გამოწვეული იქნება ამ ნიშნების არსებობით და არა პროდუქტის გარეგანობის ჩვეულებრივი მოხაზულობითა და თავისებურებით, მაგალითად, ტანსაცმლის დიზაინი არ შეიძლება განისაზღვროს ისევე, როგორც ავტომანქანისა, ან სათამაშოებისა, ანაც საათებისა. ამ შემთხვევაში, ერთმა ნიშანმაც კი შეიძლება შეჰქმნას განსხვავებული საერთო შთაბეჭდილება.

§10. დიზაინუფლების იურიდიული ფარგლები, მოქმედება სივრცესა და დროში

დიზაინუფლება მოქმედების ძალას ინარჩუნებს მხოლოდ განსაზღვრული სივრცის (ტერიტორიის) და დროის საზღვრებში – ეს წესი ინტელექტუალურ-სამართლებრივი ქონებრივი უფლებებისათვის ზოგად წესს წარმოადგენს.

სივრცობრივად ქონებრივი დიზაინუფლებები მოქმედებს იმ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, რომლის კანონმდებლობითაცაა ისინი მოპოვებული. აქედან გამომდინარე, მეზობელ სახელმწიფოში მენარმეებს ვერ აეკრძალებათ მეორე მეზობელ სახელმწიფოში რეგისტრირებული დიზაინის გარეგნობით პროდუქციის წარმოება და გასაღება.

რეგისტრაციიდან გამომდინარე, დიზაინუფლება ვერ გავრცელდება სხვა ქვეყანაზე, თუ ქვეყნებს არ აკავშირებს საერთაშორისო ხელშეკრულება. მაგალითად, შვეიცარია და ლიხტენშტაინი შეთანხმებულნი არიან, რომ შვეიცარიაში მოპოვებული ინტელექტუალურ-საკუთრებითი უფლება მოქმედებს ლიხტენშტაინშიც.

ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სფეროში მოქმედებს მრავალმხრივი რეგიონული შეთანხმებებიც, რომელთა ძალითაც უფლებები მოიპოვება რეგიონის ყველა ქვეყნის ტერიტორიაზე მოქმედების პირობით. ყველაზე ახალი ასეთი შეთანხმება 2003 წლიდან მოქმედებს გაერთიანებული ევროპის ფარგლებში. შესაბამისად, ერთი განაცხადის საფუძველზე (ეს უწყება ესპანეთში, ალიკანტეშია განლაგებული) მოიპოვება გაერთიანებული ევროპის ყველა ქვეყანაში მოქმედი დიზაინუფლება.

არსებობს მსოფლიო მასშტაბის მრავალმხრივი ხელშეკრულებაც, რომელიც ცნობილია დიზაინების დეპონირების შესახებ ჰააგის შეთანხმება და მისი შემავსებელი ჟენევის აქტი. ამ შეთანხმებით დიზაინუფლება მოიპოვება ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის საერთაშორისო ბიუროში დიზაინის რეგისტრაციის გზით (საერთაშორისო რეგისტრაცია), ხოლო მისი მოქმედება განისაზღვრება იმ ქვეყნების ტერიტორიებით, რომლებიც დიზაინუფლების მფლობელმა მიუთითა განაცხადში და რომლებმაც არ გამოიტანეს უარყოფითი გადანყევტილება მათ ტერიტორიაზე დიზაინუფლების გავრცელებასთან დაკავშირებით.

დროით დიზაინუფლების მოქმედება შემოიფარგლება ეროვნული კანონით დადგენილი ფარგლებით. საქართველოში ახალი კანონით რეგისტრირებული დიზაინუფლებები (ქონებრივი) მოქმედებს იმავე ვადით, რა ვადაცაა დაწესებული გაერთიანებული ევროპის კანონმდებლობით, ანუ, 25 წლით განაცხადის შეტანის თარიღიდან. ეს ვადა, რომელიც რეგისტრირებული დიზაინის მფლობელმა შეიძლება 5 წლიანი მონაკვეთებით ამყოფოს ძალაში, მსოფლიოში ყველაზე გავრცელებულია. ძველი კანონით საქართველოში დიზაინუფლება მოქმედებდა 15 წლის განმავლობაში.

§11. დიზაინუფლებით მოცული ქმედებები

დიზაინუფლების ძალა მათ მფლობელს აღჭურავს მისი ნებართვის გარეშე იმ ქმედებების აკრძალვის შესაძლებლობას, რომლებიც უსაფუძვლოდ გაამდიდრებენ უფლებათა დამრღვევს, ხოლო მფლობელს ქონებრივ ზიანს მიაყენებს. როგორც წესი, კანონმდებლობა ითვალისწინებს იმ ქმედებათა ჩამონათვალს, რომლების განხორციელებაც მოითხოვს დიზაინუფლების მფლობელის ნებართვას. სწორედ ასეთი ქმედებები ექცევა დიზაინუფლების იურიდიულ ფარგლებში. საქართველოს ახალი კანონი, ევროპის სხვა ქვეყნების მსგავსად იმეორებს დიზაინდირექტივის მე-12 მუხლით მოცემულ ქმედებათა ჩამონათვალს. კერძოდ, დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონის 26-ე მუხლით რეგისტრაციიდან გამომდინარე

განსაკუთრებული უფლება ანიჭებს მის მფლობელს უფლებამოსილებას აუქრძალოს მესამე პირებს მისი ნებართვის გარეშე დიზაინით სარგებლობა შემოსავლის მიღების მიზნით. ამგვარ სარგებლობას ექნება ადგილი, თუ მესამე პირი უნებართვოდ: დაამზადებს; მიაწვდის სხვა პირს; გაიტანს ბაზარზე; უცხოეთიდან შემოიტანს ან გაიტანს; თავად გამოიყენებს; შეინახავს ჩამოთვლილი მიზნების შემდგომ განხორციელებისათვის პროდუქტს, რომელთანაც შერწყმულია ან გამოყენებულია დიზაინი. ამ ქმედებების უნებართვო განხორციელება წარმოადგენს აქრძალების საგანს და მნიშვნელოვანია მათი არსობრივი გაგება.

დამზადება ისეთი ქმედებაა, რომლის შედეგადაც დიზაინი სრული სიზუსტით ან ისეთი მსგავსებით ერწყმის ან ალიბეჭდება (ან სხვაგვარად გამოიყენება პროდუქტთან ერთად) პროდუქტზე, რომ საერთო (ერთანირი) შთაბეჭდილება იქმნება. ამ მიმართებით სასარგებლო იქნება მწვანე საბუთის 86 გვერდიდან დიზაინდირექტივის შემუშავებული კომისიის მიერ გამოთქმული აზრის ციტირება:

„6.4.2 უნებართვო კვლავნარმოებისაგან დაცვა.

უნებართვო კვლავნარმოებისაგან დაცვა იწვევს:

– დაცვას მონური კვლავნარმოებისაგან, ანუ უნებართვო დამზადებისაგან რეგისტრირებული დიზაინის იდენტური ან კვაზიიდენტური ეგზემპლარებისა (კვაზი იდენტურ ეგზემპლარად გაიგება ისეთი, რომელიც მიიღება იმ ტექნოლოგიური საშუალებებით, რომელთა გამოყენებასაც გარდაუვლად სდევს თან მცირე განსხვავებების გადმოტანა დამზადებულ ეგზემპლარზე...);

– დაცვას მიმსგავსებისაგან, ანუ რეგისტრირებული დიზაინის ისეთი ეგზემპლარების მიღებისაგან, რომლებსაც ახლავს გარკვეული გადახვევები დიზაინის გარეგანობისაგან ან ცვლილებები მაგრამ, რომლებიც ტოვებს არსებითად მსგავს საერთო შთაბეჭდილებას საზოგადოების შესაბამისი წრის თვალში...“.

კითხვას იწვევს ითვლება თუ არა ასაკრძალავ ქმედებად პროდუქტის უნებართვო დამზადება ნაწილ-ნაწილებად, რომელთა აწყობა სხვა პირის მიერ ხდება. გარდა აღნიშნულისა, დამზადებად არ უნდა იყოს განხილული პროდუქტის შეკეთებისა და აღდგენის მიზნით რეგისტრირებული დიზაინის მქონე ნაწარმის გამოყენება.

მიწოდება და გატანა ბაზარზე ერთმანეთთან დაკავშირებული ისეთი ქმედებებია, რომელთა განსხვავება ძნელია. ბაზარზე გატანა უფრო ნიშნავს მომხმარებელთა განუსაზღვრელი წრისათვის პროდუქციის შეძენის

ხელმისაწვდომობას მასობრივ საქონელბრუნვაში მოქცევის შედეგათ, ხოლო მიწოდება უფრო რომელიმე ერთი პირისათვის ან პირთა ჯგუფისათვის პროდუქციის გადაცემას ნიშნავს, მაგალითად, ინდივიდუალური სახელშეკრულებო ვალდებულების შესრულებისას.

ამასთან, ამ ქმედებათა არეში უნდა იგულისხმებოდეს, აგრეთვე, დიზაინის მქონე საქონლის ბაზარზე გასატანად ან რომელიმე პირისათვის (პირთა გარკვეული ჯგუფისათვის) მისაწოდებლად შეთავაზება.

უცხოეთიდან შემოტანა, (იმპორტი) იმ ტერიტორიაზე, რომელშიც მოქმედებს დიზაინუფლება ისევე, როგორც გატანა (ექსპორტი) ძალის მქონე დიზაინუფლებით მოცული ტერიტორიიდან ყველასათვის ნაცნობი ქმედებია და დამატებით განმარტებას არ მოითხოვს – არსი ხომ პირდაპირაა გამოკვეთილი თავად ტერმინებით.

გამოყენება იმ პირის მიერ, რომელსაც ნებართვა არ მიუღია, ნიშნავს რეგისტრირებული დიზაინის გარეგანობის მქონე პროდუქტის გამოყენებას საკუთარ საქმიანობაში, მაგალითად, საწარმოში შემოსავლის მიღების მიზნით. ამგვარ გამოყენებას ადგილი აქვს, თუ დიზაინიანი პროდუქტი მონაწილეობს ტექნოლოგიურ პროცესში ან სამეწარმეო ურთიერთობებში.

შენახვა იმ პროდუქციისა, რომელიც რეგისტრირებული დიზაინის გარეგანობის მქონეა, ნიშნავს დასაწყობებას იმ მიზნით, რომ შემდგომ განხორციელდეს ზემოთ განხილული ქმედებები.

§12. დიზაინუფლებათა შეზღუდვები

დიზაინის არსობრივი ბუნებიდან გამომდინარე, დიზაინსამართლისათვის დამახასიათებელია უფლებათა საავტორო სამართლისეული და საპატენტო სამართლისეული შეზღუდვები. დიზაინდირექტივის მე-13 მუხლი აწესებს ინტელექტუალური საკუთრების სამართლისათვის ცნობილ პრინციპებზე აგებულ გაერთიანებული ევროპის სივრცეში სავალდებულო შეზღუდვებს, რომლებიც სრულად ასახულია დიზაინის შესახებ საქართველოს ახალ კანონშიც. მიზანშეწონილია აღნიშნული მუხლის ტექსტის მოყვანა: „დიზაინუფლებით მოცული უფლებების შეზღუდვა

1. რეგისტრაციის შედეგად წარმოქმნილი დიზაინუფლებით მოცული უფლებები არ შეიძლება გავრცელდეს შემდეგზე:

(ა) პირადად განხორციელებულ (acts done privately) და არაკომერციული მიზნების მისაღწევად შესრულებულ ქმედებებზე;

(ბ) ცდების ჩატარების მიზნით შესრულებულ ქმედებებზე;

(გ) კვლავწარმოებისათვის შესრულებულ ქმედებებზე, რომლებიც

ემსახურება ციტირების ან სწავლების მიზნებს, თუ ეს ქმედებები შეთავსებადია კეთილსინდისიერ ვაჭრობასთან და გადამეტებულ ზიანს არ აყენებს დიზაინის ჩვეულებრივ გამოყენებას, ხოლო ნყარო მითითებულია;

2. დამატებით, რეგისტრაციის შედეგად წარმოქმნილი დიზაინუფლებით მოცული უფლებები არ შეიძლება გავრცელდეს შემდეგზე:

(ა) სხვა სახელმწიფოში რეგისტრირებული გემებისა და თვითმფრინავის აღჭურვილობაზე, როდესაც ისინი დროებით შემოსულია მოცემული ნევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე;

(ბ) სათადარიგო და დამხმარე ნაწილების მოცემული ნევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე უცხოეთიდან შემოტანაზე, აღნიშნული სატრანსპორტო საშუალებების შეკეთებისათვის;

(გ) აღნიშნულ სატრანსპორტო საშუალებებზე შესაკეთებელი სამუშაოების ჩატარებაზე”.

დიზაინდირექტივით გათვალისწინებული შეზღუდვები ეფუძნება ინტელექტუალური სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებს და ითავსებს როგორც საავტორო, ისე საპატენტო სამართლისეულ პრინციპებზე აგებულ ნორმებს. დაცულია ზოგადი პრინციპი – შეზღუდვები არ ვრცელდება პირად არაქონებრივ უფლებებზე. ამ მხრივ, სხვაგვარად ვერც იქნებოდა, რადგან დიზაინდირექტივა დიზაინერად აღიარების ან უარყოფის და სახელის მოხსენიების უფლების გარდა სხვა პირად არაქონებრივ უფლებებს არ ითვალისწინებს ისეთ დიზაინებზეც კი, რომლებიც შეიძლება იყოს საავტორო უფლებების ობიექტიც. ასეთი ნორმა იმიტომაა დამკვიდრებული, რომ დიზაინის შემთხვევაში სამრეწველო სფეროში მოქმედ უფლებებთან გვაქვს საქმე და საავტორო სამართლისეული პირადი არაქონებრივი უფლებების სრული ჩამონათვალი რომ ყოფილიყო გათვალისწინებული დიზაინსამართალში, მაშინ დიზაინის ნორმალურ გამოყენებას, როგორც სამრეწველო საკუთრების ობიექტს, ხელი შეეშლებოდა. დიზაინდირექტივის ციტირებული მუხლის პირველი პუნქტი მთლიანად ეხება არაკომერციული მიზნით განხორციელებულ ქმედებებს და მოიცავს: ა) და ბ) ქვეპუნქტებით დაწესებულ დიზაინუფლების მოქმედების სფეროდან ისეთი ქმედებების გამორიცხვას, რომლებიც პირადი მოთხოვნილობის დაკმაყოფილებისათვისაა გამიზნული და კომერციულ ხასიათს არ ატარებს, მათ შორის, დიზაინუფლება არ ვრცელდება ცდების ჩატარებაზე. გ) პუნქტი მოიცავს უფლებების შეზღუდვებს სწავლების ან მეცნიერული (ციტირების) მიზნით დიზაინის გამოყენებისას.

დიზაინდირექტივის მე-2 პუნქტის ყველა ნორმა ეხება დიზაინუფლებე-

ბის მოქმედების გამორიცხვას დიზაინის გამოყენებისას, მოცემული ქვეყნის ტერიტორიაზე შემთხვევით მოხვედრილ სატრანსპორტო საშუალებებზე, თუ მიზნად მათი გამართული მუშაუნარიანობაა დასახული იმ ზომით, რაც უზრუნველყოფს საკუთარ ქვეყანაში დაბრუნებას. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად უცხოეთიდან მარაგნაწილების შემოტანაცაა დაშვებული დიზაინუფლების მფლობელის ნებართვის მიუღებლად.

განხილული მუხლის გარდა უფლებების შეზღუდვას ეხება აგრეთვე მე-12 მუხლის მე-2 პუნქტი, რომლის მიხედვითაც ნებადართულია დიზაინის გამოყენება, რომელიც დაიწყო დიზაინდირექტივის ამოქმედებამდე. ეს ნორმა საპატენტო სამართლიდან ცნობილი წინათსარგებლობის ნორმის ანალოგიას წარმოადგენს. დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონი წინათსარგებლობის ჩვეულებრივ ნორმას შეიცავს, რომლის მიხედვითაც ნებადართულია დიზაინის კომერციული გამოყენების გაგრძელება, თუ სარეგისტრაციოდ განაცხადის შეტანამდე რომელიმე პირმა დაიწყო დიზაინის კომერციული გამოყენება ან განახორციელა საკმარისი სამზადისი დიზაინის წარმოებისათვის.

უფლებათა შეზღუდვის თავისებური სახეა გათვალისწინებული დიზაინდირექტივის მე-15 მუხლით, იგი ცნობილია როგორც „უფლებათა ამონურვა“. უფლებათა ამგვარი შეზღუდვა დამახასიათებელია ინტელექტუალური სამართლის ყველა ინსტიტუტისათვის, მათ შორის, კომერციული აღნიშვნების სამართლისათვის. ამ ნორმის მიხედვით რეგისტრირებული დიზაინის მქონე პროდუქტის პირველი მართლზომიერი გაყიდვის შემდეგ ველარ აიკრძალება მისი მეორედ გაყიდვა მოცემული ეკონომიკური სივრცის ტერიტორიაზე. ეს სივრცე შეიძლება იყოს ერთი ქვეყნის ფარგლებში და შეიძლება იყოს რეგიონის ფარგლებში, რომლის ქვეყნებიც შეთანხმებულია საქონლის თავისუფლად გაერცელებაზე.

თავი IV

დიზაინუფლების მიმოქცევა სამართალური თვალსაზრისით

დიზაინუფლება მოქმედების ძალას კერძო სამართლებრივ (სამოქალაქო) ურთიერთობებში ავლენს. ის, ინტელექტუალური საკუთრების სხვა ობიექტებით წარმოქმნილი უფლებების მსგავსად, პირთა წრის მიმართ აბსოლუტური ხასიათისაა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ნებისმიერი არაუფლებამოსილი პირი ვალდებულია თავი შეიკავოს იმ დიზაინით სარგებლობისაგან, რომელიც სხვის ქონებას წარმოადგენს. ასეთნაირადვე ვლინდება სამართალურთიერთობებში დიზაინუფლების მოქმედების ძალა, ხოლო ურთიერთობათა მოწესრიგების მიზნით გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს მისი ნეგატიური, აკრძალვითი გამოხატულება.

აღნიშნული უფლების პოზიტიურ მხარეს მნიშვნელობა თითქმის არა აქვს, რადგან დიზაინით სარგებლობის დაწყებისათვის მასზე განსაკუთრებული უფლების მოპოვებას მნიშვნელობა არა აქვს. დიზაინერი ან დიზაინის სხვა უფლებამოსილი მფლობელი დიზაინის ჩართვას სამოქალაქო ურთიერთობებში საკუთარი შეხედულებით შეძლებს და ამ მხრივ დიზაინსამართლებრივ ნორმებს არავითარი გავლენა არა აქვს ვითარებაზე. ასეა ინტელექტუალური საკუთრების სხვა ობიექტების შემთხვევაშიც, რომელთა ურთიერთობებში ჩასართავადაც საჭიროა მხოლოდ საქონელწარმოების ან საქონელბრუნვის მომწესრიგებელი კანონმდებლობის დაცვა, ხოლო ინტელექტუალურ სამართლებრივი უფლებების მოპოვების ფაქტი მნიშვნელოვანია მისი მფლობელისათვის მხოლოდ მოცემულ ურთიერთობები ერთპიროვნული ბატონობის შესაძლებლობის შეძენისათვის. საამისოდ უფლებათა მფლობელს უნდა ჰქონდეს სხვა პირთა მხრიდან კანონსაწინააღმდეგო ქმედებების საწინააღმდეგო ქმედითი სამართლებრივი საშუალებები.

როგორც ვხედავთ. დიზაინუფლებათა მფლობელი აღიჭურვება ძალზე ფართო უფლებებით, რომელთა მიმოქცევამაც სამართალურთიერთობებში შეიძლება უმართებულოდ შეზღუდოს ბაზრის მოცემული სექტორის ფუნქციონირება და ხელი შეუშალოს ეკონომიკურ ბრუნვაში კანონისმიერად ჩართული საქონლის გაერცელებას. ამიტომ, ინტელექტუალური საკუთრების სხვა ინსტიტუტების მსგავსად, დიზაინსამართალიც ითვალისწინებს დიზაინუფლების მიმოქცევის შეზღუდვებს, ანებს დიზაინით, სარგებლობისა და განკარგვის მომწესრიგებელ ნორმებს, ადგენს უფლებათა გაუქმების პირობებს და ნებს, რის გაშუქებაც ამ თავშია გათვალისწინებული.

§13. დიზაინუფლებით სარგებლობა და განკარგვა

დიზაინუფლებით სარგებლობა ისევეა შესაძლებელი, როგორც სხვა ქონებრივი უფლებით, ოღონდ ამ უფლების საგნის გამორჩეული თავისებურების გამო დიზაინსამართალი აწესებს გარკვეულ წესებს, რათა დაცული იყოს როგორც მფლობელის, ისე მესამე პირთა ინტერესები.

ნებისმიერი ქონებრივი სიკეთის მსგავსად, დიზაინუფლებით სარგებლობა და განკარგვა მფლობელის შეხედულებაზეა დამოკიდებული, ზემოთ განხილული და იმ სხვა შეზღუდვების გათვალისწინებით, რასაც კანონმდებლობა ითვალისწინებს. დიზაინის მფლობელს შეუძლია საკუთარი უფლებები გადასცეს ნებისმიერ პირს. ისინი კანონისმიერ გადაცემასაც ჩვეულებრივ ექვემდებარება, მაგალითად, მემკვიდრეობითი, თუ ვალდებულებითი ნორმების მიხედვით.

§14. დიზაინუფლებათა გადაცემა

დიზაინერი საკუთარ დიზაინს შექმნისთანავე ეუფლება. აქედან გამომდინარე, მას სრული უფლება აქვს ამ მომენტიდანვე განკარგოს იგი, რადგან მასზე რეგისტრაციის შედეგად უფლებათა მოპოვება მხოლოდ უფლებაა და არა ვალდებულება. განაცხადის სარეგისტრაციოდ შეტანის უფლება ისევე, როგორც სარეგისტრაციოდ შეტანილი განაცხადი და მისგან გამომდინარე შესაძლო უფლებების მოპოვების უფლება, დიზაინერის ქონება ხდება. ამიტომ უფლებების გადაცემა დიზაინერს შეუძლია ჯერ კიდევ განაცხადის სარეგისტრაციოდ შეტანამდე. ზემოთ ამ საკითხს უკვე შეეხებო, როდესაც განვიხილეთ დასაქმებულისა და დამსაქმებლის (დამკვეთისა და დაკვეთის მიმღების) ურთიერთობებიდან გამომდინარე დიზაინის მფლობელობის საკითხი. ამ მხრივ, როგორც ვნახეთ, საქართველოს დიზაინსამართალი უფლებათა კანონისმიერ გადაცემას ითვალისწინებს იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც დიზაინის შექმნა არ უკავშირდება თავად დამსაქმებლის მიერ დაწესებულ სამსახურებრივ მოვალეობას ან დამკვეთის დავალებას. მართალია ურთიერთობის ამგვარი გადანაცვება სრულიად ამოვარდნილია ინტელექტუალურ სამართლებრივი თეორიული საფუძვლებიდან და ნორმატიული დანაწესი ამ კუთხით აუცილებლად გამოსასწორებელია, მაგრამ დღევანდელი სამართლებრივი ვითარება ამგვარია და უნდა გაითვალისწინონ განსაკუთრებით დიზაინერებმა. კანონი მათ დისპოზიციურ თავისუფლებას უტოვებს და ამიტომ, რომ არ დაიჩაგრნონ, ისინი ყურადღებით უნდა მოეპყრნან არჩევანის ამ შესაძლებლობას დამსაქმებელთან ან დამკვეთთან შრომის, დაკვეთის ან სხვაგვარი სპეციალური ხელშეკრულების

დადებისას.

როდესაც უფლებები დიზაინერმა სხვა პირს ხელშეკრულებით გადასცა განაცხადის შეტანამდე ამ ხელშეკრულების რაიმე რეესტრში შეტანა გათვალისწინებული დიზაინსამართლით არ არის. ამიტომ დავის შემთხვევაში ურთიერთობა მონესრიგდება ვალდებულებითი და სახელშეკრულებო სამართლის ნორმების გამოყენებით. მარეგისტრირებელ ორგანოს, მაგალითად, საქპატენტს, არავითარი სირთულეები არ შეხვდება, რადგან განმცხადებელი თავიდანვე გარკვეულია – ეს ის პირია, რომელიც განაცხადში ფიგურირებს.

თუ დიზაინერმა განაცხადი წარადგინა, მას შეუძლია უკვე ეს განაცხადი და მისგან გამომდინარე უფლებები სრულად გადასცეს სხვა პირს. ასეთ შემთხვევაში შეიცვლება განმცხადებელი, რომელიც შემდგომ დარეგისტრირდება უფლებათა მფლობელად, შესაბამისად, დიზაინის რეგისტრაციამდე უფლებათა გადაცემის ხელშეკრულება რეესტრში ვერ დარეგისტრირდება.

განაცხადის განხილვის პროცესში განმცხადებელს შეუძლია დიზაინის გამოყენების კერძო ლიცენზიაც გასცეს, მაგრამ ეს ხელშეკრულებაც ვერ დარეგისტრირდება რეესტრში, სანამ დიზაინის რეგისტრაციის პროცესი დადებითად არ დასრულდება.

რეგისტრაციიდან გამომდინარე, დიზაინუფლებების გადაცემას ძალა აქვს მესამე პირთა წინაშე რეგისტრაციისა და ამ ფაქტის შესახებ ინფორმაციის ოფიციალური გამოქვეყნების შემდეგ. ამასთან, ამ მიზნით, რეესტრში უნდა შევიდეს და გამოქვეყნდეს უფლებათა გადაცემის ნებისმიერი, კანონისმიერი თუ ნებაყოფლობითი, ფაქტი.

მოპოვებული დიზაინუფლებების სრული (გასხვისება) ან სარგებლობის უფლებით გადაცემა შეიძლება დანაწევრდეს ობიექტის მიხედვით და შემოიფარგლოს რომელიმე ერთი ან მეტი დიზაინით, რადგან ერთი განაცხადით შეიძლება იყოს რეგისტრირებული დიზაინთა სიმრავლე. ამ შემთხვევაში, დიზაინუფლების ნაწილობრივ გადაცემასთან გვექნება საქმე. განსაკუთრებული უფლებების გადაცემა ქვეყნის მთელი ტერიტორიის მიხედვით დაიშვება მხოლოდ და, შესაბამისად, ბათილი იქნება რომელიმე ერთი ტერიტორიით შემოფარგლული დიზაინუფლებების გადაცემის ხელშეკრულება.

დიზაინუფლებები შეიძლება გადაეცეს გირავნობის ხელშეკრულებით, რასაც დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონით სპეციალური თავი აქვს დათმობილი, რომელშიც ასახულია დიზაინის თავისებურებებთან დაკავშირებული სპეციალური წესები, რომლებიც, მათ შორის, მესამე პირთათ-

ვის დაგირავნებული უფლებების რეესტრში შეტანის შესახებ ოფიციალური ინფორმაციის მიწოდებას ისახავს მიზნად. მიუხედავად იმისა, რომ გირავნობასთან დაკავშირებული ნორმები ნოვაციას, საქართველოს არა მარტო დიზაინის შესახებ, არამედ საპატენტო კანონისათვისაც მათი იურიდიული არსი და გირავნობის პირობები სამოქალაქო სამართლის კოდექსით განმტკიცებულის მსგავსია, რის გამოც სპეციალური ყურადღების მათზე შეჩერება მიზანშეწონილი არ იქნება.

დიზაინუფლება, როგორც ქონება, შეიძლება იყოს გაკოტრების პროცესში ჩართული. მიუხედავად იმისა, რომ დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონი ამის თაობაზე ნორმას არ შეიცავს, დიზაინუფლება, ქონებასთან დაკავშირებული ზოგადი წესების თანახმად, როგორც აქტივი ან პასივი, უნდა იყოს გაკოტრების პროცესში ჩართული ობიექტი. ასეთ შემთხვევაშიც დიზაინრეესტრში უნდა გაკეთდეს შესაბამისი ჩანაწერი და გამოქვეყნდეს, რათა სრულად იყოს დაცული უფლებათა უზრუნველყოფისათვის ნაყენებული ზოგადი მოთხოვნები.

§14.1 ლიცენზია

დიზაინის შესახებ საქართველოს ახალი კანონით გათვალისწინებულია დიზაინუფლებების სარგებლობის უფლებით დროებითი გადაცემა. გადაცემის ამ სახეს ინტელექტუალური საკუთრების სამართალში ლიცენზიის გაცემა ეწოდება. შესაბამისად ამისა, ახალი დიზაინკანონის მიღებამდე დამკვიდრებული იყო ტერმინი „ლიცენზია“, რომელიც ამჟამად შეცვლილია „კერძო ლიცენზიით“. ტერმინოლოგიური ცვლილების მიზანი ნებართვებისა და ლიცენზიების გაცემის შესახებ კანონმდებლობისაგან განსხვავებული ტერმინის დამკვიდრებაა, რადგან ამ კანონმდებლობითაც გამოიყენება ტერმინი „ლიცენზია“, რაც სახელმწიფოს მიერ გაცემულ ნებართვებს მოიცავს. ტერმინი კიდევ უფრო აზუსტებს დიზაინუფლების კერძო სამართლებრივ ხასიათს, ამიტომ ამ კუთხითაც მისაღებია ასეთი ცვლილება. სხვა მხრივ არაფერი შეცვლილა. გათვალისწინებულია ორი სახის კერძო ლიცენზია: ექსკლუზიური და არაექსკლუზიური. ლიცენზიების სახეობების დანვრილებით განხილვას ეს ნაშრომი მიზნად არ ისახავს, რადგან საპატენტო, საავტორო და კომერციული აღნიშვნების სამართლისაგან განსხვავებულ არსს არ ატარებს. ერთი რამ აუცილებლად უნდა ითქვას, რატომღაც, „განსაკუთრებული ლიცენზია“ შეიცვალა „ექსკლუზიურით“. ეტყობა ვიღაცამ უცხო სიტყვა ამჯობინა ქართულს და ამით ბუნდოვანი გახადა ამ სახის ლიცენზიის უფლებრივი ფარგლები. „განსაკუთრებული უფლება“

საქართველოს მთელ ინტელექტუალურ სამართალშია დამკვიდრებული და, შესაბამისად, განსაკუთრებული ლიცენზია ნიშნავდა განსაკუთრებული უფლებების სარგებლობის დროებით გადაცემას. ახალ კანონში უფლებები დაგვრჩა განსაკუთრებული, ხოლო ლიცენზია გახდა „ექსკლუზიური“. კაცმა არ იცის ამ სახის ლიცენზიით რა უფლებები გადაეცემა დროებითი სარგებლობისათვის ლიცენზიატს. ასეთივე ვითარებაა „არაექსკლუზიურ ლიცენზიასთან“ დაკავშირებითაც.

ზოგადად ლიცენზიის არსობრივ მხარეს და მათდამი ნაყენებულ მოთხოვნებს მკითხველი გაეცნობა ნიგნში „ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი“, რომლის ბოლო ვერსიაც გამოქვეყნებულია ინტერნეტ მისამართზე: www.dzamukintel.ge

§15. დიზაინუფლებათა მიმოქცევის შეწყვეტა

მოპოვებული დიზაინუფლების მიმოქცევის შეწყვეტის ორი საფუძველი არსებობს: მფლობელის განზრახვა და კანონისმიერი ნორმა. პირველ შემთხვევაში მოპოვებული უფლება შეიძლება ინარჩუნებდეს კიდევაც კანონიერ ძალას, მაგრამ უფლებათა მფლობელმა შეწყვეტის მისი გამოყენება სამართალურთიერთობებში, საკუთარი სურვილით. თუმცა ასეთ შემთხვევაში, მესამე პირებმა შეიძლება ვერ შეიტყონ და უფლებათა ამგვარი შეწყვეტა შეიძლება ატარებდეს მხოლოდ შეფარდებით ხასიათს და არა აბსოლუტურს.

უფლებათა მფლობელის სურვილით დიზაინუფლება შეიძლება შეწყდეს აბსოლუტური გამოვლინებითაც. ასეთ შემთხვევაში მარეგისტრირებელ ორგანოში, მაგალითად საქპატენტში, უფლებათა მფლობელის მიერ შეტანილი წერილობითი განცხადება იქნება საფუძველი უფლებათა მოქმედების შეწყვეტისა მას შემდეგ, რაც შესაბამისი ჩანაწერი იქნება შეტანილი რეესტრში, ხოლო ინფორმაცია გამოქვეყნდება. შეწყვეტას აბსოლუტური გამოვლინება იმიტომ ექნება, რომ დიზაინის რეგისტრირაციის შედეგად მოპოვებული დიზაინუფლებები ძალას დაკარგავს და, ბუნებრივია, მიმოქცევასაც შეწყვეტს ყველა პირის მიმართ.

მფლობელის სურვილით უფლებები შეიძლება შეწყდეს სხვაგვარადაც, კერძოდ, ისინი შეწყდება, თუ მფლობელი არ გადაიხდის უფლებების ძალაში შენარჩუნებისათვის დადგენილ საფასურს. ამ შემთხვევაშიც საქპატენტი ინფორმაციას გამოაქვეყნებს რეესტრში შეტანილი შესაბამისი ჩანაწერის საფუძველზე, რის შემდეგაც დიზაინუფლებები ძალადაკარგული იქნება.

განხილული სახის უფლებების შეწყვეტა იწვევს დიზაინუფლების

ძალის გაუქმებას შესაბამისი თარიღიდან. ამიტომ ამ თარიღამდე არსებულ სამართალურთიერთობებზე უფლებების შეწყვეტა არ გავრცელდება. შესაბამისად, აღნიშნულ თარიღამდე წარმოქმნილი დავებიც გადაწყდება დიზაინუფლებების მოქმედების გათვალისწინებით დროის იმ მონაკვეთში, რომელსაც სადაო საკითხები უკავშირდება.

ნებაყოფლობითი შეწყვეტის გარდა დიზაინუფლებები შეიძლება სხვაგვარადაც შეწყდეს – გაუქმდეს ან გაბათილდეს. ამგვარი შედეგი შეიძლება დადგეს მესამე პირთა მოთხოვნით, კანონით დადგენილი საფუძვლების მიხედვით.

§15.1 დიზაინუფლების გაუქმება-გაბათილება

დიზაინდირექტივა იძლევა იმ აუცილებელ საფუძვლებს, რომელთა გათვალისწინებაც ეროვნულ კანონებში აუცილებელია. მოცემულია აგრეთვე საფუძვლები, რომელთა დანესებაც სასურველია. საქართველოს კანონი დიზაინის შესახებ სრულად ითვალისწინებს დიზაინდირექტივის მე-11 მუხლით გათვალისწინებულ საფუძვლებს და ამ მხრივ ჰარმონიზებულია ევროპულ დიზაინსამართალთან. დიზაინდირექტივით დასახელებული საფუძვლების მიხედვით დიზაინის რეგისტრაციის გაუქმების გარდა თავად რეგისტრაციასაც შეიძლება ეთქვას უარი, ეს საფუძვლებია:

- ა) დიზაინის შეუსაბამობა კანონისეული განსაზღვრებისადმი;
- ბ) დიზაინის შეუსაბამობა არსობრივ მოთხოვნებთან, კერძოდ, სიახლისა და ინდივიდუალობისადმი, ინფორმაციის გახსნისათვის დადგენილი საშელავათო ვადის გათვალისწინებით;
- გ) დიზაინის მიკუთვნება ისეთთა რიცხვისადმი, რომლებიც უხილავი რჩება ჩვეულებრივი გამოყენების დროს ან განპირობებულია მხოლოდ ტექნიკური ფუნქციით;
- დ) დიზაინის შეუსაბამობა საჯარო წესრიგისა და ზნეობრივი ნორმებისადმი;

ე) დიზაინუფლების მფლობელის ან განმცხადებლის მიერ ამ უფლების მოპოვების უფლების უქონლობა.

ამ ჩამონათვლის ა), გ) და დ) პუნქტებით დიზაინუფლების გაქარწყლება დაკავშირებულია აბსოლუტურ საფუძვლებთან – ანუ საკუთრივ დიზაინისადმი წაყენებული არსობრივი მოთხოვნების დაუკმაყოფილებლობასთან. დასკვნის გამოსატანად თავად დიზაინის გარეგანობაა განმსაზღვრელი. უნდა დადგინდეს, წარმოადგენს თუ არა დიზაინი პროდუქტის გარეგან სახეს და განპირობებულია თუ არა გამოსახულება იმ ნიშნებით, რომ-

ლებიც განსაზღვრებითაა მოცემული. აგრეთვე, უნდა განისაჯოს ხომ არ არის სარეგისტრაციოდ წარდგენილი (დარეგისტრირებული) გარეგანობა ზნეობის ნორმების სანიშნაობადგო გამოსახულებისა ან საჯარო წესრიგის დარღვევის გამომწვევი, ან ნამახალისებელი.

ბ) პუნქტით დიზაინუფლების გაუქმება შედარებითი საფუძვლების შესწავლის შედეგად ხდება, ანუ დგინდება ხომ არ არის რეგისტრირებული გარეგანობა ისეთი, რომელიც უკვე იყო ცნობილი სარეგისტრაციოდ განაცხადის შეტანამდე, იმდენად, რომ მას სიახლე ან ინდივიდუალობა არ ჰქონდა. ამასთან, დიზაინი უნდა გაუქმდეს მაშინაც, როდესაც დაპირისპირებული დიზაინი საჯაროდ ცნობილი ხდება გასაუქმებელი დიზაინის დასარეგისტრირებლად განაცხადის შეტანის შემდეგ. ეს მაშინაა შესაძლებელი, თუ დიზაინის გამოქვეყნება გადადებული იყო. როგორც ვიცით, საქართველოს ახალი კანონიც იძლევა დიზაინის საიდუმლოდ შენახვის შესაძლებლობას და საამისოდ გარკვეული პერიოდით – არაუმეტეს 5 წლისა გამოქვეყნების გადადების შესაძლებლობას. გამოქვეყნების შემდეგ ასეთი დიზაინი შეიძლება გახდეს რეგისტრაციის უარყოფის ან რეგისტრირებული დიზაინის გაუქმების საფუძველი.

გ) პუნქტით რეგისტრაცია უქმდება, თუ აღმოჩნდება, რომ მფლობელს არ ჰქონდა განაცხადის წარდგენის ან რეგისტრირებული დიზაინის ფლობის უფლება. საქართველოს კანონიც ითვალისწინებს ამ ნორმას და მასთან დაკავშირებულ ნოვაციას – ნამდვილ მფლობელს შეუძლია არამარტო გააუქმოს რეგისტრაცია, არამედ მოითხოვოს რეგისტრირებული დიზაინუფლების მისთვის გადაცემა. პირი, რომელსაც უფლება არა აქვს წარადგინოს განაცხადი და გახდეს რეგისტრირებული დიზაინუფლების მფლობელი, შეიძლება დადგინდეს, მაგალითად, იმ შემთხვევის გათვალისწინებით, როდესაც დიზაინერი სამსახურებრივ ურთიერთობებში იყო ჩაბმული და კანონის მოთხოვნის უგულებელყოფით წარადგინა განაცხადი. გარდა ამისა, ასეთივე პირად შეიძლება მოგვევლინოს პირი, რომელიც რაიმე სხვაგვარ ურთიერთობაში იმყოფებოდა დიზაინერთან და ბოროტი განზრახვით შეიტანა განაცხადი სარეგისტრაციოდ. უფლებამოსილების გარკვევის საკითხი შეიძლება წარმოიშვას იმ შემთხვევაში, როდესაც ორგანიზაციებიანი გამოსახულებაა, მაგალითად, შუა საუკუნეების ხანის ნახატია განცხადებული დიზაინუფლების მოსაპოვებლად. ასეთი რამ ადვილადაა სავარაუდო, რადგან მოსართავ დიზაინად შეიძლება იყოს შერჩეული (და შემოქმედება ამ შემთხვევაში შერჩევის ნიჭს უკავშირდება). ამის მაგალითები ფართოდ გვხვდება ცხოვრებაში, კერძოდ, შეგვიძლია დავასა-

ხელოთ ჭურჭლის სერვიზები. ისმის კითხვა, თუ გამოსახულება, რომელიც პროდუქტის ახალი გარეგანობის შესაქმნელადაა განკუთვნილი, შექმნილი არ არის ამ პროდუქტის დიზაინერის მიერ და, შესაბამისად, მისი შემოქმედება მხოლოდ შერჩევით შემოიფარგლება, შეიძლება კი გახდეს მის მიერ დიზაინუფლების დასაკუთრების საფუძველი? ამ კითხვაზე პასუხი დადებითი იქნება, თუ დიზაინერის შემოქმედება დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონით დადგენილი დონის შესაბამისი იქნება, აგრეთვე, თუ არ იქნება დარღვეული საავტორო უფლებები.

თუ დიზაინუფლება განხილული საფუძვლებით უქმდება, ითვლება, რომ დიზაინუფლება წარმოქმნილი არ იყო, რადგან განსჯა ხდება განაცხადის შეტანის მომენტიდან არსებული ვითარებიდან გამომდინარე. ამიტომ, ამ შემთხვევებში დიზაინუფლების გაუქმებას აქვს უკუქცევითი ძალა ყოველთვის, შესაბამისად, ამგვარ გაუქმებასა და გაბათილებას შორის განსხვავება არ არსებობს.

განსახილველი მუხლის მომდევნო პუნქტებში დასახელებული დიზაინდირექტივით გათვალისწინებული გაუქმების საფუძვლების ასახვა ეროვნული კანონების ნორმებში არ არის სავალდებულო. თუმცა, პრაქტიკულად, ევროპის ყველა ქვეყანას, მათ შორის საქართველოსაც, ისინი საკუთარ კანონში ჩართული აქვს. ეს საფუძვლებია:

ვ) დიზაინში ადრინდელი პრიორიტეტის მქონე განმასხვავებელი აღნიშვნის გამოყენება;

ზ) საავტორო უფლებით დაცული ნაწარმოების დიზაინში ან დიზაინად გამოყენების ნებართვის მიუღებლობა;

თ) პარიზის კონვენციით გათვალისწინებული სახელმწიფო და საერთაშორისო ორგანიზაციების სიმბოლოების, გერბების ან ემბლემების გამოყენება უნებართვოდ.

ყველა აღნიშნული საფუძვლის შემოწმება და გაუქმების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანა შედარების მეშვეობით ხდება, ამ დროს გათვალისწინებულია განაცხადის შეტანის თარიღი და აღნიშვნის ან ნაწარმოების ცნობილად გახდომის თარიღი. შესაბამისად, პრიორიტეტი ადრინდელ თარიღს ენიჭება. განმასხვავებელი აღნიშვნა შეიძლება დაუპირისპირდეს დიზაინს, თუ ამის შესაძლებლობას კომერციული აღნიშვნების სამართლის ნორმა ან დიზაინსამართლის ნორმა იძლევა. უნდა აღინიშნოს, რომ გაუქმების მოთხოვნა მხოლოდ აღნიშვნის მფლობელს აქვს.

რაც შეეხება ნაწარმოებს, თუ ის უფრო ადრეა ცნობილი საქმიანობის შესაბამისი სფეროს წრისათვის, ვიდრე განაცხადი შევიდა დიზაინის

დასარეგისტრირებლად, ჩვენი აზრით, ის ყველა შემთხვევაში შეიძლება იყოს დიზაინუფლების გაუქმების საფუძველი. ამ ვითარებასთან დაკავშირებით არსებობს მეცნიერთა აზრი, რომ ნახატი, სანამ პროდუქტისათვის არ არის გამოყენებული, დიზაინად ვერ ჩაითვლება და ამიტომ ვერც გაუქმების საფუძველად გამოდგება. ჩვენ ამ აზრს არ ვიზიარებთ, სულ მცირე, ორი მოსაზრებით. ჯერ ერთი, საავტორო უფლებების ასხმაში ნებისმიერი ქვეყნის კანონი კვლავნარმოების (რეპროდუცირების) უფლებას ითვალისწინებს. ნახატის გამოყენება დიზაინად ყოველთვის მისი კვლავნარმოება იქნება. აქედან გამომდინარე, საავტორო უფლებათა მფლობელის ნებართვა უნდა მიიღოს დიზაინერმა და, თუ ეს ნებართვა არ არსებობს, ბუნებრივია, მხატვარს უნდა ჰქონდეს დიზაინუფლების გაუქმების შესაძლებლობა. მეორე მხრივ, მეცნიერთა ზემოთ მითითებული მოსაზრება მოძველებულად გვეჩვენება – ის იმ დროისაა, როდესაც მორთულობა, გრაფიკული სიმბოლო ან განწყობილობა თავად არ ითვლებოდა პროდუქტად. ამდენად, ნებისმიერი ნახატი, რომელიც მორთულობად, გრაფიკულ სიმბოლოდ ან განწყობილობად შეიძლება იყოს განხილული, დიზაინადაც უნდა ჩაითვალოს.

გაანალიზებულ ორ შემთხვევაში დიზაინუფლების გაუქმება და ბათილობა ერთი და იგივე არ არის. დიზაინუფლება უქმდება მოთხოვნის თარიღიდან და წინანდელ პერიოდში განხორციელებული ურთიერთობები ხელუხლებელია.

თუ ეროვნული კანონით შესაძლებელი არ იქნება მოცემული ქვეყნისა და საერთაშორისო სიმბოლოების, გერბებისა და ემბლემების საფუძველზე დიზაინის რეგისტრაციის გაუქმება, მაშინ დიზაინად შეიძლება ოლიმპიური სიმბოლოც კი დარეგისტრირდეს. ამ აუცილებლობის გამო საქართველოში დაშვებულია როგორც დიზაინუფლების გაუქმება, ისე რეგისტრაციაზე უარის თქმა. ამასთან, გაუქმების მოთხოვნა უნდა შეეძლოს შესაბამისი უცხო ქვეყნის სახელმწიფო ორგანოს, ან საერთაშორისო ორგანიზაციას, ანდა მარეგისტრირებელი ქვეყნის მარეგისტრირებელ ორგანოს. საქართველოს ახალი კანონმდებლობის მიხედვით რეგისტრაციაზე უარის თქმის უფლებით საქპატენტი ალჭურვილი.

დიზაინდირექტივის განხილული ნორმის მიხედვით დასაშვებია დიზაინუფლების ნაწილობრივი გაუქმება, მაგალითად, როდესაც მრავალი გარეგანი სახე შეადგენს დიზაინუფლების საგანს, შეიძლება გაუქმდეს რომელიმე მათგანი. ამასთან, ნაწილობრივ შეიძლება გაუქმდეს დიზაინი, თუ გარეგანობის რომელიმე ნაწილი არ აკმაყოფილებს ჩვეულებრივი გამოყენების დროს ხილულობის მოთხოვნას, ან თუ მოცემული ნაწილი

მხოლოდ ტექნიკური ფუნქციით არის განპირობებული. ამავე დროს, უფლებათა მფლობელს ეძლევა შესაძლებლობა შეიტანოს შესწორება გარეგანობის გამოსახულებაში და დაიტოვოს დიზაინუფლება შესწორებული სახით, თუ გარეგანი სახე განცხადებულისაგან იქნება განსხვავებული მხოლოდ უმნიშვნელოდ, ანუ იდენტურად დარჩება. ასეთივე ვითარება შეიძლება შეიქმნას და ამგვარადვე გადაწყდეს, თუ დიზაინის შემადგენელ ნაწილად საავტორო უფლებით დაცული ნაწარმოები იქნება აღებული.

დიზაინდირექტივა გაუქმების შესაძლებლობას იძლევა მაშინაც, როდესაც დიზაინუფლების მოქმედების ვადა ამოიწურა. ეს ნორმა სასარგებლოა იმ შემთხვევებში, როდესაც დავა დიზაინუფლების ძალაში ყოფნისას წარმოშობილ უფლებების დარღვევას ეხება. მოპასუხეს შესაძლებლობა ექნება თავიდან აიცილოს ყოველგვარი ხიფათი ზიანის ანაზღაურებასთან (სისხლისსამართლებრივ დევნასთანაც კი) დაკავშირებით, თუკი შეძლებს დიზაინუფლების გაბათილებას.

§16. დიზაინუფლების დარღვევა

დიზაინუფლება დარღვეულად იქნება მიჩნეული, თუ მფლობელის ნებართვის გარეშე, შემოსავლის მიღების მიზნით, ვინმე ისარგებლებს რეგისტრირებული დიზაინით. ამგვარი სარგებლობის ფაქტი შეიძლება გამოვლინდეს მხოლოდ მაშინ, თუ გვექნება რომელიმე ზემოთ განხილულ ქმედება. შესაბამისად, უფლებათა დარღვევის საფუძვლიანი ვარაუდი იარსებებს, თუ უნებართვო ქმედებების საგანი იქნება რეგისტრირებული დიზაინის გარეგანობას მატარებელი პროდუქტი. თუმცა, დიზაინდირექტივისა და დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონის თანახმად, უფლებათა დარღვევის დადგენისას არა აქვს მნიშვნელობა პროდუქტი ემთხვევა თუ არა რეგისტრირებულს. მაგალითად, დიზაინი რეგისტრირებულია, როგორც ავტომანქანის გარეგანი სახე, ხოლო უნებართვოდ დამზადდა ამავე გარეგანობის სათამაშო – უნდა დავასკვნათ, რომ დიზაინუფლება დარღვეულია. მაგრამ საკითხი არც ასე მარტივად წყდება განსხვავებულ პროდუქტებზე რეგისტრირებული გარეგანი სახის გამოყენების შემთხვევაში. იმავე დიზაინდირექტივის მიხედვით მხედველობაში უნდა იყოს მიღებული მოცემული პროდუქტის მომხმარებლის როგორი შთაბეჭდილება და დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი დიზაინის შექმნისას. ამ პირობების მიხედვით მხოლოდ გარეგანი სახის საფუძველზე, განურჩევლად პროდუქტისა, რომელთანაც ის გამოიყენეს, უფლებათა დარღვევის ფაქტი, მრავალ შემთხვევაში, უფრო არ დადგინდება, ვიდრე დადგინდება. მაგალითად, არ იქნება მართებული

უფლებათა დარღვევის აღიარება, როდესაც იმავე ავტორმაქანის გარეგანი სახის გამოსახულება აღბეჭდილია შპალერზე ან საათის ციფერბლატზე. სწორი დასკვნის გამოსატანად საჭიროა ინდივიდუალობის დადგენისათვის აღიარებული მიდგომებით ხელმძღვანელობა და მათ საფუძველზე უფლების დარღვევის შესახებ დასკვნის გამოტანა.

იმისდა მიხედვით, თუ რა ხასიათისაა უფლებათა დარღვევის გამომწვევი ქმედებები, ანსხვავებენ პირდაპირ და ირიბ დარღვევას. თუ პირი უშუალოდ დიზაინით უნებართვო სარგებლობით ღებულობს შემოსავალს, ის „პირდაპირი დამრღვევია“, ხოლო როდესაც ის ეხმარება დიზაინიანი პროდუქტის (მოცულობითი დიზაინი) ან თავად დიზაინის (ორგანზომილებიანი დიზაინი) დამზადების მოსამზადებელი სამუშაოების ჩატარებაში, ან ამავე მიზნით ამარაგებს სხვა პირს და ანუდის მას დამზადებისათვის აუცილებელ ნაწილებს, მაშინ ის ირიბ დამრღვევად შეიძლება ჩაითვალოს. საკითხის გადაწყვეტა იქნება დამოკიდებული მტკიცებულებებზე, საიდანაც გაირკვევა რომ ირიბი დამრღვევი განზრახვით მოქმედებდა და მან იცოდა, ან უნდა განეჭვრიტა რომ მისი ქმედება უფლებების დარღვევას უწყობს ხელს. განსაკუთრებით რთულია დარღვევის ფაქტის დადგენა მესაწყობის მიმართ. ასევე, ძნელია უფლებათა დარღვევის დადგენა მარაგანწილების შემთხვევაში.

უფლებათა დარღვევის გამოვლენის შემთხვევაში, ზოგჯერ გადასაწყვეტი იქნება დიზაინების ერთმანეთზე დამოკიდებულების გარკვევის საკითხი. მაგალითად, რეგისტრირებულია სამგანზომილებიანი დიზაინი და დიზაინუფლების სავარაუდო დამრღვევმა მის საფუძველზე შექმნა ახალი დიზაინი და ასევე დაარეგისტრირა ის. თუ ეს ორი დიზაინი ისეა ერთმანეთზე დამოკიდებული, რომ მეორე დიზაინი ვერ დამზადდება პირველი დიზაინის გარეშე, მაშინ, მიუხედავად იმისა, რომ მეორე დიზაინუფლების მფლობელი საკუთარ დიზაინს გამოიყენებს, პირველი დიზაინერის უფლებას დაარღვევს. ამ დასკვნამდე საპატენტო სამართლის ანალოგიურ მსჯელობას მივყევართ, მაგრამ ვითარება მაინც განსხვავებულია. საპატენტო სამართალში უფლების საგნობრივი ფარგლები სიტყვიერი აღწერით (გამოგონების ფორმულის მიხედვით) განისაზღვრება და დიზაინსამართლისეულ „საერთო შთაბეჭდილებას“ მნიშვნელობა არა აქვს. ამიტომ, თუ მეორე დიზაინი რეგისტრირებულია და ის პასუხობს ინდივიდუალობის მოთხოვნას, მაშინ საერთო შთაბეჭდილება, რომელსაც ის მომხმარებლის თვალში გამოიწვევს, განსხვავებულია. ამ მსჯელობას მივყევართ დიზაინუფლების დარღვევის უარყოფის დასკვნის გამოტანამდე. ასეთი დასკვნის გამოტა-

ნის შემთხვევაში კი უსამართლო ვითარება ექმნება იმ დიზაინ-უფლების პატრონს, რომლის დიზაინსაც „დააშენეს“ ახალი გარეგნობა, რადგან მას არა აქვს რაიმე მოთხოვნის წაყენების შესაძლებლობა. ასეთი ვითარება საქართველოს ახალი კანონის ნორმებიდან გამომდინარეც არ არის გამორიცხული.

§17. პასუხისმგებლობა

დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობის დამდგენი ერთი, 29-ე მუხლი, რომელიც პასუხისმგებლობის არსის განმსაზღვრელია, ერთი მხრივ, და დიზაინ-უფლების მფლობელის მიერ სანქციების გამოყენების შესაძლებლობისა, მეორე მხრივ პასუხისმგებლობა ეკისრება უფლებათა დამრღვევ პირს. ასეთად კი მოიაზრება ნებისმიერი ის პირი, რომელიც დიზაინ-უფლების მფლობელის ნებართვის გარეშე რთავს სამოქალაქო ბრუნვაში პროდუქტს, რომელთანაც შერწყმულია (რომელშიც ჩართულია), ან გამოიყენება დიზაინი. ნორმით მოცემულია ის ქმედებები, რომლებიც შეადგენს სამოქალაქო ბრუნვაში ჩართვას, ესენია: დამზადება, გაყიდვა, იმპორტი, გამოყენება და აღნიშნული მიზნებისათვის შენახვა. ვინაობა თუ შევხედავთ ნორმას, მაშინ შეიძლება ისეთი შთაბეჭდილება შეგვექმნას, თითქოს უნებართვო ექსპორტი პასუხისმგებლობას არ ექვემდებარება. მაგრამ, იმის გათვალისწინებით, რომ ეს ქმედება სამოქალაქო ბრუნვაში ჩართვის ერთ-ერთი სახეა, პასუხისმგებლობას მაინც უნდა დაექვემდებაროს.

სანამ გავაშუქებთ პასუხისმგებლობის სახეებს, გვინდა შევხებით უფლებების დარღვევისათვის დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონით დაწესებულ პასუხისმგებლობას. განსახილველი მუხლის სათაურია „პასუხისმგებლობა დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებების დარღვევისათვის“. სიტყვა განსაკუთრებულიდან გამომდინარე, იგი უნდა ეხებოდეს მხოლოდ ქონებრივი უფლებების დარღვევას. მაგრამ, ნორმის ტექსტი ცხადს ხდის, რომ განსაკუთრებული უფლებების დარღვევისათვის პასუხისმგებლობა ეკისრება არამარტო უნებართვოდ მოქმედ პირს. მუხლი პირადი არაქონებრივი უფლებების დარღვევაზეც მიუთითებს. აღნიშნულის დასტურია შემდეგი სიტყვები „... აგრეთვე მისი არსის განზრახ გამჟღავნება (გარდა დიზაინერისა) საქპატენტის მიერ დიზაინის შესახებ მონაცემების გამოქვეყნებამდე, ან დიზაინერობის მითვისება...“ დიზაინერობის მითვისება იგივეა, რაც ავტორობის მითვისება. ხოლო ავტორობის უფლება ყველაზე მთავარი პირადი არაქონებრივი უფლებათა, რაც ყველამ კარგად იცის საავტორო

სამართლიდან. ასევე, არაქონებრივ უფლებათა რიცხვს უნდა მიეკუთვნოს დიზაინის შესახებ მონაცემების უნებართვო გავრცელება – „განზრახ გამჟღავნება“. ამ ქმედებაზე ზედამხედველობა საავტორო სამართლიდან ცნობილი გამოქვეყნების უფლების ტოლფასი უფლებაა, რაც ასევე პირად არაქონებრივ უფლებად უნდა განიხილებოდეს. მაშასადამე მუხლის სათაური უფრო ვიწროა, ვიდრე მისით დადგენილი ნორმის ფარგლები.

განხილული ნორმის მიხედვით უნებართვო ქმედებებს მოსდევს პასუხისმგებლობა საქართველოს კანონმდებლობის ჩარჩოებში. პასუხისმგებლობის ფარგლები განისაზღვრება სამოქალაქო სამართლებრივი, ადმინისტრაციულ სამართლებრივი და სისხლის სამართლებრივი საზღვრებითა და წესით.

ინტელექტუალური უფლებების დარღვევისათვის პასუხისმგებლობას ადგენს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 4 მუხლი, ესენია 157¹; 157²; 157³ და 158-ე. აქედან, პირველი სამი ეხება მხოლოდ საავტორო სამართლის ობიექტებთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს. ხოლო 158-ე – კომერციულ აღნიშვნებს. აქედან გამომდინარე, დიზაინუფლებების დარღვევისათვის ადმინისტრაციულ სამართლებრივი ნორმები გათვალისწინებული არ არის. სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა უეჭვოა, რადგან სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილება რომც არ შესულიყო დიზაინის შესახებ ახალი კანონის მიღების გამო პასუხისმგებლობა ისედაც დგებოდა. ცვლილებამ გამოიწვია მხოლოდ ტერმინის გადასხვაფერება და ცნება „სამრეწველო ნიმუში“ შეცვალა „დიზაინით“. აქედან გამომდინარე, კვლავ გამოსაყენებელია სისხლის სამართლის კოდექსის 1891-ე მუხლი „სამრეწველო საკუთრების უფლების ხელყოფა“. ამ მუხლით დადგენილია პასუხისმგებლობა ავტორობის (დიზაინერობის) მითვისების ან იძულებისათვის, რაც, პირველი ნაწილის თანახმად, გამოიხატება ჯარიმის დაკისრებით (რატომაც არ არის დადგენილი ოდენობა) ან ორ წლამდე გამასწორებელი სამუშაოთი. ამავე ქმედების განმეორებითი ჩადენისათვის მე-2 ნაწილი ამკაცრებს პასუხისმგებლობას სამ წლამდე თავისუფლების შეზღუდვით ან ამავე ვადით თავისუფლების აღკვეთით. მე-3 და მე-4 ნაწილი პასუხისმგებლობას უკვე განსაკუთრებული უფლებების დარღვევისათვის ითვალისწინებს და იგი გამოხატულია ასევე ოდენობადაუდგენელი ჯარიმით ან თავისუფლების შეზღუდვით ორ წლამდე ვადით (მე-3 ნაწილი). ეს სანქცია ეხება ერთპიროვნულად ჩადენილ დანაშაულს. ჯგუფური დანაშაულისათვის სასჯელი შეადგენს თავისუფლების შეზღუდვას ან აღკვეთას ვადით 3 წლამდე. ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ დანაშაული წინას-

ნარი შეცნობით უნდა იყოს ჩადენილი. სხვა შემთხვევაში სისხლის სამართლებრივი ნორმა არ უნდა იყოს გამოყენებული. მიუხედავად იმისა, რომ დანარჩენი ორი ნორმა 189-ე და 196-ე ინტელექტუალური სამართლის სხვა ობიექტების ხელყოფას ეხება, არ შეიძლება გამოირიცხოს დიზაინუფლების დარღვევისათვის სისხლის სამართლის სხვა ნორმების გამოყენების შესაძლებლობა, განსაკუთრებით XXV და XXVI თავების და მთლიანად მერვე კარის მუხლებზე ვამახვილებთ ყურადღებას, რომელთა არეშიცაა მოქცეული ინტელექტუალური საკუთრების ობიექტებთან დაკავშირებით ჩადენილი დანაშაულის სანინალმდეგო ნორმები. მითითებული თავების ნორმებით დადგენილია პასუხისმგებლობა ისეთი ეკონომიკური დანაშაულისათვის, რომელიც საკუთრების ხელყოფასა და სამენარმეო ან სხვა ეკონომიკური საქმიანობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულს ეხება.

§18. დაცვის არედან გამოირიცხვა

დაცვის არედან გამოირიცხება ისეთი დიზაინები, რომლებზეც დიზაინუფლება არ ვრცელდება. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც არსობრივი თვალსაზრისით საქმე პროდუქტის გარეგანობასთან (დიზაინთან) გვაქვს, მაგრამ დიზაინსამართალი უფლებებს მათზე არ ავრცელებს. ასეთი გამორიცხვების საფუძველი დიზაინის არსი და მნიშვნელობაა. როდესაც დიზაინუფლების მოქმედების არედან გამოირიცხვაზე ვსაუბრობთ, არ ვგულისხმობთ ისეთ გარეგანობებს, რომლებიც დაცვის კრიტერიუმებს არ პასუხობს. დიზაინსამართალი, როგორც ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის ნაწილი, მიმართულია სამართლის ამ ინსტიტუტისათვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივი მოთხოვნილების, საჯარო წესრიგის დაცვის მიზნებიდან გამომდინარე მოთხოვნებისა და კერძო ინტერესებს შორის წონასწორობის შენარჩუნების პრინციპის დაცვისათვის და ითვალისწინებს მისი უზრუნველყოფის ნორმებს.

დიზაინზე დაცვა არ ვრცელდება:

- როდესაც ტექნიკური დანიშნულებით შეუცვლელი დიზაინის ერთპიროვნულ დაუფლებას ცდილობს რომელიმე პირი;
- როდესაც დიზაინუფლების გავრცელება მოთხოვნილია აბსტრაქტულ საგანზე;
- როდესაც დიზაინის გარეგანობა არ შეეფერება ზნეობის ნორმებსა და საჯარო წესრიგის ნორმებს.

§18.1 ტექნიკური დიზაინი

დიზაინშემოქმედების კუთხით, პროდუქტის მრავალი სახებიდან გამოსაყოფია ისეთი შემოქმედების ისეთი შედეგი, რომელსაც ტექნიკური დანიშნულების პროდუქტის ახალ გარეგანობამდე მივყევართ. ამ მხრივ, დიზაინერის შემოქმედება იმდენად შეზღუდულია, რომ მრავალ შემთხვევაში თავად პროდუქტის ტექნიკური დანიშნულება და ფუნქცია არ იძლევა ინდივიდუალობის მქონე გარეგნული სახის შექმნის საშუალებას. ანუ, სადიზაინერო შემოქმედების დონე იმდენად დაბალია ასეთ დროს, რომ წინასწარ არის ცნობილი შედეგი – შემოქმედებითი დონის განმსაზღვრელი არსობრივი კრიტერიუმის – ინდივიდუალობის, მოთხოვნა ვერ დაკმაყოფილება. შესაბამისად, დიზაინსამართალი ამგვარ გარეგანობებს გამორიცხავს დაცვის არედან, ხოლო მეცნიერები და სპეციალისტები მათ მოიხსენიებენ როგორც „დაცვის არედან გამორიცხულ დიზაინობიექტებად“, „ტექნიკური ფუნქციით ნაკარნახებ დიზაინებად“, ან „ტექნიკური ფუნქციით განპირობებულ დიზაინებად“. აღნიშნული ტერმინოლოგია ნორმატიულ მოთხოვნებსაც კარგად ესადაგება და, შესაბამისად, ეროვნული საკანონმდებლო ნორმებიდან გამომონაცვლა ევროგაერთიანების სამართალში.

ნათელია, რომ ტექნიკური დანიშნულების მქონე პროდუქტი, უმეტეს შემთხვევაში, არ შეზღუდავს დიზაინერის შემოქმედებას იმ ხარისხით, რომ ახალი გარეგანობა აუცილებლად არ გამოირჩეოდეს ინდივიდუალობით. ასეთ შემთხვევებში, რა თქმა უნდა ვერ ვიტყვით, რომ დიზაინი არ უპასუხებს ინდივიდუალობის კრიტერიუმს და, ბუნებრივია, დიზაინსამართლით ესთეტიურობის მოთხოვნის უარყოფის გამო, მრავალი ტექნიკური ხასიათის პროდუქტის დიზაინი ვერ გამოირიცხება დაცვის არედან¹.

ტექნიკური დანიშნულების პროდუქტის დიზაინი იმდენად თავისებურია, რომ დიზაინდირექტივამ სპეციალური ნორმა გაითვალისწინა, რათა გაადვილდეს პრაქტიკული სირთულეების დაძლევა შესაძლო დავების გადანყვეტისას. საქართველოს კანონიც დიზაინის შესახებ შეიცავს დიზაინდირექტივასთან სრულად შეთანხმებულ ნორმას, რომლის ტექსტი მისი მე-7 მუხლის მიხედვით, სათაურით „ტექნიკური ფუნქციით ნაკარნახები და ურთიერთკავშირების დიზაინი“ შემდეგია:

„1. დიზაინუფლება არ შეიძლება ვრცელდებოდეს პროდუქტის გარეგ-

¹ მიუხედავად იმისა, რომ ესთეტიურობის მოთხოვნა დიზაინს აღარ ნაყევნება, ის მაინც უნდა ავლენდეს გარკვეულ, თუნდაც სულ მცირე ხარისხის მიმზიდველი გარეგნობის შექმნის მცდელობის განზნანახვას დიზაინერის მხრიდან. ანუ, მკაცრი გაგებით, დიზაინსამართლით დასაცავი დიზაინი პირწმინდა ტექნიკური შემოქმედების შედეგი არ უნდა იყოს.

ანობის იმ ნიშნებზე, რომლებიც მხოლოდ ტექნიკური ფუნქციითაა ნაკარნახეზი.

2. დიზაინუფლება არ შეიძლება ვრცელდებოდეს პროდუქტის გარეგანობის იმ ნიშნებზე, რომლებიც აუცილებლად უნდა იყოს წარმოდგენილი ზუსტი ფორმებითა და ზომებით, რათა პროდუქტს, რომელთანაც შერწყმულია ან რომლისთვისაც გამოიყენება დიზაინი, ჰქონდეს სხვა პროდუქტთან მექანიკურად შეერთების, ან შიგნით, ირგვლივ ან მოპირდაპირედ განთავსების შესაძლებლობა ისე, რომ თითოეულმა პროდუქტმა შეძლოს საკუთარი ფუნქციის შესრულება.

3. მე-2 პუნქტის მოუხედავად, მე-4 და მე-5 მუხლების მოთხოვნების დაკმაყოფილების შემთხვევაში, დიზაინუფლება უნდა გავრცელდეს იმ დიზაინებზე, რომლებიც განკუთვნილია მოდულური სისტემის ფარგლებში მრავალჯერადი აწყობის ან ურთიერთშეცვლადი პროდუქტების შეერთებისათვის".

ციტირებული ნორმის პირველი პუნქტი ჩამოყალიბებულია ზოგადი სახით და ის ფართო სამართლებრივი მოცულობისაა. მისი არსიდან გამომდინარე, დიზაინი ვერ გახდება დიზაინუფლებით დაცვის საგანი მაშინ, როდესაც გარეგნული სახე იქნება ნაკარნახეზი მხოლოდ პროდუქტის ტექნიკური ფუნქციით. ასეთი შესაძლებლობები კი მრავალია. ამიტომ მე-2 პუნქტი ეხება ისეთ შემთხვევებს, როდესაც პროდუქტის შემაერთებელი ელემენტების ან კვანძების გარეგნული სახეა ნაფარაუდები დიზაინუფლებით დაცვის საგნად. მე-3 პუნქტი ნათელს ხდის, რომ ტექნიკური ფუნქციის მქონე პროდუქტის გარეგანობა არ უნდა იყოს დაცული მხოლოდ მაშინ, როდესაც დიზაინი არ უპასუხებს სიახლისა და ინდივიდუალობის მოთხოვნებს. მაშასადამე, განსახილველი ნორმის ზოგადი არსისა და კერძო შემთხვევების მიხედვით, დიზაინის დაცვის არიდან გამორიცხვის სამართლებრივი საფუძვლები შეიძლება იყოს:

1. მხოლოდ ტექნიკური ფუნქციით განპირობებულობის გამო დიზაინური შემოქმედებითი ღონის უქონლობა, რის შედეგადაც ვერ დაკმაყოფილება ინდივიდუალობის მოთხოვნა;

2. მხოლოდ ტექნიკური ფუნქციით ნაკარნახეზი გარეგანობის ერთადერთობა, რის გამოც ასეთი დიზაინი არ შეიძლება ერთპიროვნული ხელპყრობის (მონოპოლიის) საგანი გახდეს;

პირველი საფუძველი არსობრივია და მისი სწორად გაგება უკავშირდება დიზაინერული შემოქმედების გააზრებას. ცხადია, როდესაც პროდუქტის ტექნიკური დანიშნულება და ფუნქცია მთლიანად განაპირობებს პროდუქტის გარეგანობას (პირველი პუნქტი ამ შემთხვევასაც მოიცავს), ან მისი ნაწილის

ერთადერთ გარეგანობას კარნახობს შემოქმედს, მაშინ ტექნიკურ შემოქმედებასთან გვაქვს საქმე და არა დიზაინერულთან. ასეთი შემოქმედების შედეგი დიზაინერული გარეგნული სახე კი არა, არამედ ისეთი გარეგანობა იქნება, რომელიც გამოგონებად მიიჩნევა და საპატენტო სამართლის დაცვის საგანი იქნება. ამასთან, ასეთი გარეგანობები სამგანზომილებიანი იქნება ყოველთვის, პროდუქტთან იქნება განუყოფლად შერწყმული და ამიტომაც ტექნიკური მიზნის მიღწევას იქნება დაექვემდებარება. აღნიშნული გარეგანობა თუ ერთადერთია მოცემული ტექნიკური მიზნის მისაღწევად, მაშინ დიზაინერის თავისუფლება ამ ერთადერთი გამოვლინებით იქნება შეზღუდული და, ბუნებრივია, ინდივიდუალობის შესაძენად საკმარისი დიზაინერული შემოქმედებითი დონის დაკმაყოფილება ვერ მოხერხდება. აქედან გამომდინარე, განხილული სახის გარეგანობები გამოირიცხება დიზაინერული დაცვის არიდან. სამაგიეროდ, ისინი, ნებისმიერ შემთხვევაში, საპატენტო სამართლის დაცვის კარგი საგანი იქნება და შემოქმედი შეძლებს თავისი ქმნილება დაიცვას სამართლის იმ ინსტიტუტით, რომლის საგანსაც ის ეკუთვნის.

გარდა აღნიშნულისა, მხოლოდ ტექნიკური ფუნქციით განპირობებული (ნაკარნახები) გარეგანობები სასაქონლო ნიშნების სამართლით დაცვასაც ვერ დაექვემდებარება. აქაც მიზეზი, ერთი მხრივ, კომერციული შემოქმედებითი გარჯის უქონლობაა (ერთადერთი შესაძლო გამოსახულების განმასხვავებელ სიმბოლოდ არჩევა ნამდვილად ვერ იქნება დაკავშირებული ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის ნებისმიერი დარგისა თუ ინსტიტუტისათვის საკმარის ინტელექტუალურ შემოქმედებასთან), მეორე მხრივ, მიზეზი უსამართლო მონოპოლიზაციის შესაძლებლობის გამოირიცხება სამართლებრივი ნორმებიდან. მაგალითად, სასაქონლო ნიშნების სამართლისათვის მიღებული წესის დაცვა არ მიენიჭოს სიმბოლოებს, რომელთა გამოყენებაც ჩვეულებრივი საქმიანობის აუცილებელი თანმდევი მოვლენაა. ასევე, მონოპოლიზაციას არ ექვემდებარება, მაგალითად, ერთადერთი ფერი, ან ჩვეულებრივი წესით დანერილი ერთადერთი ასო.

ტექნიკური ფუნქციით ან დანიშნულებით განპირობებული გარეგნული სახის დაცვის არედან გამოირიცხვა უშუალოდ დიზაინდირექტივის მონაპოვარი არ არის, იგი ცნობილი იყო ეროვნული კანონებიდან. საქართველოშიც ახალი კანონის მიღებამდე მოქმედი აქტები: სამრეწველო ნიმუშების შესახებ 1992 წლის დებულება და საპატენტო კანონიც შეიცავდა ანალოგიურ წესს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მდიდარი ინტელექტუალურ-საკუთრებითი სამართლებრივი ტრადიციის ქვეყნებს არ გაუჭირდებათ

დავის გადაწყვეტა ახალი, ევროგაერთიანების კანონმდებლობის გარემოშიც. ხოლო, რადგან საქართველო ასეთი ტრადიციით ვერ გამოირჩევა, სასარგებლო იქნება აღნიშნული ქვეყნების პრაქტიკითა და თეორიით შემუშავებული მიდგომების გაშუქება.

ზემოთ ციტირებული დიზაინდირექტივის ნორმიდან (რომლის ტექსტიც დიზაინდანანესიტაცაა გამეორებული) საკმაოდ ნათლად ჩანს, რომ დიზაინუფლების დაცვის არედან გამოირიცხება ისეთი ნიშნების ერთობლიობით წარმოჩენილი გარეგანობა, რომლებსაც არა აქვს სხვაგვარი სახით ტექნიკური ფუნქციის განხორციელების უნარი. ამ ვითარებიდან გამომდინარე გასარკვევი რჩება რა არის ნაგულისხმები ცნებით „ტექნიკური ფუნქცია“. ამ ცნების არსი საკმარისი სისრულით არის გააზრებული საპატენტო სამართლის სპეციალისტთა და მეცნიერთა მიერ. საკითხავია უნდა შემოიფარგლოს თუ არა დიზაინსამართლისეული ცნების არსი საპატენტო სამართლისეული განსაზღვრებებით, რომელთა რაოდენობაც ბევრზე ბევრია, თუ სხვა გამოვლინებებიც უნდა იყოს მიღებული მხედველობაში?

საფრანგეთის პრაქტიკიდან გამომდინარე, პროდუქტის შემადგენელი ნიშანი ან ნიშანთა ერთობლიობა დიზაინუფლებით ვერ იქნება მოცული, თუ ის წარმოდგენილია, მაგალითად, გეომეტრიული მოხაზულობის მქონე გარეგანობით, რომელიც საჭიროა ტექნიკური შედეგის მისაღწევად და განუყოფელია ტექნიკური იდეისაგან (გამოგონებისაგან). სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, თუ დიზაინის წარმომჩენი ნიშნების გარეგანობა შეიძლება იყოს განხილული გამოგონებადაც, ხოლო მათი სახე თუ ახალ დიზაინს წარმოაჩენს და ის არ შეიძლება განცალკევდეს ტექნიკური იდეისაგან, მაშინ დიზაინუფლება ასეთ გარეგანობაზე ვერ გავრცელდება, რადგან ვლინდება ტექნიკური ფუნქცია თუ დანიშნულება. იმავდროულად, მოქმედებს მეორე წესიც: გარეგანობა დიზაინუფლების საგნად ვერ იქნება მიჩნეული მხოლოდ მაშინ, თუ არ არსებობს მისი სხვა სახით წარმოჩენის შესაძლებლობა, რაც უკავშირდება პროდუქტის ტექნიკურ ფუნქციას. ანუ, თუ არსებობს მოცემული ტექნიკური ფუნქციის მრავალი გარეგანობით შესრულების შესაძლებლობა, მაშინ მიუხედავად პროდუქტის დანიშნულებისა მისი გარეგანობა ექვემდებარება დიზაინუფლებით დაცვას. მაგალითად, საფრანგეთში, 1957 წლის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებით დიზაინსამართლით დაცვას დაექვემდებარა საზეთურის ზედა ნაწილის გარეგანობა, რომელიც შემნილი იყო ქანჩის გასაღებით ადვილად მოქაჩვის ფუნქციის შესასრულებლად. მართალია, ამ შემთხვევაში არარეგისტრირებული დიზაინუფლებით გაგრძელდა საზეთურის გარეგანობის დაცვა, რომელიც იყო საპატენტო

უფლებით მოცული და რომელსაც ამენურა ვადა, მაგრამ კრიტერიუმი ამით არ შეცვლილა. სასამართლოს მოტივაცია ის იყო, რომ საზეთურის ზედა ნაწილის ექვსკუთხა მოხაზულობა არ იყო ნაკარნახები არც მოქაჩვის ფუნქციის შესრულებით და არც ჯეროვანი დაზეთვის უზრუნველყოფის ფუნქციით. სასამართლომ დაადგინა, რომ საზეთურის ეს ფუნქციები შეიძლება ყოფილიყო შესრულებული განსხვავებული მოხაზულობებით და არა აუცილებლად ექვსკუთხათი. ეს გადანყვეტილება სრულად ეყრდნობა „მოხაზულობათა (ფორმათა) სიმრავლის“ პრინციპს – თუ ტექნიკური ფუნქციის მიღწევა შესაძლოა მრავალი სახის გარეგანობით, მაშინ დიზაინუფლების მათზე გავრცელება სამართლიანია.

ასეთივე მიდგომებია ცნობილი სხვა ქვეყნების პრაქტიკიდანაც. მათი განხილვა სათქმელს ბევრს არაფერს შემატებს, ამიტომ მიზანშეწონილიც არ იქნება. თუმცა, ყურადღების ღირსია ინგლისის პრაქტიკიდან ცნობილი „აუცილებელი მისადაგების პრინციპი“, რომლის ქვემდებარე დიზაინები, როგორც ტექნიკური ფუნქციით ნაკარნახები, გამოირიცხება დაცვის არიდან. ინგლისის პრაქტიკიდან მოსული ეს წესი ასახულია დიზაინდირექტივის მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტში. მოცემული პუნქტის ძალა ვრცელდება მექანიკურ შეერთებებზე და მეცნიერები ამ აზრს განამტკიცებენ დიზაინდირექტივის სადეკლარაციო ნაწილის მე-14 მუხლის მოშველიებით, რომლის მთლიანობაში აღებული არსიდან გამომდინარეობს რომ დიზაინდირექტივის გონით ნავარაუდებია შესაბამისი შემადგენელი ნაწილების ურთიერთშეთანხმობის გზით მუშაუნარიანი მექანიზმების გამოყენების ხელშეწყობა. სპეციალისტები ასკვნიან, აგრეთვე, რომ ეს ნორმა არ ვრცელდება უშუალოდ აღებულ ელექტრულ შეერთებებზე.

ინგლისის პრაქტიკაში მისადაგების პრინციპით დაცვიდან დიზაინის გამორიცხვის წესი დამკვიდრდა საქმის *British Leyland v. Armstrong* განხილვის შემდეგ. მოპასუხე ვაჭრობდა გამოსაბოლქვი მილებით, რომლის ფორმაც მათ მიუსადაგეს ავტომანქანის ქვედა ნაწილს იმ ადგილების ზომების გათვალისწინებით, რომლის მიხედვითაც უნდა ყოფილიყო მილი მოღუნული. ამგვარად ფორმირებული მილი წარმოადგენდა მოსარჩელეს გამოსაბოლქვი მილის ფორმის ერთგვარ გამეორებას. სასამართლომ დაადგინა, რომ მილის ფორმა გამომდინარეობდა ადგილზე განთავსების აუცილებელი მისადაგების მოთხოვნებიდან და მოპასუხე უფლებათა დამრღვევად არ ცნო.

დიზაინდირექტივის მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტიდან გამომდინარე ნორმა ვინრო გაგებისაა და მისით დაცვას მოკლებული მექანიზმის მთლიანი კვანძი ან ნაწილი კი არ არის, არამედ მხოლოდ ურთიერთშეერთების გარე-

გნული თავისებურებები.

მე-7 მუხლის არსს გარკვეულწილად ეწინააღმდეგება მისი მე-3 პუნქტი, რომლის მიხედვითაც მოდულური სისტემის ფარგლებში მოქცეული ურთიერთშეერთების გარეგანობებია გამოცხადებული დაცვის საგნად, თუკი დაკმაყოფილდება სიახლისა და ინდივიდუალობის მოთხოვნები. თუ ასეთი შეერთების გარეგანობებს განვიხილავთ ზოგადი წესით, მაშინ მის ვალთ იმ დასკვნამდე, რომ ისინი შეიძლება იყოს განპირობებული ტექნიკური ფუნქციის შესრულების აუცილებლობით (ერთმანეთთან მექანიკური დაკავშირება ხომ წმინდა ტექნიკური მიზანია). შესაბამისად, თუ ამ მიზნის მისაღწევი გარეგანობა ერთადერთია მივდივართ იმ დასკვნამდე, რომ, ზემოთ აღნიშნულის მსგავსად, ინდივიდუალობის მოთხოვნა ვერ დაკმაყოფილდება. თუმცა საკითხის ამგვარი გადანაცვება ყველამ შეიძლება არ გაიზიაროს. ასეთ შემთხვევაში გამორიცხული არ არის, რომ ახალი ერთადერთი ტექნიკური საშუალება რომელიმე მეწარმის მიერ იქნეს მონოპოლიზებული. რამდენად სამართლიანია ამგვარი ნორმის არსებობა პრაქტიკა გაარკვევს.

განსახილველი ნორმის ფარგლებში მოქცეული მოდულური პროდუქტებიდან ლიტერატურიდან ცნობილია მითითება „ლეგოსა“ და „დუპლოს“ მსგავს სისტემებზე. თუმცა დიზაინდირექტივიდან ნათელი არ არის რა არის ნაგულისხმები მოდულურ პროდუქტად (სისტემად), თუ არა შედგენილი პროდუქტი. შესაბამისად, ძნელი იქნება დაცვა არ მიენიჭოს ისეთ გარეგანობებს, რომლებიც განკუთვნილია, მაგალითად, დასტებად აკინძული სავარძლების ანაკრების შესაქმნელად თუნდაც, რომ შემაერთებული ელემენტების გარეგანობა ერთადერთი იყოს და გამომდინარეობდეს მხოლოდ დასტად აკრების ტექნიკური ფუნქციის შესრულებიდან.

დიზაინდირექტივის სადეკლარაციო ნაწილის მე-15 მუხლით მოცემულია ამ წინააღმდეგობის გამართლების მცდელობა, კერძოდ, აღნიშნულია: „რამდენადაც მოდულური პროდუქტების მექანიკური მისადაგება, მიუხედავად ყველაფრისა, შეიძლება გახდეს მოდულური პროდუქტების ინოვაციური თავისებურების მნიშვნელოვანი ნაწილი და წარმოადგინოს მთავარი კომერციული აქტივი, იმდენად უნდა იყოს ის დასაცავი“.

განხილულ საკითხებთან მიმართებით გასარკვევია რა პროდუქტი ივარაუდება, რომლის გარეგანობაც ნაკარნახები უნდა იყოს მხოლოდ ტექნიკური ფუნქციით. ასეთ პროდუქტთა რიცხვისადმი მიკუთვნების ორი გზა არის ცნობილი:

– აუცილებლობით გამოწვეული გარეგანობის პროდუქტი, ანუ როდესაც

საც მთლიანი პროდუქტის ან მისი ნიშნის (ნაწილის) გარეგანობის ერთადერთი სახე არსებობს ტექნიკური ფუნქციის შესასრულებლად; და

– შემოქმედებითი ვარაუდით გამოწვეული ერთადერთი სახის გარეგანობის პროდუქტი.

ლიტერატურიდან ცნობილია ამ გეზის შესაბამისი 4 სახის პროდუქტი.

1. რეგისტრირებული პროდუქტი – პროდუქტი, რომელთანაც შერწყმულია ან უნდა იყოს გამოყენებული დიზაინი, განმცხადებლის მიერ მითითების მიხედვით. ამ გზით გამოვლენილი კონკრეტული პროდუქტის სახეს სამართლებრივად მყარ მდგომარეობამდე მიყვევართ. მაგრამ, ამგვარი პროდუქტის გამოვლენას იურიდიული შედეგი არ მოაქვს უფლებათა დარღვევის გარკვევის შემთხვევაში (დაცვის ფარგლები ხომ არ არის მკაცრად შემოფარგლული იმ პროდუქტის მითითებით, რომელთანაც იქნება შერწყმული ან გამოყენებული დიზაინი). ამდენად, ზუსტად იმ პროდუქტის გამოვლენა, რომელიც დიზაინდირექტივით არის ნაგულისხმები, შეუძლებელია.

2. შექმნილი პროდუქტი – პროდუქტი, რომლის შექმნაც განიზრახა დიზაინერმა (მფლობელმა) იმ მომენტისათვის, როდესაც შეიქმნა ახალი გარეგნული სახე. ამ გზით პროდუქტის გამოვლენა შეიძლება მიმზიდველად გამოიყურებოდეს სადავო საქმის განხილვისას. მაგრამ, ასეთ შემთხვევაში, დასაბუთება ძალზე ძნელია, რადგან უცნობია დიზაინის შექმნის ნამდვილი განზრახვა. შესაძლოა დიზაინი ყოფილიყო შექმნილი ერთი პროდუქტისათვის, სარეგისტრაციოდ ყოფილიყო განცხადებული მეორე პროდუქტისათვის, ხოლო გვეხილა სხვა პროდუქტთან ერთად, ან სულაც გამოუყენებელი დარჩენილიყო.

3. უფლებათა დარღვევის გამომწვევი პროდუქტი – პროდუქტი, რომელიც განუწყვეტლივ არის უფლებათა დარღვევის გამომწვევი, ანუ, სავარაუდოდ, საქონელბრუნვაში კანონსაწინააღმდეგოდ ჩართული პროდუქტი. ასეთ შემთხვევაში მოსალოდნელია თავდაცვის საშუალებად იყოს გამოყენებული ის მოტივაცია, რომ ნიშნები, რომლებიც დიზაინს ქმნის არის ნაკარნახები ტექნიკური ფუნქციის მიღწევის აუცილებლობით, შესაბამისად, ბათილობა შეიძლება იყოს მოთხოვნილი. პროდუქტის ამგვარად განსაზღვრას ის ნაკლი აქვს, რომ ბათილობის მოთხოვნა სულაც არ არის აუცილებელ კავშირში უფლებათა დარღვევასთან.

4. ნებისმიერი პროდუქტი, რომელსაც ერწყმის ან რომელთანაც გამოიყენება დიზაინი – შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ დაცვის არიდან გამოირიცხება ყველა ის პროდუქტი, რომლისაგანაც დიზაინის წარმომქმნელი ნიშნები

განუცალკევებულია. ამ შემთხვევაში იოლია დიზაინუფლების გაქარწყლება ტექნიკური ფუნქციით განპირობებულობის დასაბუთებით.

როგორც ვხედავთ, ძნელია ცალსახად გამოაშკარავდეს თუ რა პროდუქტია ნაგულისხმები დიზაინდირექტივით (მათ შორის, დიზაინის შესახებ ახალი საქართველოს კანონით) და ყოველ კერძო შემთხვევაში საკითხის გარკვევას მრავალმხრივი საგნობრივი და სამართლებრივი გააზრება დასჭირდება. გამოვთქვამთ ჩვენ შეხედულებას – დიზაინსამართლით ნაგარაუდებია ის პროდუქტი, რომლის გარეგანობაც არის გამიზნული დიზაინუფლებით დასაცავად, მაგრამ ტექნიკური ფუნქციის შესრულების უზრუნველყოფის აუცილებლობით განპირობებულობის გამო, ან ტექნიკური დანიშნულების პროდუქტისათვის დიზაინერის მიერ შერჩევისა და ერთადერთობის გამო ექვემდებარება დაცვიდან გამორიცხვას, რადგან დიზაინის წარმომქმნელი ნიშნები გამოუცალკევებელია პროდუქტისაგან (პროდუქტად იგულისხმება მისი ნაწილიც, თუ ის არის დიზაინუფლებით დაცვის სავარაუდო საგანი).

§18.2. წარმოსახვითი ობიექტები

უნდა აღინიშნოს, რომ დიზაინდირექტივა არ შეიცავს ნორმას, რომელიც ეხება აბსტრაქტული არსით წარმოდგენილი გარეგანობის დაცვიდან გამორიცხვას. გაერთიანებული ევროპის დიზაინსამართალმა გვერდი აურა ასეთი შინაარსის ნორმის ფორმულირებას, თუმცა ცალკეული ქვეყნის კანონები მათ ითვალისწინებდა. გვერდი იმიტომ აველო პირდაპირ აკრძალვას, რომ ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის უმთავრესი პრინციპია დაცვა არ მიენიჭოს ისეთ აბსტრაქტულ საგნებს, რომელთა არსობრივი ფარგლები ან საერთოდ განუსაზღვრელი რჩება, ანაც ისეთი რამაა, რისი მისაკუთრებაც დაუშვებელია. ასეთ აბსტრაქტულ საგნებს ეკუთვნის პროდუქტის აგების იდეები, მეთოდები და პრინციპები. ამ მხრივ საპატენტო კანონები აუცილებლად შეიცავს პირდაპირ ნორმებს, რადგან გამოგონება თავისთავად საგამომგონებლო იდეას წარმოადგენს, რომელსაც აუცილებლად უნდა შეესხას ხორცი. შესაბამისად, დაცვიდან გამორიცხულია ისეთი იდეები, რომელთა ხორციშესხმასაც სავარაუდო გამოგონება არ ასახავს. საპატენტო სამართალი დაცვას არ ავრცელებს აზროვნების მეთოდებზე და ზოგადად ტექნიკურ თუ მეცნიერულ პრინციპებზე. ეს იმიტომ აიხსნება, რომ გამოგონება აუცილებლად აღინერება სიტყვიერად და იშვიათი არ არის მათი გამოგონებასთან აღრევა. დაცვას ისინი მოკლებულია, რადგან ტექნოლოგიური განვითარება შეიძლება ჩიხში შევიდეს მათი ერთი პირის მიერ

გასაკუთრებით. ამიტომ ინტელექტუალურ სამართალში გამოცხადებულია და საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპი: იდეები უნდა იყოს თავისუფალი გავრცელების საგანი საკაცობრიო საზოგადოების ფარგლებში. მართალია დიზაინის საგნობრივი ფარგლები გამოგონებისაგან განსხვავებით მხოლოდ გამოსახულებით განისაზღვრება, მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში წარმოდგენილი დიზაინით შეიძლება დაცვის ობიექტი პროდუქტის აგების იდეა ან პრინციპი იყოს, რომელზეც დიზაინუფლების გავრცელება, ფაქტობრივად, ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის ზემოთ მითითებული ზოგადი პრინციპის დარღვევა იქნებოდა.

ის, რომ პროდუქტის აგების მეთოდის ან პრინციპის მონოპოლიზაციაზე შეიძლება იყოს მიმართული დიზაინუფლების მოპოვების მცდელობა, ჩანს ინგლისში მომხდარი შემდეგი შემთხვევიდან: სასამართლომ განიხილა საქმე ISSAC Oren v Red Box Toy Factory Ltd, რომელიც ეხებოდა ბავშვების მოსაველელად გამოსაყენებელ ლეიბს, რომელიც იკეცებოდა და წარმოდგენილი იყო დაკეცილი და გაშლილი მდგომარეობების ხედების სიმრავლით. სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ საქმე ეხებოდა პროდუქტის ფორმირების მეთოდის დაუფლებას და დიზაინუფლება არ არსებულად ჩათვალია. მოტივი ის იყო, რომ ამგვარი ლეიბით მოსარგებლე პირი გვერდს ვერასდროს ვერ აუვლიდა უფლებათა დარღვევას, თუ ზემოთ მითითებული გამოსახულებების მიხედვით იქნებოდა მინიჭებული დიზაინუფლებით დაცვა.

§18.3. საჯარო წესრიგისა და ზნეობის ნორმების საწინააღმდეგო დიზაინები

დიზაინდირექტივა ითვალისწინებს ნორმას, რომელიც უზრუნველყოფს დაცვის არედან ისეთ გარეგანობათა გამოორიცხვას, რომლებიც ეწინააღმდეგება ზნეობასა და საჯარო წესრიგს. ამასთან, არანაირი სახელმძღვანელო პრინციპი მოცემული არ არის, რაც სრულიად გასაგებია. ერთ ქვეყანაში მისაღები საჯარო წესრიგისა და ზნეობის ნორმები შეიძლება სრულიად მიუღებელი იყოს მეორე ქვეყანაში, განსაკუთრებით თუ საქმე, ვთქვათ, ნიდერლანდებთან, საფრანგეთთან ან თურქეთთან გვაქვს. ამიტომ ამ ნორმის დარღვევა უნდა განისაჯოს მოცემული ქვეყნის კულტურული, სოციალური და მორალური კლიმატის მიხედვით.

საქართველოს კანონმდებლობაში მუდამ იყო და ახალ კანონშიც არის გათვალისწინებული საჯარო წესრიგის საწინააღმდეგო დიზაინთა დაცვის უარყოფის ნორმა. ამ ნორმის გამოყენების მაგალითიც არსებობს. ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნულმა ცენტრმა საქპატენტმა უარყო

პატენტის გაცემა დიზაინზე, რომელიც ქვეყნის პრეზიდენტის ძალზე მიმს-
გავსებულ უშნო გამოსახულებით იყო წარმოდგენილი.

საქართველოს კანონი დიზაინების შესახებ ზნეობის საწინააღმდეგო
პირდაპირ ნორმას აღარ ითვალისწინებს. ეს ვითარება სულაც არ ნიშ-
ნავს იმას, რომ ზნეობის ნორმებს გავლენა აღარ აქვს დიზაინუფლების
მოპოვებაზე ან მოქმედებაზე. მოცემულ შემთხვევაში საჯარო წესრიგის
ცნება მოიცავს ზნეობრივ ნორმებსაც. ვფიქრობთ ეს აზრი მეტ მტკიცებას
არ მოითხოვს – საჯარო წესრიგს ხომ, უპირველესად ყოვლისა, უზნეობა
ანგრევს!

თავი V

დიზაინუფლების მოპოვება

დიზაინუფლებაზე უფლებების მოპოვების ორი გზა არსებობს: რეგისტრაციის წესით და რეგისტრაციის გარეშე – ამ უკანასკნელ შემთხვევაში დაცვა უზრუნველყოფილია საავტორო სამართლებრივი მოთხოვნების დაკმაყოფილების შემთხვევაში, საავტორო სამართლის ნორმებით. ეს გზა განხორციელდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც დიზაინი და ნაწარმოები ერთი და იგივეა და ვერ გაიყოფის. არსებობს ისეთი დიზაინები, რომლებიც ამ წესით ვერ იქნება დაცული და მათი რიცხვი მეტია, ვიდრე დიზაინები, რომელთა დაცვა რეგისტრაციის გარეშეც შესაძლებელია. იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოში ჯერ არ არის მიღებული არარეგისტრირებული დიზაინის დაცვის სპეციალური სამართლებრივი რეჟიმი, როგორც ეს ევროპის ქვეყნებშია შემოღებული, ჩვენ მხოლოდ რეგისტრაციის გზით უფლებების მოპოვების შესაძლებლობას გავაშუქებთ.

§19. დიზაინუფლების მოპოვება საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით

საქართველოში რეგისტრირებული დიზაინუფლების მოპოვების ორი გზა არსებობს: ეროვნული და საერთაშორისო. ეროვნული წესით უფლებები შეიძლება ნებისმიერმა პირმა მოიპოვოს, მიუხედავად მისი მოქალაქეობის, საცხოვრებელი ადგილისა, თუ იურისდიქციისა, ხოლო საერთაშორისოთი კი მხოლოდ უცხოელი შეიძლება გახდეს დიზაინუფლების მფლობელი. უფლებების მოპოვების ეროვნული წესი შეიცვალა ადრინდელთან შედარებით, რაც გამოწვეულია დიზაინის შესახებ ახალი კანონის მიღებით.

§19.1 დიზაინუფლების მოპოვება საქართველოს საპატენტო კანონის მიხედვით

დიზაინის შესახებ ცალკე კანონის შემოღების შემდეგ, ძველი წესი ძალას ჯერ კიდევ ინარჩუნებს იმ ურთიერთობების მიმართ, რომლებიც მის გაუქმებამდე წარმოიშვა¹. ანუ, განაცხადები, რომლებიც მიწოდებულია ახალი კანონის ამოქმედებამდე, უნდა განიხილებოდეს საპატენტო კანონით

¹ 1999 წელს საპატენტო კანონის შემოღებამდე მოქმედ 1992 წლის დებულებას სამრეწველო ნიმუშების შესახებ ამ ნაშრომში არ ვეხებით, რადგან მან პრაქტიკული მნიშვნელობა დაკარგა.

დადგენილი წესით და დიზაინუფლების მინიჭებისა თუ უარის თქმისათვის უნდა გამოიყენებოდეს ამ კანონის როგორც არსობრივი, ისე პროცედურული ნორმები. არსობრივი ნორმების ერთმანეთისაგან განსხვავება მნიშვნელოვანია: გაფართოვდა დიზაინუფლების საგნობრივი წრე; დაწესდა ახალი ცნებები, როგორიცაა უმნიშვნელო განსხვავება, დიზაინერის თავისუფლება, ინფორმირებული მომხმარებელი და სხვ. რაც მთავარია შეიცვალა თვითონ დაცვის საგნის დასახელება, საპატენტო კანონისეული „სამრეწველო ნიმუშის“ ნაცვლად შემოღებულია ცნება „დიზაინი“.

საპატენტო კანონის მიხედვით დიზაინუფლება მოიპოვებოდა განმცხადებლის მიერ პატენტის მიღების გზით, რისთვისაც 39-ე მუხლის მიხედვით, საკმარისი იყო დაკმაყოფილებულიყო ფორმალური მოთხოვნები. დიზაინპატენტის გაცემის განხილვის წესის დამდგენი ეს მუხლი მთავარ ნორმად იყო მიჩნეული, რადგან VI თავის „საპატენტო ექსპერტიზა და პატენტის გაცემა“, შემადგენელი იყო. თუ სახელმძღვანელოდ მხოლოდ ეს ნორმა იქნებოდა აღებული, მაშინ გარდაუვალი იყო ორ ან მეტ (თეორიულად განუსაზღვრელი რაოდენობის) სრულიად ერთნაირ გარეგანობაზე პატენტების გაცემა. ბუნებრივია, ასეთი წესის დამკვიდრება, რაც მრავალ გაუგებრობებს გამოიწვევდა, კანონმდებლის მიზნებს არ შეესაბამებოდა. ამიტომ, საქართველოს ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნული ცენტრი „საქპატენტი“ სწორად იქცეოდა, როცა განაცხადის ექსპერტიზის მსვლელობისას ხელმძღვანელობდა პატენტმფლობელის განმსაზღვრელი 22-ე მუხლის პირველი პუნქტით. მართალია, ეს ნორმა კანონის იმ ნაწილში შევიდა, რომელიც ექსპერტიზას არ ეკუთვნის, მაგრამ ტექსტიდან გამომდინარე, მისი უგულებელყოფა არ იქნებოდა მართებული. აი როგორია აღნიშნული ნორმის ტექსტი: „თუ საქპატენტში“ ერთსა და იმავე გამოგონებაზე, სასარგებლო მოდელსა ან სამრეწველო ნიმუშზე სხვადასხვა დროს არის წარდგენილი ორი ან რამდენიმე განაცხადი, პატენტი გაიცემა პირველ განმცხადებელზე“. როგორც ვხედავთ, ნორმა ავალდებულებს პატენტის გაცემას იმ განმცხადებლის სახელზე, რომელმაც პირველმა წარადგინა განაცხადი. აქედან გამომდინარე, საქპატენტს არ შეეძლო არ ეხელმძღვანელა ამ მუხლით და არ მიეკუთვნებინა იგი პატენტის გაცემის პროცედურის განმსაზღვრელ ნორმათა რიცხვისათვის, რადგან სიტყვები „პატენტი გაიცემა“ პროცედურასაც აკუთვნებს მას.

მაშასადამე, საქართველოს საპატენტო კანონი პატენტის გაცემისას ავალდებულებდა საქპატენტს ფორმალურის გარდა არსობრივი შემოწმებაც ჩაეტარებინა. იმისათვის, რომ დადგენილიყო ერთსა და იმავე სამრეწველო

ნიმუშზე (დიზაინზე) ხომ არ მოითხოვებოდა პატენტი, იგი ვალდებული იყო გამოეცლინა საქპატენტში შემოტანილი ამგვარი ორი ან მეტი განაცხადის არსებობა. ფაქტობრივად სიახლე უნდა შემონმებულებიყო, მაგრამ მხოლოდ საქპატენტში შემოტანილი განაცხადებისა და გაცემული პატენტების გათვალისწინებით. ამ წესს საქპატენტი განუხრელად იცავდა.

არსობრივი შემონმება საქპატენტს მე-17 მუხლითაც ევალდებოდა, რომლითაც პატენტი არ უნდა გაცემულიყო (ნორმის საწყისი სიტყვებია „პატენტი არ გაიცემა“, რაც მას პროცედურულ დატვირთვას სძენს) ისეთ სამრეწველო ნიმუშზე, რომელიც:

ა) ინვესს არაჰუმანურ, ამორალურ და/ან ანტისაზოგადოებრივ ქმედებას;

ბ) ეხება შენობათა ან სხვა უძრავ ნაგებობათა გარეგან სახეს; თხევადი, აირისებრი, ფხვიერი და სხვა არამდგრადი ფორმის მქონე ობიექტს; ნაკეთობებს, რომლებიც განპირობებულია არსებითი ნიშნების მხოლოდ ტექნიკური ან ფუნქციური დანიშნულებით; უშუალოდ ნაბეჭდ პროდუქციას.

ეს ნორმა მეტად მნიშვნელოვანი იყო ძველი კანონმდებლობის არსობრივი ექსპერტიზის ფარგლების დადგენის კუთხით, ამასთან იმის გასარკვევად ეკუთვნოდა თუ არა დასაპატენტებლად წარდგენილი სამრეწველო ნიმუში მის საზღვრებს უნდა შეფასებულიყო სამრეწველო ნიმუშის შესაბამისობა მე-14 მუხლის განმსაზღვრებასთან. ამ ნორმის პირველი პუნქტის მიხედვით უნდა შეფასებულიყო წარმოადგენდა თუ არა დასაპატენტებლად წარდგენილი სამრეწველო ნიმუში ნაკეთობის მხატვრულ-კონსტრუქციულ გარეგან სახეს და აკმაყოფილებდა თუ არა ის სიახლისა და სამრეწველო გამოყენებადობის მოთხოვნებს.

როგორც ვხედავთ, მიუხედავად საქართველოს საპატენტო კანონის 39-ე მუხლისა, რომლის მიხედვითაც სამრეწველო ნიმუშის პატენტის გაცემის წესი უნდა შემოფარგლულიყო ფორმალობების შემონმებით, კანონის დანარჩენი ნორმების ანალიზით ირკვევა, რომ არსობრივი შემონმებაც აღნიშნული წესის ნაწილი იყო. ამასთან, მე-17 მუხლით გათვალისწინებული არსობრივი მოთხოვნები სრულად უნდა შემონმებულებიყო, ხოლო მე-14 მუხლის მოთხოვნები – ნაწილობრივ. ცხადია, ამ მუხლის პირველი პუნქტით დანესებულ განსაზღვრებასთან სამრეწველო ნიმუშის შესაბამისობა უნდა შემონმებულებიყო სრულად. ასევე, სრულად უნდა შემონმებულებიყო მათი შესაბამისობა სამრეწველო გამოყენებადობის კრიტერიუმთან (როგორც ვიცით, ეს კრიტერიუმი ახალმა კანონმა უარყო). რაც შეეხება სიახლის

შემონმებას ის უნდა ჩატარებულიყო მხოლოდ 22-ე მუხლის პირველი პუქტის ჩარჩოში.

ექსპერტიზის ეტაპების განხილული წესით წარმართვის შემდეგ, პატენტის გაცემის შესახებ დადებითი გადაწყვეტილების გამოტანის შემთხვევაში მონაცემები ქვეყნდებოდა საქპატენტის სამრეწველო საკუთრების ოფიციალურ ბიულეტენში, რის შემდეგაც უნდა გაცემულიყო პატენტი. კვლავ, თუ მხოლოდ 39-ე მუხლს გაყვებოდა საქპატენტი, მაშინ გამოქვეყნებისთანავე უნდა გაცემულიყო სამრეწველო ნიმუშის პატენტი. მაგრამ, სასარგებლო მოდელზე შემოტანილი სააპელაციო საჩივრის განხილვის შედეგად სამრეწველო ნიმუშებზეც გავრცელდა 37-ე მუხლით გამოგონებისათვის დადგენილი 3 თვიანი გასაჩივრების ვადა და პროცედურები. ამ წესის დაცვა განაპირობა საპატენტო კანონის 68-ე მუხლმა, რომელიც სპეციალური ნორმაა საპატენტო დავების წარმოქმნისა და გადაწყვეტის დროს. მის მიხედვით საქპატენტის ნებისმიერი გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრებულიყო საქპატენტის სააპელაციო პალატაში ნებისმიერი დაინტერესებული პირის მიერ, მისი გამოტანის დღიდან 3 თვის განმავლობაში.

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, საქართველოს საპატენტო კანონის მიხედვით, სამრეწველო ნიმუშზე (დიზაინზე) უფლებები მოიპოვებოდა პატენტის მიღებით მას შემდეგ, რაც ჩატარდებოდა და დადებითად დასრულდებოდა ფორმალური მოთხოვნებისა და არსობრივი ექსპერტიზის ეტაპები, რის შემდეგაც პატენტის გაცემას წინ უძღვოდა გამოქვეყნება, რომლის შემდეგაც დაინტერესებულ მესამე პირებს შეეძლოთ გაესაჩივრებინათ პატენტის გაცემის შესახებ გამოტანილი გადაწყვეტილება საქპატენტის სააპელაციო პალატის წინაშე.

აღსანიშნავია, რომ უცხოელი განმცხადებელი საპატენტო კანონით დადგენილი იმპერატიული მოთხოვნიდან გამომდინარე, ვალდებული იყო საქპატენტთან საქმისწარმოების წარმართვისათვის აერჩია საქპატენტში რეგისტრირებული პატენტრწმუნებული, რომელიც იმოქმედებდა მისი სახელით. ეს წესი ახალმა კანონმა შეცვალა და ნება დართო ნებისმიერ განმცხადებელს იმოქმედოს პირადად და არ ისარგებლოს წარმომადგენლის (პატენტრწმუნებულის) მომსახურებით, თუ მას სურვილი არ ექნება.

ამასთან, თუ რომელიმე განმცხადებელი გადაწყვეტს იყოლიოს წარმომადგენელი, აღარ არის სავალდებლო, რომ ის აუცილებლად საქპატენტში პატენტრწმუნებულად რეგისტრირებული პირი იყოს.

საქპატენტში პროცედურების განხორციელება დამოკიდებულია

სახელმწიფოს მიერ დადგენილი საფასურების წინასწარ გადახდასთან ყოველი იმ ქმედებისათვის, რომლისათვისაც ეს გათვალისწინებულია. ეს წესი ახალ კანონს არ შეუცვლია. საფასურების ჩამონათვალი ამომწურავია და დამტკიცებულია საქართველოს მთავრობის მიერ.

§19.2 დიზაინუფლების მოპოვება ახალი კანონმდებლობის მიხედვით

დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონმა გამოასწორა წინანდელი კანონის ხარვეზი და ექსპერტიზის ნაწილში — II თავით პირდაპირ გაითვალისწინა ნორმა რომლითაც ცალსახადაა გამოკვეთილი საქპატენტის ვალდებულება ჩაატაროს ფორმალური მოთხოვნებისა და არსობრივი ექსპერტიზა — მე-14 მუხლი. ამდენად დიზაინუფლებათა მოპოვების პროცედურების ფარგლების დასადგენად საჭირო აღარ არის სხვადასხვა ნორმის ანალიზი. განცალკევებით გამოკვეთილია აგრეთვე ფორმალური მოთხოვნებისა და არსობრივი ექსპერტიზისა ჩატარების წესები და ფარგლები. ამასთან, ამ მუხლითვეა გათვალისწინებული ექსპერტიზის ჩატარების შედეგი — გადაწყვეტილება დიზაინის რეგისტრაციის თაობაზე. ეს ჩანაწერი არ უნდი იყოს გაგებული მხოლოდ დადებითი შედეგის დადგომის ვალდებულებად, ვფიქრობთ, ნათელია, რომ ის რეგისტრაციის თაობაზე მიღებულ უარყოფით გადაწყვეტილებასაც მოიცავს. მუხლის ბოლო პუნქტი პროცედურების ჩატარების დაწერილებითი წესის დადგენას ანდობს მის ქვემდებარე აქტს, ზემოთ უკვე მოხსენიებულ ინსტრუქციას.

ახალი კანონმდებლობით გათვალისწინებული პროცედურული ნორმები შეჯერებულია თანამედროვე პრინციპებთან. რადგან პროცედურას უძღვება ადმინისტრაციული ორგანო, მოცემულია მისი უფლებამოსილების ზუსტი ფარგლები, ხოლო განმცხადებლისათვის უზრუნველყოფილია უფლებები თავიდან აიცილოს უარყოფითი შედეგის დადგომა და განაცხადის განხილვის ნებისმიერ დროს ერთხელ მაინც გამოხატოს საკუთარი აზრი. გათვალისწინებულია განაცხადში ცვლილების შეტანის განმცხადებლის უფლება, აგრეთვე, საქპატენტის უფლებამოსილება სთხოვოს განმცხადებელს ხარვეზების გამოსწორება ან გარკვეული ქმედებების შესრულება, რომლებიც აუცილებელია ექსპერტიზის სამართლიანად და დროულად სწარმოებლად. საზოგადოებრივი წესრიგისა და თანასწორობის დაცვის მიზნით, აგრეთვე, დაინტერესებული მესამე პირის უფლებების უზრუნველსაყოფად გათვალისწინებულია დიზაინუფლების მოპოვების შესახებ მონაცემების

გამოქვეყნება და უშუალოდ საქპატენტის წინაშე შესაბამისი ქმედებების განსახორციელებლად გარკვეული ვადის დანესება. განმცხადებლისათვის დიზაინუფლების მინიჭებასთან დაკავშირებით დაინტერესებულ პირთა მიერ წამოწყებული დავების განხილვა ინარმოებს საქართველოს საპატენტო კანონით გათვალისწინებულ სპეციალური ორგანოში – საქპატენტის სააპელაციო პალატაში². სააპელაციო პალატას შეუძლია მიმართოს თავად განმცხადებელმაც, თუ ჩათვლის, რომ საქპატენტის გადაწყვეტილება უმართებულოა.

საქპატენტის წინაშე განმცხადებელმა შეიძლება იმოქმედოს პირადად, ან აირჩიოს წარმომადგენელი. ამასთან, ადრინდელისაგან განსხვავებით, აღარ არის აუცილებელი წარმომადგენელი იყოს საქპატენტში რეგისტრირებული პატენტრწმუნებული, თუმცა ამ უკანასკნელის არჩევა ყველაზე მეტადაა ხელსაყრელი, რადგან პატენტრწმუნებულად საქპატენტში რეგისტრაცია მაღალი დონის გარანტიაა, მითუმეტეს, რომ იგი დაუფლებულია სამრეწველო საკუთრების სამართალს და აქვს შესაბამისი პრაქტიკული გამოცდილება.

დიზაინუფლება მოიპოვება სწორად გაფორმებული განაცხადის შეტანით. პირი, რომელსაც შეაქვს განაცხადი დიზაინის რეგისტრაციის მოთხოვნით ხდება განმცხადებელი, რომელიც აწარმოებს საქპატენტთან პროცედურულ ყველა ურთიერთობას და, თუ ექსპერტიზა დადებითად დასრულდება, ის გახდება დიზაინუფლების მფლობელი.

საქართველოს კანონი დიზაინის შესახებ აწესრიგებს როგორც საქართველოში მცხოვრებ პირთა მიერ ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით უშუალოდ საქპატენტში შეტანილი განაცხადების (შემდგომ ეროვნული განაცხადი) განხილვის შედეგად დიზაინუფლების მოპოვებასთან დაკავშირებულ საპროცედურო ურთიერთობებს, ისე უცხოელთა მიერ სამრეწველო ნიმუშების (დიზაინების) საერთაშორისო დეპონირების შესახებ პაატის შეთანხმების ყენევის აქტის მიხედვით რეგისტრირებული დიზაინებიდან გამომდინარე დიზაინუფლებების საქართველოზე გავრცელებასთან დაკავშირებულ პროცრდურულ ურთიერთობებს.

2 საპატენტო კანონით შექმნილი სააპელაციო პალატა განიხილავს სამრეწველო საკუთრების ნებისმიერ ობიექტზე უფლებების მოპოვებასთან დაკავშირებულ დავებს, რომლებიც შეიძლება იყოს წამოწყებული როგორც დიზაინუფლების მოპოვების მსურველი პირის (განმცხადებლის), ისე დაინტერესებული მესამე პირის მიერ.

§19.2.1 ფორმალური მოთხოვნების შემოწმება

იმის მიუხედავად, რომ ექსპერტიზის ჩატარება მონესრიგებულია სპეციალური II თავის ნორმებით, გასათვალისწინებელია მე-9 მუხლი, რომელიც ადგენს სუბიექტთა იმ წრეს, რომელსაც აქვს უფლება დაარეგისტრიროს დიზაინი საქპატენტში. დიზაინის რეგისტრაცია შეიძლება მოითხოვოს დიზაინერმა ან მისმა უფლებამონაცვლემ, ასეთია ზოგადი ნორმა. აქედან გამომდინარე საქპატენტში განაცხადი შეიძლება შეიტანოს ადგილობრივმა მაცხოვრებელმაც და უცხოელმაც. ისინი თანასწორუფლებიანები არიან³. ამასთანავე, მითითებულია, რომ განაცხადი შეიძლება იყოს შეტანილი რამდენიმე პირის მიერ. კერძოდ, თუ დიზაინი შექმნილია თანადიზაინერთა მიერ, მაშინ მათ აქვთ უფლება ერთობლივად შეიტანონ განაცხადი და ყოველი მათგანი იქნება განმცხადებელი და რეგისტრაციის შემთხვევაში დიზაინუფლების თანამფლობელი.

რეგისტრაცია შეიძლება მოითხოვოს დიზაინერის უფლებამონაცვლემაც. მნიშვნელობა არა აქვს რა წესით გახდა მოცემული პირი უფლებამონაცვლე – მიიღო მემკვიდრეობა, ხელშეკრულებით მოიპოვა ეს უფლება, თუ სამსახურებრივი მოვალეობისა ან დაკვეთის შესრულების შედეგად, დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონის მე-3 და მე-4 პუნქტების ძალით გადავიდა მასზე (კანონისმიერი ცესია) განაცხადის შეტანის უფლება. აქედან გამომდინარე, რამდენიმე პირს შეუძლია შეიტანოს განაცხადი იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ისინი დიზაინის შექმნაში ინტელექტუალურ-შემოქმედებით მონაწილეობას არ იღებდნენ, თუ დიზაინერისაგან ექნებათ გადაცემული ასეთი უფლება. შედეგი იგივე დადგება.

ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის თავი იწყება განაცხადის გაფორმებისა და წარდგენის წესით. მე-11 მუხლის მე-4 პუნქტით დადგენილია განაცხადის შემცველობა, რომლის მიხედვითაც ის აუცილებლად უნდა შეიცავდეს განცხადებას და დიზაინის გამოსახულებას. საკუთარი სურვილით განმცხადებელმა შეიძლება განაცხადს დაურთოს აღწერილობა, რომელსაც მხოლოდ განმარტებითი მნიშვნელობა ექნება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სწორად გაფორმებულ განაცხადად ჩაითვლება დაწესებული მოთხოვნების მიხედვით მიწოდებული განცხადებისა და გამოსახულების

³ ადრინდელი კანონის თანახმად უცხოელი განმცხადებელი ერთგვარ დისკრიმინაციულ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, რადგან მას არ ჰქონდა უფლება პირადად წარემართა პროცედურული ურთიერთობები საქპატენტთან. ის ვალდებული იყო ემოქმედა საქპატენტში რეგისტრირებული პატენტრწმუნებულის მეშვეობით.

ერთობლიობა. ამასთან, დიზაინის რეგისტრაციის თაობაზე ინსტრუქციის მიხედვით (შემდგომ ინსტრუქცია), რომლის არსებობასაც თავად კანონი ითვალისწინებს იმ მოთხოვნების დასაწესებლად, რომლებიც კანონში არ არის ასახული, ერთი დიზაინისათვის გამოსახულებათა რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 7 ხედს.

მე-12 მუხლით დაშვებულია რამდენიმე დიზაინის რეგისტრაციის მოთხოვნა ერთი განაცხადით. ასეთ განაცხადს მრავლობითი ეწოდება.

კანონი არ განსაზღვრავს ერთ განაცხადში თავმოსაყრელი დიზაინის რაოდენობას. ინსტრუქციის მიხედვით ერთ განაცხადში დასაშვებია 100 დიზაინის გაერთიანება. ერთ განაცხადში დიზაინების თავმოყრა დასაშვებია, თუ ისინი ეკუთვნის დიზაინის საერთაშორისო რეგისტრაციის (ლოკარნოს კლასიფიკაციის) ერთ კლასს. ამასთან, დადგენილია განმცხადებლის უფლებამოსილება აღნიშნული წესის დაცვით გააერთიანოს წარდგენილი განაცხადები და აქციოს ისინი მრავლობით განაცხადად, ან დაყოს ერთეულ განაცხადებად მრავლობითი განაცხადი.

ამავე მე-12 მუხლით დადგენილია განმცხადებლის უფლება შეიტანოს განაცხადი საკონვენციო ან საგამოფენო პრიორიტეტის მოითხოვნით (შემდგომ კონვენციური განაცხადი) და დაწესებულია ასეთი განაცხადის შეტანის ზღვრული ვადა, რომელიც დადგენილია პარიზის კონვენციით ტოლია და შეადგენს 6 თვეს სხვა ქვეყანაში ამავე დიზაინის სარეგისტრაციოდ პირველი განაცხადის შეტანის დღიდან.

განაცხადი შეიძლება საქპატენტის წარედგინოს უშუალოდ განმცხადებლის მიერ ან მისი წარმომადგენლის მეშვეობით, რომელიც იმოქმედებს განმცხადებლის სახელით. უკანასკნელ შემთხვევაში საჭიროა უფლებამოსილების დამადასტურებელი საბუთის, მაგალითად, მინდობილობის მიწოდება განაცხადის შეტანიდან არაუგვიანეს ორი თვის გასვლამდე. ასევე, თუ განმცხადებელი უფლებამონაცვლეა, ამავე ვადაში უნდა იყოს წარდგენილი უფლებამონაცვლეობის დამადასტურებელი საბუთი. ასეთი საბუთის წარდგენა საჭირო არ არის, თუ უბლებამონაცვლეობის ფაქტი კანონის მიერი ცესიითაა დამდგარი.

განაცხადი შეიძლება პირდაპირ საქპატენტის კანცელარიას ჩაბარდეს, ან გაეგზავნოს ფოსტით, ან სხვა გზით. „სხვა გზა“ განმარტებულია ინსტრუქციით. ჩვენი მხრივ დავამატებთ, რომ ამ ცნებით მოცულია ისეთი თანამედროვე საშუალებები, როგორიცაა ელექტრონული ფოსტა და ფაქსი. მაგრამ, იმის გამო, რომ ფაქსი ხარისხს ხანგრძლივად ვერ ინარჩუნებს, ამ გზით მიწოდებული საბუთების ნაცვლად, საბუთები შემდგომში ნაბეჭდი

სახით და სათანადოდ ხელმონერილი უნდა მიეწოდოს საქპატენტს. ჯერჯერობით გაურკვეველია განაცხადის მასალების მიწოდების შესაძლებლობა ელექტრონული ფოსტით.

მე-14 მუხლით, რომელიც ადგენს განაცხადის ექსპერტიზის ფარგლებს სამი სახის შემონმებაა გათვალისწინებული: განაცხადის შეტანის დადგენა, ფორმალური მოთხოვნებისა და არსობრივი ექსპერტიზა. მიუხედავად ერთმანეთისაგან განცალკევებულად დასახელებისა, განაცხადის შეტანის თარიღის დადგენა მხოლოდ ფორმალურ შემონმებას მოითხოვს და ამიტომ ჩვენ მას ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის ნაწილად ვთვლით. განაცხადის შეტანის თარიღის დადგენას ანესრიგებს მე-15 მუხლი, რომელიც საქპატენტს ავალდებულებს შეტანის თარიღის დადგენას განაცხადის წარდგენის დღიდან ორი კვირის ვადაში. ამ მუხლის თანახმად, თუ საქპატენტი გამოავლენს განაცხადის სწორად გაფორმების ხარვეზს, კერძოდ, რომელიმე საგანაცხადო მასალის დანაკლისს, ის ვალდებულია განმცხადებელს გაუგზავნოს შეტყობინება, რისი მიღების შემდეგაც მას შეუძლია ერთი თვის ვადაში მიანოდოს მითითებული საბუთი და ამით გამოსასწოროს ხარვეზი. ასეთ შემთხვევაში განაცხადს შეტანის თარიღად დაუდგინდება დანაკლისი საბუთის მიწოდების თარიღი, რადგან სწორად გაფორმებულად განაცხადი ამ საბუთით შევსების შემდეგ ჩაითვლება. ამასთან, შეტანის თარიღის დასადგენად საქპატენტს არა აქვს უფლება მოსთხოვოს განმცხადებელს განცხადებისა და გამოსახულების გარდა სხვა საბუთის მიწოდება, მათ შორის, განმცხადებელი ვერ დავალდებულდება გადაიხადოს ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზისათვის დადგენილი საფასური და დასამტკიცებლად წარუდგინოს გადახდის დამადასტურებელი საბუთი. ასევე ამავე პროცედურის შესასრულებლად დაუშვებელია განმცხადებლის მიერ გაცემული მინდობილობის, ან უფლებამონაცვლეობის დამადასტურებელი საბუთის მოთხოვნა. საქპატენტს არა აქვს უფლება წამოაყენოს აღნიშნული მოთხოვნები, რადგან მე-11 მუხლის მე-7 პუნქტით მითითებულია „განაცხადი შეტანილად ითვლება იმ მომენტიდან, როდესაც წარდგენილია განცხადება რეგისტრაციის შესახებ და დიზაინის გამოსახულება“.

თუკი განმცხადებელი არ, ან ვერ, უზრუნველყოფს განცხადების ან გამოსახულების მიწოდებას, მაშინ განაცხადს შეტანის თარიღი არ დაუდგინდება და ჩაითვლება რომ განაცხადი საქპატენტში მიწოდებული არ ყოფილა, ანუ კანცელარიაში საგანაცხადო მასალების ჩაბარებას არანაირი დადებითი შედეგი არ მოჰყვება „ვითომდა განცხადებული დიზაინის“ არც რეგისტრაციის თვალსაზრისით და არც სხვა განაცხადების განხილვისათ-

ვის მხედველობაში მიღების თვალსაზრისით.

თუ საქპატენტი გამოავლენს, რომ განაცხადი თავიდანვეა სწორად გაფორმებული, მაშინ მას შეტანის თარიღად დაუდგინდება საკანცელარიო ცნობაში მითითებული საგანაცხადო საბუთების საქპატენტისათვის მიწოდების თარიღი.

განაცხადის შეტანის თარიღის დადგენა განმცხადებლისათვის პირველ მნიშვნელოვან უფლებებს წარმოშობს, კერძოდ, მას შეეძლება ისარგებლოს საკონვენციო პრიორიტეტით დიზაინის უცხოეთში რეგისტრაციის სურვილის შემთხვევაში. გარდა ამისა, ამ თარიღის შემდეგ განმცხადებელს ექნება უფლება მოსთხოვოს საქპატენტს ნებისმიერი პროცედურული ქმედების ჯეროვნად შესრულება და აგებინოს პასუხი. ამ თავისებურებების გათვალისწინებითაა გამოწვეული დიზაინის შესახებ კანონით წესის შემოღება, რომელიც ავალდებულებს საქპატენტს მაქსიმალურად გაამარტივოს განაცხადისათვის შეტანის თარიღის მინიჭების წესი და შეასრულოს ეს ქმედება საფასურის გადახდის გარეშე.

მას შემდეგ, რაც განაცხადს დაუდგინდება (დაუდასტურდება) შეტანის თარიღი საქპატენტი ვალდებულია ერთი თვის ვადაში შეამოწმოს დანარჩენი ფორმალობები, მათ შორის, კანონის მე-16 მუხლის პირველი პუნქტის სიტყვებით თუ ვიტყვი: „განაცხადის სისრულე და სისწორე და შესაბამისობა მე-12 მუხლის მოთხოვნებთან“. განაცხადის სისრულე მოწმდება მე-11 მუხლით მოცემული საბუთების ჩამონათვალის მიხედვით, მათ შორის, უნდა შემოწმდეს წარმოდგენილია თუ არა მინდობილობა და უფლებამონაცვლეობის დამადასტურებელი საბუთი, აგრეთვე, გადახდილია თუ არა ამ პროცედურისათვის გათვალისწინებული საფასური, რომელიც მოხსენიებულია 22-ე მუხლით. სისწორე უნდა შემოწმდეს იმისდა მიხედვით დაცულია თუ არა განაცხადის ფორმა, რომელიც მე-11 მუხლის მე-8 პუნქტის მიხედვით დგინდება ინსტრუქციით. აქ იგულისხმება ინსტრუქციით გათვალისწინებული ყველა მონაცემის არსებობა და განაცხადის გაფორმების ენა, აგრეთვე, გამოსახულების ვარგისიანობა გამოსაქვეყნებლად და მისი შესაბამისობა ინსტრუქციის მოთხოვნებისადმი.

გარდა აღნიშნულისა, საკონვენციო ან საგამოფენო პრიორიტეტის მოთხოვნის შემთხვევაში, ამავე დროს უნდა გადაწყდეს პრიორიტეტის მინიჭების საკითხი. კანონისეული ჩამონათვალი არ ითვალისწინებს განაცხადის საბუთებს შორის პირველი განაცხადის დამოწმებული ასლის წარდგენას საქპატენტში, ამ საკითხს აწესრიგებს ინსტრუქცია, თუმცა, კანონის მოთხოვნებთან მისი ქვემდებარე აქტის შეუსაბამისობის შემთხვევაში, ჩვენი

შეხედულებით, საქპატენტი მათ გარეშეც ვალდებულია დააკმაყოფილოს განმცხადებლის თხოვნა და მიანიჭოს განაცხადს მოთხოვნილი პრიორიტეტი. ვფიქრობთ, კანონმა პრიორიტეტის მინიჭების საკითხი სადაო საკითხების არსებობას დაუკავშირა და სასამართლოს მიანდო მისი გადაწყვეტა. ექსპერტიზის ამ ეტაპზეც გამოვლენილი ხარვეზებისათვის განმცხადებელს ეგზავნება შეთავაზება გამოასწოროს ისინი ინსტრუქციით დადგენილ ვადაში.

ყოველივე აღნიშნულის შემომხების შემდეგ საქპატენტს გამოაქვს გადაწყვეტილება ფორმალური მოთხოვნების დაკმაყოფილების შესახებ ან საქმის წარმოების შეწყვეტის შესახებ. ინსტრუქცია ითვალისწინებს საქმის წარმოების აღდგენის შესაძლებლობას დაწესებულ ვადაში და საამისოდ გათვალისწინებულია საფასურის გადახდის ვალდებულება.

§19.2.2 არსობრივი ექსპერტიზა

დიზაინის შესახებ საქართველოს კანონის მე-17 მუხლის პირველმა პუნქტმა ზუსტად განსაზღვრა არსობრივი ექსპერტიზის ფარგლები, რომელიც ტარდება ფორმალური მოთხოვნების დადებითად დასრულების შემდეგ. განსჯის სიზუსტისათვის მოვიტანთ ამ ნორმის კანონისეულ რედაქციას: „ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულებიდან 3 თვის ვადაში საქპატენტი ატარებს არსობრივ ექსპერტიზას, რომელიც ითვალისწინებს დიზაინის ამ კანონის მე-10 მუხლის მოთხოვნებთან შესაბამისობის შემოწმებას და სიახლის დადგენის შესახებ ექსპერტიზას“. როგორც ვხედავთ არსობრივი მოთხოვნების შემოწმება გაყოფილია ორ ნაწილად და საქპატენტი ვალდებულია ჩაატაროს ექსპერტიზა:

1. მე-10 მუხლის მოთხოვნებთან შესაბამისობაზე, და
2. სიახლის დასადგენად

პირველ რიგში, საჭიროა სიახლის ექსპერტიზას შევხვით. ნორმის ტექსტიდან გამომდინარეობს, რომ სიახლე უნდა დადგინდეს მისი განმსაზღვრელი ნორმის სრული მოცულობიდან გამომდინარე, ანუ უნდა შემოწმდეს დიზაინის შესაბამისობა მე-3 მუხლის მე-5, მე-6 და მე-7 პუნქტების, აგრეთვე, მე-6 მუხლის მოთხოვნებთან. ამ ნორმებთან ერთად სიახლის დასადგენად მხედველობაშია მისაღები მე-10 მუხლის ბ) და გ) პუნქტები, რომელებიც რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესაძლებლობას საქპატენტს შემოუსაზღვრავს საქპატენტში დასარეგისტრირებლად უფრო ადრე შეტანილი იდენტურ დიზაინთან წრით იმ დიზაინთან შედარებით, რომელსაც უდგინდება სიახლე.

საქპატენტში შეტანილებთან გათანაბრებულია ინტელექტუალური

საკუთრების საერთაშორისო ბიუროში, ჰააგის შეთანხმების ჟენევის აქტის შესაბამისად, საქართველოში უფლებების გავრცელების მოთხოვნით რეგისტრირებული დიზაინები. სიახლის დადგენაზე გავლენას მხოლოდ ის დიზაინები იქონიებს, რომლებიც საჯაროდ ხელმისაწვდომია განაცხადის შეტანის თარიღამდე ან საკონვენციო და საგამოფენო პრიორიტეტის თარიღამდე.

არის შემთხვევა, როდესაც დიზაინი ჯერ კიდევ არ გამხდარა საჯაროდ ხელმისაწვდომი, მაგრამ სიახლის დასადგენად გავლენას მაინც იქონიებს. ეს შემთხვევა ეხება მხოლოდ სარეგისტრაციოდ შეტანილი დიზაინის საჯაროობას. შეიძლება მოხდეს ისე, რომ ორი ერთი და იგივე დიზაინი სხვადასხვა პირმა შეიტანოს საქპატენტში ან საერთაშორისო ბიუროში საქართველოში უფლებების გავრცელების მოთხოვნით და მათი შეტანის თარიღი განსხვავდებოდეს, მაგალითად, ერთი დღით ან ერთი კვირით და ა.შ. ანუ შეიძლება შეიქმნას მდგომარეობა, როდესაც პროცედურული ვადების დაცვის გათვალისწინებით გვიანდელ დიზაინზე უკვე უნდა შეფასდეს სიახლე, მაგრამ პირველის მონაცემები ჯერ კიდევ არ გამოქვეყნებულა. ასეთ შემთხვევაში მე-10 მუხლის გ) პუნქტი საქპატენტის აღჭურვავეს უფლებით დაელოდოს პირველი დიზაინის გამოქვეყნებას და ამის შემდეგ მიიღოს გადაწყვეტილება მეორე დიზაინის მიმართ. თუ ისინი იდენტურად იქნება მიჩნეული საქპატენტი ვალდებულია უარყოს მეორე დიზაინის რეგისტრაცია, რადგან პირველს შეტანის ან პრიორიტეტის თარიღი უფრო ადრინდელი აქვს, მიუხედავად იმისა, რომ ის საჯაროდ ხელმისაწვდომი უარყოფილი დიზაინის სარეგისტრაციოდ შეტანის შემდეგ გახდა. ეს ვითარება არ ეხება საჯაროდ ხელმისაწვდომობის სხვა შემთხვევებს. მაგალითად, თუ კატალოგი, რომელშიც მოცემულია გასაყიდად შეთავაზებული იდენტური დიზაინი, გამოიცა და/ან გავრცელდა უფრო გვიან, ვიდრე განაცხადი შევიდა საქპატენტში, ის მხედველობაში არ მიიღება.

სიახლის დადგენისას ანგარიში უნდა გაენიოს კანონის მე-6 მუხლით განმცხადებლებისათვის დაწესებულ საშელავათო ვადას. კერძოდ, თუ განმცხადებლის სურვილით დიზაინი გამოქვეყნდა 12 თვით ადრე განაცხადის შეტანამდე, სიახლე არ უნდა ჩაითვალოს ბათილად ისევე, როგორც დიზაინი, რომელიც საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახდა განმცხადებლისადმი არაკეთილსინდისიერი ქმედების ჩადენის შედეგად.

მე-6 მუხლის მიხედვით საჯაროდ ხელმისაწვდომად არ უნდა ჩაითვალოს ისეთი დიზაინი, რომლის გაცნობაც არ იყო გამიზნული განუსაზღვრელ პირთა წრისათვის, ანუ სიახლეს ვერ გააბათილებს დიზაინი, რომელიც

ცნობილია პირთა შეზღუდული წრისათვის კონფიდენციალობის დაცვის პირობით, ან რომლის გაცნობაც შეუძლია მხოლოდ პირთა გარკვეულ წრეს. მე-6 მუხლით დადგენილი წესი ფართოდაა გავრცელებული საპატენტო უფლებების მოპოვებისათვის დაწესებული ნორმებიდან, რომლებიც ფართოდაა აღიარებული საერთაშორისო დონეზე.

სიახლის დასადგენად საქპატენტმა უნდა ჩაატაროს საინფორმაციო ძიება იდენტური დიზაინების გამოსავლენად, რომლის ფარგლებიც არ უნდა გასცდეს მე-10 მუხლის ბ) და გ) პუნქტებით განსაზღვრულ საზღვრებს. ანუ, იდენტური დიზაინის გამოსავლენად ინფორმაცია საქპატენტმა უნდა მოიძიოს მის წინაშე წარდგენილი განაცხადების და რეგისტრირებული დიზაინების სიმრავლიდან, მათ შორის გასათვალისწინებელია საქართველოში უფლებების გავრცელების მოთხოვნით საერთაშორისო ბიუროში რეგისტრირებული დიზაინები.

თუ გამოვლენილია მრავალი მსგავსი დიზაინი იდენტურობის დასადგენად, სარეგისტრაციოდ წარდგენილს უნდა შეუდარდეს თითოეული. ამასთან, იდენტურობის დასადგენად ყურადღება არ უნდა მიექცეს უმნიშვნელო განსხვავებებს. თუ რა ჩაითვლება უმნიშვნელო განსხვავებად, თავად საქპატენტის ექსპერტმა უნდა განსაზღვროს. მიდგომა ერთია – განსხვავება უმნიშვნელოა, თუ დიზაინის განსხვავების გამომხატველი ნიშნები არ ქმნის ან არსებითად არ მონაწილეობს ახალი „იერსახის“ – გარეგანობის (გარეგნული სახის) შექმნაში.

საქპატენტს შეუძლია ნაწილობრივ უარყოს მრავლობით განაცხადში მოცემული დიზაინების რეგისტრაცია, თუ ერთი ან მეტი იდენტური დიზაინი გამოვლინდა საინფორმაციო ძიების შედეგად. ამავე განაცხადში წარმოდგენილი სხვა დიზაინები დარეგისტრირდება.

მე-9 მუხლის მე-7 პუნქტის მიხედვით, თუ ერთსა და იმავე დღეს ორი ან მეტი იდენტური დიზაინი წარდგენილი სარეგისტრაციოდ და განმცხადებლები სხვადასხვა პირია, მაშინ საქპატენტმა უნდა თხოვოს მათ გაარკვიონ ერთობლივად სურთ გახდნენ რეგისტრირებული დიზაინუფლების მფლობელები, თუ დაასახელებენ რომელიმე ერთ ან მეტ პირს, რომელთა სახელზეც დარეგისტრირდება დიზაინი. თუ განმცხადებლებს შორის შეთანხმება ვერ მიიღწევა, მაშინ სადაო რეგისტრაციის საკითხი შეიძლება გადაწყვიტოს სასამართლომ.

თავდაპირველად უნდა ჩატარდეს შემოწმება მე-10 მუხლის ა) პუნქტით მითითებული მე-3 მუხლის პირველი პუნქტის მიხედვით, ანუ უნდა დადგინდეს შეესაბამება თუ არა სარეგისტრაციო დიზაინი განსაზღვრებას და

მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება გაგრძელდეს პროცედურა, რადგან თუ დიზაინი განსაზღვრებას არ შეესაბამება, ის არ უნდა დარეგისტრირდეს.

უნდა ითქვას, რომ სიახლის ექსპერტიზა ბოლოს უნდა ჩატარდეს, მანამ კი განსაზღვრებისადმი შესაბამისობის შემოწმების შემდეგ უნდა გაირკვეს დაკმაყოფილებულია თუ არა მე-10 მუხლის დანარჩენი პუნქტების მოთხოვნები.

მე-10 მუხლის დ) პუნქტით დაწესებულია აბსოლუტური საფუძვლებით შემოწმება, ანუ დიზაინი არსობრივად ფასდება საკუთარ მნიშვნელობასთან შედარებით და ირკვევა რა შთაბეჭდილებას გამოიწვევს ის სამოქალაქო ბრუნვაში ჩართვისას. კერძოდ, გასარკვევი იქნება ირღვევა თუ არა საზოგადოებრივი წესრიგი განცხადებული დიზაინის რეგისტრაციის შემდეგ სამეურნეო ბრუნვაში შეტანისას. ამ მიმართებით შესაფასებელი იქნება მოიცავს თუ არა საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის ცნება ზნეობრივი და რელიგიური გრძნობების შემლახველ ქმედებებს.

მე-10 მუხლის ე) და ვ) პუნქტების მიხედვით სიახლის გარდა საქპატენტის ვალდებულია შეფარდებითი საფუძვლებით შეამოწმოს დიზაინი და არ დაუშვას მისი რეგისტრაცია თუ იგი მთლიანად ან რომელიმე ელემენტით ემთხვევა სახელმწიფო ან საერთაშორისო ორგანიზაციების სიმბოლიკას, მაგალითად გერბს, დროშას, ფულის ნიშანს და ა.შ. აქ აღსანიშნავია, რომ ელემენტი, რომელიც ემთხვევა ასეთ სიმბოლოებს, უნდა იყოს დიზაინის წარმომქმნელი, ანუ უნდა ემსახუროდეს პროდუქტის მორთვას და, არა შემთხვევითი.

გამორჩეულია საერთაშორისო და ეროვნულ დონეზე აღიარებულ ნორმებს შორის მე-10 მუხლის ბოლო პუნქტი, რომელიც ავალდებულებს საქპატენტს უარყოს დიზაინი, რომელიც მთლიანად ან ნაწილობრივ წარმოჩენილია საქართველოში დაცული ადგილწარმოშობის ან გეოგრაფიული აღნიშვნის გამოსახულებით. ამ ნორმის მართებულობა ძალზე საეჭვოა, რა საფუძვლებს ეყრდნობა ეს ნორმა და რატომ უნდა იყოს აკრძალული მოსართავ ელემენტებად მათი გამოყენება, გაუგებარია. თუმცა, საქართველოში, როგორც გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყანაში, ჯერ კიდევ არ არის მყარად დამკვიდრებული კეთილსინდისიერი საქმიანობის შესაფერისი პატივისცემის ჩვევები და ამ მხრივ, ვფიქრობთ, სასარგებლოა ჩვენ ქვეყანაში განსახილველი ნორმის არსებობა. ყოველ შემთხვევაში, ნორმის მოთხოვნები მიმართულია ააცილოს ადგილწარმოშობისა და გეოგრაფიული აღნიშვნების გამომყენებლებს და/ან მფლობელებს ზედმეტი დაბრკოლებები, მათი გამოსახულების მქონე დიზაინის რეგისტრაციის უარყოფის გზით.

განხილულის გარდა საქპატენტის არა აქვს უფლებამოსილება შეამონ-მოს დიზაინის შესაბამისობა სხვა მოთხოვნებთან და ვალდებულია დაარეგისტრიროს დიზაინი, თუ ფორმალური და მე-10 მუხლით დაწესებული მოთხოვნები დაკმაყოფილდება. არსობრივი ექსპერტიზა უნდა დასრულდეს ფორმალური მოთხოვნების დამთავრებიდან არა უგვიანეს 3 თვეში. ეს ვადა შეიძლება სინამდვილეში გაცილებით მეტ ხანს გაგრძელდეს, რადგან, თუ ექსპერტიზის მსვლელობისას გამოვლინდება ხარვეზი, საქპატენტი ვალდებულია განმცხადებელს აცნობოს მის შესახებ და მისცეს ვადა გასასწორებლად. გასაგებია, რომ ამ ვადით ექსპერტიზა შეჩერდება. შესაბამისად, ექსპერტიზის ფაქტობრივი ვადა დამოკიდებული იქნება იმაზე, თუ რამდენჯერ შეჩერდება იგი. ამავე კუთხით გასათვალისწინებელია ისიც, რომ მე-18 მუხლის მიხედვით განმცხადებელს თავად აქვს უფლება ექსპერტიზა შეაჩეროს გარკვეული, ინსტრუქციით განსაზღვრული, ვადით, მოითხოვოს საქპატენტის შეტყობინებაზე პასუხის გასაგრძელებლად დამატებითი ვადა.

§19.3 დაჩქარებული ექსპერტიზა

დიზაინის შესახებ კანონის მნიშვნელოვანი სიახლეა 22-ე მუხლით შემოტანილია დაჩქარებული რეგისტრაციის პროცედურა. ზოგიერთ სფეროში, განსაკუთრებით, მოდური ტანსაცმლის ინდუსტრიაში მნიშვნელოვანია უფლებების სწრაფი მოპოვება დიზაინზე. მრავალ შემთხვევაში არსობრივი მოთხოვნების განსხვავებულობის გამო დიზაინის დაცვა რეგისტრაციის გარეშე საავტორო სამართლით ძალზე ძნელი ან შეუძლებელი იქნება. ამიტომ ახალი კანონის ამ ნორმას, ვფიქრობთ, პრაქტიკული გამოყენება ექნება. თავად პროცედურული თანამიმდევრობა და წესი არ არის განსხვავებული ჩვეულებრივი ექსპერტიზისაგან. განმცხადებელმა დაჩქარებული რეგისტრაციის სურვილი უნდა გამოხატოს განაცხადის შეტანისთანავე ან შეტანიდან ერთი თვის ვადაში. განაცხადის შედგენილობა უნდა იყოს ჩვეულებრივი ექსპერტიზით გათვალისწინებულის შესაბამისი და აუცილებლად უნდა იყოს გადახდილი დაჩქარებული ექსპერტიზის წარმართვის საფასური, რომელიც აღემატება ჩვეულებრივ საფასურებს.

დაჩქარებული ექსპერტიზა დასრულდება 10 სამუშაო დღის განმავლობაში, თუ განაცხადს არ აღმოაჩნდება ხარვეზი. დადებითი გადანყვეტილების შემთხვევაში დიზაინი გამოქვეყნდება დაუყოვნებლივ.

ჩვეულებრივისაგან განსხვავება ის არის, რომ ამ წესით საქპატენტი მხედველობაში ვერ მიიღებს მოგვიანებით შემოტანილ იდენტურ განაცხადს, რომელსაც უფრო ადრინდელი პრიორიტეტი აქვს და ისე დაარეგის-

ტრირებს დიზაინს. ამ წესით რეგისტრირებული დიზაინის გაუქმება კანონმა საქპატენტს დააკისრა და ის ვალდებულია საკუთარი ინიციატივით ადვენოს თვალყური და გამოაელონოს ხოლმე ადრინდელი პრიორიტეტის მქონე მოგვიანებით შეტანილი განაცხადი და გააუქმოს დაჩქარებული ექსპერტიზის წესით რეგისტრირებული დიზაინი. ამ წესის მიზანია არ შეილახოს და არ დაკნინდეს პრიორიტეტის საყოველთაოდ აღიარებული უფლება.

§19.4 გამოქვეყნება და რეგისტრაცია

ექსპერტიზის პროცესი მთავრდება დიზაინის შესახებ მონაცემების გამოქვეყნებითა და რეგისტრაციით. ამასთან, გამოქვეყნება ორჯერ ხდება. პირველ გამოქვეყნებას ექვემდებარება ყველა დიზაინი, რომლის რეგისტრაციის შესახებაც მიღებულია დადებითი გადაწყვეტილება. ამ დროს დიზაინუფლება ჯერ წარმოქმნილი არ არის და ეს ქმედებაც პროცედურას ეკუთვნის. საქმე ის არის, რომ გამოქვეყნებიდან 3 თვის განმავლობაში ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს შეუძლია მოითხოვოს დიზაინის რეგისტრაციის უარყოფა საქპატენტის სააპელაციო პალატაში საჩივრის შეტანით. მოთხოვნა შეიძლება ემყარებოდეს ფორმალური და არსობრივი მოთხოვნების დაუკმაყოფილებლბას, მათ შორის, დიზაინის შეუსაბამობას ისეთთა მიმართ, რომლებსაც საქპატენტი არ ამოწმებს, კერძოდ, ინდივიდუალობას, დიზაინის მხოლოდ ტექნიკური ფუნქციით განპირობებულობას და ა.შ. ასეთი საჩივრის შეტანა, ფაქტობრივად, ექსპერტიზის პროცედურის გაგრძელებას ნიშნავს.

თუ საქპატენტში არ შევა სააპელაციო საჩივარი, რომელიც უნდა იყოს განხილული 3 თვის განმავლობაში, ან სააპელაციო პალატა გამოიტანს გადაწყვეტილებას დიზაინის რეგისტრაციის თაობაზე, საქპატენტი დაარეგისტრირებს დიზაინს, გამოაქვეყნებს უკვე რეგისტრირებული დიზაინის შესახებ მონაცემებს და გასცემს მონმობას, რომელიც ადასტურებს დიზაინის რეგისტრაციის ფაქტს მისი გაცემის მომენტისათვის. აქედან გამომდინარე, თუ რეგისტრირებული დიზაინუფლების მფლობელს დაუდგება მესამე პირებთან ურთიერთობის გარკვევის აუცილებლობა ან სასამართლოში მიმართვის საჭიროება მონმობის გაცემის შემდეგ, მაგალითად, 4 წლის შემდეგ, ის იძულებული იქნება მონმობის ნაცვლად წარადგინოს საქპატენტის რეესტრის ამონაწერი.

მონმობა სიმბოლური ხასიათისაა, თუნდაც იმიტომ, რომ დიზაინუფლება წარმოიქმნება დიზაინის რეგისტრაციისა და არა მონმობის გაცემის შედეგად, ხოლო ეს უფლება სრულ იურიდიულ ძალას იძენს რეგისტრირებული დიზაინის შესახებ მონაცემების გამოქვეყნების დღიდან.

დენართი

საქართველოს კანონი დიზაინის შესახებ

თავი I ზოგადი დებულებანი

მუხლი 1. კანონის რეგულირების სფერო

1. საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად, ეს კანონი აღიარებს ინტელექტუალური საკუთრების ობიექტის – დიზაინის – საკუთრების უფლების ხელშეუვალობას; ანესრიგებს დიზაინის შექმნასთან, რეგისტრაციასთან, გამოყენებასთან, სამართლებრივ დაცვასთან და აქედან გამომდინარე უფლებების განხორციელებასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს.

2. ამ კანონის მოქმედება ვრცელდება დიზაინზე, რომელიც კანონით დადგენილი წესით რეგისტრირებულია ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნული ცენტრის – „საქპატენტის“ მიერ სამრეწველო საკუთრების რეესტრში (შემდგომში – რეესტრი) ან რომელზედაც ვრცელდება საერთაშორისო რეგისტრაცია.

3. დიზაინი, რომელიც არ არის რეგისტრირებული საქპატენტში ან რომელზედაც არ ვრცელდება საერთაშორისო რეგისტრაცია, დაცულია „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად.

მუხლი 2. ტერმინთა განმარტება

კანონში გამოყენებულ ტერმინებს აქვს შემდეგი მნიშვნელობა:

ა) ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნული ცენტრი – „საქპატენტი“ (შემდგომში – საქპატენტი) – საქართველოს საპატენტო კანონით განსაზღვრული საჯარო სამართლის იურიდიული პირი;

ბ) საერთაშორისო ბიურო – ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის საერთაშორისო ბიურო;

გ) პარიზის კონვენცია – 1883 წლის 20 მარტს ხელმოწერილი სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენცია (გადასინჯულია სტოკჰოლმში 1967 წლის 14 ივლისს, შესწორებულია 1979 წლის 28 სექტემბერს);

დ) დიზაინერი – ფიზიკური პირი, რომლის ინტელექტუალური შემოქმედებითი შრომის შედეგად შეიქმნა დიზაინი;

ე) თანადიზაინერი – ფიზიკური პირი, რომელმაც სხვა ფიზიკურ პირ-

თან (პირებთან) ერთობლივი ინტელექტუალური შემოქმედებითი შრომის შედეგად შექმნა დიზაინი;

ვ) დიზაინის მფლობელი – პირი, რომელსაც აქვს დიზაინზე განსაკუთრებული უფლება და რომელიც საქპატენტმა დაარეგისტრირა რეგისტრში დიზაინის მფლობელად;

ზ) მოწმობა – ამ კანონის შესაბამისად დიზაინის მფლობელის სახელზე გაცემული დოკუმენტი, რომელიც ადასტურებს მისი გაცემის მომენტისათვის დიზაინის საქპატენტში რეგისტრაციის ფაქტს;

თ) განმცხადებელი – ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომელიც ითხოვს დიზაინის რეგისტრაციას;

ი) განაცხადი – ამ კანონის შესაბამისად დიზაინის რეგისტრაციისათვის აუცილებელი საბუთების ერთობლიობა;

კ) პააგის შეთანხმება – დიზაინის საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ პააგის შეთანხმების 1960 წლის 28 ნოემბრის პააგის ან/და 1999 წლის 2 ივლისის უენეცის აქტები;

ლ) საერთაშორისო დიზაინი – პააგის შეთანხმების შესაბამისად საქართველოს ტერიტორიაზე უფლებების გავრცელების მოთხოვნით საერთაშორისო ბიუროს მიერ რეგისტრირებული დიზაინი;

მ) დიზაინების საერთაშორისო კლასიფიკაცია – 1968 წლის 8 ოქტომბერს ხელმოწერილი დიზაინების საერთაშორისო კლასიფიკაციის ლოკარნოს შეთანხმებით შემოღებული საერთაშორისო კლასიფიკაცია;

ნ) პრიორიტეტი – უპირატესობა, რომელიც აქვს განაცხადს მასზე გვიან შეტანილ განაცხადთან შედარებით;

ო) საკონვენციო პრიორიტეტი – პარიზის კონვენციის მე-4 მუხლის შესაბამისად დადგენილი პრიორიტეტი, რომლითაც განმცხადებელს შეუძლია ისარგებლოს პარიზის კონვენციის ან ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის ნევრ სხვა ქვეყანაში;

პ) საგამოფენო პრიორიტეტი – პარიზის კონვენციის მე-11 მუხლის შესაბამისად დადგენილი პრიორიტეტი, რომლითაც განმცხადებელს შეუძლია ისარგებლოს პარიზის კონვენციის ან ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის ნევრ სხვა ქვეყანაში;

ჟ) სააპელაციო პალატა – საქართველოს საპატენტო კანონით განსაზღვრული, საქპატენტთან არსებული სააპელაციო პალატა.

მუხლი 3. დიზაინი და მისი დაცვის კრიტერიუმები

1. დიზაინი არის მთლიანი პროდუქტის ან მისი ნაწილის გამოხატულება, რომელიც გამომდინარეობს თვით პროდუქტის ნიშნებისაგან, მათ შორის, ხაზებისაგან, კონტურებისაგან, ფერებისაგან, ფორმისაგან, ტექსტურისაგან ან/და მასალისაგან, ან პროდუქტის მორთვისაგან.

2. პროდუქტი არის ნებისმიერი სამრეწველო ან ხელნაკეთი საგანი, მათ შორის, საფუთავი, გაფორმება, გრაფიკული სიმბოლო, ტიპოგრაფიული შრიფტი, შედგენილ პროდუქტში ჩასართავად განკუთვნილი შემადგენელი ნაწილი, კომპიუტერული პროგრამის გარდა.

3. შედგენილი პროდუქტი არის პროდუქტი, რომელიც შედგება მრავალი ნაწილისაგან, რომელთა შეცვლა შესაძლებელია პროდუქტის დაშლითა და ხელმეორედ აწყობით.

4. დიზაინი ექვემდებარება დაცვას, თუ მას აქვს სიახლე და ინდივიდუალური.

5. დიზაინს აქვს სიახლე, თუ განაცხადის წარდგენის ან პრიორიტეტის დადგენის თარიღამდე არც ერთი მისი იდენტური დიზაინი არ გამხდარა საჯაროდ ხელმისაწვდომი.

6. დიზაინის სიახლის დადგენისას საჯაროდ ხელმისაწვდომად მიიჩნევა საქპატენტში შეტანილი ან საერთაშორისო ბიუროს მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე უფლებების გავრცელების მოთხოვნით რეგისტრირებული დიზაინი, თუ იგი გამოქვეყნდა იმ დიზაინზე განაცხადის წარდგენის შემდეგ, რომლის სიახლესაც დგინდება, მაგრამ რომელზე განაცხადსაც აქვს უფრო ადრინდელი პრიორიტეტი.

7. დიზაინები იდენტურად მიიჩნევა იმ შემთხვევაშიც, თუ მათი ნიშნები მხოლოდ უმნიშვნელო დეტალებით განსხვავდება.

8. დიზაინი ინდივიდუალურია, თუ საერთო შთაბეჭდილება, რომელსაც ის ახდენს ინფორმირებულ მომხმარებელზე, განსხვავდება საერთო შთაბეჭდილებისაგან, რომელსაც იმავე მომხმარებელზე ახდენს სხვა დიზაინი, რომელიც საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახდა განაცხადის წარდგენის ან პრიორიტეტის დადგენის თარიღამდე.

9. დიზაინის ინდივიდუალობის შეფასებისას გაითვალისწინება მისი შექმნისას დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი.

10. პროდუქტში ჩართული ან მისთვის გამოყენებული დიზაინი, რომელიც შედგენილი პროდუქტის ნაწილია, მიიჩნევა ახლად და ინდივიდუალურად, თუ იგი შედგენილ პროდუქტში ხილულია მისი ჩვეულებრივი გამოყენების დროს და ხილული ნიშნები აკმაყოფილებს სიახლისა და ინდი-

ვიდუალობის კრიტერიუმებს.

11. ამ მუხლის მიზნებისათვის „ჩვეულებრივი გამოყენება“ ნიშნავს საბოლოო მომხმარებლის მიერ გამოყენებას, გარდა ტექნიკური მომსახურებისა, მიმდინარე და აღდგენითი სარემონტო სამუშაოებისა.

მუხლი 4. დიზაინის სამართლებრივი დაცვის ფარგლები

1. დიზაინის სამართლებრივი დაცვის ფარგლებს განსაზღვრავს მისი გამოსახულება.

2. სამართლებრივი დაცვა არ ვრცელდება დიზაინში ჩართულ სიტყვაზე ან სიტყვათა ნყოფაზე.

3. დიზაინის სამართლებრივი დაცვის ფარგლები მოიცავს ნებისმიერ დიზაინს, რომელიც ინფორმირებულ მომხმარებელზე არ ახდენს განსხვავებულ საერთო შთაბეჭდილებას.

4. დიზაინის სამართლებრივი დაცვის ფარგლების განსაზღვრისას გაითვალისწინება მისი შექმნისას დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი.

მუხლი 5. დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებების წარმოშობა და მოქმედების ვადა

1. დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებები წარმოიშობა საქპატენტში რეგისტრაციის შემთხვევაში განაცხადის შეტანის თარიღიდან, ასევე ამ კანონის შესაბამისად, ჰააგის შეთანხმების საფუძველზე საერთაშორისო რეგისტრაციის გავრცელების გზით.

2. საქპატენტში რეგისტრირებულ დიზაინზე გაიცემა მონმოზა.

3. განმცხადებელი უფლებამოსილია საქპატენტში რეგისტრაციაში გაატაროს დიზაინი ერთი ან რამდენიმე 5-წლიანი პერიოდით, მაგრამ არა უმეტეს 25 წლისა საქპატენტში განაცხადის შეტანის თარიღიდან.

მუხლი 6. დიზაინზე ინფორმაციის გახსნა

1. დიზაინი საჯაროდ ხელმისაწვდომად მიიჩნევა, თუ იგი იყო გამოქვეყნებული, გამოფენილი, ჩართული სავაჭრო მიმოქცევაში ან სხვა გზით გახდა საჯაროდ ცნობილი განაცხადის წარდგენის ან პრიორიტეტის დადგენის თარიღამდე.

2. დიზაინი საჯაროდ ხელმისაწვდომად არ მიიჩნევა, მიუხედავად ამ მუხლის პირველ პუნქტში აღნიშნულისა, თუ:

ა) ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული ქმედებები არ იყო იმგვარი, რომ ჩვეულებრივი ნესით გამხდარიყო საჯაროდ ცნობილი

პირებისათვის, რომლებიც საქართველოს ტერიტორიაზე მოცემულ სფერო-ში საქმიანობენ;

ბ) დიზაინზე ინფორმაცია მესამე პირისათვის გახსნილია პირდაპირ ან ირიბად კონფიდენციალობის დაცვის პირობით.

3. დიზაინზე ინფორმაციის გახსნა არ გაითვალისწინება, თუ იგი საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახდა განაცხადის წარდგენის ან პრიორიტეტის დადგენის თარიღამდე 12 თვის ვადაში:

ა) დიზაინერის ან მისი უფლებამონაცვლის მიერ დიზაინზე ინფორმაციის გახსნის გზით;

ბ) მესამე პირის მიერ დიზაინერის ან მისი უფლებამონაცვლის მიმართ განხორციელებული არაკეთილსინდისიერი ქმედების შედეგად.

მუხლი 7. დიზაინი, რომელიც განპირობებულია მხოლოდ მისი ტექნიკური ფუნქციით, და ურთიერთშეკავშირებადი დიზაინი

1. დაცვა არ ვრცელდება დიზაინის იმ ნიშნებზე, რომლებიც:

ა) განპირობებულია მხოლოდ მათი ტექნიკური ფუნქციით;

ბ) დიზაინში აუცილებლად უნდა იყოს წარმოდგენილი ზუსტად ისეთი ფორმითა და ზომით, რომ პროდუქტს, რომელშიც ჩართულია დიზაინი ან რომლისთვისაც ის გამოიყენება, ჰქონდეს მეორე პროდუქტთან მექანიკურად შეკავშირების ან მის შიგნით, ირგვლივ ან საპირისპირო მხარეს განთავსების შესაძლებლობა ისე, რომ თითოეულ პროდუქტს შეეძლოს თავისი ფუნქციის შესრულება.

2. ამ მუხლის პირველი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტი არ ვრცელდება დიზაინზე, რომელიც შესაძლებელს ხდის მრავალჯერადად აწყობას ან ურთიერთშეცვლადი პროდუქტების მოდულურ სისტემაში შეკავშირებას.

მუხლი 8. თანადიზაინერთა ურთიერთობა

თანადიზაინერთა ურთიერთობა განისაზღვრება მათ შორის დადებული ხელშეკრულებით. ხელშეკრულების არარსებობის შემთხვევაში თანადიზაინერები სარგებლობენ საერთო თანაბარი უფლებებით.

მუხლი 9. დიზაინის რეგისტრაციის უფლება

1. განაცხადის შეტანის უფლება აქვს დიზაინერს ან მის უფლებამონაცვლეს, გარდა ამ მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

2. რამდენიმე პირის მიერ შექმნილ დიზაინზე განაცხადის შეტანის უფლება აქვს როგორც ყველა დიზაინერს ერთობლივად, ისე თითოეულ

მათგანს სხვა თანადიზაინერების წერილობითი თანხმობის შემთხვევაში, თუ თანადიზაინერთა შორის დადებული ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

3. დასაქმებულის ან/და შეკვეთის მიმღების მიერ შექმნილ დიზაინზე, რომელიც უკავშირდება სამსახურებრივი მოვალეობის ან შეკვეთის შესრულებას, განაცხადის შეტანის უფლება აქვს დამსაქმებელს/შემკვეთს, თუ ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

4. თუ დიზაინის შექმნა არ უკავშირდება დასაქმებულის ან/და შეკვეთის მიმღების მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის ან შეკვეთის შესრულებას, მაგრამ დასაქმებულმა/შეკვეთის მიმღებმა დიზაინის შესაქმნელად გამოიყენა დამსაქმებლის/შემკვეთის მფლობელობაში არსებული რესურსი, დიზაინის რეგისტრაციის უფლება აქვს დამსაქმებელს/შემკვეთს.

5. ამ მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში დასაქმებულს/შეკვეთის მიმღებს აქვს ამ დიზაინზე უსასყიდლოდ არაექსკლუზიური კერძო ლიცენზიის მიღების ან/და დიზაინიდან გამომდინარე განსაკუთრებული უფლებების შესყიდვის უპირატესი უფლება, თუ ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

6. თუ ერთი და იგივე დიზაინი დამოუკიდებლად შექმნა ორმა ან ორზე მეტმა პირმა, დიზაინზე განსაკუთრებული უფლება ეკუთვნის იმ განმცხადებელს, რომლის განაცხადსაც უფრო ადრინდელი პრიორიტეტი აქვს.

7. თუ რამდენიმე განაცხადს, რომელიც შეეხება იდენტურ დიზაინებს, დაუდგინდა ერთი და იგივე პრიორიტეტი, დიზაინის რეგისტრაციის უფლება აქვს განმცხადებელთა შეთანხმებაში მითითებულ პირს (პირებს). მხარეთა შეთანხმებლობის შემთხვევაში დავას წყვეტს სასამართლო.

მუხლი 10. დიზაინის რეგისტრაციაზე უარის თქმის საფუძვლები

დიზაინი არ რეგისტრირდება, თუ:

ა) იგი არ აკმაყოფილებს ამ კანონის მე-3 მუხლის პირველი პუნქტის მოთხოვნებს;

ბ) იგი იდენტურია ადრინდელი დიზაინისა, რომელიც წარდგენილია საქპატენტში ან რეგისტრირებულია საერთაშორისო ბიუროში საქართველოს ტერიტორიაზე დაცვის გავრცელების მოთხოვნით და საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახდა აღნიშნული განაცხადის შეტანამდე ან პრიორიტეტის დადგენის თარიღამდე;

გ) იგი იდენტურია ადრინდელი დიზაინისა, რომელიც საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახდა განაცხადის შეტანის ან პრიორიტეტის დადგენის

თარიღის შემდეგ, მაგრამ წარდგენილია საქპატენტში ან რეგისტრირებულია საერთაშორისო ბიუროში საქართველოს ტერიტორიაზე დაცვის გავრცელების მოთხოვნით ზემოაღნიშნულ თარიღამდე;

დ) მისი რეგისტრაცია ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს;

ე) იგი მთლიანად ან რომელიმე შემადგენელი ელემენტით ემთხვევა საქართველოს ან მისი ტერიტორიული ერთეულის ანდა უცხო ქვეყნის სახელმწიფო გერბს, დროშას, ფულის ნიშანს, მის სრულ ან შემოკლებულ სახელწოდებას, ამასთანავე, არ არსებობს კომპეტენტური უწყების თანხმობა მისი გამოყენების თაობაზე;

ვ) იგი მთლიანად ან რომელიმე შემადგენელი ელემენტით ემთხვევა საერთაშორისო ორგანიზაციის გერბს, დროშას, მის სრულ ან შემოკლებულ სახელწოდებას, ეს გარემოება ცხადია ექსპერტისათვის, ამასთანავე, არ არსებობს ამ ორგანიზაციის თანხმობა მისი გამოყენების თაობაზე;

ზ) დიზაინად ან მის შემადგენელ ელემენტად გამოსახულია საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელება ან გეოგრაფიული აღნიშვნა, რომელსაც ადგილობრივი რეგისტრაციის, ორმხრივი ან საერთაშორისო ხელშეკრულებების საფუძველზე მინიჭებული აქვს დაცვა საქართველოს ტერიტორიაზე.

თავი II

განაცხადის წარდგენა, ექსპერტიზა და რეგისტრაცია

მუხლი 11. განაცხადი

1. განაცხადს საქპატენტს წარუდგენს განმცხადებელი ან მისი წარმომადგენელი.

2. თუ განმცხადებელი დიზაინერის უფლებამონაცვლეა, განაცხადს წარდგენისთანავე ან წარდგენის დღიდან 2 თვის ვადაში უნდა დაერთოს უფლებამონაცვლეობის დამადასტურებელი საბუთი.

3. თუ განაცხადი წარადგინა განმცხადებლის წარმომადგენელმა, განაცხადს წარდგენისთანავე ან წარდგენის დღიდან 2 თვის ვადაში უნდა დაერთოს წარმომადგენლობის უფლებამოსილების დამადასტურებელი საბუთი.

4. განაცხადი უნდა შეიცავდეს:

ა) განცხადებას დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ (შემდგომში – განცხადება);

ბ) დიზაინის გამოსახულებას.

5. განაცხადი შეიძლება შეიცავდეს აღწერილობას, რომელიც მხოლოდ განმარტებითი ხასიათისაა.

6. განაცხადის წარდგენა ხდება საქპატენტში საგანაცხადო მასალის უშუალოდ შეტანით ან სხვა გზით.

7. განაცხადი შეტანილად მიიჩნევა იმ მომენტიდან, როდესაც წარდგენილია განცხადება და დიზაინის გამოსახულება.

8. განაცხადის ფორმა და წარდგენის წესი განისაზღვრება დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ ინსტრუქციით (შემდგომში – ინსტრუქცია).

მუხლი 12. მრავლობითი განაცხადი, განაცხადების გაერთიანება და დაყოფა

1. განაცხადი შეიძლება შეიცავდეს ერთ ან რამდენიმე დიზაინს, თუ მასში შემავალი დიზაინები მიეკუთვნება დიზაინების საერთაშორისო კლასიფიკაციის ერთ კლასს (მრავლობითი განაცხადი).

2. განმცხადებელს უფლება აქვს:

ა) გააერთიანოს განაცხადები და წარადგინოს გაერთიანებული განაცხადი, თუ მასში შემავალი დიზაინები მიეკუთვნება დიზაინების საერთაშორისო კლასიფიკაციის ერთ კლასს (გაერთიანებული განაცხადი);

ბ) დაყოს წარდგენილი საპატენტო განაცხადი ცალკეულ განაცხადებად (გამოცალკევებული განაცხადი).

3. თითოეული დიზაინი, რომელსაც შეიცავს მრავლობითი ან გაერთიანებული განაცხადი, სხვებისაგან დამოუკიდებლად განიხილება და დამოუკიდებელი დაცვის საგანია.

მუხლი 13. პრიორიტეტი

1. განმცხადებელი, რომელსაც სურს ისარგებლოს საკონვენციო პრიორიტეტით, ვალდებულია განაცხადი საქპატენტში წარადგინოს პარიზის კონვენციის ან ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრ ქვეყანაში ამ დიზაინზე პირველი განაცხადის შეტანის თარიღიდან 6 თვის ვადაში.

2. განმცხადებელი, რომელსაც სურს ისარგებლოს საგამოფენო პრიორიტეტით, ვალდებულია განაცხადი საქპატენტში წარადგინოს პარიზის კონვენციის ან ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრ ქვეყანაში მოწყობილ ოფიციალურ ან ოფიციალურად მიჩნეულ საერთაშორისო გამოფენაზე დიზაინის ექსპონირების თარიღიდან 6 თვის ვადაში.

3. საკონვენციო და საგამოფენო პრიორიტეტები ერთმანეთის ვადას არ აგრძელებს.

4. ამ კანონის მე-12 მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში განმცხადებელს უფლება აქვს, ცალკეული დიზაინისათვის მოითხოვოს ის პრიორიტეტი, რომელიც მას აქვს.

5. განაცხადს პრიორიტეტი არ დაუდგინდება იმ განაცხადის შეტანის თარიღით, რომლისთვისაც უკვე იყო მოთხოვნილი ადრინდელი პრიორიტეტი.

მუხლი 14. განაცხადის ექსპერტიზა

1. საქპატენტი ატარებს განაცხადის ექსპერტიზას, რომლის საფუძველზედაც იღებს გადაწყვეტილებას დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ.

2. ექსპერტიზა მოიცავს განაცხადის შეტანის თარიღის დადასტურებას, ფორმალური მოთხოვნებისა და არსობრივი ექსპერტიზების ჩატარებას, რომელთა ჩატარების წესი დგინდება ინსტრუქციით.

მუხლი 15. განაცხადის შეტანის თარიღის დადასტურება

1. საქპატენტი განაცხადის შეტანის თარიღს ადასტურებს მისი წარდგენიდან 2 კვირის ვადაში.

2. თუ გამოვლინდა, რომ წარდგენილ განაცხადს აკლია ამ კანონის მე-11 მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებული რომელიმე საგანაცხადო მასალა, განმცხადებელი ვალდებულია აღნიშნული მასალა წარმოადგინოს შეტყობინების მიღების დღიდან ერთი თვის ვადაში.

3. თუ განმცხადებელი შეასრულებს ამ მუხლის მე-2 პუნქტის მოთხოვნას, განაცხადის შეტანის თარიღად მიიჩნევა აღნიშნული მოთხოვნის შესრულების თარიღი. წინააღმდეგ შემთხვევაში განაცხადი შეტანილად არ მიიჩნევა.

მუხლი 16. ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზა

1. განაცხადის შეტანის თარიღის დადასტურების შემდეგ საქპატენტი ატარებს ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზას, რომლის დროსაც მოწმდება განაცხადის სისრულე და გაფორმების სისწორე და ამ კანონის მე-12 მუხლის მოთხოვნებთან შესაბამისობა.

2. საქპატენტი ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზას ატარებს განაცხადის შეტანის თარიღის დადასტურების დღიდან ერთი თვის ვადაში.

3. ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის საფუძველზე საქპატენტი იღებს გადაწყვეტილებას ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულების შესახებ ან განაცხადზე საქმის წარმოების შეწყვეტის თაობაზე

და აცნობებს განმცხადებელს.

მუხლი 17. არსობრივი ექსპერტიზა

1. ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულებიდან 3 თვის ვადაში საქპატენტი ატარებს არსობრივ ექსპერტიზას, რომელიც ითვალისწინებს დიზაინის ამ კანონის მე-10 მუხლის მოთხოვნებთან შესაბამისობის შემოწმებას და სიახლის დადგენის შესახებ ექსპერტიზას.

2. საქპატენტი ამ კანონის მე-10 მუხლის „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტების შესაბამისად სიახლის დადგენისას ითვალისწინებს საქპატენტში შეტანილ და საერთაშორისო ბიუროს მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე უფლებების გაერცხლების მოთხოვნით რეგისტრირებულ დიზაინებს.

3. სიახლის დადგენისას არ გაითვალისწინება ამ მუხლის მე-2 პუნქტში აღნიშნული კვლევის შედეგად გამოვლენილი დიზაინი, რომელიც შეესაბამება ამ კანონის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის პირობას.

4. არსობრივი ექსპერტიზის საფუძველზე საქპატენტი იღებს გადანყვებილებას დიზაინის რეგისტრაციის ან დიზაინის რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ.

5. ამ კანონის მე-12 მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში საქპატენტს შეუძლია მიიღოს დადებითი გადანყვებილება განაცხადში შემავალი დიზაინების ნაწილის მიმართ.

მუხლი 18. პროცედურული ვადების გაგრძელება და აღდგენა

1. განაცხადზე საქმის წარმოებისას განმცხადებელს უფლება აქვს, დადგენილი წესით მოითხოვოს:

ა) წარდგენილ საგანაცხადო მასალაში ცვლილების ან/და შესწორების შეტანა, თუ ამ ქმედებით არ იცვლება დიზაინის დაცვის ფარგლები;

ბ) დიზაინის გამოქვეყნების გადადება არა უმეტეს 30 თვით განაცხადის წარდგენის ან პრიორიტეტის დადგენის თარიღიდან. მრავლობითი განაცხადის შემთხვევაში გამოქვეყნების გადადების მოთხოვნა შეიძლება შეეხებოდეს მასში შემავალ როგორც ყველა, ისე ცალკეულ დიზაინს;

გ) განაცხადის განხილვის შეჩერება;

დ) საქპატენტის მოთხოვნაზე პასუხის გაცემისათვის დადგენილი ვადის გაგრძელება;

ე) ვადის დარღვევის გამო განაცხადთან დაკავშირებული დაკარგული უფლებების აღდგენა.

2. ამ მუხლის პირველ პუნქტში აღნიშნული ქმედებების განხორციელების წესი განისაზღვრება ინსტრუქციით.

მუხლი 19. დიზაინის გამოქვეყნება

1. საქპატენტი დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ დადებითი გადან-ყვეტილების მიღების შემთხვევაში განაცხადის მონაცემებსა და დიზაინის გამოსახულებას ინსტრუქციით დადგენილი წესით აქვეყნებს სამრწველო საკუთრების ოფიციალურ ბიულეტენში (შემდგომში – ბიულეტენი).

2. დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ ექსპერტიზის მიერ გამოტანილი უარყოფითი გადანყვეტილების კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს დადებითი გადანყვეტილებით შეცვლის შემთხვევაში საქპატენტი განაცხადის მონაცემებსა და დიზაინის გამოსახულებას ინსტრუქციით დადგენილი წესით აქვეყნებს ბიულეტენში.

3. დიზაინერის მოთხოვნის შემთხვევაში საქპატენტი ვალდებულია არ გამოაქვეყნოს მისი სახელი.

მუხლი 20. სააპელაციო პალატაში გასაჩივრების საფუძვლები

1. განმცხადებელს უფლება აქვს, საქპატენტის გადანყვეტილება ფორ-მალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულების ან განაცხადზე საქმის წარმოების შეწყვეტის შესახებ, ასევე არსობრივი ექსპერტიზის გადან-ყვეტილება დიზაინის რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ გაასაჩივროს სააპელაციო პალატაში.

2. დაინტერესებულ მხარეს უფლება აქვს, არსობრივი ექსპერტიზის გადანყვეტილება დიზაინის რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ გაასა-ჩივროს სააპელაციო პალატაში, თუ დაირღვა ამ კანონის მე-17 მუხლის მოთხოვნები.

3. დაინტერესებულ მხარეს უფლება აქვს, სააპელაციო პალატაში შეიტანოს სააპელაციო საჩივარი და მოითხოვოს დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ არსობრივი ექსპერტიზის გადანყვეტილების გაუქმება, თუ:

ა) დიზაინი არ აკმაყოფილებს ამ კანონის მე-3 მუხლის მე-4 – მე-10 პუნქტების მოთხოვნებს, გარდა ამ კანონის მე-17 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული შემთხვევებისა;

ბ) არსებობს ამ კანონის 29-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ვ“ „ზ“ და „თ“ ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული საფუძვლები.

4. მრავლობითი ან გაერთიანებული განაცხადის შემთხვევაში სააპელ-აციო საჩივარი შეიძლება შეეხებოდეს მასში შემავალ ერთ ან რამდენიმე დიზაინს.

5. სააპელაციო პალატაში სააპელაციო საჩივრის შეტანა დასაშვებია შე-საბამისი გადანყვეტილების გამოქვეყნებიდან/ჩაბარებიდან 3 თვის ვადაში.

6. სააპელაციო პალატა სააპელაციო საჩივარს იხილავს დადგენილი წესით სააპელაციო საჩივრის შეტანის დღიდან 3 თვის ვადაში.

7. სააპელაციო პალატის გადაწყვეტილება შესაძლებელია კანონით დადგენილ ვადაში გასაჩივრდეს სასამართლოში.

მუხლი 21. დიზაინის რეგისტრაცია

1. თუ ამ კანონის მე-20 მუხლის მე-5 პუნქტით დადგენილ ვადაში სააპელაციო პალატაში არ იქნა შეტანილი სააპელაციო საჩივარი, ან შეტანილი სააპელაციო საჩივრის საფუძველზე სააპელაციო პალატამ გამოიტანა გადაწყვეტილება დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ, საქპატენტი ინსტრუქციით დადგენილი წესით არეგისტრირებს დიზაინს რეესტრში.

2. საქპატენტი რეგისტრირებული დიზაინის შესახებ მონაცემებს აქვეყნებს ბიულეტენში და გაცემს მონშობას.

3. მონშობის ფორმას და რეესტრში შესატან მონაცემებს ადგენს საქპატენტი.

4. ნებისმიერ პირს აქვს უფლება, გაეცნოს რეესტრის მონაცემებს.

მუხლი 22. დიზაინის დაჩქარებული რეგისტრაციის პროცედურა

1. თუ ამ მუხლით სხვა რამ არ არის განსაზღვრული, დიზაინის დაჩქარებული რეგისტრაციის პროცედურისას გამოიყენება ამ კანონის II თავით დადგენილი წესი.

2. განმცხადებელს განაცხადის შეტანისას ან განაცხადის შეტანიდან ერთი თვის ვადაში შეუძლია მოითხოვოს დაჩქარებული ექსპერტიზის ჩატარება.

3. განაცხადს დაჩქარებული ექსპერტიზის ჩატარების მოთხოვნით უნდა დაერთოს ამ კანონის მე-11 მუხლით გათვალისწინებული ყველა საბუთი და გადახდილი უნდა იქნეს დიზაინის დაჩქარებული რეგისტრაციისათვის დადგენილი საფასური.

4. თუ განმცხადებელს სურს ისარგებლოს ამ კანონის მე-13 მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტებით განსაზღვრული პრიორიტეტებით, განაცხადს დაჩქარებული ექსპერტიზის ჩატარების მოთხოვნით უნდა დაერთოს პრიორიტეტის მოთხოვნის უფლების დამადასტურებელი საბუთი და გადახდილი უნდა იქნეს პრიორიტეტის მოთხოვნისათვის დადგენილი საფასური.

5. დაჩქარებული ექსპერტიზის ჩატარების მოთხოვნიდან 3 დღის ვადაში საქპატენტი ამოწმებს, აკმაყოფილებს თუ არა განაცხადი ამ მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტების მოთხოვნებს. თუ საგანაცხადო მასალას აკლია ამ

მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტებით გათვალისწინებული რომელიმე საბუთი, განმცხადებელი ვალდებულია 15 დღის ვადაში წარადგინოს ეს საბუთი. წინააღმდეგ შემთხვევაში საქპატენტი იღებს გადაწყვეტილებას დაჩქარებული ექსპერტიზის ჩატარებაზე უარის თქმის შესახებ და განაცხადს განიხილავს ამ კანონის II თავით დადგენილი წესით.

6. თუ განაცხადი დაჩქარებული ექსპერტიზის მოთხოვნით აკმაყოფილებს ამ მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტების მოთხოვნებს, საქპატენტი 7 სამუშაო დღის ვადაში ატარებს ამ კანონის მე-17 მუხლით გათვალისწინებულ არსობრივ ექსპერტიზას და დადებითი გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში არეგისტრირებს დიზაინს რეესტრში, აქვეყნებს რეგისტრირებული დიზაინის შესახებ მონაცემებს ბიულეტენში და გასცემს მოწმობას.

7. დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ მონაცემების ბიულეტენში გამოქვეყნებიდან 3 თვის ვადაში ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს აქვს უფლება, სააპელაციო პალატაში შეიტანოს სააპელაციო საჩივარი ამ კანონის მე-20 მუხლით დადგენილი წესით.

8. დიზაინის დაჩქარებული წესით რეგისტრაციის შემდეგ, თუ საქპატენტში შეტანილი იქნება უფრო ადრინდელი პრიორიტეტით სარგებლობის უფლების მქონე განაცხადი და დაჩქარებული წესით რეგისტრირებული დიზაინის მიმართ იარსებებს ამ კანონის მე-10 მუხლის „ბ“ ან „გ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული განაცხადის რეგისტრაციაზე უარის თქმის საფუძველი, საქპატენტი იღებს გადაწყვეტილებას დიზაინის დაჩქარებული წესით რეგისტრაციის გაუქმების შესახებ და აქვეყნებს ბიულეტენში.

9. ამ მუხლის მე-8 პუნქტით გათვალისწინებული გადაწყვეტილება დიზაინის დაჩქარებული წესით რეგისტრაციის გაუქმების შესახებ საჩივრდება ამ კანონის მე-20 მუხლის პირველი პუნქტით დადგენილი წესით.

მუხლი 23. მომსახურების საფასური

1. განაცხადის ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის, არსობრივი ექსპერტიზის, დიზაინის გამოქვეყნებისა და რეგისტრაციის, დაჩქარებული ექსპერტიზის რეგისტრაციის ძალის ყოველი 5 წლით შენარჩუნების, სააპელაციო საჩივრის, რეესტრის მონაცემებში ცვლილებების შეტანისა და სხვა ქმედებებისათვის გადაიხდება საფასური.

2. ამ მუხლის პირველი პუნქტით განსაზღვრული საფასურის დადგენილ ვადაში გადაუხდელობა იწვევს განაცხადზე საქმის წარმოების შეწყვეტას.

3. საფასურის სახე და ოდენობა განისაზღვრება საქართველოს მთავ-

რობის დადგენილებით.

4. საფასურის გადახდის ფორმა და წესი განისაზღვრება ინსტრუქციით.

თავი III

საერთაშორისო დიზაინი

მუხლი 24. საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების

გავრცელება საქართველოს ტერიტორიაზე

საერთაშორისო დიზაინს, რომლის რეგისტრაციის მოქმედება გავრცელებულია საქართველოს ტერიტორიაზე, აქვს ისეთივე იურიდიული ძალა, როგორიც საქართველოში რეგისტრირებულ დიზაინს.

მუხლი 25. საერთაშორისო დიზაინის ექსპერტიზა

1. საერთაშორისო დიზაინისათვის გამოიყენება ამ კანონის მე-10, მე-12, მე-17, მე-19 და მე-20 მუხლები.

2. თუ დიზაინი არ აკმაყოფილებს რეგისტრაციისათვის ამ კანონით განსაზღვრულ მოთხოვნებს, საქპატენტი პააგის შეთანხმებით დადგენილ ვადაში იღებს გადაწყვეტილებას საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელებაზე უარის თქმის შესახებ და ატყობინებს საერთაშორისო ბიუროს.

3. საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების ვადაზე და ვადის გაგრძელებაზე ვრცელდება პააგის შეთანხმების ნორმები.

თავი IV

დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებები

მუხლი 26. დიზაინზე განსაკუთრებულ უფლებათა ფარგლები

1. დიზაინის მფლობელი თავისი შეხედულებისამებრ განკარგავს დიზაინს. მას უფლება აქვს, გაყიდოს ან სხვა გზით გაასხვისოს დიზაინი, დადგენილი წესით გასცეს კერძო ლიცენზია დიზაინის გამოყენებაზე.

2. დიზაინის რეგისტრაცია მის მფლობელს ანიჭებს განსაკუთრებულ უფლებას, ნება დართოს ან აკრძალოს იმ პროდუქტის, რომელშიც ჩართულია დიზაინი ან რომლისთვისაც ის გამოიყენება, დამზადება, გაყიდვა, გასაყიდად შეთავაზება, გამოყენება, იმპორტი, ექსპორტი ან სამოქალაქო ბრუნვაში სხვაგვარი ჩართვა და ასეთი პროდუქტის შენახვა ამ მიზნები-

სათვის.

3. თუ დიზაინის მფლობელი რამდენიმე პირია:

ა) უფლების გადაცემა ან კერძო ლიცენზიის გაცემა ნებადართულია მხოლოდ ყველა მფლობელის თანხმობით;

ბ) თითოეულ მფლობელს უფლება აქვს, რეგისტრირებული დიზაინი სხვა მფლობელთა თანხმობის გარეშე გამოიყენოს საკუთარ წარმოებაში.

4. განაცხადის გამოქვეყნების დღიდან მის რეგისტრაციამდე განმცხადებელს პირობითად ენიჭება იგივე უფლებები, რომლებიც მას მიენიჭება რეგისტრაციის შემდეგ. თუ რეგისტრაცია არ განხორციელდება, აღნიშნული უფლებები წარმოშობილად არ მიიჩნევა.

5. დიზაინის რეგისტრაციიდან გამომდინარე განსაკუთრებული უფლებების დარღვევად არ მიიჩნევა:

ა) დიზაინის მფლობელის მიერ ან მისი ნებართვით დამზადებული პროდუქტის, რომელშიც ჩართულია დიზაინი ან რომლისთვისაც ის გამოიყენება, სამოქალაქო ბრუნვაში ჩართვის შემდეგ გავრცელება ან სხვაგვარად გამოყენება;

ბ) დიზაინის პირადი სარგებლობისათვის გამოყენება, თუ ეს ქმდება არ ისახავს სამენარმეო მიზნებს;

გ) დიზაინის ექსპერიმენტული მიზნებისათვის გამოყენება;

დ) დიზაინის ასლის გადაღება, რომელიც სრულდება ციტირების ან სწავლების მიზნით, თუ ამგვარი გადაღება არ ითვლება არაკეთილსინდისიერ ქმედებად და ზიანს არ აყენებს დიზაინის ჩვეულებრივ გამოყენებას და მიეთითება წყარო;

ე) დიზაინის რომელიმე ქვეყნის საზღვაო ზომალდზე, საჰაერო ან სახმელეთო სატრანსპორტო საშუალებაზე გამოყენება მისი საქართველოს ტერიტორიაზე დროებით ყოფნის დროს. ასეთ შემთხვევაში დიზაინი უნდა გამოიყენებოდეს მხოლოდ ამგვარ სატრანსპორტო საშუალებაზე და არა მენარმეობისათვის;

ვ) დიზაინის გამოყენება საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული დაუძლეველი ძალის (ფორსმაჟორის) შემთხვევაში.

მუხლი 27. წინათსარგებლობის უფლება

1. წინათსარგებლობის უფლება გულისხმობს პირის უფლებას, გამოიყენოს დიზაინი მისი რეგისტრაციის მოქმედების მიუხედავად, თუ იგი კეთილსინდისიერად იყენებდა ამ დიზაინს ან ჩაატარა მოსამზადებელი სამუშაოები მისი გამოყენებისათვის საქპატენტში განაცხადის შეტანის ან პრი-

ორიტეტის დადგენის თარიღამდე.

2. წინათსარგებლობის უფლება მესამე პირს აძლევს დიზაინის მხოლოდ იმ მიზნითა და მოცულობით გამოყენების უფლებას, რა მიზნით და მოცულობითაც უკვე გამოიყენა იგი ან ჩაატარა მოსამზადებელი სამუშაოები, განაცხადის წარდგენის ან პრიორიტეტის დადგენის თარიღამდე.

3. დაუშვებელია წინათსარგებლობის უფლებაზე კერძო ლიცენზიის გაცემა.

4. წინათსარგებლობის უფლების გადაცემა დასაშვებია მხოლოდ ისეთ სანარმოსთან ერთად, სადაც განხორციელდა ამ მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული ქმედებები.

მუხლი 28. დიზაინის რეგისტრაციის გაუქმება

1. დიზაინის რეგისტრაციას აუქმებს საქპატენტი:

- ა) დიზაინის მფლობელის განცხადების საფუძველზე;
- ბ) დიზაინის მფლობელის მიერ რეგისტრაციის მოქმედების ვადის გაგრძელების საფასურის გადაუხდელობის შემთხვევაში;
- გ) ამ კანონის 22-ე მუხლის მე-8 პუნქტის საფუძველზე.

2. ამ მუხლის პირველი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში დიზაინის რეგისტრაცია გაუქმებულად არ მიიჩნევა, თუ დიზაინის მფლობელი რეგისტრაციის მოქმედების ვადის ამონურვიდან 6 თვეში გადაიხდის შემდგომი პერიოდისათვის რეგისტრაციის მოქმედების ვადის საფასურს, ამასთანავე, დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედებიდან გასული არ არის 25 წელი.

3. დიზაინის რეგისტრაციის გაუქმების შედეგად დიზაინის რეგისტრაციით მინიჭებული უფლებები შეწყვეტილად მიიჩნევა რეგისტრაციის გაუქმების შესახებ ჩანაწერის რეესტრში შეტანის დღიდან.

მუხლი 29. დიზაინის რეგისტრაციის ბათილად ცნობა

1. დიზაინის რეგისტრაციას ბათილად ცნობს სასამართლო, თუ დადგინდა, რომ:

- ა) დიზაინი წარმოდგენილია მხოლოდ იმ ნიშნებით, რომლებიც შეესაბამება ამ კანონის მე-7 მუხლის პირველ პუნქტს;
- ბ) დიზაინი ეწინააღმდეგება ამ კანონის მე-10 მუხლს;
- გ) დიზაინი არ აკმაყოფილებს ამ კანონის მე-3 მუხლის მე-4 – მე-10 პუნქტების მოთხოვნებს;
- დ) განმცხადებელი ან დიზაინის მფლობელი არ იყო უფლებამოსილი

პირი ამ კანონის მე-8 და მე-9 მუხლების შესაბამისად;

ე) დიზაინი შეიცავს „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონით დაცულ ნაწარმოებს;

ვ) დიზაინი მთლიანად ან რომელიმე შემადგენელი ელემენტით ემთხვევა საქართველოში რეგისტრირებულ, უფრო ადრინდელი პრიორიტეტის მქონე სასაქონლო ნიშანს, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც დიზაინის რეგისტრაციას ითხოვს ამ სასაქონლო ნიშანზე განსაკუთრებული უფლების მფლობელი;

ზ) დიზაინი მთლიანად ან რომელიმე შემადგენელი ელემენტით ემთხვევა „სასაქონლო ნიშნების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად საყოველთაოდ ცნობილ ნიშნად აღიარებულ ნიშანს;

თ) დიზაინი მთლიანად ან რომელიმე შემადგენელი ელემენტით ემთხვევა საერთაშორისო ან მთავრობათაშორისი ორგანიზაციის ემბლემას, მის სრულ ან შემოკლებულ სახელწოდებას, ოფიციალურ საკონტროლო, საგარანტიო, სასინჯო დამლას, ბეჭედს, ორდენს, მედალს, საქართველოს ან მისი ტერიტორიული ერთეულის ისტორიულ დასახელებას, გერბს, დროშას, ემბლემას, ფულის ნიშანს ან ამ ქვეპუნქტში აღნიშნული სიმბოლოს იმიტაციას;

ი) დიზაინის რეგისტრაცია განხორციელდა არაკეთილსინდისიერი განზრახვით.

2. ამ მუხლის პირველი პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში დაინტერესებულმა პირმა დიზაინის რეგისტრაციის ბათილად ცნობის ნაცვლად შეიძლება მოითხოვოს დიზაინის რეგისტრაციიდან გამომდინარე უფლებების გადაცემა.

3. მრავლობითი ან გაერთიანებული განაცხადის შემთხვევაში საჩივარი შეიძლება შეეხებოდეს ერთ ან რამდენიმე დიზაინს.

4. დიზაინის რეგისტრაციის ბათილად ცნობა შეიძლება მოითხოვოს ამ მუხლის პირველი პუნქტის:

ა) „ა“, „ბ“, „გ“ ან „ი“ ქვეპუნქტის საფუძველზე – დაინტერესებულმა პირმა;

ბ) „დ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე – მხოლოდ იმ პირმა, რომელსაც დიზაინზე უფლება აქვს ამ კანონის მე-8 და მე-9 მუხლების თანახმად;

გ) „ე“ ქვეპუნქტის საფუძველზე – მხოლოდ საავტორო უფლების მფლობელმა;

დ) „ვ“ ან „ზ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე – მხოლოდ სასაქონლო ნიშნის მფლობელმა;

ე) „თ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე – მხოლოდ ამ მუხლის პირველი პუნქტის „თ“ ქვეპუნქტში აღნიშნული სიმბოლოს გამოყენებით დაინტერესებულმა ფიზიკურმა ან იურიდიულმა პირმა ან სათანადო კომპეტენტურმა უწყებამ.

5. დიზაინის რეგისტრაციის ბათილად ცნობის შედეგად რეგისტრაციით მინიჭებული უფლებები შეწყვეტილად მიიჩნევა დიზაინზე ამ უფლებების წარმოშობის დღიდან, თუ სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესულ გადანაცვტილებებში სხვა თარიღი არ იქნება მითითებული.

მუხლი 30. პასუხისმგებლობა დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებების დარღვევისათვის

დიზაინის მფლობელის ნებართვის გარეშე პროდუქტის, რომელშიც ჩართულია დიზაინი ან რომლისთვისაც ის გამოიყენება, დამზადება, გაყიდვა, გამოყენება, იმპორტი ან სამოქალაქო ბრუნვაში სხვაგვარი ჩართვა, ან ასეთი პროდუქტის შენახვა ამ მიზნებისათვის, ანდა მისი არსის განზრახ გამჟღავნება (გარდა დიზაინერის მიერ გამჟღავნებისა) საქპატენტის მიერ დიზაინის შესახებ მონაცემების გამოქვეყნებამდე, ან დიზაინერობის მითვისება იწვევს პასუხისმგებლობას საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

მუხლი 31. დიზაინზე უფლებების გადაცემა

1. დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებების გადაცემის შესახებ ხელშეკრულება იდება წერილობითი ფორმით.

2. დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებების გადაცემის შესახებ ხელშეკრულება, ასევე მასში შეტანილი ცვლილებები დადგენილი წესით რეგისტრირდება რეესტრში და მონაცემები ქვეყნდება ბიულეტენში.

3. დიზაინის ახალ მფლობელს არ შეუძლია დიზაინის რეგისტრაციიდან გამომდინარე უფლებები მესამე პირის წინააღმდეგ გამოიყენოს სათანადო ცვლილებების რეესტრში რეგისტრაციამდე.

მუხლი 32. კერძო ლიცენზია დიზაინის გამოყენებაზე

1. დიზაინის მფლობელს უფლება აქვს, გასცეს კერძო ლიცენზია დიზაინის გამოყენებაზე.

2. კერძო ლიცენზია არ არის „ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული ლიცენზია.

3. კერძო ლიცენზიის ხელშეკრულება ფორმდება წერილობით. კერძო

ლიცენზიაში უნდა განისაზღვროს დიზაინის გამოყენების ფარგლები.

4. კერძო ლიცენზია შეიძლება იყოს ექსკლუზიური ან არაექსკლუზიური. თუ კერძო ლიცენზიის ხელშეკრულებით განსაზღვრული არ არის ლიცენზიის სახე, მიიჩნევა, რომ კერძო ლიცენზია არაექსკლუზიურია.

5. არაექსკლუზიური კერძო ლიცენზიის გაცემა ლიცენზიის გამცემს არ უკარგავს ანალოგიური პირობებით სხვა ლიცენზიის გაცემის უფლებას.

6. ექსკლუზიური კერძო ლიცენზია ლიცენზიის გამცემს უკარგავს ანალოგიური პირობებით სხვა ლიცენზიის გაცემის უფლებას.

7. კერძო ლიცენზიის მფლობელს უფლება აქვს, სასამართლოში შეიტანოს სარჩელი დიზაინის რეგისტრაციიდან გამომდინარე უფლებათა დარღვევის შესახებ, თუ დიზაინის მფლობელი უფლებათა დარღვევის თაობაზე შეტყობინების მიღებიდან გონივრულ ვადაში თვითონ არ შეიტანს სარჩელს.

8. კერძო ლიცენზიის ხელშეკრულება და მასში შეტანილი ცვლილებები შეიძლება დარეგისტრირდეს რეესტრში.

9. თუ კერძო ლიცენზიის ხელშეკრულება ითვალისწინებს შეზღუდვას მხოლოდ განსაზღვრულ ბაზარზე დიზაინის შექმნასთან, გავრცელებასთან ან/და ექსპორტთან დაკავშირებით, შესაბამისი აღნიშვნა უნდა გაკეთდეს პროდუქტის საეტიკეტო მონაცემებში. თუ ასეთი აღნიშვნა არ არსებობს, კერძო ლიცენზიის ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შეზღუდვას არა აქვს ძალა მესამე პირისათვის.

მუხლი 33. ინტერესთა კონფლიქტი

1. დაუშვებელია განაცხადი შეიტანოს:

ა) ფიზიკურმა პირმა, რომელიც მუშაობს ან მუშაობდა საქპატენტში განაცხადის შეტანამდე 12 თვით ადრე;

ბ) იურიდიულმა პირმა, რომლის წევრი, პარტნიორი, აქციონერი ან ხელმძღვანელი არის ამ პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული პირი.

2. დაუშვებელია დიზაინის რეგისტრაციასთან დაკავშირებული სამართლებრივი დავის განხილვისას სააპელაციო პალატის შემადგენლობაში იყოს პირი, რომელიც უშუალოდ მონაწილეობდა გასაჩივრებული დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებაში.

თავი V ბარდამავალი ღებულებანი

მუხლი 34. ამ კანონის ნორმათა გავრცელება ადრე წარმოშობილ ურთიერთობებზე

1. ეს კანონი ვრცელდება იმ დიზაინის შექმნასთან, რეგისტრაციასთან, გამოყენებასთან და სამართლებრივ დაცვასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებზე:

- ა) რომლებიც წარმოიშვა ამ კანონის ამოქმედების შემდეგ;
- ბ) რომლებიც ძალაშია ამ კანონის ამოქმედების დღისათვის.

2. განაცხადი, რომელზედაც ამ კანონის ამოქმედების დღისათვის საქპატენტში მიმდინარეობს საქმის წარმოება, განიხილება 1999 წლის 5 თებერვლის საქართველოს საპატენტო კანონით (საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, N5(12), 1999 წელი, მუხ. 21) დადგენილი წესით.

მუხლი 35. ამ კანონის ამოქმედებასთან დაკავშირებული ღონისძიება

საქპატენტმა ამ კანონის ამოქმედებიდან 1 თვის ვადაში შეიმუშაოს და საქართველოს მთავრობას დასამტკიცებლად წარუდგინოს ინსტრუქცია დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ.

თავი VI დასკვნითი ღებულება

მუხლი 36. კანონის ამოქმედება

ეს კანონი ამოქმედდეს გამოქვეყნებიდან 1 თვის გასვლისთანავე.

საქართველოს პრეზიდენტი

მიხეილ სააკაშვილი

თბილისი,

2010 წლის 4 მაისი.

N 3030 – 18

ინსტრუქცია დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ

თავი I ძირითადი დებულებანი

მუხლი 1. ინსტრუქციის რეგულირების სფერო

ინსტრუქცია შემუშავებულია „დიზაინის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად და ანესრიგებს დიზაინის განაცხადის შედგენის, წარდგენის, ექსპერტიზისა და რეგისტრაციის პროცედურებს.

მუხლი 2. ტერმინთა განმარტება

ინსტრუქციაში გამოყენებულ ტერმინებს აქვს შემდეგი მნიშვნელობა:

- ა) კანონი – საქართველოს კანონი „დიზაინის შესახებ“;
- ბ) ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნული ცენტრი – „საქპატენტი“ (შემდგომში – საქპატენტი) – საქართველოს საპატენტო კანონით განსაზღვრული საჯარო სამართლის იურიდიული პირი;
- გ) ბიულეტენი – სამრეწველო საკუთრების ოფიციალური ბიულეტენი;
- დ) რეესტრი – სამრეწველო საკუთრების რეესტრი;
- ე) საერთაშორისო კოდი – ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის (ისმო) სტანდარტით ST.80 დადგენილი მონაცემთა იდენტიფიკაციის საერთაშორისო შეთანხმებით მიღებული ორნიშნა რიცხვითი კოდი;
- ვ) ქვეყნის კოდი – ისმო-ს სტანდარტით ST.3 დადგენილი ქვეყნის, მთავრობათაშორისი და სხვა ორგანიზაციების დასახელების შესატყვისი ორნიშნა კოდი.

თავი II განაცხადის ფორმა და წარდგენის წესი

მუხლი 3. განაცხადი

1. განაცხადი დიზაინის რეგისტრაციის თაობაზე (შემდგომში – განაცხადი) წარედგინება საქპატენტს კანონის მე-11 მუხლით და ამ ინსტრუქციით დადგენილი წესით.

2. განაცხადის წარდგენა ხდება საქპატენტში საგანაცხადო მასალის

უშუალოდ შეტანით ან ფოსტის მეშვეობით.

მუხლი 4. განაცხადის ფორმა

1. განაცხადი უნდა შეიცავდეს:

ა) განცხადებას დიზაინის რეგისტრაციის თაობაზე (შემდგომში – განცხადება);

ბ) დიზაინის გამოსახულებას;

გ) კანონის მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში – უფლებამონაცვლეობის დამადასტურებელ საბუთს;

დ) კანონის მე-11 მუხლის მე-3 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში – წარმომადგენლობის უფლებამოსილების დამადასტურებელ საბუთს.

2. განაცხადი დამატებით შეიძლება შეიცავდეს:

ა) დიზაინის აღწერილობას, რომელიც ატარებს მხოლოდ განმარტებით ხასიათს. იგი შეიძლება სიტყვიერად აღწერდეს დიზაინის გამოსახულებას და გამოსახულების ნიშნების თავისებურებებს;

ბ) საპრიორიტეტო საბუთს, თუ მოითხოვება საკონვენციო ან საგამოფენო პრიორიტეტი.

3. იმ შემთხვევაში, თუ განაცხადი საქპატენტში შეაქვს თანადიზაინერს, განაცხადს უნდა დაერთოს თანადიზაინერთა სათანადოდ დამონშებული წერილობითი თანხმობა, თუ მათ შორის დადებული ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული. ამ შემთხვევაში ხელშეკრულების დამონშებული ასლი უნდა ერთვოდეს განაცხადს.

მუხლი 5. განცხადების ფორმა

1. განცხადება უნდა იყოს წარდგენილი საქპატენტის მიერ დადგენილი დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ განცხადების ბლანკზე.

2. განცხადება ივსება საქართველოს სახელმწიფო ენაზე ორ ეგზემპლარად ნაბეჭდი სახით.

3. განცხადება უნდა შეიცავდეს:

ა) განმცხადებლ(ებ)ის სახელს (საერთაშორისო კოდი – 71); იურიდიული პირის შემთხვევაში, იურიდიული პირის სახელწოდებას;

ბ) განმცხადებლის მისამართს ან მუდმივ საცხოვრებელ ადგილს, მოქალაქეობის ქვეყნის კოდის მითითებით; იურიდიული პირის შემთხვევაში, იურიდიული პირის მისამართს ქვეყნის კოდის მითითებით;

გ) თხოვნას დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ;

დ) თხოვნას პრიორიტეტის დადგენის შესახებ, რისთვისაც განმ-

ცხადებელმა „X“-ით უნდა მონიშნოს მოთხოვნილი პრიორიტეტის შესაბამისი უჯრა;

ე) ადრინდელი პრიორიტეტის მოთხოვნის შემთხვევაში პირველი განაცხადის ნომერს (საერთაშორისო კოდი – 31), პირველი განაცხადის შეტანის თარიღს (საერთაშორისო კოდი – 32) და პირველი განაცხადის მიმღები ქვეყნის/უნაყების კოდს (საერთაშორისო კოდი – 33) საკონვენციო პრიორიტეტის მოთხოვნის შემთხვევაში;

ვ) საგამოფენო პრიორიტეტის მოთხოვნის შემთხვევაში დიზაინის გამოფენაზე ჩვენების თარიღს (საერთაშორისო კოდი – 23);

ზ) პროდუქტის დასახელებას, რომელშიც ჩართულია ან რომლისთვისაც უნდა იყოს გამოყენებული დიზაინი (საერთაშორისო კოდი – 54);

თ) განაცხადში წარდგენილი დიზაინების რაოდენობას (საერთაშორისო კოდი – 28);

ი) მიმომწერის მისამართს, ადრესატის სრულ სახელს ან დასახელებას და საქართველოში არსებულ მისამართს, ტელეფონს, ელექტრონული ფოსტის მისამართსა და ფაქსის ნომერს (საერთაშორისო კოდი – 98);

კ) წარმომადგენლის სახელს და მისამართს, თუ განაცხადი წარდგენილია წარმომადგენლის მეშვეობით (საერთაშორისო კოდი – 74);

ლ) განაცხადის თანდართული საბუთების ნუსხას, სადაც მიეთითება ეგზემპლარებისა და ფურცლების რაოდენობა;

მ) დიზაინერ(ებ)ის სახელს და მისამართს ქვეყნის კოდის მითითებით შესაბამის გრაფაში;

ნ) მითითებას იმის შესახებ, უკავშირდება თუ არა დიზაინის შექმნა სამსახურებრივი მოვალეობის ან შეკვეთის შესრულებას.

4. თუ განმცხადებელი ითხოვს გამოქვეყნების გადადებას, ამ შემთხვევაში მან განაცხადების შესაბამისი გრაფაში „X“-ით (იქსით) უნდა მონიშნოს უჯრა და მიუთითოს გამოქვეყნების გადადების ვადა თვეებში, არა უმეტეს 30 თვისა განაცხადის წარდგენიდან ან პრიორიტეტის თარიღიდან.

5. თუ განმცხადებელი ითხოვს დაჩქარებულ რეგისტრაციას, მან „X“-ით უნდა მონიშნოს შესაბამისი უჯრა.

6. ბლანკი უნდა იყოს ხელმოწერილი და ხელმოწერის დღით დათარიღებული განმცხადებლის, უფლებამოსილი პირის ან წარმომადგენლის მიერ და მიეთითოს ხელმოწერი პირის სრული სახელი.

მუხლი 6. პროდუქტის დასახელება და კლასიფიკაცია

1. პროდუქტის დასახელება უნდა იყოს ფორმულირებული ისე, რომ შესაძლებელი იყოს პროდუქტის კლასიფიცირება მხოლოდ ერთ კლასში ლოკარნოს კლასიფიკაციის შესაბამისად.

2. დაუშვებელია დასახელება შეიცავდეს მითითებას პროდუქტის ხარისხზე.

3. დაუშვებელია დასახელებაში დამატებით ფიგურირებდეს სპეციალური დასახელება, ცალკეული ასოები და ციფრები.

4. ინფორმაცია დასახელებისა და საკლასიფიკაციო ინდექსის შესახებ გავლენას არ ახდენს დაცვის ფარგლებზე.

მუხლი 7. დიზაინის გამოსახულება

1. დიზაინის გამოსახულება შესრულებული უნდა იყოს გრაფიკული ან ფოტოგრაფიული გამოსახულების სახით და უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ მოთხოვნებს:

ა) თითოეული ფურცელი უნდა იყოს თეთრი, გაუმჭირვალე, სტანდარტის შესაბამისი A4 ზომის (29,7 სმ X 21 სმ), ხოლო სივრცე, რომელიც გამოიყენება გამოსახულებისათვის, არ უნდა აღემატებოდეს 26,2 სმ X 17 სმ-ს. მარცხენა მხრიდან უნდა იყოს დატოვებული სულ მცირე 2,5 სმ-ის ტოლი ველი;

ბ) გამოსახულება უნდა იყოს ვარგისი გამოქვეყნებისათვის, მკაფიოდ გამოსახული და ისეთი ხარისხის, რომ ჩანდეს ობიექტის ყველა დეტალი, რომელზეც მოითხოვება დაცვა;

გ) გამოსახულება უნდა იყოს შესრულებული ნეიტრალურ ფონზე და შეიძლება იყოს შავ-თეთრი ან ფერადი;

დ) გამოსახულებები შესრულებული უნდა იყოს ერთი და იგივე მასშტაბში. დასაშვებია რომელიმე ნაწილის გადიდებული სახით ჩვენება; რ

ე) გამოსახულების თითოეული რაკურსის ზომა არ უნდა აღემატებოდეს 16X16 სმ-ს და არ იყოს 3X3 სმ-ზე ნაკლები;

ვ) გამოსახულება არ უნდა შეიცავდეს წარწერას, განმარტებით ტექსტს, სხვა ისეთ ელემენტს, რომელიც დასაცავ დიზაინს არ ეკუთვნის;

ზ) გამოსახულება არ უნდა იყოს წარდგენილი ტექნიკური ნახაზების სახით.

2. თუ განაცხადი შეიცავს რამდენიმე დიზაინს, განმცხადებელმა თანმიმდევრობით უნდა დანომროს თითოეული მათგანი არაბული ციფრებით.

3. თუ დიზაინის ხედების/რაკურსების რაოდენობა ერთზე მეტია,

დიზაინის შესაბამის ნომერს უნდა მიენეროს ნერტილით გაყოფილი შესაბამისი ციფრი, სადაც ნერტილის მარცხნივ დანერილი ციფრი აღნიშნავს დიზაინის ნომერს, ხოლო მარჯვენა მხარეს დანერილი — ხედის ნომერს.

4. გამოსახულებაზე ნაჩვენები დიზაინის ნაწილი, რომელზეც არ მოითხოვება დაცვა, აღნიშნული უნდა იყოს წყვეტილი ხაზით.

5. პროდუქტის შიდა ნაწილი, რომელიც გარედან არ ჩანს, ნაჩვენები უნდა იყოს წყვეტილ ხაზებს შორის ორი ნერტილით.

6. თუ განაცხადი ეხება დიზაინს, რომელიც შეიცავს ზედაპირზე განმეორებად ნახატს, გამოსახულება უნდა ასახავდეს მთლიანად ნახატს და იმ ზედაპირს, რომელზეც უნდა იყოს გამეორებული ნახატი.

7. თუ განაცხადი ეხება დიზაინს, რომელიც შეიცავს ტიპოგრაფიულ შრიფტს, მისი გამოსახულება უნდა მოიცავდეს ანბანის ყველა ასოს და ყველა არაბულ ციფრს ხუთსტროფიან ტექსტთან ერთად, რომელშიც გამოყენებულია ეს შრიფტი როგორც ასოების, ისე ციფრების სახით. შრიფტის ზომა უნდა იყოს 16.

8. თუ დიზაინი ეხება შედგენილ პროდუქტს, გამოსახულების ერთ-ერთი ხედი უნდა გამოსახავდეს მას ანყობილ მდგომარეობაში.

9. გამოსახულება წარდგენილი უნდა იყოს ორ ეგზემპლარად, ამასთან, დასაშვებია გამოსახულების ერთი ეგზემპლარის ქაღალდზე, ხოლო მეორე ეგზემპლარის ელექტრონული ფორმით „jpe“ ფორმატით წარდგენა კომპაქტდისკზე.

მუხლი 8. პროდუქტის ნიმუში

1. პროდუქტის ნიმუშის წარდგენა დასაშვებია, თუ სარეგისტრაციოდ წარდგენილია ორგანზომილებიანი დიზაინი და განმცხადებელი მოითხოვს გამოქვეყნების გადაღებას.

2. პროდუქტის ნიმუში წარდგენილი უნდა იყოს 2 ეგზემპლარად და მისი ზომები არ უნდა აღემატებოდეს 26,2 სმ X 17 სმ-ს.

3. თუ დიზაინი წარმოადგენს განმეორებად ნახატს, ნიმუში უნდა ასახავდეს მთელ ნახატს და განმეორებადი ზედაპირის აღსაქმელად საკმარის ნაწილს სიგრძესა და სიგანეში.

4. ნიმუში არ უნდა იყოს მაღლფუჭებადი ან შესანახად სახიფათო.

მუხლი 9. წარმომადგენლობის ან უფლებამონაცვლების დამა

დასტურებული საბუთი

თუ განაცხადი წარდგენილია დიზაინერის უფლებამონაცვლის ან წარ-

მომადგენლის მეშვეობით და განაცხადს თან არ ერთვის დიზაინერის მიერ გაცემული უფლებამონაცვლების ან წარმომადგენლობის დამადასტურებელი საბუთის დედანი, განმცხადებელი ვალდებულია:

ა) განაცხადის წარდგენიდან ორი თვის ვადაში წარადგინოს უფლებამონაცვლების ან წარმომადგენლობის დამადასტურებელი საბუთის დედანი ან მისი სათანადოდ დამონშებული ასლი;

ბ) თუ „ა“ ქვეპუნქტში წარდგენილი საბუთი შესრულებულია უცხო ენაზე, მას თან უნდა ერთვოდეს სათანადო წესით დამონშებული ქართული თარგმანი.

მუხლი 10. მრავლობითი განაცხადი

1. მრავლობითი განაცხადი შეიძლება შეიცავდეს დიზაინების საერთაშორისო კლასიფიკაციის ერთ კლასს მიეკუთვნებულ არა უმეტეს ას დიზაინს.

2. განმცხადებელმა მრავლობით განაცხადში მოცემული დიზაინების გამოსახულებებს უნდა მიაწოდოს თანმიმდევრული ნუმერაცია ამ ინსტრუქციის მე-7 მუხლის შესაბამისად.

3. თუ დადგინდა, რომ მრავლობით განაცხადში გაერთიანებული დიზაინები არ მიეკუთვნება საერთაშორისო კლასიფიკაციის ერთ კლასს, განმცხადებელს ეგზავნება შეტყობინება-მოთხოვნა ხარვეზის დადგენის შესახებ, რომლის საფუძველზეც განმცხადებელი ვალდებულია შეტყობინება-მოთხოვნის ჩაბარებიდან ერთი თვის ვადაში დაეყოს განაცხადი და საქპატენტს წარუდგინოს გამოცალკევებული განაცხადი.

4. თუ განმცხადებელი არ შეასრულებს ამ მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრულ მოთხოვნას, საქპატენტი:

ა) განიხილავს მხოლოდ იმ დიზაინებს, რომლებიც მიეკუთვნება განცხადებაში მითითებულ საერთაშორისო კლასიფიკაციის კლასს;

ბ) განსაზღვრავს პირველი დიზაინის კლასს, თუ განმცხადებელს განცხადებაში მითითებული არა აქვს საერთაშორისო კლასიფიკაციის კლასი და განიხილავს მხოლოდ იმ დიზაინებს, რომლებიც მიეკუთვნება პირველი დიზაინის კლასს, ხოლო დიზაინებს, რომლებიც არ მიეკუთვნება საქპატენტის მიერ დადგენილ კლასს – დატოვებს განუხილველად.

5. მრავლობითი განაცხადისათვის საფასურების გადახდა ხდება მრავლობით განაცხადში წარდგენილი თითოეული დიზაინისათვის.

მუხლი 11. გაერთიანებული განაცხადი

1. გაერთიანებული განაცხადის წარდგენა დასაშვებია, თუ მასში შემავალი დიზაინები მიეკუთვნება დიზაინების საერთაშორისო კლასიფიკაციის ერთ კლასს.

2. გაერთიანებული განაცხადი საქპატენტის უნდა წარედგინოს დიზაინის რეგისტრაციის თაობაზე გადაწყვეტილების გამოტანამდე.

3. გაერთიანებული განაცხადის ფარგლები არ უნდა სცილდებოდეს მასში შემავალი განაცხადების ფარგლებს.

4. გაერთიანებულ განაცხადში შემავალ ყველა განაცხადს უნარჩუნდება შესაბამისი პრიორიტეტი (მრავლობითი პრიორიტეტი).

5. გაერთიანებული განაცხადი განიხილება როგორც ახალი განაცხადი, ხოლო მასში გაერთიანებულ თითოეულ განაცხადზე გაერთიანებამდე მიმდინარე საქმისწარმოება წყდება.

მუხლი 12. გამოცალკევებული განაცხადი

1. გამოცალკევებული განაცხადის წარდგენა დასაშვებია დიზაინის რეგისტრაციის თაობაზე გადაწყვეტილების გამოტანამდე.

2. გამოცალკევებული განაცხადის ფარგლები არ უნდა სცილდებოდეს იმ განაცხადის დაცვის ფარგლებს, რომლისგანაც მოხდა გამოცალკეება.

3. განაცხადზე, რომლისგანაც მოხდა განაცხად(ებ)ის გამოცალკეება, საქმისწარმოება გრძელდება, ხოლო გამოცალკევებულ განაცხადს უნარჩუნდება იმ განაცხადის პრიორიტეტი, რომლისგანაც მოხდა გამოცალკეება.

მუხლი 13. განაცხადის შეტანა

1. საქპატენტში წარდგენისთანავე საგანაცხადო მასალებს ენიჭება საიდენტიფიკაციო ნომერი, აღიროცხება მათი შეტანის თარიღი და წარდგენილი მასალების ფურცლების რაოდენობა.

2. განაცხადის წარდგენისთანავე განმცხადებლის ან მისი წარმომადგენლის სახელზე გაიცემა საკანცელარიო ცნობა, რომელშიც აღნიშნული უნდა იყოს ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული მონაცემები.

3. საკანცელარიო ცნობა არ წარმოადგენს განაცხადის შეტანის თარიღის დამადასტურებელ საბუთს.

მუხლი 14. პრიორიტეტის მოთხოვნა

1. განმცხადებელი უფლებამოსილია მოითხოვოს საკონვენციო ან საგამოფენო პრიორიტეტი კანონის მე-13 მუხლის შესაბამისად.

2. საკონვენციო პრიორიტეტის მოთხოვნიდან 3 თვის ვადაში განმცხადებელი ვალდებულია წარადგინოს პირველი განაცხადის შესაბამისი ქვეყნის საპატენტო უწყების მიერ დამონმებული ასლი, რომელსაც თან უნდა ერთვოდეს სათანადოდ დამონმებული ქართული თარგმანი.

3. საგამოფენო პრიორიტეტის მოთხოვნიდან სამი თვის ვადაში განმცხადებელი ვალდებულია წარადგინოს გამოფენისათვის პასუხისმგებელი პირის მიერ გაცემული გამოფენაში მონაწილეობის დამადასტურებელი საბუთი, რომელსაც თან უნდა ერთვოდეს სათანადოდ დამონმებული ქართული თარგმანი.

4. საბუთში აღნიშნული უნდა იყოს გამოფენის გახსნის თარიღი და იგი უნდა ადასტურებდეს იმ პროდუქტის ექსპონირების ფაქტს, რომელშიც ჩართულია, ან რომლისთვისაც გამოიყენება დიზაინი.

5. საკონვენციო ან საგამოფენო პრიორიტეტის მოთხოვნის შემთხვევაში, თუ განმცხადებელი არ წარადგენს ამ მუხლის მე-2, მე-3 და მე-4 პუნქტებით გათვალისწინებულ საბუთებს, განაცხადს პრიორიტეტი დაუდგინდება განაცხადის საქპატენტში შეტანის თარიღით.

6. დაუშვებელია განაცხადს უარი ეთქვას საკონვენციო პრიორიტეტის დადგენის თაობაზე იმ მოტივით, რომ პირველი განაცხადის შეტანის ქვეყანაში ან სხვა ქვეყანაში დიზაინს უარი ეთქვა რეგისტრაციაზე ან დიზაინის რეგისტრაცია გაუქმებულია.

7. თუ განმცხადებელი არ ითხოვს საკონვენციო ან საგამოფენო პრიორიტეტს, განაცხადს პრიორიტეტი უდგინდება განაცხადის საქპატენტში შეტანის თარიღით.

8. მრავლობითი განაცხადის შემთხვევაში დასაშვებია შესაბამისი საკონვენციო და საგამოფენო პრიორიტეტის მოთხოვნა განაცხადში შემავალი ცალკეული დიზაინისათვის.

თავი III

განაცხადის ექსპერტიზა

მუხლი 15. შეტანის თარიღის დადასტურება

1. განაცხადს უდასტურდება შეტანის თარიღი შეტანიდან ორი კვირის განმავლობაში, თუ განცხადება შევსებულია ქართულ ენაზე და შეიცავს განმცხადებლის სახელს, ხელმოწერასა და მისამართს, ამასთან, განაცხადი უნდა შეიცავდეს დიზაინის გამოსახულებას.

2. გამოქვეყნების გადადების მოთხოვნის შემთხვევაში განაცხადს უდასტურდება შეტანის თარიღი, თუ განაცხადი შევსებულია ქართულ ენაზე და შეიცავს განმცხადებლის სახელს, ხელმოწერასა და მისამართს. ორგანოზომილებიანი დიზაინის შემთხვევაში შესაძლოა განაცხადს გამოსახულების ნაცვლად დაერთოს ასევე დიზაინის ნიმუში.

3. გამოსახულება არ ჩაითვლება წარდგენილად, თუ იგი არ არის მკაფიოდ გამოსახული, რის გამოც შეუძლებელია დიზაინის აღქმა.

4. თუ განმცხადებელი შეასრულებს ამ მუხლის პირველი, მე-2, მე-3 პუნქტებით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს, საქპატენტი განაცხადს შეტანის თარიღს დაუდასტურებს ზემოაღნიშნული საგანაცხადო მასალების წარდგენის თარიღით.

5. თუ განაცხადი არ აკმაყოფილებს ამ მუხლის პირველი, მე-2, მე-3 პუნქტებით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს, განმცხადებელს ეგზავნება შეტყობინება-მოთხოვნა, რომლის ჩაბარებიდან ერთი თვის ვადაში იგი ვალდებულია წარადგინოს მოთხოვნილი მასალა. ამ მოთხოვნის შესრულების შემთხვევაში განაცხადის შეტანის თარიღად მიიჩნევა აღნიშნული მოთხოვნის შესრულების თარიღი. წინააღმდეგ შემთხვევაში განაცხადი შეტანილად არ მიიჩნევა.

მუხლი 16. ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზა

1. საქპატენტი განაცხადის ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზას ატარებს განაცხადის შეტანის თარიღის დადასტურებიდან ერთი თვის ვადაში, თუ გადახდილია ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზისათვის დადგენილი საფასური.

2. ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის საფასური გადაიხდება განაცხადის წარდგენიდან ორი კვირის ვადაში.

3. ამ მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ ვადაში განმცხადებლის მიერ საფასურის გადაუხდელობის შემთხვევაში განაცხადზე საქმისწარმოე-

ბა წყდება.

4. თუ განაცხადი შეიცავს რამდენიმე დიზაინს და ფორმალური ექსპერტიზისათვის გადახდილი საფასური ნაკლებია განაცხადში შემავალი დიზაინებისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობაზე, განმცხადებელს ეგზავნება შეტყობინება-მოთხოვნა ხარვეზის დადგენის შესახებ, რომლის მიღებიდან ერთი თვის ვადაში განმცხადებელი ვალდებულია გადაიხადოს საფასური სრულად, ან მიუთითოს, რომელი დიზაინები უნდა იყოს განხილული გადახდილი საფასურის ფარგლებში.

5. თუ განმცხადებელი არ შეასრულებს ამ მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებულ მოთხოვნას, საქპატენტი ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზას ჩაატარებს საქპატენტის მიერ მითითებული რეგიტობის მიხედვით იმდენ დიზაინზე, რამდენისთვისაც საკმარისია გადახდილი საფასური.

6. ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დროს მონაშთდება განაცხადო მასალების გაფორმების შესაბამისობა კანონის მე-16 მუხლისა და ამ ინსტრუქციის შესაბამისი მუხლების მოთხოვნებთან.

7. თუ საგანაცხადო მასალები არ აკმაყოფილებს ამ მუხლის მე-6 პუნქტით დადგენილ მოთხოვნებს, განმცხადებელს ეგზავნება შეტყობინება-მოთხოვნა ხარვეზის დადგენის შესახებ, რომლის ჩაბარებიდან ერთი თვის ვადაში იგი ვალდებულია შეავსოს დადგენილი ხარვეზი, წინააღმდეგ შემთხვევაში განაცხადზე საქმისწარმოება წყდება და გადანყვეტილება საქმისწარმოების შეწყვეტის შესახებ ეგზავნება განმცხადებელს.

8. თუ განაცხადი წარდგენილია კანონისა და ამ ინსტრუქციის შესაბამისად, განაცხადს ენიჭება ნომერი, პრიორიტეტი და მიიღება გადანყვეტილება ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულების შესახებ.

9. ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულების შემდეგ განმცხადებელს ეგზავნება გადანყვეტილება ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულების შესახებ და განცხადების ერთი ეგზემპლარი ექსპერტის მიერ შევსებული შესაბამისი მონაცემებით.

მუხლი 17. არსობრივი ექსპერტიზა

1. ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულებიდან სამი თვის ვადაში, საქპატენტი ატარებს არსობრივ ექსპერტიზას კანონის მე-17 მუხლის შესაბამისად, არსობრივი ექსპერტიზისათვის დადგენილი საფასურის გადახდის შემდეგ.

2. არსობრივი ექსპერტიზის საფასური განმცხადებელმა უნდა გადაიხადოს ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულების შესახებ

გადანყვეტილების ჩაბარებიდან ორი კვირის ვადაში, წინააღმდეგ შემთხვევაში განაცხადზე შეწყდება საქმის წარმოება.

3. თუ განაცხადი შეიცავს რამდენიმე დიზაინს და არსობრივი ექსპერტიზისათვის გადახდილი საფასური ნაკლებია განაცხადში შემავალი დიზაინებისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობაზე, განმცხადებელს ეგზავნება შეტყობინება-მოთხოვნა ხარვეზის დადგენის შესახებ, რომლის მიღებიდან ერთი თვის ვადაში განმცხადებელი ვალდებულია გადაიხადოს არსობრივი ექსპერტიზის საფასური სრულად, ან მიუთითოს, რომელი დიზაინები უნდა იყოს განხილული არსობრივი ექსპერტიზის დროს.

4. თუ განმცხადებელი არ შეასრულებს ამ მუხლის მე-3 პუნქტით გათვალისწინებულ პირობას, საქპატენტი არსობრივი მოთხოვნების ექსპერტიზას ჩაატარებს რიგითობის მიხედვით იმდენ დიზაინზე, რამდენისთვისაც საკმარისია გადახდილი საფასური.

5. არსობრივი ექსპერტიზის დროს განაცხადის განხილვა შეიძლება შეჩერდეს საქპატენტის მიერ, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ განაცხადით წარდგენილი დიზაინი იდენტურია უფრო ადრინდელი პრიორიტეტის მქონე განაცხადით წარდგენილი დიზაინისა.

6. ამ მუხლის მე-5 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, განაცხადის განხილვა ჩერდება, ვიდრე სამრეწველო საკუთრების ოფიციალურ ბიულეტენში არ გამოქვეყნდება უფრო ადრინდელი პრიორიტეტის მქონე განაცხადით წარდგენილი დიზაინი, ან თუ უფრო ადრინდელი პრიორიტეტის მქონე განაცხადს უარი ეთქვა რეგისტრაციაზე.

7. განაცხადის განხილვის შეჩერების თაობაზე განმცხადებელს ეგზავნება შესაბამისი შეტყობინება.

8. საქპატენტი გადანყვეტილებას დიზაინის რეგისტრაციის ან რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ უგზავნის განმცხადებელს.

მუხლი 18. დიზაინის გამოქვეყნება

1. საქპატენტი, კანონის მე-19 მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტებით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ გადანყვეტილების მიღებიდან ერთი თვის ვადაში ბიულეტენში აქვეყნებს განაცხადის მონაცემებს და დიზაინის გამოსახულებას, თუ განმცხადებლის მიერ გადახდილია შესაბამისი საფასური.

2. გამოქვეყნების საფასური განმცხადებელმა უნდა გადაიხადოს დიზაინის რეგისტრაციის შესახებ დადებითი გადანყვეტილების მიღებიდან 1 თვის ვადაში, წინააღმდეგ შემთხვევაში საქმისწარმოება შეწყდება.

3. თუ განაცხადი შეიცავს რამდენიმე დიზაინს და გამოქვეყნებისათვის გადახდილი საფასური ნაკლებია განაცხადში შემავალი დიზაინების გამოქვეყნებისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობაზე, განმცხადებელს ეგზავნება შეტყობინება-მოთხოვნა ხარვეზის დადგენის შესახებ, რომლის მიღებიდან ერთი თვის ვადაში განმცხადებელი ვალდებულია სრულად გადაიხადოს გამოქვეყნების საფასური, ან მიუთითოს, რომელი დიზაინი უნდა გამოქვეყნდეს.

4. თუ განმცხადებელი არ შეასრულებს ამ მუხლის მე-3 პუნქტით გათვალისწინებულ მოთხოვნას, საქპატენტი რეგისტრაციის მიხედვით გამოაქვეყნებს განაცხადში შემავალ იმდენ დიზაინს, რამდენისთვისაც საკმარისია გადახდილი საფასური.

5. ბიულეტენში გამოსაქვეყნებელ მონაცემებს ადგენს საქპატენტი.

მუხლი 19. გამოქვეყნების გადადება

1. დიზაინის გამოქვეყნების გადადება დასაშვებია დიზაინის რეგისტრაციის თაობაზე გადაწყვეტილების გამოტანამდე კანონის მე-18 მუხლის პირველი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული ვადით.

2. თუ განაცხადს დაუდგინდა რამდენიმე პრიორიტეტი, გამოქვეყნების გადადების ვადა აითვლება ყველაზე ადრინდელი პრიორიტეტიდან.

3. მრავლობითი განაცხადის შემთხვევაში, განმცხადებელმა უნდა მიუთითოს, მასში შემავალ რომელ დიზაინზე ითხოვს გამოქვეყნების გადადებას.

4. განაცხადზე, რომელზეც მოითხოვება გამოქვეყნების გადადება, საქმისწარმოება მიმდინარეობს კანონით დადგენილი წესით.

5. თუ დიზაინზე მოითხოვება გამოქვეყნების გადადება, დიზაინის რეგისტრაციის თაობაზე დადებითი გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში, ბიულეტენში ქვეყნდება მხოლოდ განმცხადებლის სახელი, განაცხადის პეტანის თარიღი, საიდენტიფიკაციო ნომერი და კეთდება აღნიშვნა გამოქვეყნების გადადების შესახებ.

6. დიზაინის, რომელზეც მოითხოვება გამოქვეყნების გადადება, რეგისტრაციის თაობაზე დადებითი გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში, გამოქვეყნების გადადების ვადის ამონაწერის შემდეგ, განმცხადებლის მიერ შესაბამისი საფასურის გადახდის შემთხვევაში, საქპატენტი აქვეყნებს ბიულეტენში განაცხადის მონაცემებს ამ ინსტრუქციის მე-18 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებით დადგენილი წესით.

7. განმცხადებელს შეუძლია გააუქმოს გამოქვეყნების გადადება და

მოითხოვოს დიზაინის გამოქვეყნება, არა უგვიანეს 3 თვით ადრე გამოქვეყნების ვადის ამონურვამდე.

8. თუ ამ ინსტრუქციის მე-8 მუხლის შესაბამისად წარდგენილია პროდუქტის ნიმუში, განმცხადებელი ვალდებულია, გამოქვეყნების გადადების ვადის ამონურვამდე სამი თვით ადრე, წარადგინოს დიზაინის გამოსახულება ამ ინსტრუქციის მე-5 მუხლით დადგენილი წესით, წინააღმდეგ შემთხვევაში საქპატენტი გამოიტანს გადაწყვეტილებას საქმისწარმოების შეწყვეტის შესახებ.

მუხლი 20. საგანაცხადო მასალებში ცვლილებების ან/და შესწორების შეტანა განმცხადებლის მოთხოვნით

1. განაცხადზე საქმისწარმოებისას განმცხადებელს უფლება აქვს საგანაცხადო მასალებში შეიტანოს ცვლილებები ან/და შესწორებები.

2. ცვლილებები ან/და შესწორებები, რომლებიც ეხება დიზაინის გამოსახულებას, დასახელებას და აღწერილობას, დასაშვებია ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულებამდე, თუ ამ ქმედებით არ იცვლება დიზაინის დაცვის ფარგლები.

3. ცვლილებების ან/და შესწორებების შეტანა, რომელიც ეხება განმცხადებლის, დიზაინერის ან წარმომადგენლის სახელს და მისამართს, დასაშვებია დიზაინის რეგისტრაციამდე.

4. ამ მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული ცვლილებებისა ან/და შესწორებების შეტანა ხორციელდება საფასურის გადახდის გარეშე.

5. ამ მუხლის მე-3 პუნქტით გათვალისწინებული ცვლილებების ან/და დამატებების შეტანა განაცხადში ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულებამდე ხდება საფასურის გადახდის გარეშე, ხოლო ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულების შემდეგ, შესაბამისი საფასურის გადახდის შემდეგ.

6. განაცხადში მექანიკური შეცდომების გასწორება ექსპერტიზის ნებისმიერ ეტაპზე ხორციელდება საფასურის გადახდის გარეშე.

მუხლი 21. დამატებითი მასალების, განაცხადში ცვლილებებისა ან/და დამატებების შეტანის მოთხოვნა საქპატენტის მიერ

1. საქპატენტი უფლებამოსილია ექსპერტიზის ნებისმიერ ეტაპზე განმცხადებლისგან მოითხოვოს დამატებითი მასალების წარდგენა, განაცხადში ცვლილებების ან/და შესწორებების შეტანა, რომელთა გარეშეც შეუძლებელია განაცხადის განხილვის გაგრძელება.

2. ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული ქმედებებისათვის განმცხადებლის მიერ საფასური არ გადაიხდება.

3. განმცხადებელი ვალდებულია საქპატენტის მოთხოვნის ჩაბარებიდან ერთი თვის ვადაში წარადგინოს შესაბამისი მასალები.

4. შესაბამისი საფასურის გადახდის შემთხვევაში, განმცხადებელს უფლება აქვს მოითხოვოს ამ მუხლის მე-3 პუნქტით დადგენილი ვადის გაგრძელება თითო თვით, არა უმეტეს 6 თვისა.

5. განმცხადებლის მიერ წარდგენილი დამატებითი მასალა, რომელიც ავსებს, ცვლის ან აზუსტებს განაცხადს, არ უნდა სცილდებოდეს დიზაინის დაცვის ფარგლებს, წინააღმდეგ შემთხვევაში აღნიშნული მასალა არ განიხილება, რის შესახებაც განმცხადებელს ეგზავნება შეტყობინება.

6. ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული მოთხოვნის შეუსრულებლობის შემთხვევაში საქპატენტს გამოაქვს გადანყევტილება განაცხადზე საქმისწარმოების შეწყვეტის შესახებ.

მუხლი 22. განაცხადის განხილვის შეჩერება

1. განმცხადებელს უფლება აქვს დადგენილი საფასურის გადახდის შემთხვევაში, ამ ინსტრუქციის მე-18 მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად დიზაინის გამოქვეყნებამდე, მოითხოვოს განაცხადის განხილვის შეჩერება თითო თვით, არა უმეტეს 6 თვისა.

2. ამ მუხლის პირველი პუნქტით განსაზღვრული უფლება არ ვრცელდება განაცხადის შეტანის თარიღის დადასტურებისას საქპატენტის მიერ მოთხოვნილი მასალების წარდგენასა და ამ ინსტრუქციით გათვალისწინებული საფასურის გადახდისათვის დადგენილი ვადების გაგრძელებაზე.

მუხლი 23. ვადის დარღვევის გამო განაცხადთან დაკავშირებული დაკარგული უფლებების აღდგენა

1. განმცხადებელს უფლება აქვს მოითხოვოს ვადის დარღვევის გამო განაცხადთან დაკავშირებული დაკარგული უფლებების აღდგენა.

2. განაცხადზე საქპატენტის მიერ საქმისწარმოების შეწყვეტის შესახებ გადანყევტილების გამოტანიდან ექვსი თვის ვადაში განმცხადებელი უფლებამოსილია ისარგებლოს ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული უფლებით, საქმისწარმოების შეწყვეტის მიზეზის აღმოფხვრისა და შესაბამისი საფასურის გადახდის შემთხვევაში.

3. საქპატენტი საქმისწარმოების აღდგენის შესახებ განცხადებას განიხილავს მიღებიდან ერთი თვის ვადაში და თუ იგი აკმაყოფილებს ამ მუხლის

მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს, იღებს გადაწყვეტილებას განაცხადზე საქმისწარმოების აღდგენის შესახებ.

მუხლი 24. განაცხადის გამოთხოვა

1. დიზაინის გამოქვეყნებამდე განმცხადებელს უფლება აქვს გამოითხოვოს განაცხადი.

2. საქპატენტის განაცხადის გამოთხოვის შესახებ განცხადების საფუძველზე გამოაქვს გადაწყვეტილება განაცხადზე საქმისწარმოების შეწყვეტის შესახებ.

3. განაცხადის გამოთხოვის შემთხვევაში დაუშვებელია განაცხადზე საქმისწარმოების აღდგენა.

მუხლი 25. განაცხადის დამონმებული ასლის მოთხოვნა

1. განაცხადის შეტანის თარიღის დადასტურების შემდეგ განმცხადებელს უფლება აქვს მოითხოვოს განაცხადის დამონმებული ასლი.

2. განაცხადის დამონმებული ასლი საქპატენტის მიერ გაიცემა განცხადების საფუძველზე, დადგენილი საფასურის გადახდიდან ათი სამუშაო დღის ვადაში.

მუხლი 26. საერთაშორისო დიზაინი

1. კანონის 25-ე მუხლის და ამ ინსტრუქციით დადგენილი წესის შესაბამისად, საქპატენტი საერთაშორისო დიზაინზე ატარებს არსობრივ ექსპერტიზას საერთაშორისო ბიულეტენში დიზაინის გამოქვეყნებიდან 3 თვის ვადაში.

2. კანონის 25-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელებაზე უარის თქმის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის შემთხვევაში, საქპატენტი დიზაინის საერთაშორისო ბიულეტენის ინტერნეტში გამოქვეყნებიდან 6 თვის განმავლობაში ატყობინებს ამის თაობაზე საერთაშორისო ბიუროს.

3. თუ საერთაშორისო დიზაინი აკმაყოფილებს კანონის 25-ე მუხლით დადგენილ მოთხოვნებს, საქპატენტს გამოაქვს გადაწყვეტილება საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელების თაობაზე და გადაწყვეტილების გამოტანიდან 3 თვის ვადაში უგზავნის შეტყობინებას საერთაშორისო ბიუროს.

4. საქპატენტი საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების

საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელების თაობაზე გადანყვეტილების მიღებიდან ერთი თვის ვადაში განაცხადის მონაცემებს და დიზაინის გამოსახულებას აქვეყნებს ბიულეტენში.

5. დაინტერესებულ მხარეს უფლება აქვს საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელების თაობაზე საქპატენტის მიერ მიღებული გადანყვეტილება გაასაჩივროს კანონის მე-20 მუხლით დადგენილი წესით.

6. თუ კანონის მე-20 მუხლის მე-5 პუნქტით დადგენილ ვადაში გადანყვეტილება საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელების თაობაზე არ გასაჩივრდა, საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედება საქართველოს ტერიტორიაზე ძალაში შედის.

7. თუ კანონის მე-20 მუხლის მე-5 პუნქტით დადგენილ ვადაში გადანყვეტილება საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელების თაობაზე გასაჩივრდა სასამართლოში, ან სააპელაციო პალატაში, რის საფუძველზე სასამართლომ ან სააპელაციო პალატამ გამოიტანა გადანყვეტილება საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელების თაობაზე, საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედება საქართველოს ტერიტორიაზე ძალაში შედის.

8. ამ მუხლის მე-6 და მე-7 პუნქტებით გათვალისწინებულ შემთხვევაში ინფორმაცია საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელების თაობაზე ერთი თვის ვადაში ქვეყნდება ბიულეტენში და ეცნობება საერთაშორისო ბიუროს.

9. საქპატენტს მონაცემები დიზაინზე, რომლის რეგისტრაციის მოქმედება გავრცელდა საქართველოს ტერიტორიაზე, შეაქვს შესაბამის მონაცემთა ბაზაში.

10. საქპატენტს ინფორმაცია კანონის 28-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტების საფუძველზე, საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელების გაუქმებისა და სასამართლოს გადანყვეტილების საფუძველზე, საერთაშორისო დიზაინის რეგისტრაციის მოქმედების საქართველოს ტერიტორიაზე ბათილად ცნობის შესახებ შეაქვს შესაბამის მონაცემთა ბაზაში და აქვეყნებს ბიულეტენში.

თავი IV დიზაინის რეგისტრაცია

მუხლი 27. დიზაინის რეგისტრაციის წესი

1. განმცხადებლის მიერ საფასურის გადახდისთანავე, კანონის 21-ე მუხლის შესაბამისად, საქპატენტი არეგისტრირებს დიზაინს რეესტრში და აქვეყნებს მონაცემებს ბიულეტენში.

2. დიზაინის რეგისტრაციის საფასურის გადახდის შესახებ შეტყობინება-მოთხოვნა განმცხადებელს საქპატენტის მიერ ეგზავნება კანონის 21-ე მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, ერთი თვის ვადაში.

3. რეგისტრაციისა და დიზაინის რეგისტრაციის პირველი ხუთი წლით ძალის შენარჩუნებისათვის დადგენილი საფასური გადაიხდება ერთდროულად, განმცხადებლისათვის ამ მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული შეტყობინება-მოთხოვნის ჩაბარებიდან ერთი თვის ვადაში.

4. თუ განაცხადი შეიცავს რამდენიმე დიზაინს, ხოლო რეგისტრაციისათვის და პირველი ხუთი წლით ძალის შენარჩუნებისათვის გადახდილი საფასური ნაკლებია განაცხადში შემავალი დიზაინების რეგისტრაციისათვის და პირველი ხუთი წლით ძალის შენარჩუნებისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობაზე, განმცხადებელს ეგზავნება შეტყობინება-მოთხოვნა ხარვეზის დადგენის შესახებ, რომლის მიღებიდან ერთი თვის ვადაში განმცხადებელი ვალდებულია სრულად გადაიხადოს რეგისტრაციისა და პირველი ხუთი წლით ძალის შენარჩუნებისათვის დადგენილი საფასური, ან მიუთითოს რომელი დიზაინი უნდა დარეგისტრირდეს.

5. თუ განმცხადებელი არ შეასრულებს ამ მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებულ მოთხოვნას, საქპატენტი რიგითობის მიხედვით დაარეგისტრირებს განაცხადში შემავალ იმდენ დიზაინს, რამდენისთვისაც საკმარისია გადახდილი საფასური.

6. საქპატენტი დიზაინის რეგისტრაციის დღიდან ერთი თვის ვადაში გასცემს მოწმობას.

7. საქპატენტი აქვეყნებს მონაცემებს იმ დიზაინების შესახებ, რომლებიც იყო გამოქვეყნებული, მაგრამ არ დარეგისტრირდა.

მუხლი 28. საფასურის გადახდის წესი

1. თუ კანონით ან ამ ინსტრუქციით სხვა რამ არ არის დადგენილი, საფასურის გადახდა უნდა მოხდეს საქპატენტის შესაბამისი მოთხოვნის მიღებიდან ერთი თვის ვადაში.

2. კანონით გათვალისწინებული იმ ქმედებებისათვის, რომელიც მოითხოვება განმცხადებლის, დიზაინის მფლობელის ან/და მესამე პირის მიერ, საფასური გადაიხდება ასეთი ქმედების მოთხოვნით საქპატენტისთვის მიმართვისთანავე.

3. საფასურის გადახდისათვის დადგენილი ვადის გაგრძელება არ დაიშვება, გარდა ამ ინსტრუქციით გათვალისწინებული შემთხვევისა.

4. შესაძლებელია განმცხადებლის მიერ საფასურის წინასწარ გადახდა. იმ შემთხვევაში, თუ საფასური წინასწარ გადახდილია ისეთი ქმედებისთვის, რომელიც არ შესრულდა, განმცხადებელს უბრუნდება გადახდილი თანხის 80%.

5. თუ განაცხადი შეტანილია რამდენიმე განმცხადებლის მიერ, რომელთაგან ერთ-ერთზე არ ვრცელდება კანონმდებლობით გათვალისწინებული საფასურებთან დაკავშირებული შეღავათი, შესაბამისი ქმედებისთვის საფასური გადაიხდება შეღავათის გარეშე.

6. თუ განაცხადი შეტანილია რამდენიმე განმცხადებლის მიერ და მათზე ვრცელდება კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვადასხვა სახის შეღავათი, შესაბამისი ქმედებისათვის გადაიხდება ის საფასური, რომლისთვისაც გათვალისწინებულია უფრო დაბალპროცენტიანი შეღავათი.

7. განმცხადებლის მიერ საფასურის გადახდა უნდა მოხდეს საქპატენტის საბანკო ანგარიშზე.

მუხლი 29. საქმისწარმოების აღდგენის საფასური

საქმისწარმოების შეწყვეტიდან 6 თვის ვადაში საქმისწარმოების აღდგენისათვის გადაიხდება მხოლოდ საქმისწარმოების აღდგენის საფასური. თუ საქმისწარმოება შეწყვეტილია შესაბამისი ქმედებისთვის საფასურის გადაუხდელობის გამო, საქმისწარმოების აღდგენის საფასურთან ერთად ასევე გადაიხდება ამ ქმედებისათვის დადგენილი საფასური.

მუხლი 30. დიზაინის რეგისტრაციის ძალის შენარჩუნების საფასური

1. პირველი ხუთი წლისათვის დიზაინის რეგისტრაციის ძალის შენარჩუნების საფასური გადაიხდება რეგისტრაციის საფასურთან ერთად, ხოლო მეორე, მესამე, მეოთხე და მეხუთე ხუთწლიანი პერიოდებისათვის რეგისტრაციის ძალის შენარჩუნების საფასური გადაიხდება მიმდინარე ხუთწლიანი პერიოდის მეხუთე წლის განმავლობაში.

2. მეორე, მესამე, მეოთხე და მეხუთე ხუთწლიანი პერიოდებისათვის დიზაინის რეგისტრაციის ძალის შენარჩუნების საფასურის ამ მუხლის

პირველი პუნქტით გათვალისწინებულ ვადაში გადაუხდელობის შემთხვევაში განმცხადებელს საფასურის გადახდისათვის ეძლევა ექვსთვიანი საშელ-ავათო ვადა, რომელიც მოიცავს დიზაინის რეგისტრაციის ძალის შენარჩუნების მომდევნო ხუთწლეულის პირველ ექვს თვეს.

3. ამ მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული საშელავათო ვადის განმავლობაში განმცხადებლის მიერ საფასურის გადაუხდელობის შემთხვევაში, დიზაინის რეგისტრაცია უქმდება აღდგენის უფლებით და დიზაინის მფლობელს ეგზავნება შეტყობინება რეგისტრაციის გაუქმებისა და მისი აღდგენის უფლების შესახებ.

4. რეგისტრაციის მოქმედების ვადის აღდგენა შესაძლებელია ამ მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული ექვსთვიანი საშელავათო ვადის დასრულებიდან მომდევნო 6 თვის განმავლობაში, რისთვისაც გაუქმებული დიზაინის მფლობელმა საქპატენტს უნდა მიმართოს შესაბამისი თხოვნით და გადაიხადოს აღდგენისა და მომდევნო 5 წლით რეგისტრაციის ძალის შენარჩუნების საფასური.

მუხლი 31. დიზაინის დაჩქარებული რეგისტრაცია

1. დიზაინის დაჩქარებული რეგისტრაციის პროცედურა ხორციელდება კანონის 22-ე მუხლით და ამ ინსტრუქციით დადგენილი წესით.

2. განაცხადზე დაჩქარებული რეგისტრაციის მოთხოვნის შემთხვევაში დაუშვებელია ამ ინსტრუქციის მე-19 მუხლით გათვალისწინებული გამოცეცების გადადება.

3. განაცხადს დაჩქარებული რეგისტრაციის მოთხოვნით უდასტურდება შეტანის თარიღი, პრიორიტეტი, ენიჭება ნომერი და მისი ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზა ტარდება განაცხადის შეტანიდან სამი სამუშაო დღის ვადაში. იმ შემთხვევაში, თუ განაცხადი წარდგენილია კანონისა და ამ ინსტრუქციით დადგენილი წესების დაცვით და გადახდილია დაჩქარებული რეგისტრაციისათვის დადგენილი საფასური, საქპატენტი იღებს გადაწყვეტილებას ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულების შესახებ.

4. თუ განაცხადი არ აკმაყოფილებს ამ მუხლის მე-3 პუნქტით დადგენილ მოთხოვნებს, განმცხადებელს ეგზავნება შეტყობინება-მოთხოვნა ხარვეზის დადგენის შესახებ და ხარვეზის შესავსებად ეძლევა შეტყობინება-მოთხოვნის ჩაბარებიდან 15 დღე. თუ აღნიშნულ ვადაში განმცხადებელი არ შეავსებს დადგენილ ხარვეზს, საქპატენტი იღებს გადაწყვეტილებას დაჩქარებული ექსპერტიზის ჩატარებაზე უარის თქმის შესახებ და განაცხადს განიხილავს კანონითა და ამ ინსტრუქციით დადგენილი წესით.

5. ამ მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, თუ საქ-
პატენტის მიერ გამოტანილ იქნება გადაწყვეტილება დაჩქარებული ექსპერ-
ტიზის ჩატარებაზე უარის თქმის შესახებ, განმცხადებელს უბრუნდება გად-
ახდილი დაჩქარებული რეგისტრაციისათვის დადგენილი საფასურის 80%.

6. საქპატენტი დაჩქარებული რეგისტრაციის თაობაზე დადებითი გად-
აწყვეტილების მიღებიდან ერთი თვის ვადაში არეგისტრირებს დიზაინს რე-
ესტრში, აქვეყნებს რეგისტრირებული დიზაინის შესახებ მონაცემებს ბიუ-
ლეტენში და გასცემს მოწმობას.

7. კანონის 22-ე მუხლის მე-8 პუნქტით გათვალისწინებულ შემ-
თხვევაში, დაჩქარებული რეგისტრაციისათვის გადახდილი საფასური უკან
არ ბრუნდება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. დ. ძამუკაშვილი, ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი, თბილისი, 2006
2. დ. ძამუკაშვილი, ინტელექტუალური უფლებები, თბილისი, 2006
3. დ. ძამუკაშვილი, საქართველოს საპატენტო კანონი, მუხლობრივი კომენტარი, თბილისი, 2003
4. დ. ძამუკაშვილი, საერთაშორისო ხელშეკრულებები და კონვენციები, თბილისი, 2002
5. დ. ძამუკაშვილი, ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი, ლექციათა კურსი, 2001
6. დ. ძამუკაშვილი, სამრეწველო საკუთრება (გამოგონება, სასარგებლო მოდელი, სამრეწველო ნიმუში), თბილისი, 1997
7. კ. თუმანიშვილი, ე. მეტრეველი, „ევროკავშირის დირექტივა სამრეწველო ნიმუშების, სამართლებრივი დაცვის შესახებ“, ჟურნალი „ინტელექტუალური საკუთრება“, „საქპატენტი“, თბილისი, 2007, №1, გვ.4
8. კ. თუმანიშვილი, ე. მეტრეველი, დ. ჯანიაშვილი, „სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო რეგისტრაცია (ჟენევის აქტი)“, ჟურნალი „ინტელექტუალური საკუთრება“, საქპატენტი, თბილისი, 2004, №1, გვ.6
9. დ. ძამუკაშვილი, „საქართველოს საპატენტო სისტემა“, ჟურნალი „ინტელექტუალური საკუთრება“, საქპატენტი, თბილისი, 2003, №1, გვ.6
10. დ. ძამუკაშვილი, კ. თუმანიშვილი, ე. მეტრეველი, „სამრეწველო ნიმუში, როგორც ინტელექტუალური საკუთრების ობიექტი“, ჟურნალი „ინტელექტუალური საკუთრება“, საქპატენტი, თბილისი, 2003, №2, გვ.12
11. ს. ჯორბენაძე, ინტელექტუალური საკუთრების განმარტებითი ლექსიკონი, თბილისი, 1988

-
12. Intellectual Property in Designs by John Sykes, Reed Elsevier, (UK), 2005
 13. WIPO Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use, WIPO Publication N 489(E), 2004
 14. New UK Registered Design Law, Intellectual Property Today by Alex Piesold, 2002
 15. Intellectual Property in Europe, by Guy Tritton, Richard Davis, Michael Edenborough, James Graham, Simon Malinic, Ashley Roughton, second edition, Sweet & Maxwell, 2002
 16. Community Design Law, Principles and Practice by David Musker, Sweet & Maxwell, 2002
 17. Design law in Europe by Uma Suthersanen, Sweet & Maxwell, 2000
 18. Fundamentals of United States Intellectual Property Law: Copyright, Patent and Trademark by Sheldon W. Halpern, Craig Allen Nard, Kenneth L. Port, 1999
 19. Intellectual Property: Patents, Copyrights, Trade Marks and Allied Rights by W.R. Cornish, third edition, Sweet & Maxwell, 1996
 20. А. А. Шестимиров, А. А. Минаев. Промышленные образцы. Учебное пособие, Москва, ВНИИПИ, 1996
 21. Правовая охрана промышленных образцов в капиталистических странах. Москва, ВНИИПИ, 1990

საქართველოს ინტელექტუალური საკუთრების
ეროვნული სენტრი
საქპატენტი

ტექნიკური რედაქტორი: ნ. ბებრიშვილი
დაკაბადონება: მ. მეჩიტაშვილი
პოლიგრაფიული ჯგუფი: ა. ლომიძე
ი. გოგოლაშვილი
ლ. დოლიძე
ს. თოდუა

გამოიცა საქპატენტში

მის.: 0179, თბილისი, ნინო რამიშვილის ქ. №31

ტელ.: (+995 32) 291-71-82

ელფოსტა: info@sakpatenti.org.ge

www.sakpatenti.org.ge

საგანი, ტანსაცმელი, თუ შპალერი დახვეწილი გემოვნებით შესრულებული გარეგანობისა უნდა ყოფილიყო. აუცილებელი იყო სურათის მოოქროვილ ჩარჩოში ჩასმა. მიღებული იყო საგნების იმგვარი გარეგანობა, რომელიც სიძველეზე მიუთითებდა. ქსოვილისაგან დამზადებული ნივთი ან თვით ქსოვილი დამშვენებული უნდა ყოფილიყო ფორებითა და მაქმანებით, ხოლო ხის ნაწარმი აუცილებლად ხელით დამუშავებული ნაწილებით ან ჩუქურთმით უნდა ყოფილიყო შემკული. ასეთი მიმართების დიზაინერის ხელოვნების წარმომჩენი მხატვრული ღირსების მქონე და ეპოქის სულით გაჟღენთილი გარეგანობა წარმოადგენდა ნაწარმის მაშინდელ დიზაინს.

მომდევნო ხანაში დიზაინის გაგება იცვლება, რაც უკავშირდება ახალი გარეგანობის მქონე, საშუალო ფენის მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად გათვლილი ნაწარმით ბაზრის გაჯერებას. ასეთ ვითარებაში წინანდელი ყურადღება აღარ ექცევა მაღალი სადიზაინო ხელოვნების გარეგანობის შექმნას, შესაბამისად, წინა ხანისათვის დამახასიათებელი მორთულობები და კაზმულობები ნაკლებად გამოიყენება. დიზაინი აღარ არის მაღალი ეკონომიკური ფასეულობისა და სიამოვნების გამომწვევი ხელოვნების აუცილებელი მაჩვენებელი. დიზაინი უკვე კომერციულად სასარგებლო თვისებების გამომხატველი ნაწარმის გარეგანულ სახედ გაიგება. მხატვრულ ღირებულებებსა და ნაწარმის დანიშნულებას შორის მანძილი იზრდება, შედეგად ფართოვდება მოსართავი და მოსაკაზმი საშუალებების გამოყენება დიზაინის შექმნისას. დიზაინის გაგება თანამედროვე წარმოდგენებს უახლოვდება.

დიზაინის აღქმის ამ მიმართულების განვითარებას დიდად შეუწყო ხელი მანქანური წესით ნაწარმის წარმოების მასშტაბების არნახულმა ზრდამ. დიზაინის გაგება სულ უფრო შორდება ხელოვნებისათვის დამახასიათებელი მხატვრული საზომებით შეფასებას და ფეხს იკიდებს გამოყენებითი (კომერციული და სამომხმარებლო) მიდრეკილება. ამავდროულად, არ არის უგულვებელყოფილი სასიამოვნო შთაბეჭდილების გამომწვევაზე გამიზნული გარეგანობის საჭიროება და დიზაინი, რომელშიც ბუნებრივადაა შერწყმული ხელოვნებისა და მრეწველობისათვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები, მაინც ორგვარი დაღის მატარებელი არსის გამომხატველ ობიექტად რჩება.

სამართალი ცდილობს არ გამორჩეს ყოველივე აღნიშნული და მისი ზემოქმედების ფარგლებს გარეთ არ დარჩეს რაიმე არსობრივი მხარე, რისთვისაც დასაცავი დიზაინის სამართლებრივ შეფასებას ხელოვნება + მრეწველობა ერთობლივ საზომებს კი არ უქვემდებარებს, არამედ ყაბულდება ცალკეულით. სამართლებრივი ასეთი მიდგომა დიზაინის გაგების

შედგენილ პროდუქტად იყოს მიჩნეული, მივდივართ იმ დასკვნამდე, რომ არ არსებობს დაბრკოლება ამგვარი განყობილობის მისაკუთვნებლად დასაცავ პროდუქტთა რიცხვისთვის.

მსჯელობა რომ გავვარძელოთ, საჭიროა მივმართოთ დიზაინდირექტივის ტექსტს, რომელშიც მოცემულია პროდუქტის განსაზღვრება და მაგალითები, კერძოდ, პირველი მუხლის ბ) და გ) პუნქტებს, რომელთა რედაქციაა:

ბ) პუნქტი: „პროდუქტი“ ნიშნავს ნებისმიერ სამრეწველო ან შინამრეწველურ საგანს, მათ შორის, მოიცავს შედგენილ პროდუქტში ჩასართავად განკუთვნილ ნაწილებს, საფუთავს, განყობილობას, გრაფიკულ სიმბოლოებს და ტიპოგრაფიულ შრიფტებს, კომპიუტერული პროგრამების გამოკლებით“.

გ) პუნქტის თანახმად: „შედგენილი პროდუქტი“ ნიშნავს პროდუქტს, რომელიც აგებულია მრავალი ნაწილისაგან, რომელთა შეცვლაც პროდუქტის დაშლისა და აწყობის შესაძლებლობას იძლევა“.

პირველ რიგში ყურადღება გვინდა მივაქციოთ პროდუქტის კავშირს მრეწველობასთან და შინამრეწველობასთან. დიზაინდირექტივის ამ ნორმით მოიხსნა მოთხოვნა, რომლის თანახმადაც პროდუქტი, რომლისთვისაც იყო განკუთვნილი დასაცავი დიზაინი, აუცილებლად უნდა ყოფილიყო სამრეწველო წესით დამზადების შესაძლებლობის მქონე. ეხლა, უკვე, ახალი გარეგანობის პროდუქტი შეიძლება იყოს დამზადებული არამარტო სამრეწველო (ინდუსტრიული) პროცესით (რაც დამახასიათებელი იყო „ნაწარმისათვის“), არამედ ტრადიციული ხელოსნობითაც. ასეთი პროდუქტი შეიძლება იყოს მოცულობითიც (კერძოდ, სივრცობრივად განვითარებული, როგორიცაა ინტერიერი ან მსგავსი დანიშნულების განყობილობა) და ორგანოზომილებიანიც (გრაფიკული, მაგალითად, ეტიკეტი, მისალოცი ბარათი, მოსართავი და გრაფიკული განყობილობა, მაგალითად, წიგნისათვის მიცემული სავაჭრო იერი და ა.შ.).

სამრეწველო წესით დიზაინის კვლავნარმოების მოთხოვნის გაუქმებამ გამოიწვია ესთეტიურობის მოთხოვნის მოხსნა. დიზაინდირექტივის გონიდან გამომდინარე დაცვას ექვემდებარება ნებისმიერი პროდუქტის გარეგანობა. აქედან გამომდინარე, არა აქვს მნიშვნელობა რა დანიშნულების პროდუქტისათვის არის ის განკუთვნილი და მისი რა თავისებურებებით არის წარმოქმნილი დიზაინი – სიამოვნების მომგვრელით (ესთეტიურით), თუ ტექნიკურით, ან ესთეტიურ-ტექნიკურით.

თუ გავყვებით პროდუქტთა სანიმუშო ჩამონათვლის გააზრებას დავინახავთ, რომ ნორმატიული ცნება „პროდუქტი“ და მასთან მიბმული

§6. დაცვისუნარიანობის კრიტერიუმები

დიზაინის რეგისტრაციის უნარიანობა და რეგისტრაციის შედეგად მოპოვებული უფლებების ძალაში ყოფნა დამოკიდებულია ორ მთავარ არსობრივ კრიტერიუმზე, „სიახლესა“ და „ინდივიდუალობაზე“¹¹. ეს პირობა პირდაპირაა მითითებული დიზაინდირექტივის მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტში, ანუ დიზაინდირექტივამ შემოიტანა ერთგვაროვანი არსობრივი კრიტერიუმების დანესების მოთხოვნა გაერთიანებული ევროპის ყველა სახელმწიფოსათვის. მას მხარი აუბა დიზაინდანანესის მე-4 მუხლმაც, რომლის მიხედვითაც ევროგაერთიანების დიზაინი დაცვას ექვემდებარება მხოლოდ მაშინ, თუ ის ახალია და აქვს ინდივიდუალობა. ამ მოთხოვნის სავალდებულო ძალამ უკუაგდო ადრე არსებული ვითარება, როდესაც ევროპის ქვეყნებში სხვადასხვა არსობრივი კრიტერიუმები იყო დანესებული და დიზაინის დასაცავად განსხვავებული სამართლებრივი მიდგომა იყო ჩამოყალიბებული¹². ამდენად, დიზაინდირექტივის მე-3 მუხლს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ევროპის სივრცეში დიზაინის დაცვისადმი ერთგვაროვანი არსობრივი მოთხოვნების ძალისათვის. მის მიხედვით: „დიზაინი დაიცევა დიზაინ-სამართლებრივი უფლებით იმდენად, რამდენადაც ის არის ახალი და ინდივიდუალობის მქონე“. ამ მუხლით ნორმატიულად არის განმტკიცებული დიზაინდირექტივის სადეკლარაციო ნაწილის მე-9 პუნქტით გაცხადებული ერთ-ერთი მისწრაფება: „იმის გათვალისწინებით, რომ შიგა ბაზრის მიზნების მისაღწევად საჭიროა რეგისტრირებულ დიზაინზე უფლებების

11 ერთგვაროვანი კრიტერიუმების შესატავაზებლად დიზაინდირექტივის შემუშავებელმა კომისიამ საგანგებოდ შეისწავლა ეროვნული კანონები — საქმე ხომ იმ მოთხოვნების დანესებას ეხებოდა, რომელთა დაკმაყოფილებაც აუცილებელია განსაზღვრების ფარგლებში მოქცეული დიზაინის სამართლებრივი დაცვის უზრუნველსაყოფად. გადასანყევტი იყო საკითხი რა დამოკიდებულება უნდა ჰქონოდა ადრიდელსა და სარეგისტრაციოდ წარდგენილ დიზაინებს. ამ მიზნით კომისიამ ანალიზისათვის შეარჩია 3 შესაძლო კრიტერიუმი: „ორიგინალობა“, „სიახლე“ და „განმასხვევებელი ხასიათი“. საბოლოო აზრის გამოსატანად კომისიას უნდა გაეთვალისწინებინა ის, რომ კრიტერიუმების დაკმაყოფილება უნდა ყოფილიყო გადამწყვეტი რეგისტრაციისუნარიანობის განსაზღვრისას და იმედროულად გარკვეული მნიშვნელობა უნდა ჰქონოდა უფლებების დარღვევის დადგენისას. ორიგინალობა კომისიამ უარყო იმ მოტივით, რომ ის საავტორო სამართლისეულია და დიზაინს, რომელიც გამოყენებითი ხელოვნების ნაწარმოებს არ განასახიერებს ვერ მოერგებოდა. თავიდან კომისიამ მის ნაცვლად ორი კრიტერიუმი მიიჩნია მისაღებად: „სიახლე“ და „განმასხვევებლობა“, მაგრამ, გაითვალისწინა რა ის გარემოება რომ „განმასხვევებლობა“ კომერციული აღნიშვნების სამართლისეულია, დიზაინის შემოქმედებითი დონის განსაზღვრისათვის იგი მიუღებლად მიიჩნია და მის ნაცვლად „ინდივიდუალური ხასიათი“ შემოიღო. შესაბამისად აღნიშნულისა „სიახლე“ და „ინდივიდუალობა“ დანესდა კრიტერიუმებად.

12 საფრანგეთის ძველი კანონმდებლობით სიახლე არ იყო სავალდებულო კრიტერიუმად დასახელებული.